

**УНИВЕРЗИТЕТ У НОВОМ САДУ
ФИЛОЗОФСКИ ФАКУЛТЕТ
ОДСЕК ЗА СРПСКИ ЈЕЗИК И ЛИНГВИСТИКУ**

ВИНОГРАДАРСКА ТЕРМИНОЛОГИЈА ВОЈВОДИНЕ

ДОКТОРСКА ДИСЕРТАЦИЈА

**Ментор: проф. др Гордана Драгин
Коментор: проф. др Софија Милорадовић**

**Кандидат: мр Бранкица
Марковић**

Нови Сад, 2016. године

**УНИВЕРЗИТЕТ У НОВОМ САДУ
ФИЛОЗОФСКИ ФАКУЛТЕТ**

KLJUČNA DOKUMENTACIJSKA INFORMACIJA

Redni broj: RBR	
Identifikacioni broj: IBR	
Tip dokumentacije: TD	Монографска документација
Tip zapisa: TZ	Текстуални штампани материјал
Vrsta rada (dipl., mag., dokt.): VR	Докторска дисертација
Ime i prezime autora: AU	Мр Бранкица Марковић
Mentor (titula, ime, prezime, zvanje): MN	Ментор: проф. др Гордана Драгин Коментор: проф. др Софија Милорадовић
Naslov rada: NR	Виноградарска терминологија Војводине
Jezik publikacije: JP	српски
Jezik izvoda: JI	српски, енглески
Zemlja publikovanja: ZP	Србија
Uže geografsko područje: UGP	
Godina: GO	2016.
Izdavač: IZ	ауторски репринт
Mesto i adresa: MA	Институт за српски језик САНУ, Београд

Fizički opis rada: FO	(8 поглавља / 216 страница / 20 лингвистичких карата / 217 фуснота/ 124 референце/ прилог: 1 географска карта)
Naučna oblast: NO	лингвистика
Naučna disciplina: ND	дијалектологија
Predmetna odrednica, ključne reči: PO	Српски језик: дијалектологија, виноградарска терминологија, Војводина
UDK	
Čuva se: ČU	Семинар за српски језик и лингвистику, Филозофски факултет, Нови Сад
Važna napomena: VN	
Izvod: IZ	У раду је представљена виноградарска терминологија у Војводини, односно у три њена виноградарска региона: Фрушкогорском, Вршачком и Региону суботичко-хоргошке пешчаре. Грађа је прикупљена на терену (у 39 пунктова) помоћу упитника и снимањем спонтаног говора информатора. Рад се састоји из осам поглавља, а у Прилогу ја дата једна географска карта. Пажња је била посвећена лексичко-семантичкој и творбеној анализи и изради речника. Такође, у раду је примењен и лингвогеографски метод па је део грађе представљен кроз 20 лингвистичких карата. С обзиром на то да детаљно и системско проучавање виноградарске терминологије до сада није урађено, ово истраживање ће попунити тај видни недостатак.
Datum prihvatanja teme od strane NN veća: DP	20. 02. 2012.
Datum odbrane: DO	

<p>Članovi komisije: (ime i prezime / titula / zvanje / naziv organizacije / status) KO</p>	<p>predsednik: član: član:</p>
---	--

University of Novi Sad
Key word documentation

Accession number: ANO	
Identification number: INO	
Document type: DT	Monograph documentation
Type of record: TR	Textual printed material
Contents code: CC	Doctoral dissertation
Author: AU	Mr Brankica Marković
Mentor: MN	Mentor: dr Gordana Dragin Comentor: dr Sofija Miloradović
Title: TI	Vinicultural terminology in Vojvodina
Language of text: LT	Serbian
Language of abstract: LA	Serbian, English
Country of publication: CP	Serbia
Locality of publication: LP	
Publication year: PY	2016
Publisher: PU	Autor's reprint
Publication place: PP	The Institute for Serbian Language of the Serbian Academy of Sciences and Arts, Belgrade

Physical description: PD	8 chapters/ 216 pages/ 20 linguistic cards/ 217 footnotes/ 124 references/ appendix: 1 map
Scientific field SF	Linguistic science
Scientific discipline SD	Dialectology
Subject, Key words SKW	Serbian Language: dialectology, vinicultural terminology, Vojvodina region
UC	
Holding data: HD	At the library of the Department of Serbian language and literature, Faculty of philosophy, Novi Sad
Note: N	
Abstract: AB	This paper presents the vinicultural terminology in Vojvodina, that is to say, in its three vinicultural regions: the Fruska Gora region, Vrsac region and the region of Subotica – Horgos sandy area. The material was compiled in the field (on 39 sites) with the use of questionnaires and by recording respondents' spontaneous speech. The paper is divided into eight chapters and has a map in the Appendix. The focus of the research was the lexical-semantic and word formational analysis for the purpose of compiling a dictionary. Furthermore, the linguo-geographic method was applied, therefore, part of the material is presented in 20 linguistic cards. Since no detailed and systematic study of vinicultural terminology has been done so far, this research will fill this obvious void.
Accepted on Scientific Board on: AS	20. 02. 2012.
Defended: DE	
Thesis Defend Board: DB	president: member: member:

РЕЗИМЕ

Војводина је део Србије северно од Саве и Дунава и административна јединица са статусом аутономне покрајине, која заузима територију од 22.572 км². Као пространа и плодна равница погодна је за разноврсну пољопривредну производњу: ратарство, повртарство, воћарство и виноградарство. На падинама планина и пешчарама земљиште је изузетно погодно за воћарску и виноградарску производњу. У Војводини постоје три виноградарска региона: Фрушкогорски, Вршачки и Регион суботичко-хоргошке пешчаре.

Виноградарска терминологија је до сада врло мало обрађена у нашој лингвистичкој литератури, стога је циљ овог рада био да се представи целокупна виноградарска терминологија у три поменута виноградарска региона у Војводини. Грађа је прикупљена на терену (у 39 пунктова) помоћу *Упитника за бележење виноградарске лексике* Института за српски језик САНУ и снимањем спонтаног говора информатора. Пажња је била посвећена лексичко-семантичкој и творбеној анализи, изради речника и представљању једног дела грађе помоћу лингвистичких карата.

Лексичко-семантичка анализа рађена је према основним поставкама теорије семантичких микропоља Н. И. Толстоја, која је (унеколико модификована) заступљена у основи и свих осталих досад описиваних терминологија у оквиру новосадске лингвистичке школе. Прикупљена грађа разврстана је у оквиру 15 семантичких поља, која су даље представљена и анализирана.

Творбеном анализом обухваћене су именице, придеви и глаголи. Анализа је вршена на префиксалном, суфиксалном и префиксално-суфиксалном творбеном плану. Исто тако, обрађене су и сложенице и сложене (вишечлане) лексеме.

У раду је примењен и лингвогеографски метод, па је део грађе представљен кроз 20 лингвистичких карата (са пратећим коментарима), помоћу којих је добијена јаснија слика о територијалној распрострањености појединих лексема.

С обзиром на то да детаљно и системско проучавање виноградарске терминологије до сада није урађено, ово истраживање ће попунити тај видни недостатак.

SUMMARY

Vojvodina is a part of Serbia, north from the rivers Sava and Danube and is an administrative unit with the status of autonomous province. Vojvodina covers an area of 22,572 km². The vast fertile plain is suitable for a wide range of agricultural production: truck farming, olericulture, pomology and viticulture. The soil on slopes of mountains and in sandy areas is extremely suitable for pomology and viticulture. There are three viticultural regions in Vojvodina: the Fruška Gora region, Vrsac region and the region of Subotica – Horgos sandy area.

The viticultural terminology has not been researched to any greater extent in our linguistic literature, therefore, it is the aim of this paper to present the entire viticultural terminology in the aforementioned three viticultural regions in Vojvodina. The material has been gathered in the field (on 39 sites) with the use of *Upitnik za beleženje vinogradarske leksike (Questionnaire for registering viticultural lexis)* of the SANU Institute for the Serbian Language and by recording respondents' spontaneous speech. The focus of the research was the lexical-semantic and word formation analysis for the purpose of compiling a dictionary as well as presentation of part of the material in linguistic cards.

The lexical-semantic analysis was conducted in accordance with the basic postulates of N. I. Tolstoy's theory of semantic micro fields, which is (modified on occasion) present in all other terminologies described by the linguistic school of Novi Sad up to now. The material compiled is organized in 15 semantic fields, which are further presented and analyzed.

The word formation analysis included nouns, adjectives and verbs. The analysis has been conducted on the prefix, suffix, and prefix-suffix word formation aspects. Also, compound nouns and compound (multi-part) lexemes have been analyzed.

The linguo-geographic method was applied for the paper, therefore, part of the material is presented in 20 linguistic cards (with respective comments), which help create a clearer picture of territorial distribution of certain lexemes.

Since no detailed and systematic study of viticultural terminology has been conducted so far, this research will fill this obvious void.

„Желиш ли бити срећан само један дан, попиј бокал вина, желиш ли пак бити срећан читавог живота, засади винову лозу.“

Кинеска пословица

„Виноградарство је једина поезија пољопривреде и села.“

М. Урбани

**„In vino veritas.“
(У вину је истина.)**

„Вино је сунчева светлост заробљена у води.“

Галилео Галилеј

„На дну вина крије се душа.“

Т. де Банвил

„Дан без вина – дан без сунца.“

Француска пословица

САДРЖАЈ

I. УВОД.....	1
1. О Војводини.....	1
2. О виноградарству и виноградарским регионима у Војводини.....	2
3. О досадашњем проучавању виноградарске терминологије.....	6
4. Предмет и циљеви истраживања.....	8
5. Методологија научног истраживања.....	9
II. ЛЕКСИЧКО-СЕМАНТИЧКА АНАЛИЗА.....	10
1. Типови земљишта за узгајање винове лозе.....	11
2. Биљка винова лоза и њени делови.....	12
3. Подлога, тј. различите врсте лозе које служе као подлога приликом калемљења племенитијих сорти грожђа и врсте подлоге.....	16
4. Фазе у развоју винове лозе.....	18
5. Радње у винограду и машине и алатке које се користе при обради винограда.....	20
6. Болести винове лозе и оштећења која могу изазвати неке природне појаве.....	27
7. Плод винове лозе, његови делови и типови.....	28
8. Сорте винове лозе, односно грожђа.....	32
9. Посуде, делови посуда и справе за прераду воћа и производњу вина и ракије.....	34
10. Производи од грожђа и другог воћа и њихове врсте.....	40
11. Радње у вези са производњом и чувањем вина и ракије.....	49
12. Инструменти за мерење јачине вина и ракије и мерне јединице.....	55
13. Судови за вино и ракију.....	56
14. Остава за вино и ракију и други објекти.....	59
15. Називи за вршиоце појединих радњи.....	60
III. ТВОРБЕНА АНАЛИЗА.....	63
IV. ЗАКЉУЧАК.....	75
V. РЕЧНИК.....	78
VI. ЛИНГВИСТИЧКЕ КАРТЕ СА КОМЕНТАРИМА.....	163
VII. СПИСАК ПУНКТОВА И ИНФОРМАТОРА.....	204
VIII. ЛИТЕРАТУРА.....	208
ПРИЛОГ.....	215

I. УВОД

1. О Војводини¹

Војводина је део Србије северно од Саве и Дунава и административна јединица са статусом аутономне покрајине, која заузима територију од 22.572 км². На западу се граничи са Хрватском, на северу са Мађарском, а на истоку са Румунијом. Јужна граница је природна и чине је реке Сава и Дунав. Она обухвата три велике природне целине: Бачку (површине 8761 км²), Банат (9431 км²) и Срем (4398 км²).

Рељеф Војводине чини шест геоморфолошких целина: две планине – Фрушка гора и Вршачке планине, затим две пешчаре – Суботичко-хоргошка и Банатска, неколико фрагмената лесних заравни, алувијалне терасе и алувијалне равни, као и неколико тектонских депресија.

Војводина припада умереној климатској зони, коју карактеришу топла лета и хладне зиме са два прелазна годишња доба – пролеће и јесен (нешто је топлија од пролећа). Средња годишња температура је 11° С, а разлика између јануара (најхладнијег месеца (- 1,2° С)) и јула (најтоплијег месеца (21,4° С)) износи 22,6° С, што је карактеристика умерено-континенталних климата. Температурни прелаз од зиме ка лету, оштрији је од прелаза лета ка зими. Количина падавина није велика, али је распоред падавина током године такав да умногоме погодује пољопривредној делатности, пошто су веће количине падавина у време вегетационог периода, а највеће у априлу, мају и јуну, када усевиима треба највише влаге. Дувају југоисточни (кошава) и источни ветрови (најчешће у јесен и зиму), као и ветрови северозападног и северног правца.

Типови земљишта у Војводини су разноврсни. Највећи део територије (43,5 %) покрива чернозем, затим ливадске црнице (11,4 %), па алувијална и дилувијална земљишта (9,2 %), ритске црнице (4,8 %), различити типови слатина (9,6 %), гајњаче (2,6 %) и др.

Највећи градови су: Нови Сад (са 231.798 становника), Суботица (97.910), Зрењанин (76.511), Панчево (76.203), Сомбор (47.623), Сремска Митровица (37.751) и Вршац (36.040), који су уједно и највећи гравитациони центри. Војвођанска села карактерише већи број становника (у просеку 1901), па су тако многа од њих већа од малих градова (нпр. Чуруг са 8166 становника, Сивац (7895), Ново Милошево (6020), Меленци (5982) и др.).

Етничка структура становништва у Војводини је веома шаролика. Поред већинског становништва – Срба, којих, према последњем попису из 2011. године, има 1.289.635 или 63,8 % има и: Мађара (251.136 или 13%), Словака (50.321 или 2,6

¹ Подаци су преузети из Српске енциклопедије, Том II (В – Вшетечка), Нови Сад: Матица српска – Београд: Српска академија наука и уметности, Завод за уџбенике, 2013, 575–636.

%), Хрвата (47.033 или 2,4 %), Румуна (25.410 или 1,3 %), Црногораца (22.141 или 1,1 %), Русина (13.928 или 0,7 %), Немаца (3272 или 0,2 %) и осталих (278.541 или 14,4 %), што укупно чини 1.931.809 становника на територији Војводине (према подацима из 2011. године).

Војводина, као пространа и плодна равница погодна је за разноврсну пољопривредну производњу. Структура пољопривредног земљишта је повољнија него на територији Србије и заузима знатно већи део територије (83,4 %), него у Србији без покрајина (66 %). Највећи део земљишта у Војводини је под ораницама (1.793.572 ха или 88,3 %), затим под пашњацима (112.643 ха или 6,3 %), под ливадама (37.959 ха или 2,1 %), под воћњацима (18.408 ха или 1 %) и под виноградима (11.450 ха или 0,6 %). Највише се гаје кукуруз и пшеница, затим индустријско биље (сунцокрет, шећерна репа и соја) и на крају поврће и крмно биље. За ратарску производњу најповољнији су терени лесних заравни и дилувијалних тераса (заузимају око 2/3 површине Војводине), док су за повртарску производњу најпогоднија растресита земљишта на алувијалним равнима. На планинама и пешчарама има доста површина под шумом, а земљиште је изузетно погодно и за воћарску и виноградарску производњу.

2. О виноградарству и виноградарским регионима у Војводини

Виноградарство је област која је повезана са науком „чији је задатак да проучава биологију, сортимент и технологију гајења винове лозе” (Виноградарство 2009: 5). Оно је и посебна грана пољопривреде и производна област, која се бави гајењем винове лозе, производњом грозђа и лозних садница, лозних калемова и корењака, који се даље користе за размножавање и оплемењивање ове културне биљке (Виноградарство 2009: 5). Иако постоје бројни облици лозе, родови и врсте из фамилије *Vitaceae*, савремено виноградарство се највише бави врстама из рода *Vitis*, и то првенствено племенитом лозом *Vitis vinifera* и неким врстама америчког порекла (Виноградарство 2009: 5).

Винова лоза се сматра једном од најстаријих културних биљака, јер су многобројни фосилни остаци потврда да је у далекој прошлости постојала слична биљка. Најстарији фосилни остаци пронађени су у Америци, Италији, Француској и Југославији. Винова лоза је почела да се узгаја „на простору између Црног и Каспијског мора, одакле се ширила у три правца: према Индији, Палестини и Египту, и према Балканском полуострву. Сматра се да су главну улогу у ширењу и развоју културе винове лозе, као и у унапређењу технолошког процеса прераде грозђа, имали Феничани и Грци” (Традиционално виноградарство... 2001: 5).

До средине XIX века гајење винове лозе је било једноставно и лако. Није било заштите од биљних болести, нити потребе за калемљењем. Међутим, када су из Америке у Европу пренете филоксера, тј. сушибуба и болести пламењача и

пепелница, дошло је до крупних измена у цени и техници гајења винове лозе. Пре свега, уводи се калемљење и редовна заштита од болести, а мењају се и систем гајења, сортимент и агротехника. Све то условило је нагли развој виноградарске науке, која је настојала „да открије и створи нове сорте и лозне подлоге, да проучи биолошка својства винове лозе како би их усагласила са спољним условима који се стварају увођењем нове агротехнике, да снизи трошкове производње, да непосредни људски род у што већем степену замени механичким, да производњу грозђа учини рентабилном и примамљивом за савременог одгајивача лозе” (Виноградарство 2009: 6).

Агроекономски значај виноградарства је веома велики, а огледа се у интензивној виноградарској производњи и способности винове лозе да успева на оним земљиштима, која се за друге облике пољопривредне делатности могу знатно мање успешно користити (Виноградарство 2009). Винова лоза се највише гаји због производње грозђа, које, заједно са производима добијеним од њега, има велику храњиву, дијеталну, али и значајну лековиту вредност (Куљанчић 2007: 5). У грозђу и производима од њега има веома важних састојака за људски организам, а то су: шећери, органске киселине, азотне материје, минералне материје, витамини, уља, ароматично–мирисне и бојене материје. Све ове материје „у грозђу се налазе у најпогоднијим биолошким облицима за људски организам, те их он лако усваја. То чини да се грозђу и производима добијеним од њега, приписују одлике здравствено исправне хране...”(Куљанчић 2007: 11).

У Војводини постоје три виноградарска региона: Фрушкогорски, Вршачки и Регион суботичко-хоргошке пешчаре.²

Фрушка гора са својим благим падинама, великим бројем сунчаних дана у години и повољном умерено-континенталном климом представља једно од најпогоднијих предела за гајење винове лозе (Традиционално виноградарство... 2001: 7). Још је давно римски цар Марко Аурелије Проб, за време своје владавине (276–282. г. н. е.) засадио винову лозу у околини села Дивоша. У то време је било врло тешко припремити земљиште за сађење винове лозе, јер су се користиле примитивне алатке, па је тај посао захтевао напоран рад који је трајао по читав дан. Према писаним документима цара Проба су убили његови војници, управо зато што их је терао да напорно раде у винограду (Традиционално виноградарство... 2001: 7). Током наредних тринаест векова није било много података о виноградарству на Фрушкој гори. Први наредни запис је из прве половине XV века, када је библиотекар угарског краља Матије Корвина – Галеоти, путујући по Срему, пробао сремско вино и забележио како би слично вино било веома тешко наћи на читавој Земљи (Традиционално виноградарство...2001). У периоду од 1521. до 1529. године Турци су нападали и заузимали Срем и у том периоду Срем је опустошен, народ побијен или се разбежао. Тек 1529. године избеглице се, под вођством Радослава Челника и Суботе Врлића, враћају у Срем и опустошено виноградарство врло брзо се опоравља. Посебно се развија у манастирима, где је према подацима, 1566. године Крушедол „плаћао 32.000 акчи пореза, Шишатовач и Хопово по 26.000, Велика Ремета 12.000, Бешеново 8.000, Гретег, Јазак и Мала Ремета по 6.000, Раковац 5.000, Фенек 3.200, Врдник 3.000, Кувеждин 2.000 и Старо Хопово 1.000 акчи. Постоје сигурни докази да се у 16. веку, за време турске

² В. карту у Прилогу.

окупације, вино из Фрушке горе извозило за Чешку и Пољску и да је тамо уживало леп глас” (Виноградарство и винарство у Војводини 2012: 196). У XVII веку, манастири су знатно ојачали и постају важна упоришта виноградарства. Поред Крушедола, економски јаки манастири са својим великим земљишним површинама били су и: Бешеново, Беочин, Кувеждин и Шишатовач (Виноградарство и винарство у Војводини 2012: 196). Након потписивања Карловачког мира 1699. године, Фрушка гора је коначно ослобођена од Турака и по уласку у састав Аустрије, виноградарство се веома брзо развијало. Исто тако, фрушкогорска вина имала су и важну политичку улогу, након протеривања Турака. Наиме, карловачки митрополити (Ђорђе Ненадовић и Стефан Стратимировић) су у борби за добијање српских и црквених привилегија придобијали одлучујуће људе у Бечу, тако што су им поклањали фрушкогорска вина, и то најчешће бермет и аусбрух. Та улога настављена је и за време Леополда II и касније, за време Јосифа II и Марије Терезије, у борби Срба у Војводини за добијање привилегија. Поред српског племства, била је укључена и српска црква, што је само допринело економском јачању манастира на Фрушкој гори. Тада су и целе катастарске општине дате у власништво појединим манастирима, у којима се виноградарство веома развијало. Из тог периода су и две књиге *Искусни подрумар* Захарија Стефановића Орфелина, из 1783. и *Савршен виноделац* Прокопија Болића, архимандрита свјетоврачевског манастира Раковца, из 1816. године (Виноградарство и винарство у Војводини 2012: 197). Када је наишла филоксера 1881. године, у року од десет година (од 1885. до 1895.) уништила је све старе фрушкогорске винограде, који су убрзо обновљени и „од тада почиње нова ера фрушкогорског виноградарства” (Виноградарство и винарство у Војводини 2012: 197). Данас се виногради налазе на обронцима и падинама Фрушке горе и река Дунав има благотворан утицај на њих. Типови земљишта су параредзина, чернозем и гајњача, којима је најчешћа подлога лес. Од сорти се гаје: вранац (аутохтона сорта), портогизер (стара сорта од које су се у прошлости правила вина бермет и аусбрух) и домаће укрштене сорте – жупљанка, неопланта, сила, лиза и петра. Препознатљиве и препоручене сорте винове лозе са овог подручја су: ризлинг (италијански и рајнски), затим траминац, совињон, неопланта, жупљанка и сирмијум, као и истоимена вина (Пивац 2008: 84).

У подножју Вршачких планина (површине 170 км²), због повољних географских услова одувек се гајила винова лоза. Поред Вршачког атара, Вршачко виногорје обухвата и насеља: Марковац, Гудурица, Мало Средиште, Велико Средиште, Сочица, Месић, Јабланка, Куштиљ и Павлиш (Традиционално виноградарство... 2001: 9). Према археолошким истраживањима, на овом подручју винова лоза је гајена почетком II века нове ере, мада се претпоставља да су овде, још у доба Дачана, постојали виногради. О постојању винове лозе у Банату „сведоче и насеља у XII и XIII веку. Седам средњовековних насеља у Банату носило је назив *Szolos*, виноград на мађарском, а 1341. у списима се појављује место *Szolos*, данашњи Селеуш код Алибунара. Ипак, први писани документи о вину овог краја потичу тек из 1494, када је буре вршачког вина *атва* (*Wien Atua*) дворски економ Будима платио десет и по златних форинти. Вино је било намењено угарском краљу Владиславу II” (Ћирић 2014: 98–99). Следећи је запис турског путописца Евлије Челебије, који је, путујући, у два наврата посетио Вршац и рекао „да се на источној страни Вршца, све до самог утврђења на брегу, налазе

виногради са укусним, руменим и слатким грожђем” (Челебија 1967: 536). Нагли успон и развој виноградарства почиње по доласку Марије Терезије на власт (1740–1780) и колонизације јужног Баната. Тада се у ове крајеве насељава велики број Немаца, највише из Рајнске области, који са собом доносе љубав према вину и чувену сорту ризлинг. Сматра се да је беле сорте винове лозе (највероватније ризлинг и креацу) у јужни Банат донела породица Семајер, која је испоручивала овдашња вина двору Карла III и краљице Марије Терезије, те је вероватно због његовог квалитета и настала изрека *семајерско вино није супа од расола*, док прве веће количине вршачког вина (4.000 акова) излазе на тржиште 1724. године. Године 1727. стиже наредба Камералне управе у Темишвару којом се забрањује увоз вина у Банат. То доприноси брзом повећању површина под виноградима, те винарство постаје главна привредна грана” (Ћирић 2014: 100). Вршачке планине са Гудуричким врхом као највишом тачком (641 м) простиру се источно од Вршца. Земљиште песковитог и хумусног састава погодује гајењу винове лозе. Виногради су најбољи на брежуљцима и падинама брегова где је растресито земљиште, за разлику од равничарског терена које се налази северозападно и југозападно од Вршца, где има знатних примеса глине па је земљиште теже за обраду (Традиционално виноградарство... 2001: 13). Вршачки регион има повољну умерено-континенталну климу, адекватну температуру у вегетационом периоду и доста сунчаних дана, тако да се може сврстати у топлије крајеве Војводине. Једина неповољна околност су јаки олујни ветрови и касни пролећни мразеви. Најчешћи и најјачи ветар који дува на овом подручју јесте југоисточни, односно кошава, који нарочито штети виноградима. Може да одува од 8 до 10 цм земљишта са чокота, да утиче на убрзано испаравање воде и тако исуши земљиште. Падавине су најчешће у мају и јуну, док септембар и октобар спадају у најсувље месеце (Традиционално виноградарство... 2001: 14). Данас се цео тај крај, „где се додирују Вршачке планине и блага банатска равница, налази под виноградима и представља један од најзначајнијих виноградарских рејона у Србији” (Пивац 2008: 87). Од аутохтоних и старих сорти овде се гаје: жупљанка, смедеревка, шасла бела, ркацител и креаца (стара, аутохтона бела сорта винове лозе). Вина која се производе у овом региону су: мускат отонел, шардоне, пино бјанко, рајнски и италијански ризлинг, као и банатски ризлинг (Пивац 2008: 87–88).

Винова лоза се у Суботичко-хоргошкој пешчари гаји од 13. века, о чему сведоче документ из 1211. године, у којем се помињу подруми принца Давида око Бачког Моноштора и Апатина и попис својине грчког манастира Савски свети Димитрије (Традиционално виноградарство... 2001: 11). О постојању винограда сведоче и две повеље из 1462. и 1502. године. У првој се помиње поклон, који је краљ Матијас дао мајци, а који је обухватао села Бајмок, Чантавир и Пачир, као и сва добра, међу којима су били и виногради, док се у другој говори о суботичким поседима са добрима и виноградима, као залогом принца Јаноша Корвина у Чонградској жупанији (Традиционално виноградарство... 2001: 11). О постојању винограда и производњи вина у турско доба, говоре турски дефтери из 1570. и 1578. године, где, иако се виногради нигде не помињу, постоји порез на бурад и десетина на ширу, односно слатко вино. У средњем веку винова лоза се гаји на земљи богатој хумусом, да би се касније, током XVII века виногради постепено селили на пешчано земљиште, које се показало и као добра заштита од филоксере.

Развој виноградарства у овом региону „условио је оснивање Стручне школе за виноградаре 1888. године, са огледним виноградом на којем се узгајало 18 врста винских, 11 врста стоних и 30 експерименталних врста винове лозе. Хоргошка породица Карас је 1893. године, по веома ниској цени, продала 3.000 јутара пешчаних дина најодважнијем трговцу, који је потом исте потесе продавао дупло скупље. Оно што нико није хтео да купи задржао је за себе и засадио винову лозу, уз стручну помоћ Richárda Zaunera из Братиславе. Почео је да узгаја до тада непознате племените сорте винове лозе: талијански ризлинг, црвени велтелин и кевединка...” (Традиционално виноградарство...2001:12). Почетком XX века долази до наглог развоја виноградарства, што је знатно утицало на повећање површина под виноградима и квалитет и индустријску производњу вина (Традиционално виноградарство... 2001). Суботичко-хоргошка пешчара заузима површину од 24.000 ха (240 км²) и скоро читава њена површина погодна је за узгој винове лозе. Највише винограда има у насељима у општинама Кањижа и Суботица. На овом подручју је „песковито тло и местимично живи песак, затим разна иловаста тла, чернозем са песком и смеђа степска земљишта. Терени су или равни или таласасте платои. [...] Поједине старе сорте винове лозе традиционално се гаје на пешчари. Раније је то била кадарка, сада је то кевединка. У новим виноградима највише се негује италијански ризлинг, затим рајнски ризлинг и шардоне. Препоручене беле сорте у овом подручју су италијански ризлинг, жупљанка, бели бургундац, езерјо, а од црних мерло, франковка, црни бургундац и каберне” (Пивац 2008: 89).

3. О досадашњем проучавању виноградарске терминологије

Виноградарска терминологија је врло мало обрађена у нашој лингвистичкој литератури. Била је предмет истраживања у прилозима следећих аутора: Н. Богдановића и Д. Вељковић у *Жупском виноградарском речнику* (Богдановић, Вељковић 2001), затим Ј. Кашића у раду *Виноградарска лексика у Срему* (Кашић 1971) и М. Урукала у прилогу *Виноградарска лексика Братишковаца* (Urukalo 1982). Такође, и сама сам објавила два рада из ове области: *О виноградарској лексици у Речнику српских говора Војводине* (Марковић 2014) и *Из виноградарске лексике Баната* (Марковић 2015). Ако се погледа географски распоред, може се закључити да су у проучавању ове терминологије територијално покривене следеће области: Александровачка Жупа у Србији, затим неколико пунктова на Фрушкој гори и два пункта у Вршачком региону у Војводини, и један пункт у Далмацији. Детаљно и системско истраживање виноградарске терминологије до сада није урађено, стога сам, између осталог,³ одлучила да предмет мог истраживања буде баш виноградарска терминологија Војводине и надам се да ће ово истраживање попунити тај видни недостатак.

³ Пореклом сам из Срема, и то из „винског Срема“ (са Фрушке горе) и мој отац се већ дужи низ година бави виноградарством, тако да ми та област није непозната, па је и то, поред сугестије проф. др Слободана Реметића, разлог за одабир ове теме.

На терену Војводине, од дијалекатских термилошких речника објављене су следеће монографије: *Срскохрватска лексика рибарства* (Михајловић, Вуковић 1977), *Војвођанска коларска терминологија* (Вуковић и др. 1984), *Пастирска терминологија Срема* (Бошњаковић 1985), *Терминологија куће и покућства Војводине* (Вуковић 1988), *Ратарска и повртарска терминологија Шајкашке* (Драгин 1991), *Фитонимија југозападне Бачке (коровска флора)* (Шпис-Ћулум 1995) и *Архаична пчеларска лексика у Војводини* (Недељков 2009). Поред монографија, објављен је и велики број радова мањег обима: *Грађа за природописну номенклатуру и за рибарско оруђе* (Медић 1891), *Додатак грађи за природописну номенклатуру и рибарско оруђе* (Медић 1895), *Други додатак грађи за природописну номенклатуру и за рибарско оруђе (свршетак)* (Медић 1896), *Називи делова кола (Банат)* (Ђапић 1968), *Називи за запрежну опрему на терену Војводине* (Вуковић и др. 1984), *Терминологија коровске флоре у Шајкашкој* (Драгин 1984), *Из ратарске терминологије Срема (nomina instrumenti)* (Бошњаковић 1991), *Туђице у терминологији куће и покућства* (Вуковић 2000), *Из војвођанске пчеларске терминологије* (Недељков 2000), *Дендроними Фрушке горе* (Милорадов 2007), *Терминологија кулинарства у Бачком Градишту* (Мирилов 2010), *Терминологија одевања и обувања у Каћу* (Ракић 2011), *Лексика друштвеног живота младих у старом Новом Саду* (Стокин 2011а) и *Свадбена терминологија у старом Новом Саду* (Стокин 2011б). Детаљније о њима и поменутих монографијама може се наћи у раду *Дијалекатска лексикографија у Војводини* (Марковић 2013). Такође, у оквиру интердисциплинарног пројекта Матице српске – *Култура исхране у Војводини кроз обредну праксу. Лингвистички и етнолошки аспект* (пројектни период 2009–2012), проучавана су обредна јела и пића код српског стариначког становништва у Војводини. Као резултат рада на том пројекту објављене су две књиге *Култура исхране у Војводини кроз обредну праксу: лингвистички и етнолошки аспект* (Ивановић Баришић и др. 2011) и *Обредна пракса – речима о храни: на материјалу из српских говора Војводине (Обредна пракса... 2014)*.

Са простора Србије и суседних бивших република има велики број термилошких речника већег (монографије) и мањег обима. Објављене монографије су: *Ловачка лексика и фразеологија у рогатичком крају* (Јахић 1983), *Ткачка лексика Драгачева* (Комадинић 1992), *Пастирска терминологија Кривовирског Тимока* (Ракић-Милојковић 1993), *Јужноморавска повртарска лексика* (Марковић 1997), *Пастирска терминологија Пећког Подгора* (Јашовић 1997), *Јела и пића у Мачви* (Лазич 2000), *Лексика куће и покућства села Семче* (Јовановић 2002), *Сточарска лексика села Лозана* (Јоцић 2005), *Лексика Угљевика и Забрђа* (Ђуркин 2006), *Терминологија куће и покућства Бањана* (Којић 2006а), *Терминологија куће и покућства у северној Метохији* (Букумирић 2006а), *Ткачка лексика југоисточне Србије* (Марковић 2006), *Терминологија куће и покућства у Лијевчу пољу и Жупи* (Црњак 2006), *Метеоролошка лексика у говору Сврљига* (Пејчић-Митић 2007), *Земљописна и њој сродна лексика југоисточне Србије* (Богдановић 2008), *Лексика свадбених обичаја у Рађевини* (Петровић-Савић 2009), *Ратарска и повртарска лексика села Дебелице* (Милошевић-Петровић 2009), *Пастирска лексика лакташког краја* (Црњак 2011), *Ткачка терминологија села Скадра код Ваљева* (Ивковић 2013) и *Херцеговачка пчеларска лексика* (на

општесловенској основи) (Пујић 2013). Од радова мањег обима треба поменути: *Називи за стоку, опрему и сточарске производе у говору Кривошија* (Суботић 1972), *Термини у чобанским играма* (Вуковић 1977), *Прилог проучавању сточарске терминологије у Црној Гори* (Пижурица 1977), *Из шумарске терминологије кладањског краја* (Реметић 1982), *Из ратарске лексике Гораждевца* (код Пећи) (Букумирић 1983), *Сточарска лексика Ибарског Колашина* (Божовић 1984), *Називи инсеката у говору села Белоиња код Сврљига* (Вукадиновић 1984), *Народна терминологија лековитог биља у околини Пирота* (Милојевић, Михајлов 1985), *Из речника пиротских заната* (Јовановић 1989), *Лексика грнчарства* (Милојевић 1989), *Пастирска лексика села Гораждевца* (Букумирић 1992), *Терминологија куће и покућства у Судимљи под Копанником* (Исаиловић 1994), *Из повртарске лексике Заплања* (Марковић 1996а), *Народни називи ливадских биљака* (Марковић 1996б), *Турцизми у називима куће и покућства у говору Приштине и њене околине* (Вукићевић 1996), *Коларска и качарска лексика у Грузи* (Вукићевић 2000), *Терминологија неких игара на подручју горње Метохије* (Букумирић 2001), *Из воденичарске лексике горње Метохије* (Букумирић 2002), *Млинарска терминологија Бастаса* (Козомара 2002), *Црепуљарска лексика* (Јовић 2004), *Запрежна терминологија у говорима северне Метохије* (Букумирић 2006б), *Лексика домаће радиности у Грузи* (Вукићевић 2006), *Географска терминологија Бањана* (Којић 2006б), *Ратарска лексика у Доњој Грузи* (Вукићевић 2007), *Лексика коњарства у Горњем Заостру* (Вуковић 2007), *Терминологија овчарства у околини Лакташа* (Црњак 2007), *Сточарски термини и лексика турског и арбанашког порекла у говору Срба старинаца Пећког Подгора* (Јашовић 2008), *Запрежна лексика у Грузи* (Вукићевић 2009), *Ковачка лексика у Заплању* (Милосављевић 2011), *Из коларске терминологије Великог Блашка код Бањалуке* (Савић 2011а), *Из ткачке терминологије Великог Блашка код Бањалуке* (Савић 2011б), *Лексика за именовање простора, мера и мерила у околини Приштине* (Јашовић 2011) и многи др.

4. Предмет и циљеви истраживања

Предмет овог истраживања јесте виноградарска терминологија Војводине.

Циљеви истраживања су:

- да се представи целокупна виноградарска терминологија на терену Војводине, односно у виноградарским регионима: Фрушкогорском, Вршачком и Региону суботичко-хоргошке пешчаре;
- да се да лексичко-семантичка и творбена анализа материјала;
- израда речника;
- да се део материјала представи кроз лингвистичке карте са коментарима.

5. Методологија научног истраживања

Прву фазу истраживања представљало је прикупљање грађе на терену. Грађа је прикупљена помоћу *Упитника за бележење виноградарске лексике* Института за српски језик САНУ и снимањем спонтаног говора информатора у три виноградарска региона у Војводини. Материјал је прикупљен у 39 пунктова, од којих је тридесет у Срему, пет у Банату и четири у Бачкој.⁴ У пријави докторске дисертације наведено је да ће се настојати да сва три виноградарска региона буду заступљена са приближно једнаким бројем пунктова, али у пракси то није било могуће и остварити. Наиме, Фрушка гора (са највишим врхом Црвеним чотом 538 м) је и површински највећи виноградарски регион у Војводини (500 км²), па самим тим броји и највише места у којима се људи баве овом граном пољопривреде, док су остала два региона знатно мања, па отуда и та велика разлика у броју посећених пунктова. С друге стране, у Банату и Бачкој постоји још један разлог, због којег се није могло ићи у све предвиђене пунктове на датом терену. Наиме, у Вршачком региону су многа места насељена Румунима, тако да тамо информаторе нисам могла тражити, као ни у Региону суботичко-хоргошке пешчаре где већину виноградарара чине Мађари (Хајдуково, Бачки Виногради). Стога сам била принуђена да у Бачкој, као информаторе укључим и Буњевце. Да би се допунила мрежа пунктова укључена су и два пункта из Потисја – Бечеј у Бачкој и Нови Бечеј у Банату. Након прикупљања грађе, уследила је друга фаза коју је чинила обрада и класификација података. Потом се приступило лексичко-семантичкој и творбеној анализи података и изради речника. Такође, извршен је и арелани приступ па је део грађе представљен помоћу лингвистичких карата.

⁴ Комплетан списак пунктова и информатора в. на стр. 204.

II. ЛЕКСИЧКО-СЕМАНТИЧКА АНАЛИЗА

Представљање једног термилошког система везаног за традиционалну материјалну културу на делу руралног терена Војводине значајно је првенствено због тога што у памћењу најстаријих становника бледе сећања на многе реалије традиционалне културе, а народни говори захваћени ковитлацем савремених цивилизацијских токова све брже мењају своју физиономију. Стога ће се настојати да се лексичко-семантичком анализом сачувају од заборављања лексеме из области виноградарства на терену Војводине.

У представљању лексичке грађе користиће се основним поставкама теорије семантичких микропоља Н. И. Толстоја (в. Толстой 1963, 1966), која чини и полазну методолошку основу. Ова теорија, унеколико модификована (због економичности уместо семантичких микропоља конструисана су семантичка поља), заступљена је у основи и свих осталих досад описиваних терминологија, у оквиру новосадске лингвистичке школе (Г. Вуковић, Ж. Бошњаковић и Љ. Недељков, *Војвођанска коларска терминологија* (1984), Ж. Бошњаковић, *Пастирска терминологија Срема* (1985), Г. Вуковић, *Терминологија куће и покућства у Војводини* (1988), Г. Драгин, *Ратарска и повртарска терминологија Војводине* (1991) и знатно касније Љ. Недељков, *Архаична пчеларска лексика у Војводини* (2009)), што значи да је веома разрађена, проверена и погодна за овакву врсту истраживања, те ће бити примењена и у овом раду. Овде ће бити изложени основни принципи на којима се заснива ова теорија. Под *речју* треба подразумевати јединство *лексеме* и *семеме*. Лексема представља звуковни део речи, а семема њен садржај. Из овог произилази да је *хомоним* једна лексема са две семеме, а *синоним* једна семема са две лексеме (а може их бити и више). Даље треба разликовати специфичну од неспецифичне лексеме. *Специфична лексема* је она којој одговара само један диференцијални знак, и то специфичне семантичке класе, док се под појмом *неспецифична лексема* подразумева лексема којој одговара више семема, односно диференцијалних знакова из различитих семантичких поља. *Проста лексема* мора се изражавати једном речју, а *сложена лексема* комбинацијом речи. У случају да се семема у једном говорном подручју означава простом лексемом, а у другом сложеном, у приказу семантичког поља уписиваће се само проста, док ће место које би било испуњено сложеном лексемом остати празно. С друге стране, у анализи семантичких поља наводиће се и сложене лексеме. У приказу семантичких поља разликује се неколико диференцијалних знакова. Први и хијерархијски највиши је *интегрални диференцијални знак*, који представља назив одређеног семантичког поља и диференцира га од осталих семантичких поља, али такође, окупља и све семеме везане за њега и инвентар лексичких реализација које припадају истом семантичком пољу. Затим следи *диференцијални знак опште семантичке класе* који му је подређен, а хијерархијски нижи је *диференцијални знак специфичне семантичке класе* и још нижи *диференцијални знак специфичне семантичке поткласе*. Прикупљена грађа разврстана је у оквиру 15 семантичких поља, која ће бити представљена и анализирана у наставку. При формирању

семантичких поља као оријентир и својеврсна помоћ послужила ми је подела која је дата у одељку *Тематска структура у Жупском виноградарском речнику* (в. Богдановић, Вељковић 2001: 73–86).

1. ТИПОВИ ЗЕМЉИШТА ЗА УЗГАЈАЊЕ ВИНОВЕ ЛОЗЕ

- 1.1. искрчено земљиште за узгој лозе: *крчевина, њива, регол, ригол, терен; слож. лекс.*
- 1.2. земља са много хумуса на којој је виноград: *смолница, смољница, црница, чернозем; слож. лекс.*
- 1.3. песковита земља на којој је виноград: *песак, пескана, пескуља, пескуша, пешчара, прљуша, пужара; слож. лекс.*
- 1.4. назив земљишта на којем су посађене лозе у више паралелних редова:
виноград, плантажа; слож. лекс.
 - 1.4.1. назив реда лоза у винограду: *бразда, врста, ред, шпалир*
- 1.5. назив земљишта на којем је некад био виноград: *земљиште, ораница, парлог; слож. лекс.*
- 1.6. назив земљишта на којем су некад биле лозе, али не у виду винограда:
матичњак, ложњак, ложњаџи, парлог; слож. лекс.

1. У прво семантичко поље сврстани су називи типова земљишта за узгајање винове лозе.

1.1. Пре самог сађења винове лозе земљиште се мора припремити, па су за семему 'искрчено земљиште за узгој лозе' забележене следеће просте лексема: *крчевина*⁵, *регџл*, *ригџл*⁶, *њива*, *терџн*⁷, али и велики број сложених лексема: *регулисано зџмљиште*, *риголовано зџмљиште*, *риголовано зџмљиште*, *регулисџно зџмљиште*, *изрегулисано зџмљиште*, *очишћена њива*, *преврњито зџмљиште*, *припремљено зџмљиште*, *припремљено за сџдњу*, *припремно зџмљиште*. Као мотивациона база послужили су глаголи *риголовати*, *регулисати*, *преврнути* и *припремити*, сви у значењу – дубоко прекопати земљу.

1.2. Земља са много хумуса на којој је виноград назива се *црница*, *црница*, *црница*, *смџлница*, *смџлница* и *чернозем*⁸. Среће се и велики број сложених лексема: *дџбра зџмља*, *црна зџмља*, *црна зџмља*, *плџдна зџмља*, *јџка зџмља*, *бџгата*

⁵ Приликом набрајања забележених лексема за одређену семему у анализи, увек ће се прво наводити најфреквентнија лексема (и проста и сложена), а затим оне које су мање заступљене.

⁶ Од фр. *rigole* – дубоко прекопати тло, дубоко окопати земљу (лопатом или плугом), нарочито на лошој земљи (у врту и винограду); исто и *риголовати*, –ујем (Klaić 1979: 1167).

⁷ Од фр. *terrain* – тло, земљиште, подручје деловања (Klaić 1979: 1342).

⁸ Од рус. чит. *чернозџом* – земља, црница, хумус; врло плодно тло (Klaić 1979: 245).

зѐмља, нађубрена зѐмља, првòкласна зѐмља, тѐшка зѐмља, цр̀ни пѐсак и цр̀ни пѝсак, све са провидном мотивацијом.

1.3. ‘Песковита земља на којој је виноград’ назива се *пѐсак*, *песка̀на*, *пѐскуља*, *пѐскуша*, *пѐичара*, *пр̀љуша*⁹ и *п̀ужара*. Од сложених лексема срећу се: *пескòвита зѐмља*, *ла̀ка зѐмља*, *бѐла зѐмља*, *сла̀бија зѐмља*, *дòбра зѐмља*, *бѝти пѝсак*, *пѝсак цр̀ни* и *ж̀ути* и *осирòмашени х̀умус*. У једном броју пунктова у Срему информатори нису знали одговор (Кр Св Крч Бшк Ир Чл Лж) или нису имали назив за песковиту земљу, јер је нема у овом крају (Ба Сс Мк Ди Ер).

1.4. ‘Земљиште на којем су посађене лозе у више паралелних редова’ зове се *в̀иноград* и *плантáжа*.¹⁰ Виноград може бити *в̀иноград на тáчку*, тј. *чòкòтáрски*, односно *стáри* или *клáсичан в̀иноград* и новији, модернији и много већи (који имају модерне винарије) – *плáнтáжни в̀иноград*.

1.4.1. Један ред лоза у винограду назива се *рѐд*, *брáзда*, *шпáлѝр* и *вр̀ста*. *Бразда*¹¹ је домаћа, словенска реч, док је *шпáлир* позајмљеница.¹² Ареални распоред ових лексема може се видети на карти бр. 2.

1.5. За семему ‘земљиште на којем је некад био виноград’ забележене су следеће просте лексеме *пáрлог*¹³, *пáрлог*, *орáница* и *зѐмљиште*, као и неколико сложених лексема *стáри в̀иноград*, *пòвађен в̀иноград* и *òраћа зѐмља*.¹⁴ Међутим, у највећем броју пунктова информатори нису имали посебан назив (Кр Сс Св Чо НСл Бшк Мк Нрд Ир Грг МР Лж Бе Ер Чр Ба) или нису знали одговор (СрК).

1.6. Земљиште на којем су некад биле лозе, али не у виду винограда именује се простим лексемама *лòжњáци*, *лòжњáк*, *лòжњак* и *пáрлог*. Забележена је и једна сложена лексема *дѝвље лòзе*. И овде, као и под 1.5. највећи број информатора је одговорио да тога нема у њиховом месту (СрК Чр Ба Грг Бшн МР Мђ Лж Шш Бе Ер Па Вш Пв Гд), да нема посебног назива (Чо Нсл Бшк Мк Нрд Су) или да не знају (СрК Чл НБ).

2. БИЉКА ВИНОВА ЛОЗА И ЊЕНИ ДЕЛОВИ

2.1. општи назив за биљку која рађа грожђе, у целини: *лоза*; *слож. лекс.*

2.2. називи њених делова

⁹ У РСЈ забележени су *пр̀љуга* и *пр̀љуша* – земља лошег квалитета која се састоји од иловаче и песка (2007: 932).

¹⁰ Од фр. *plantage*, од лат. *planta* – биљка (Klaić 1979: 1053).

¹¹ Према П. Ивићу мађарска реч *borozda*, као и румунска *brazdă* и албанска *brazhdë* порекло воде од словенске речи *бразда* (уп. Ивић 2001: 10).

¹² Од итал. *spalliera*, нем. *spalier* – ...2. ред воћака поред зида или ограде... (Вујаклија 2006: 1022).

¹³ У РСЈ је *парлог* мађ. – запуштен виноград; пусто необрађено земљиште (2007: 914).

¹⁴ У Александровачкој Жупи срећу се лексема *виноградиште* и *лојзиште*, којих нема у Војводини (уп. Богдановић, Вељковић 2001: 19, 38).

- 2.2.1. под земљом: *жиле, корен*
- 2.2.2. изнад земље
- 2.2.2.1. доњи задебљали део лозе без изданка: *глава, кордуница, чокот; слож. лекс.*
- 2.2.2.2. изданак лозе
- 2.2.2.2.1. једногодишњи: *једногодац, калем, ластар, лук, младар, прпољак, резница, сад, садница, садовина; слож. лекс.*
- 2.2.2.2.2. вишегодишњи: *виноград, кордуница, лоза, чокот; слож. лекс.*
- 2.2.2.2.3. који има рода: *кондир, луца, питомина, родњак; слож. лекс.*
- 2.2.2.2.4. који нема рода: *водопија, дивљак, заперак, јаловак, јаловац, јаловњак; слож. лекс.*
- 2.2.2.3. витичасти изданак на лози који нема лишће и који се обмотава око онога што држи лозу: *брк, витица, врежа, козице*
- 2.2.2.4. изданак лозе који је савијен на стаблу и укопан у земљу да се из њега развије ново стабло: *лук, наводница, полагач, положина, положник, положница, полошка, савијача; слож. лекс.*
- 2.2.2.5. изданак који се одстрањује с лозе резањем: *заперак, кач, младица*
- 2.2.2.6. краћи изданак на изданку лозе: *заперак, младица, пелцер*
- 2.2.2.7. изданак који израста из дна стабла лозе: *водопија, дивљак, дивљака, изданак, младица; слож. лекс.*
- 2.2.2.8. врх изданка лозе који још није одрвењен: *ластар, летораст, младар, младик, младица; слож. лекс.*
- 2.2.2.9. стабло лозе
- 2.2.2.9.1. једногодишње: *годишњак, једногодац, ластар, лоза, младар, младица, сад, садовина; слож. лекс.*
- 2.2.2.9.2. двогодишње: *двогодац, двогодишњак, ластар, лоза, стабло, чокот; слож. лекс.*
- 2.2.2.9.3. трогодишње: *виноград, лоза, трећак, трогодац, трогодишњак, чокот; слож. лекс.*
- 2.2.2.9.4. вишегодишње: *виноград, лоза, чокот; слож. лекс.*
- 2.2.2.10. лист лозе: *лист, ластар; слож. лекс.*

2.2.2.10.1. лице листа: *лице; слож. лекс.*

2.2.2.10.2. наличје листа: *наличје; слож. лекс.*

2.2.2.11. задебљање из којег израста грозд: *пуп, пупа, пупак, пупољак*

2.2.2.12. плод лозе: *грозд*

2.3. дивља лоза која не рађа: *дивљак, дивљака, дивљакуша; слож. лекс.*

2.4. дивља лоза са гроздовима ситних бобица: *дивљак, дивљака, дивљакуша; слож. лекс.*

2. Овим семантичким пољем обухваћени су називи за биљку винову лозу у целини и њене делове.

2.1. Општи назив за биљку која рађа грожђе у целини је *винова лџа, лџа, лџа* и *винова лџа*. Прва лексема је заступљена у највећем броју пунктова, што се може видети и на карти бр. 1, док је лексема *лоза* у два акценатска лика – *лџа* и *лџа*, мање заступљена. Ситуација на терену је шаролика, односно у свим регионима у употреби су и једна и друга лексема, тако да се не могу издвојити посебни ареали.

2.2. Следећи диференцијални знак опште семантичке класе односи се на делове винове лозе, док се даља лексичка варијантност остварује кроз два диференцијална знака специфичне семантичке класе.

2.2.1. Делови винове лозе под земљом су *жџе* и *кџен*.

2.2.2. Диференцијални знак специфичне семантичке класе који се односи на делове винове лозе изнад земље, грана се у више диференцијалних знакова специфичне семантичке поткласе.

2.2.2.1. За семему ‘доњи задебљали део лозе без изданка’ забележено је неколико простих лексема: турцизам *чџот*¹⁵, *глава* и *кордџница*, као и неколико сложених лексема *врџт чџота*, *глава чџота* и *стџри чџот*.

2.2.2.2. У наредне четири поткатегорије смештени су називи за изданак лозе.

2.2.2.2.1. ‘Једногодишњи изданак лозе’ означава се следећим простим лексемама: *калем*¹⁶, *ластџр*¹⁷, *једногодац*, *лџк*, *младар*, *прџољак*¹⁸, *рџница*, *сџд*, *сџдџвина*, *сџдница*. Забележено је и неколико сложених лексема: *једногодишњи џзданак*, *млада лџа* и множинска форма *пџсџџени кџлеми*.

2.2.2.2.2. За семему ‘вишегодишњи изданак лозе’ забележене су просте лексеме *чџот*, *виноград*, *лџа*, *кордџница* и *кџндџр*¹⁹ и две сложене лексеме *вишегодишњи џзданак* и *стџри виноград*.

¹⁵ Према А. Шкалјићу *чџот*, тур. – 1. трс лозе саднице, розгва (1979: 180).

¹⁶ Према А. Шкалјићу то је грецизам добијен преко турског (*калем/ калам* < тур. *kalem* < ар. *qalām* < грч. *kálamos* (1979: 387).

¹⁷ Именица грчког порекла (в. Кашић 1971: 164). Иначе је Ј. Кашић у том свом раду дао детаљну етимологију речи из области виноградарства, које је прикупио у пет пунктова на Фрушкој гори (Инџија, Сремска Каменица, Баноштор, Лединци и Нештин).

¹⁸ Варијанта именице *прџорак* чију је етимологију дао Ђ. Даничић, а забележио Ј. Кашић у свом раду – пр-пољ (пунити, дувати, праћати се), уп. Кашић 1971: 163.

¹⁹ Именица грчког порекла (уп. Кашић 1971:164).

2.2.2.2.3. Изданак лозе који има рода назива се *питоміна*, *питоміна*, *кѡндѣр*, *лѣца* и *рѡдњѣк*. Од сложених лексема срећу се *рѡдан изданак*, *рѡдна лѡза*, *рѡдни изданак*, *рѡдан/ рѡдни лѣстѣр*, *рѡдни лѣк*, *рѡдно ѡкце* и *прѣплодан изданак*, све са провидном мотивацијом.

2.2.2.2.4. За означавање ‘изданка лозе који нема рода’ најчешће се употребљава лексема *дѣвљѣк*. Од простих лексема забележене су и: *зѣперак*, *јалѡвак*, *јалѡвѣк*, *јалѡвњѣк*, *јалѡвац* (мотивисане придевом *јалов*) и сложеница *водѡпија*. Од сложених лексема најфреквентнија је *јѣлов изданак*, затим *нѣродан изданак* и исти облик само са придевом одређеног вида *нѣродни изданак*.

2.2.2.3. ‘Витичасти изданак на лози који нема лишћа и који се обмотава око онога што држи лозу’ најчешће се означава лексемом *брѣк*, а у појединим пунктовима срећу се лексеме *вѣтица*, *врѣжа* и *кѡзице*.

2.2.2.4. За семему ‘изданак лозе који је савијен на стаблу и укопан у земљу да се из њега развије ново стабло’ забележен је већи број лексема. Најфреквентнија је *пѡложница*, *пѡложница*, *пѡложница*, мотивисана глаголом *положити*. Исте мотивационе основе су и лексеме *пѡложина*, *полѣгѣч*, *полѡжник*, *пѡложник*, *пѡлошка*. У појединим пунктовима јављају се лексеме *савѣјача*, *навѡдница* и *лѣк*. Спорадично се срећу и три сложене лексеме *рѣзѣрвни лѣстѣр*, *пѡложен кѣлем* и *пѡложена лѡза*.

2.2.2.5. ‘Изданак који се одстрањује с лозе резањем’ зове се *зѣперак*²⁰ са акценатским ликом *зѣперак*, *кѣч*²¹ и *млѣдица*.

2.2.2.6. И ‘краћи изданак на изданку лозе’ означава се истим лексемама као и под 2.2.2.5. *зѣперак*, *зѣперак*, *млѣдица* и германизмом *пѣлцер*²².

2.2.2.7. ‘Изданак који израста из дна стабла лозе’ означава се лексемама *дѣвљѣк*, *дѣвљѣка*, *дѣвљѣк*, *изданак*, *водѡпија* и *млѣдица*. Само у једном пункту забележена је сложена лексема *дѣвља лѡза*.

2.2.2.8. Семема ‘врх изданка лозе који још није одрвећен’ означава се простим лексемама *лѣстѣр*, *млѣдѣр*, *млѣдѣк*, *лѣтораст* и *млѣдица*, а у појединим пунктовима срећу се сложене лексеме *млѣда лѡза*, *млѣда вѣнова лѡза* и *млѣди лѣстѣри*.

2.2.2.9. Називи за стабло лозе разврстани су у наредне четири поткатогије.

2.2.2.9.1. ‘Једногодишње стабло лозе’ назива се *сѣд*, *лѣстѣр*, *једногодац*, *млѣдѣр*, *млѣдица*, *сѣдѡвина*, *гѡдишњѣк* и *лѡза*. У неким пунктовима забележене су сложене лексеме провидне мотивације *једногодишње стѣбло лѡзе*, *млѣд вѣноград*, *млѣда лѡза* и *једногодишњи вѣноград*.

2.2.2.9.2. За семему ‘двогодишње стабло лозе’ забележене су просте лексеме *чѡкот*, *лѡза*, *двѡгодац*, *двѡгодишњѣк*, *стѣбло*. Подједнако су у употреби и сложене лексеме провидне семантичке мотивације *двѡгодишњи вѣноград*, *млѣд вѣноград*, *млѣда лѡза*, *двѡгодишњи кѣлам* и *дрѣга гѡдина*.

²⁰ За лексему *заперак* карактеристично је да се употребљава и у области ратарске терминологије где означава ‘бочни изданак на стаблу који доноси клас (ако се не уклони)’ (уп. Драгин 1991: 7).

²¹ Ова лексема забележена је само у једном пункту на северу Бачке (код Буњеваца), а регистрована је и у *Речнику бачких Буњеваца кач* – ‘неплодан заперак лозе који се реже’ (в. Реић, Ваџлија 1990: 117).

²² Од нем. *pelzer* (в. Klaić 1979: 1026).

2.2.2.9.3. Трогодишње стабло лозе назива се *чѡкот*, *виноград*, *трѡгодац*, *лѡза*, *трѣћѡк*, *трогодѣињѡк*, *трогодѣињѡк* и *кордѣница*. Од сложених лексема забележене су *трогодѣињѣи виноград* и *трѣћа гѡдина*, а пошто треће године виноград први пут роди и сложене лексеме те мотивације – *прѣви рѡд* и *рѡдна лѡза*.

2.2.2.9.4. ‘Вишегодишње стабло лозе’ најчешће се означава лексемама *виноград* и *чѡкот*. Знатно ређе заступљене су лексеме *лѡза* и *кордѣница*, а од сложених лексема срећу се *вишегодишњѣи виноград*, *вишегодишњѣе стѡбло лѡзе*, *стѡри виноград*, *рѡдна лѡза* и *пѣн рѡд*.

2.2.2.10. Семема ‘лист лозе’ означена је простим лексемама *лиѣст* и *лѡстѡр*, а врло спорадично срећу се сложене лексеме *винов лиѣст* и *винова лѡза*.

2.2.2.10.1. ‘Лице листа’ означава се само једном простом лексемом *лиѣце*, а спорадично се срећу и сложене лексеме *гѡрња страна*, *чѣло лиѣста*, *глѡтки дѣѡ* и *иѣнад лиѣста*, које су мотивисане изгледом (глатко) и положајем (горња страна) лица листа. У једном броју пунктова (Чр Ле Јз Лж Љт) информатори су одговорили да немају посебан назив или да не знају (Мк).

2.2.2.10.2. За ‘наличје листа’ исто је забележена само једна проста лексема *налѣчје*, док су сложене лексеме *хрѡпѡви дѣѡ*, *иѣпод лиѣста* мање заступљене. Као и под 2.2.2.10.1. један број информатора, у истим пунктовима (Чр Ле Јз Лж Љт) одговорио је да нема посебан назив или да не зна (Мк).

2.2.2.11. ‘Задебљање из којег израста грозд’ означава се различити творбеним варијантама *пѣпољѡк*, *пѣпѡк*, *пѣпа*, *пѣп*, мотивисаним глаголом *пупити*.

2.2.2.12. Семема ‘плод лозе’ означена је једном простом лексемом словенског порекла *грѡзд*.²³

2.3. ‘Дивља лоза која не рађа’ зове се *дѣвљѡк*, *дѣвљѡка*, *дѣвљѡка* и *дѣвљѡкуѣа*. У неколико пунктова среће се сложена лексема *дѣвљѡ лѡза*, *дѣвљѡ лѡза*.

2.4. За ‘дивљу лозу са гроздовима ситних бобица’ забележене су исте (као под 2.3.) просте *дѣвљѡк*, *дѣвљѡка*, *дѣвљѡка*, *дѣвљѡкуѣа* и сложене лексеме *дѣвљѡ лѡза*, *дѣвљѡ лѡза*, а срећу се још и: *дѣвљѣ грѡжѣ* и *керѣће грѡжѣ*.

3. ПОДЛОГА, ТЈ. РАЗЛИЧИТЕ ВРСТЕ ЛОЗЕ КОЈЕ СЛУЖЕ КАО ПОДЛОГА ПРИЛИКОМ КАЛЕМЉЕЊА ПЛЕМЕНИТИЈИХ СОРТИ ГРОЖЂА И ВРСТЕ КАЛЕМЉЕЊА

3.1. назив дивље подлоге на коју се калеме питома сорта: *дивљѡк*, *дивљѡка*, *дивљѡч*, *осонова*, *подлога*; *слож. лекс.*

3.1.1. врсте дивље подлоге: *беландера*, *кобер*, *мантикула*, *порталис*

3.2. општи назив за радњу калемљења: *каламљење*, *калемљење*, *калемарење*, *пелцовање*

²³ Ј. Кашић наводи да се ова лексема среће и у другим словенским језицима, а корен јој је највероватније индоевропски (деталније в. код Кашић 1971: 161).

3.3. врсте калемљења

3.3.1. калемљење кад се као калем ставља пупољак: *пелцовање*; *слож. лекс.*

3.3.2. калемљење кад се убацивањем у процеп спајају калем и лоза која се калеми: *калемљење*; *слож. лекс.*

3.3.3. радња кад се калеми „на косо”: *ајгловање*, *пелцовање*; *слож. лекс.*

3.4. назив ножа за калемљење лозе: *бритва*, *калемар*, *калемарка*, *калемача*, *каламачица*, *калемачица*, *олтовача*; *слож. лекс.*

3.5. поново (на)калемити лозу: *калемити*, *накаламити*, *накалемити*, *напелцовати*, *окалемити*, *пелцовати*, *поновити*, *прекаламити*, *прекалемити*; *слож. лекс.*

3.6. име биљке (односно њеног дела) којом се калеми: *виока*, *едерлајз*, *елерајз*, *елрајз*, *ерлајз*, *калем*, *пелцер*, *питомина*, *пемка*, *подлога*, *резница*; *слож. лекс.*

3.7. име лозе која је настала калемљењем: *калам*, *калем*; *слож. лекс.*

3. У ово семантичко поље сврстани су називи за подлогу, тј. различите врсте лозе које служе као подлога приликом калемљења племенитијих сорти грожђа и врсте калемљења. У ранијем периоду, до пре 150 година, винова лоза се у свету гајила на сопственом корену. Међутим, када се у Европи појавила филоксера, тј. сушибуба, дошло је до наглог пропадања винограда и то на великим површинама. Једини начин да се спасу виногради био је у калемљењу племените лозе на отпорне лозне подлоге, јер од ње (лозне подлоге) је зависило какав ће бити развој, принос и квалитет грожђа, каква ће бити отпорност и колика ће бити дуговечност сорте која је на њу накалемљена (Куљанчић 2007: 167).

3.1. ‘Дивља подлога на коју се калеми питома сорта’ назива се *дѝвља̋к*, *дѝвљака*, *пѝдлога*, *дѝвља̋к*, *дѝвљач* и *ѝснова*. Спорадично се среће сложена лексема *дѝвља лѝза*.

3.1.1. За ‘врсте дивље подлоге’ употребљавају се следеће лексеме: *кобер*, *парталис*, *беландѝра*, *мѝнтикула*, *манѝнтикула*, *манѝтѝкула*. Све су ово страни називи који се користе и као стручни термини у виноградарству. Забележени су и на ширем подручју²⁴, тако да се не могу везивати за неки посебан крај, нити сматрати особеношћу само једног виноградарског региона.

3.2. Као општи назив јављају се просте лексеме *ка̋лемљење*, *ка̋лемљење*, *ка̋ламљење*, *калемѝрење* и *пѝлцовање*.

3.3. У зависности од начина на који се калеми, разликују се три врсте калемљења.

²⁴ У Александровачкој Жупи забележени су следећи називи за лозну подлогу: *арамун* (итал.), *кобер* (лат. *coopertus*), *манѝнтикола* (итал. *monticola*), *рипарија* (лат. *giparia*), *ефалија* (тур.) и *шасла* (фр. *schaselas*) (в. Богдановић, Вељковић 2001: 79), а у Далмацији *беландѝра* (: *berlandieri*), *рипарија* (: *giparia*), *мурведер* (: *mourvedre*), *мурѝнтикула* (: *monticola*), *кобер* и *арамун* (: *aramon*) (уп. Угукало 1982: 160).

3.3.1. Семема ‘калемљење кад се као калем ставља пупољак’ означена је простом лексемом *пѣлцовање* и сложеним лексемама *калемљење на зелѣно*, *калемљење на зелѣно*, *пѣткожно калемљење*, *калемљење пѣпољком*, *калемљење на пѣпу*, *калемљење на пѣпак* и *окулаѣија на спавајући пѣпољак*. У појединим пунктовима информатори то нису радили, па нису знали одговор (Рк Љт).

3.3.2. За семему ‘калемљење када се убацивањем у процеп спајају калем и лоза која се калеми’ забележена је једна проста *калемљење* и сложене лексеме *калемљење на зрѣло*, *калемљење у прѣцеп*, *калемљење на прѣцеп*, *калемљење на клин*, *калемљење на мѣсту* и *насађивање на гѣлу лѣзу*. И овде у неким пунктовима информатори нису то радили, па нису знали да одговоре (Шш Ер Љт).

3.3.3. Радња кад се калеми „на косо” означена је простим лексемама *пѣлцовање* и *ајглѣвање*, а много више је сложених лексема *калемљење на зрѣло*, *калемљење на кѣсо*, *прѣсто спајање* и *калемљење на лиѣу мѣста*, *калемљење на зѣлено*.

3.4. Нож који се користи за калемљење у највећем броју пунктова зове се *калемѣчица* и *каламѣчица*, а нешто ређе у употреби су и други творбени и акценатски ликови *калѣмѣр*, *калемѣр*, *калѣмача*, *калемѣрка* сасвим провидне мотивације. У појединим пунктовима забележене су и лексеме *брѣтва* и *ѣтовача*, а срећу се и сложене лексеме *калѣмѣрски нѣж* и *калѣмѣрска брѣтва*.

3.5. За именовање семеме ‘поново (на)калемити лозу’ јављају се следеће просте лексеме: *прекалемити*, *накалемити*, *пѣлцовати*,²⁵ *калемити*, *напелцовати*, *прекаламити*, *накаламити*, *окалемити* и *понѣвити*. У појединачним пунктовима забележене су сложене лексеме *пѣново калемити* и *калемити прѣко пѣсредника*.

3.6. Биљка (односно њен део) којом се калеми назива се *ѣлерајз*²⁶, *питомѣна*, *калем*, *виѣока*, *пѣлѣцер*, *плѣмка*, *ѣлерајз*, *ѣдерлајз*, *ѣрлајз*, *ѣпрајз* и *рѣзница*. Спорадично се срећу и сложене лексеме *питома лѣза*, *лѣзна пѣдлога* и сложеница *калем грѣнчица*.

3.7. ‘Лоза која је настала калемљењем’ означава се простом лексемом *калам* и њеним фонетским *калем* и акценатским ликом *каѣм*, као и већим бројем сложених лексема *гѣтов калем*, *калемљена лѣза*, *лѣза из калема* и *накалемљена лѣза*.

4. ФАЗЕ У РАЗВОЈУ ВИНОВЕ ЛОЗЕ

4.1. време када лоза пушта сок: *заливање*, *наливање*; *слож. лекс.*

4.1.1. сок који лоза пушта уочи вегетације: *вода*, *нектар*, *сок*, *сузе*,
течност

4.2. фаза када изданци бубре и припремају се за нове изданке: *бубрење*, *пупљење*;

²⁵ Према В. Клајѣу *пелцовати* – цепити, калемити, чити, окуларити (1979:1490).

²⁶ Ј. Кашић указује на страно порекло ове лексеме, истичући да у нашем језику није могућа секвенца –јз, (нем. *edel* – племенит, изврстан, калемљен, *das Reis* – гранчица, младица, изданак), в. Кашић 1971: 163.

слож. лекс.

4.3. фаза избијања нових изданака: *кретање; слож. лекс.*

4.4. фаза кад се на лози формирају гроздови: *зметање, цветање; слож. лекс.*

4.5. фаза цветања лозе: *цватање, цветање; слож. лекс.*

4.6. фаза кад се на грозду почињу формирати бобице: *бобање, бобичање, прецветавање; слож. лекс.*

4.7. појава када прва зрна почињу зрети: *шарак, шарање, шарење; слож. лекс.*

4. Овим семантичким пољем обухваћени су називи за фазе у развоју винове лозе.

4.1. Прва фаза је када лоза пушта сок и та појава назива се *заливање, наливање*²⁷. Спорадично се среће и сложена лексема *кретање лозе*. За ову фазу постоје и посебни изрази *виноград плоче, виноград сџи, виноград залива* и *виноград пушта воду*.

4.1.1. ‘Сок који лоза пушта уочи вегетације’ означава се следећим простим лексемама *вода, сок, сџе, течност, нектар*. Велики број информатора одговорио је да нема посебан назив (Вш Су БУ Рк Сс Нсл Бшк Мк Нрд Рв Ир Грг МР Љт) или да не зна одговор (Чр Ди).

4.2. Друга фаза јесте када изданци бубре и припремају се за нове изданке. Она се означава простим лексемама *пуљење, бубрење* и сложеном лексемом *кретање винограда*. Највећи број информатора као одговор није навео једну лексему, већ неку описну конструкцију.

4.3. Следећа је фаза избијања нових изданака која је означена простом лексемом *кретање* и у виду сложених лексема *кретање винограда, кретање лозе* и *избијање ластара*. Време када избијају нови изданци означава да креће виноград, односно да почињу да се формирају ластари.

4.4. Након формирања ластара следи фаза када се на лози формирају гроздови и она се назива *цветање* и *зметање*. У појединим пунктовима срећу се и сложене лексеме *цветање винограда, формирање грозда* и *затварање грозда*.

4.5. Када се формирају гроздови, следи фаза цветања која се означава истоименим лексемама *цветање, цватање*. За ову фазу у развоју винове лозе, виноградари употребљавају и израз *виноград цвета* или *виноград у цвету*.

4.6. Фаза кад се на грозду почињу формирати бобице јесте *прецветавање, бобање* и *бобичање*. У неколико пунктова срећу се сложене лексеме *формирање бобица* са акценатским ликом *формирање бобица* и *наливање грозда*. И за ову фазу

²⁷ Глагол *наливати* среће се и у ратарској терминологији, али у другом значењу ‘зрнити се’, односно означава зрелију фазу у формирању зрна (в. Драгин 1991: 645).

постоји неколико израза које виноградари често употребљавају – *виноград прѣцвѣто, прѣшло цвѣтѣње и прецвѣтѣва грѣжђе*.

4.7. Крајња фаза је када прва зрна почињу зрети и она се назива *шѣрак*²⁸, *шѣрање, шѣрење*, мотивисане глаголом *шарати се*.²⁹ Среће се и сложена лексема *шѣрање винограда*, као и велики број израза *шѣра се, шѣри, шѣра, прошѣро виноград, руди, зарудио*.

5. РАДЊЕ У ВИНОГРАДУ И МАШИНЕ И АЛАТКЕ КОЈЕ СЕ КОРИСТЕ ПРИ ОБРАДИ ВИНОГРАДА

5.1. радња садње лозе: *засад, садња, сађење; слож. лекс.*

5.1.1. каже се „садити лозу” или како другачије: *садити; слож. лекс.*

5.2. радња укопавања изданка да би се добило ново стабло: *навођење, полагање, развођење, савијање, садња; слож. лекс.*

5.2.1. лоза која је настала укопавањем да би се добило ново стабло: *изданак, лоза, наводница, положина, положник, положница*

5.3. лоза која је одабрана за сађење

5.3.1. хибрид дивље лозе припремљен за сађење: *беландера, дивљак, дивљака, кобер, мантикула, парталис, француз; слож. лекс.*

5.3.2. „питомо” стабло лозе припремљено за садњу: *калем, основа, питомина, племка, прут, резница, садница, штапић резник; слож. лекс.*

5.3.3. име саднице лозе која се „примила”: *калем, питомина; слож. лекс.*

5.3.4. име саднице лозе која се није „примила”: *слож. лекс.*

5.4. метална шипка којом се буши рупа за садњу: *бургија, колац, пиштољ, прљак, садилѣка, хидробур, чивињак, шило, итула*

5.5. соха која је постављена уз лозу: *дирек, колац, кочић, коље, наслон, притка, стуб, тачка*

5.6. затегнути жицу од једног до другог краја реда лоза: *затегнути, затегнути, затезати, затећи, шпановати; слож. лекс.*

²⁸ Ова лексема је у употреби на ширем подручју. Забележена је у Александровачкој Жупи (в. Богдановић, Вељковић 2001: 70) и у Далмацији (в. Urukalo 1982: 179). У Далмацији се чују и облици *шарање* и *шарати* (уп. Urukalo 1982: 179).

²⁹ Глагол *шарати се* забележен је у РСЈ – 1.а. добијати местимично тамнију боју, постајати шарен, прошаран тамнијом бојом приликом зрења, почињати зрети (о грозђу винове лозе и сл.), 2007: 1530.

- 5.7. радња резања лозе у пролеће: *орезивање, резање, резидба; слож. лекс.*
- 5.7.1. при резању превише одсећи лозе: *прекратити, скратити; слож. лекс.*
 - 5.7.2. при резању оставити сувише дуге изданке: *слож. лекс.*
 - 5.7.3. посечени лозини изданци (после резања): *лоза; слож. лекс.*
 - 5.7.4. алатка којом се режу лозе у пролеће: *кечкемет, маказе; слож. лекс.*
 - 5.7.5. завршити резање лозе: *обрезати, орезати, оризати; слож. лекс.*
 - 5.7.6. алатка којом се сече лоза при дну: *будак, крамп, крампач, сикира, трнокоп, чакањац*
- 5.8. радња повезивања лозе у пролеће: *везање, везивање, повезивање; слож. лекс.*
- 5.8.1. средство (врпца) за повезивање: *везиво, везина, жица, канап, копча, лика, манила, најлон, пластика, рафија, сита, шаш, шаша; слож. лекс.*
- 5.9. радња запрашивања лозе: *запрашивање, заштита, поливање, прскање, шкрапање, шприцање; слож. лекс.*
- 5.9.1. „запрашивати” лозе: *запрашивати, поливати, прскати, шкрапати, шприцати*
 - 5.9.2. запрашити лозу сумпором или заштитном течностју: *надувати, поливати, прашити, прскати, сумпорисати, шприцати*
 - 5.9.3. смеша течности за запрашивање лоза: *материја, раствор, смеша, средство, фарба; слож. лекс.*
 - 5.9.4. радња прављења смеше за запрашивање лоза: *мишање, мешање; слож. лекс.*
 - 5.9.5. посуда у којој се справља смеша за запрашивање: *базен, буре, возионица, кабо, каблић, када, канта, каца, фарбаре, шприц; слож. лекс.*
 - 5.9.6. општи назив за уређај за запрашивање лозе: *прскалица, шприц*
 - 5.9.6.1. ручни: *прскалица, шприц; слож. лекс.*
 - 5.9.6.2. машински: *атомизер, прскалица*
- 5.10. радња чишћења лозе од сувишних неродних изданака: *заламање, закидање, кајцовање, качовање, скрњивање, шкрљање; слож. лекс.*
- 5.11. чистити лозу од сувишних изданака: *лачити, плевити*
- 5.12. радња ђубрења винограда или лозе: *ђубрење, прехрањивање*
- 5.112.1. извршити ђубрење винограда: *нађубрити, пођубрити*
- 5.13. радња чишћења винограда од корова: *жуљање, копање, копња, окопавање*
- 5.13.1. чистити виноград од корова: *жуљати, копати, окопавати, стругати*
 - 5.13.2. поново прекопавати (окопавати) виноград: *жуљати, копати, кресати, окопавати, прекопавати*
 - 5.13.3. алатка којом се окопава виноград: *жуљач, жуљача, мотика, стругач*
- 5.14. њива се оре, а виноград се: *култивира, сетоспремира, тањира, фрезира,*

фрезује, шпарт

- 5.15. машина која служи за окопавање или уопште обраду земље на којој су лозе: *култиватор, мотокултиватор, парача, плуг, подривач, сетоспремач, тањирача, фреза, шпартач; слож. лекс.*
- 5.16. навлачити земљу око стабла лозе: *загртати, загрћати, подгртати*
- 5.17. радња брања грожђа: *берба, брање; слож. лекс.*
5.17.1. завршити бербу грожђа: *обербити; слож. лекс.*
- 5.18. чупати назрела зрна грозда док је на лози: *бирати, густирати, коштати, пипати, пробати, чапати, чибати, чипати, чвакати, чупкати; слож. лекс.*
5.18.1. грозд којем су почупана или поједена зрна на лози: *ћибо; слож. лекс.*
5.18.2. остатак грозда којем су почупана или поједена зрна на лози: *дрождине, комина, опрљак, петељка, чапурина, чума, шапура, шапурика, шапурина, шепура, шепурика, шепурка*

5. У ово семантичко поље сврстани су називи за радње у винограду и машине и алатке које се користе при обради винограда.

5.1. ‘Радња садње лозе’ означава се простим и сложеним лексемама. Од простих су најфреквентније лексеме *сáдња* и *сађење*, а у једном пункту среће се и *зáсад*. Међу сложеним лексемама најфреквентнија је *сáдња вíнограда*, док су знатно мање заступљене *сађење вíнограда*, *сађење мláдог вíнограда*, *сáдња лóза*, *сáдња вíнове лóзе* и *сађење лóзе*.

5.1.1. Семем ‘садити лозу или како другачије’ одговара проста лексема *сáдити* и знатно више сложених лексема: *сáдити вíноград*, *сáдити лóзу*, *сáдити садóвину* (млад виноград), *сáдити кáлеме* и *подíзати вíноград*.

5.2. ‘Радња укопавања изданка да би се добило ново стабло’ најчешће се означава лексемом *полáгање*, а забележене су још и следеће просте и сложене лексеме: *навођење*, *савíјање*, *рáзвођење* и *полáгање лóзе*, *полáгање стáре лóзе*, *полáгање ластáра*, *полáгање лúка*, *занáвљање вíнограда*, *укопáвање наводнице* и *кòпáње јáмíћа*.

5.2.1. ‘Лоза која је настала укопавањем да би се добило ново стабло’ назива се *пòложница* са акценатским и морфолошким ликовима *пòложница*, *пòложина*, *полòжник*, *пòложник* (све су мотивисане глаголом положити), *íзданак* и *наводница*, мотивисана на основу глагола *наводити*. У појединачним пунктовима забележене су сложене лексеме *пòложена лóза* и *разведéна лóза*.

5.3. Овде су сврстани називи за лозу која је одабрана за сађење.

5.3.1. ‘Хибрид дивље лозе припремљен за сађење’ најчешће се означава лексемама *дíвља̋к* и *дíвљака*, или називима *кóбер*, *партáлис*, *мантíжула* са акценатским ликом *мáнтикула*, *беландéра* и *фрáнцýз*, који представљају врсте дивљака.³⁰ Забележена је и једна сложена лексема *дíвља лóза*.

5.3.2. ‘Питомо стабло лозе припремљено за сађење’ назива се *питомíна* са акценатским ликом *питомíна*, *кáлем*, *рéзница*, *плéмка*, *сáдница* са акценатским

³⁰ В. о овоме у семантичком пољу бр. 3 о калемљењу.

ликом *сáдница, прѹт, ђснова, штáпнїћ рѣзник*, а срећу се и сложене лексеме *пїтома лѡза, гѡла лѡза* и *ѡжїљена рѣзница*.

5.3.3. За семему ‘садница лозе која се примила’ забележене су просте лексеме *кáлем, пїтомїна* и сложене *млáд чѡкот, прїмљен кáлем* и *прїмљена сáдница*. Међутим, највећи број информатора као одговор није навео једну лексему, већ неку описну конструкцију.

5.3.4. Слична је ситуација и код семеме ‘садница лозе која се није примила’. Поред спорадично забележених сложених лексема *сѹва лѡза, сѹв чѡкот, сѹв/сѹви кáлем* и *нѣпрїмљена сáдница*, већину добијених одговора чинила је нека описна конструкција.

5.4. За именовање ‘металне шипке којом се буши рупа за садњу’ јављају се следеће лексеме: *сврѡло, кѡлац, хїдробѹр* са акценатским ликовима *хїдрѡбур, хїдробѹр*, затим *шїло, штѹла*,³¹ *бѹргија*,³² *прљак* са акценатским ликом *прљак, сáдїљка, чївињак*³³ и *пїитѡљ*.

5.5. ‘Соха која је постављена уз лозу’ у највећем броју пунктова назива се *кѡлац* са збирним образовањем *кѡље* и деминутивним обликом *кѡчић*, затим *стѹб, тáчка*,³⁴ *прїтка, дїрек*³⁵ и *наслон*. *Коље, тачка, притка* и *наслон* користе се у старим, чокотарским виноградима, док се *диреци* или *стубови* (који могу бити дрвени, бетонски и метални) постављају у модерним плантажним виноградима. Ареални распоред ових лексема приказан је на карти бр. 3.

5.6. Семеме ‘затегнути жицу од једног до другог краја реда лоза’ одговарају глаголи: *затѣћи, затѣзати, затѣгнути, затѣзнити, шпáновати*³⁶ и сложена лексема *затѣзати жїце*. Шпановање је новији израз и означава затезање жица на стубовима у модерним плантажним виноградима.

5.7. ‘Радња резања лозе у пролеће’ најчешће се назива *рѣзидба* и *рѣзање*, а нешто ређе срећу се проста лексема *орезївање* и сложене *рѣзидба вїнограда, рѣзање вїнограда* и *орезївање вїнограда*.

5.7.1. Семеме ‘при резању превише одсећи лозе’ одговарају глаголи *прекрáтити, скрáтити* и *обрѣдити* и сложене лексеме *ѡитра рѣзидба, крáтка рѣзидба, рѣзање на чáшу* и *рѣзање ѹглáву*. У пролеће кад се реже лоза, ако се ореже ниско, до самог чокота, рода ће бити врло мало, или нимало. Зато је врло битно како се реже, јер од тога зависи род.

5.7.2. За семему ‘при резању остављати сувише дуге изданке’ забележене су следеће сложене лексеме: *ѡстављати на рѡд, ѡстављати на кондїре, ѡстáвити на лѹк, ѡстављати на дѹге лѡзе, дѹга рѣзидба* и *рѣзање на бѡжáл*. Да би род био добар, лоза се реже на кондире, односно треба да остане дужа резница.

5.7.3. ‘Посечени лозини изданци (после резања)’ зову се *лѡза* са акценатским ликом *лѡза* и *вїиак лѡзе*.

³¹ Према В. Клаићу *штула*, тал. stollo – мотка..., (1979: 1313).

³² Према В. Клаићу *бургија*, тур. burgu – 1. сврдло, вртка, бушилица.... (1979: 205).

³³ Ова лексема забележена је у *Речнику бачких Буњеваца* у значењу ‘сврдло са дрвеном или гвозденом дршком’, в. Реић, Ваџлија 1990: 50).

³⁴ Ова лексема употребљава се и у повртарској терминологији у значењу ‘дрвена притка уз коју се пење лоза неких повртарских биљака’ (уп. Драгин 1991: 641).

³⁵ Према А. Шкалјићу *дирек*, тур. – 1. стуб, стожер, темељ... (1979: 219).

³⁶ Према В. Клаићу *шпанати*, нем. spannen – натегнути, напети, натезати, растезати, напињати..., исто и *шпановати* (1979: 1302).

5.7.4. За означавање семеме ‘алатка којом се режу лозе у пролеће’ најчешће се употребљавају просте лексеме *маказе* са акценатским ликом *маказе* и *кѣкмет* (старији назив за маказе са краћим сечивом), а нешто ређе срећу се и сложене лексеме: *рѣзаће маказе*, *маказе за рѣзање*, *маказе за виноград*, *виноградѣрске маказе*, *маказе за лѣзу* и најновије, најмодерније *маказе на бутан*.

5.7.5. Семеме ‘завршити резање лозе’ одговара глагол свршеног вида *орезати* раличитих акценатских и морфофонолошких ликова *орезати*, *обрезати*, *оризати*. У појединачним пунктовима забележене су сложене лексеме *орезати виноград* и *завршити резидбу*.

5.7.6. ‘Алатка којом се сече лоза при дну’ најчешће се назива *будак*³⁷ или *крамп*,³⁸ *крампач* или *чакањац*,³⁹ *сѣкира* и *трнокоп*.

5.8. За семему ‘радња повезивања лозе у пролеће’ забележене су просте и сложене лексеме. Од простих је најфреквентнија *везивање*, док се спорадично срећу *повезивање* и *везање*. Међу сложеним лексемама најчешће се јављају *везивање лозе* и *везивање лѣца/ лѣца*, односно *везивање/ везање лѣкова/ лѣкѣва*, а знатно ређе срећу се и облици *везидба винограда*, *прво везање* и *савијање лѣкѣва*.

5.8.1. Средство (врпца) којом се повезују лозе може бити разнолико. Најстарија је *рафија* са акценатским ликом *рафија* (некада се користила и правила од липове коре, а данас врло ретко), затим *лѣка* (исто се правила од липове коре и раније употребљавала), *манѣла* са акценатским ликом *манѣла* (канап или узица који се данас често користе), *шаши* или *шашиа* (раније се користила), *канан*, *узица*, *сѣта*, *жѣца* и *најлон*. Данас виноградарима имају на располагању разна модерна средства која им омогућавају да много брже заврше ову радњу у винограду. То су разне *пластичне копче/ спѣлке/ траке/ вѣзе/ склѣпке* и *пластични прстен* и *најлонски канан*.

5.9. За означавање семеме ‘радња запрашивања лозе’ најчешће се употребљавају лексеме *прскање* са акценатским ликом *прскање* и *шпрѣцање* са два акценатска лика *шпрѣцање* и *шпрѣцање*. Спорадично се срећу и лексеме *поливање*, *шкрѣпање* и *заштита*. Само у једном пункту забележена је сложена лексема *прскање винограда*.

5.9.1. Семеме ‘запрашивати лозе’ одговарају глаголи *прскати* са акценатским ликом *прскати*, *шпрѣцати* са акценатским ликом *шпрѣцати*, *поливати* и *шкрѣпати*.

5.9.2. За семему ‘запрашити лозу сумпором или заштитном течношћу’ забележени су глаголи *сумпорѣсати* са акценатским ликом *сумпорѣсати*, *прашити* и *надувати* (који се односе на запрашивање сумпором) и *прскати*, *шпрѣцати* и *поливати* (који се односе на запрашивање неким заштитним средством).

5.9.3. За означавање семеме ‘смеша течности за запрашивање лозе’ највише се употребљавају лексеме *матѣрија*,⁴⁰ *фѣрба*⁴¹ и *чѣрба*.⁴² У појединачним

³⁷ Према В. Клаићу *будак*, од тур. budak – 1. трнокоп, крамп, машклин, пијук, раслица, јамичак, оруђе с дршком (топорештем) којему је на врху с једне стране жељезни шиљак а с друге уска мотичица... (1979: 199).

³⁸ Према В. Клаићу *крамп*, од нем. Krampfe – трнокоп, пијук, будак, раслица... (1979: 749).

³⁹ Према М. Вујаклији *чакањац*, од мађ. czákány – чекић којим се откивају (клепљу) косе (2006: 1009). Лексема *чакањац* је забележена код Буњеваца на северу Бачке у значењу ‘будак’, а регистрована је и у *Речнику бачких Буњеваца (чакањац – чекић за одређене намене; тесарски..., зидарски..., виноградарски – за сечу корења и изданка лозе...)*, в. Реић, Ваџлија 1990: 46.

пунктовима забележене су лексеме *раствор*, *смѣша* и *средство*. Неки информатори су као одговор навели назив конкретне врсте средства за прскање, као нпр. *плави камен*, *бордовска чорба*, *бакарно средство* и *синап*. Ово су све стручни називи који су употреби и на ширем подручју.⁴³ Некада је *плави камен* био главно средство за прскање винограда, док данас, поред њега, постоји низ нових средстава која се користе.

5.9.4. За ‘радњу прављења смеше за запрашивање лозе’ забележене су две просте и знатно више сложених лексема. Лексема *припрема* је нешто фреквентнија од лексеме *мешање*, која се јавља у фонетском лику *мишање*. Од сложених лексема најфреквентнија је *прављење материје*, а нешто ређе су у употреби и: *прављење фарбе*, *мешање чорбе*, *прављење чорбе*, *мешање средстава*, *справљање чорбе*, *припрема средстава*, *мешање материје*, *мешање фарбе* и *припремање материје*.

5.9.5. За означавање семеме ‘посуда у којој се справља смеша за запрашивање’ забележене су следеће лексеме: *базен* (бетонски), *буре*, *канта* са акценатским ликом *канта*, *фарбаре* (то су некад била наменска бурад у којима се справљала фарба), *кофа*, *када*, *каца*, *кабџ* са деминутивним обликом *каблић*, *возионица* и *шприца*. Користе се и *пластична канта* и *пластично буре*. Данас се то углавном ради директно у прскалицу.

5.9.6. ‘Општи назив уређаја за запрашивање лозе’ је *шприца*⁴⁴ и *прскалица* са акценатским ликом *прскалица*. Даље се грана у зависности од тога да ли је ручни или машински.

5.9.6.1. ‘Ручни уређај за запрашивање лозе’ назива се *шприца*, *прскалица*, *леђна прскалица* и *ручна/леђна машина*.

5.9.6.2. ‘Машински уређај за запрашивање лозе’ назива се *прскалица* са акценатским ликом *прскалица* и *атомизер*⁴⁵ са акценатским ликом *атомизер*.

5.10. За ‘радњу чишћења лозе од сувишних неродних изданака’ забележене су следеће просте лексеме: *заламање*, *закидање*, *скрњивање* или *качовање*, *кајцовање* и *шкрњање*. Спорадично се срећу и сложене лексеме: *кидање/закидање заперака*, *скидање ластара* и *зелена резидба*. То је радња кад се секу ластари и заперци који су порасли високо и прерасли жицу и стубове.

5.11. ‘Чистити лозу од сувишних изданака’ каже се *плевити* и *лачити*.

5.12. ‘Радња ђубрења винограда или лозе’ назива се *ђубрење* (то се ради стајским ђубривом). Уколико се ради вештачким ђубривом, та радња се зове *прехрањивање*.

5.12.1. Семеме ‘извршити ђубрење винограда’ одговарају свршени глаголи *нађубрити* са акценатским ликом *нађубрити* и *пођубрити*.

⁴⁰ Од лат. *materia* (в. Вујаклија 2006: 523).

⁴¹ Од нем. *farbe* (в. Клаић 1979: 411).

⁴² Од тур. *çorba*, *şorba* < перс. *šūrbā*, *šūrbāğ* (уп. Škaljić 1979: 180)

⁴³ У Александровачкој Жупи забележене су, између осталих, лексеме *плави камен*, *галица* и *бордовска чорба*, за коју аутори претпостављају да је назив добила по француском граду Бордоу (уп. Богдановић, Вељковић 2001: 82), док се у Далмацији среће лексема *галица*, која означава плави, модри камен, модру галицу, односно отопину модре галице и креча којом се прска виноград (уп. Urukalo 1982: 168).

⁴⁴ Од нем. *Spritze* – 1. шмрк, штрцаљка... (в. Вујаклија 2006: 1023).

⁴⁵ Према М. Вујаклији *атомизер*, од енгл. *atomizer* – справа за распршивање течности ради дезинфекције... (2006: 85).

5.13. Лексемама *кòпање* са акценатским *кòпање* и морфолошким ликом *кòпња*, затим *окопáвање* и *жуљáње* са акценатским ликом *жуљáње* означава се ‘радња чишћења винограда од корова.’

5.13.1. ‘Чистити виноград од корова’ каже се *кòпати* са акценатским ликом *кòпати*, *жуљати*, *окопáвати* и *стругати*. Лексема *копати* и *окопавати* означавају дубље копање, док се глаголи *жуљати* и *стругати* односе само на кресање одгоре, односно на одсецање траве.

5.13.2. ‘Поново прекопавати (окопавати) виноград’ означава се глаголима *кòпати* са акценатским ликом *кòпати*, *окопáвати*, *прекопáвати*, *жуљати* и *крéсати*.

5.13.3. Лексемама *мòтика* са акценатским ликом *мòтика*, *жуљáч*⁴⁶ са акценатско-морфолошким ликом *жуљача* и *стругáч* именује се ‘алатка којом се окопава виноград.’

5.14. На питање ‘њива се оре, а виноград се’ највише информатора је одговорило *ипáрта* са акценатским ликом *ипáрта* (напомињући да је то старији назив), као и *тањíра*, док се данас већином *фрèзује*, односно *фрèзíра*, *култивíра* и *сетоспрémíра*, пошто се користе истоимене машине.

5.15. Тако се ‘машина која служи за окопавање или уопште обраду земље на којој су лозе’ назива *ипáртáч*, *тањíрача*, *плúг*, *пáрача* (то су све старије машине), док се данас углавном користе *фрèза*, *сетоспрémáч*, *мотокултивáтор*, *култивáтор*,⁴⁷ *подривáч* и *сèнзорска копáчица*.

5.16. Семем *навлачити земљу око стабла лозе* одговарају глаголи *зáгртати* са акценатским и фонетским ликовима *зáгртати*, *зáгрћати* и *загрћати*, и *пòдгртати*.

5.17. ‘Радња брања грожђа’ назива се *бéрба* и *брáње*. У великом броју пунктова забележена је сложена лексема *бéрба грòжђа*.

5.17.1. ‘Завршити бербу грожђа’ каже се најчешће *обéрбити*, а забележене су и сложене лексема *òбрати вíноград*, *завршити бéрбу*, *òбрати грòжђе* и *обéрбити вíноград*.

5.18. Семем *чупати назрела зрна грозда док је на лози* одговарају глаголи *пíпати*, *прòбати*, *чáпати*, *густíрати*,⁴⁸ *ипíпати*, *кòитати*,⁴⁹ *бíрати* и *чíбати* са фонетским ликовима *чíпати*,⁵⁰ *ћíбати* (забележени код Буњеваца).

5.18.1. ‘Грозд којем су почупана или поједена зрна на лози’ назива се *ћíбо*. Међутим, знатно је заступљенија сложена лексема *опíтан грòзд* (мотивисана глаголом *опипати*), а спорадично се срећу и облици *ипíпан грòзд*, *òчáпан грòзд* са фонетским ликом *òчíпан грòзд*, затим *òчупан грòзд*, *ипичвáкан грòзд*, *ипитíпан*

⁴⁶ Ова лексема забележена је у два пункта на северу Бачке (код Буњеваца), а региструје је и *Речник бачких Буњеваца жуљач* – алатка за одсецање траве у винограду жуљањем кроз песак, (уп. Реић, Вацлија 1990: 444).

⁴⁷ Према М. Вујакији *култиватор*, од нлат. – ратар, земљорадник, земљоделац; свака пољопривредна справа за површинску обраду земљишта... (2006: 469).

⁴⁸ Према В. Клаицу *густ*, лат. *gustus* – 1. укус, тек, мерак...; *густирати* – 1. кушати... (1979: 507).

⁴⁹ Од нем. *Kosten* – 1. кушати (јело)... (Клаић 1979: 745).

⁵⁰ Овај облик бележи и *Речник бачких Буњеваца чипат (се)*, в. чапат (се) – 1. јести, откидајући комадић по комадић (мрвицу по мрвицу)... (в. Реић, Вацлија 1990: 47).

грѓзд, нѓчет грѓзд и прѓбран грѓзд (који су мотивисани свршеним глаголима *испипати, очапати, очупати, ишчвакати, ишитипати* и почетно свршеним глаголом *начети*).

5.18.2. ‘Остатак грозда којем су почупана или поједена зрна на лози’ означава се следећим простим лексемама: *пѓтѓљка* са акценатским ликом *пѓтељка*, *шапурѓка*⁵¹ са различитим морфофонолошким ликовима *шапурѓна*,⁵² *шепурѓ*, *шепурѓка*, *шапурѓ*, *чапурѓка*, *кѓмина*, *чѓма*,⁵³ *дрѓждѓне* и *ѓпрљак*.⁵⁴ Арелани распоред ових лексема може се видети на карти бр. 9.

6. БОЛЕСТИ ВИНОВЕ ЛОЗЕ И ОШТЕЋЕЊА КОЈА МОГУ ИЗАЗВАТИ НЕКЕ ПРИРОДНЕ ПОЈАВЕ

6.1. име болести лозиног листа од које вене или се суши: *метљѓка, одијум, оидијум, панаспора, пенаспора, пепелница, пернаспора, перноспора, пламењача, поноспора, пранаспора, пренаспора, филаксера, филоксера, хлороза; слож. лексема*

6.2. назив појаве када лист лозе вене или се суши: *слож. лекс.*

6.3. име болести у корену лозе: *раковина, труљење, филаксера, филоксера; слож. лекс.*

6.4. остаци лозе који су поломљени од града: *бадрљѓци, батрљѓце, остаци, патрљѓци, штета; слож. лекс.*

6.5. остаци грожђа после града: *бадрљѓце, бадрљѓци, патрљѓци, трулежина, шепуре, штета; слож. лекс.*

6. Овим семантичким пољем обухваћени су називи за болести винове лозе и оштећења која могу изазвати неке природне појаве.

6.1. Болести лозиног листа од којих се суши и вене означене су простим лексемама различитих фонетских и акценатских ликова: *пламењача, перноспѓра,*

⁵¹ Ова лексема се употребљава и у ратарској терминологији у значењу – окруњен клип (без зрна), уп. Драгин 1991: 628.

⁵² У РМС је забележен облик *шепурѓна* – ...б. петељка грозда; остатак грозда са кога су скинута зрна (2007: 1535).

⁵³ Овај облик је забележен у Бачкој (код Буњеваца), а регистрован је и у *Речнику бачких Буњеваца чума* – петељка воћа... (в. Реић, Вацлија 1990: 51).

⁵⁴ У РМС *опрљити* – ...в. оштетити, изазавати сушење, вењење (обично о мразу, слани), (књ. IV, 1971: 166).

пепелница, пѣлница, пренаспѳра, мѣтљика, ѳдијум,⁵⁵ филоксѳра, филаксѳра, пеноспѳра, пѣлница, пранаспѳра, панаспѳра, поноспѳра и *хлорѳза*.⁵⁶ Забележена је и једна сложена лексема којом се означава истоимена болест *црњи пѳгавац*.

6.2. Постоје и одређене појаве које могу проузроковати сушење листа лозе. То су најчешће *јака сѳша – ожегѳтина од сѳнца, врѳћ вѳтар* и *јака чѳрба, односно шѳрење лѳста* (то се дешава ако је јако средство за заштиту којим се прска винова лоза или ако се превише опрска).

6.3. За ‘болест у корену лозе’ употребљавају се лексеме *филоксѳра* са фонетским ликом *филакксѳра, раковина* и *трѳљење*. За именовање ове болести користе се и сложене лексеме *рѳк лѳзе, рѳк винове лѳзе* и *рѳк кѳрена*. У једном броју пунктова информатори нису знали назив ове болести (НБ Пв Гд Ле Нрд Ир Грг Лж Шш).

6.4. Семема ‘остаци лозе који су поломљени од града’ означава се простим лексемама *патрѳци,⁵⁷ бадрѳци, батрѳцице, остаѳци, штѳта*, а јављају се и сложене лексеме *ѳзломљене лѳзе, слѳмљена лѳза, ѳштећене рѳзнице, истѳчен виноград, ѳништен виноград*, јасне мотивације. У највећем броју пунктова информатори нису имали посебан назив (ВС Пв Гд Па Ба Бу Ле Сс Нсл Бшк Мк Јз Ир Бшн Би МР Лж Шш Бе Ер).

6.5. ‘Остаци грожђа после града’ обележавају се лексемама *шѳпуре, трѳлежина* и истим лексемама као и под 6.4. *патрѳци, бадрѳци, батрѳцице, штѳта*. У једном пункту је забележена сложена лексема *ѳштећен грѳзд*, а највећи број информатора није имао посебан назив (ВС Пв Гд Па Ба Бу Ле Сс Нсл Бшк Мк Јз Ир Бшн Би МР Лж Шш Бе) или нису знали одговор (Вш Бч).

7. ПЛОД ВИНОВЕ ЛОЗЕ, ЊЕГОВИ ДЕЛОВИ И ТИПОВИ

7.1. плод винове лозе: *грозд*

7.1.1. збирно име за плодове лозе: *грожђе*

7.2. делови грозда

7.2.1. петелка плода: *дршак, дршка, петелка, петља, шапурина*

7.2.2. једна бобица у грозду: *бобица, зрно, пуце*

7.2.3. омотач на бобици грозда: *кожа, кожица, љуска, опна, опона, покожица*

7.2.4. коштица у бобици грозда: *зрно, коштица, семе, семенка, штица*

7.2.5. део грозда који има свега неколико бобица: *гроздић, звонце, звончић,*

⁵⁵ Према М. Вујаклији *одијум*, нлт. *odium*, бот. пепелница, маћа, сијер – врста веома ситних гљива, које се на биљкама и животињским телима појављују као узрок болести, нарочито код винове лозе, (2006: 607).

⁵⁶ Према М. Вујаклији *хлорѳза*, грч. *chlōrós* – отворенозелен, зеленожут..., 2. *бот.* болест биљака при којој лишће губи зеленило (хлорофил) и постаје жуто (хлоротично), (2006: 989).

⁵⁷ У РМС *патрѳлак* – а. суви комад, остатак посечене или сломљене гране, стабљике, дрвета који стрши, (књ. IV, 1971: 361).

крилица, локотић, пуце, ченић; слож. лекс.

7.3. типови гроздова/ грозђа

7.3.1. према изгледу

7.3.1.1. грозд са густо сабијеним бобицама: *слож. лекс.*

7.3.1.2. грозд са ретким бобицама: *слож. лекс.*

7.3.2. према величини

7.3.2.1. велики: *грозд; слож. лекс.*

7.3.2.2. мали: *врчак, гроздић, звонце, звончић, огрозд, пуце, цвоњак; слож. лекс.*

7.3.2.3. грозд који има свега неколико бобица: *гроздић, звонце, звончић, крилица, локотић, пабирак, пуце, шкарт; слож. лекс.*

7.3.3. према времену када сазрева

7.3.3.1. општи назив за рана грозђа: *слож. лекс.*

7.3.3.2. општи назив за позна грозђа: *слож. лекс.*

7.3.3.3. грозђе које накнадно израсте: *грешеви, јагурине; слож. лекс.*

7.3.4. према степену зрелости

7.3.4.1. грозђе које није довољно зрело: *слож. лекс.*

7.3.4.2. грозђе које је добро зрело: *слож. лекс.*

7.3.4.3. назив грозда који је презрео и увенуо на лози: *сувадина, суварак, сушак; слож. лекс.*

7.3.5. према намени

7.3.5.1. општи назив за грозђе које служи само за јело: *слож. лекс.*

7.3.5.2. општи назив за грозђе од којег се прави вино: *слож. лекс.*

7.3.6. према мирису

7.3.6.1. општи назив за мирисна грозђа: *мирисавка, мускат; слож. лекс.*

7. У ово семантичко поље сврстани су називи за плод винове лозе, његове делове и типове.

7.1. 'Плод винове лозе' назива се на читавом терену *грџд*.

7.1.1. 'Збирно име за плодове лозе' је на целом терену *грџје*.

7.2. Под овим диференцијалним знаком наведени су називи за делове грозда.

7.2.1. За 'петелку плода лозе' забележене су следеће просте лексеме: *пѣтѣља* са акценатским ликом *пѣтеља*, *пѣтља*, *дѣрика* са морфолошким обликом *дѣришак* и *шапурина*.

7.2.2. 'Једна бобица у грозду' назива се *зрѣно*, *пѣце* и *бѣбица* са акценатским ликом *бѣбица*. Ареални распоред ових лексема може се видети на карти бр. 5.

7.2.3. 'Омотач на бобици грозда' означава се следећим лексемама: *љуѣска*, деминутивни облик *кѣжица* са морфолошким ликом *кѣжа*, *ѣпна* са морфолошким

ликом *о̀нона* и *п̀о̀ко̀жица* са акценатским ликом *п̀о̀ко̀жица*. Територијални распоред ових лексема приказан је на карти бр. 7.

7.2.4. За ‘коштицу у бобици грозда’ забележене су следеће просте лексеме: *сѐме*, *сѐмѐнка*, *к̀о̀штица*, *шп̀ица*⁵⁸ и *зр̀но*. Ареални распоред ових лексема приказан је на карти бр. 6.

7.2.5. ‘Део грозда који има свега неколико бобица’ означава се следећим деминутивним лексемима: *зв̀о̀нце* и *зв̀о̀нчић* са акценатским ликом *зв̀о̀нчић*, *гр̀о̀здић* са акценатским ликом *гр̀о̀здић*, а у појединачним пунктовима срећу се *лок̀отић*, *чѐнић*, *п̀у̀це*, *кр̀ица* и сложена лексема *п̀иле од гр̀о̀зда*.

7.3. Следећи диференцијални знак опште семантичке класе окупља називе за типове гроздова, класификоване даље према одређеним критеријумима у пет диференцијалних знакова специфичне семантичке класе.

7.3.1. Диференцијални знак специфичне семантичке класе окупља називе за типове гроздова према изгледу.

7.3.1.1. ‘Грозд са густо сабијеним бобицама’ назива се *набијен гр̀о̀зд*, *сабијен гр̀о̀зд*, *г̀у̀ст гр̀о̀зд*, *чѐст гр̀о̀зд*, *збијен гр̀о̀зд* са акценатским ликом *збијен гр̀о̀зд*, *п̀ун гр̀о̀зд*, *на̀чичкан гр̀о̀зд* и *зд̀удућкан гр̀о̀зд* са морфолошким обликом *зд̀удани*⁵⁹ *гр̀о̀зд*. Сви придеви у основи ових сложених лексема провидне су мотивације.

7.3.1.2. ‘Грозд са ретким бобицама’ означава се следећим сложеним лексемама: *рѐјав гр̀о̀зд* са фонетским ликом *рѐљав гр̀о̀зд* и обликом са истим придевом одређеног вида у два акценатска лика *рѐјави* и *рѐјави гр̀о̀зд*, *рѐдак гр̀о̀зд* са фонетским ликом *рїдак гр̀о̀зд*, *рѐхуљав гр̀о̀зд* са акценатским ликом *рѐхуљав гр̀о̀зд*, *рѐхуљаст гр̀о̀зд*, *р̀а̀стресит гр̀о̀зд*, *рѐвуљаст гр̀о̀зд* и *др̀о̀згав гр̀о̀зд*.

7.3.2. Следећи диференцијални знак окупља називе гроздова према величини.

7.3.2.1. Тако се семема ‘велики грозд’ означава простом лексемом *гр̀о̀зд* и сложеном лексемом са придевом у оба вида *вѐлики гр̀о̀зд* и *вѐлик гр̀о̀зд*.

7.3.2.2. За ‘мали грозд’ забележено је више простих деминутивних лексема: *гр̀о̀здић*, *зв̀о̀нце*, *зв̀о̀нчић* са акценатским ликом *зв̀о̀нчић*, *п̀а̀бирак*, *о̀грозд*, *п̀у̀це*, *цв̀о̀њак*⁶⁰ и *вр̀чак*. Само у једном пункту забележена је сложена лексема *м̀али гр̀о̀зд*.

7.3.2.3. ‘Грозд који има свега неколико бобица’ означава се деминутивним облицима *зв̀о̀нце*, *зв̀о̀нчић* са акценатским ликовима *зв̀о̀нчић* и *зв̀о̀нчић*, *гр̀о̀здић* са акценатским ликом *гр̀о̀здић*, *лок̀отић*, *кр̀ица*, *п̀а̀бирак*, *п̀у̀це* и *шк̀арт*.⁶¹ У једном пункту среће се сложена лексема *п̀иле од гр̀о̀зда*.

7.3.3. У следећој групи су називи типова гроздова према времену када сазревају.

7.3.3.1. За семему ‘општи назив за рана грожђа’ забележене су сложене лексеме: *р̀а̀но гр̀о̀жђе*, *р̀а̀не с̀орте* и *срѐдње р̀а̀но гр̀о̀жђе*.

7.3.3.2. Семема ‘општи назив за позна грожђа’ означава се следећим сложеним лексемама: *к̀асно гр̀о̀жђе* са акценатским ликом *к̀асно гр̀о̀жђе* и *к̀асне*

⁵⁸ Од нем. Spitze – чипка; семенка (в. Вујаклија 2006: 1023). Ова лексема забележена је и у Александровачкој Жупи (в. Богдановић, Вељковић 2001), и у Далмацији (в. Urkalo 1982).

⁵⁹ У РМС је забележен гл. *здудати* – начинити да нешто изгледа здепасто, набијено, без шупљина, *здудати се* – добити изглед нечег здепастог, набијеног, здепати се (књ. II, 1967: 292).

⁶⁰ У РСЈ *цвоњак*...2. фиг. нешто ситно, мало, безвредно, трунка, мрвица...(2007: 1481).

⁶¹ Од итал. scarto – оно што је оштећено, неупотребљиво, за одбацивање (в. Вујаклија 2006: 1020).

сърте, затим *позно грожђе* са акценатским ликом *позно грожђе*, *позне сърте* и *зимско грожђе*.

7.3.3.3. ‘Грожђе које накнадно израсте’ скоро на читавом терену именује се лексемом *грешеви*.⁶² Само у два пункта забележени су називи *јагурине*⁶³ и *дружи род*.

7.3.4. Према степену зрелости разликују се три типа.

7.3.4.1. За грожђе које није довољно зрело забележене су следеће сложене лексеме: *зелено грожђе* са акценатским ликом *зелено грожђе*, *недозрело грожђе* са акценатским ликом *недозрело грожђе*, *кисело грожђе*, *незрело грожђе*, *продурано грожђе* и *јако грожђе*. Један број информатора је као одговор навео неку описну конструкцију.

7.3.4.2. Грожђе које је добро зрело означава се следећим сложеним лексемама: *зрело грожђе* са фонетским ликом *зрело грожђе* и облицима са детерминатором *квалитетно зрело грожђе*, *лепо зрело грожђе*, *право зрело грожђе*, *сазрело грожђе* са акценатским и морфолошким ликом *сазрело* и *сзријало грожђе*, *слатко грожђе* и *презрело грожђе*.

7.3.4.3. ‘Грозд који је презрео и увенуо на лози’ назива се *суварак*, *сушак* и *сувадина*, мотивисани придевом *сув* и глаголом *сушити*. Један информатор је као одговор навео сложену лексему *суво грожђе*.

7.3.5. Овај диференцијални знак окупља називе типова гроздова према намени.

7.3.5.1. За семему ‘општи назив за грожђе које служи само за јело’ забележене су следеће сложене лексеме: *стбно грожђе*, *стбне сърте*, *асталско*⁶⁴ *грожђе*, *сртна грожђа*, *конзумно грожђе* и *јестиво грожђе*. У последња два примера као мотивациона база послужили су глаголи *конзумирати*⁶⁵ и *јести*.

7.3.5.2. Семема ‘општи назив за грожђе од којег се прави вино’ означава се сложеним лексемама *винско грожђе*, *винске сърте* и *виновно грожђе*.

7.3.6. У овој групи су називи типова гроздова према мирису.

7.3.6.1. За семему ‘општи назив за мирисна грожђа’ забележене су просте и сложене лексеме. Од простих је знатно фреквентнија *мирисавка/е*, док се облик *мускат*⁶⁶ јавља спорадично. Од сложених је најфреквентнија лексема *мирисаво грожђе* са морфофонолошким ликовима *мирисаво грожђе* и *мртишаво грожђе*, затим облик *мирисно грожђе*, *мускатна* и *мушкатна грожђа* и *ароматична*⁶⁷ *грожђа*.

⁶² *Греш*, од тал. *agresto* (в. Клаић 1979: 501).

⁶³ Ова лексема забележена је у Жупи у облику *јагурида* и аутори наводе да је то балканска реч грчког порекла (уп. Богдановић, Вељковић 2001: 77).

⁶⁴ Према В. Клаићу *астал*, мађ. *asztal* – стол; прид. *асталски* (1979: 110).

⁶⁵ Од лат. *consumere* – сабрати, сабирати, срачунати, срачунавати; свршити, извршити, трошити, потрошити; јести (уп. Вујаклија 2006: 437).

⁶⁶ Од итал. *moscato* – врста мирисавог грожђа и вино од тог грожђа; мушкат (в. Вујаклија 2006: 573).

⁶⁷ Према М. Вујаклији *ароматичан*, грч. *áγθμα* – миришљав, мирисан, који пријатно мирише, са зачином (2006: 74).

8. СОРТЕ ВИНОВЕ ЛОЗЕ, ОДНОСНО ГРОЖЉА ⁶⁸

8.1. страни називи за сорте, преузети и само фонетски прилагођени изговору нашег језика: *афус, афусали, бувије, езерјо, каберне, мерло, пино бјанко, ризлинг, семион, совињон, шардоне, шасла или племенка*

8.2. називи који указују на порекло сорте, односно на крај – место из којег сорта долази

8.2.1. домаћи називи: *бачка, београдска рана, жупљанка, мирковача, прокопац, прокупац, сланкаменка, скадарка или кадарка, смедеревка, демир капија*

8.2.2. страни називи: *бургундац, италија, портогизер, темпрамило, траминац, француз, французица, хамбург, црвена маџарка,*

8.3. називи мотивисани неком од особина плода

8.3.1. према карактеристичном изгледу: *дренак, козије сисе, ђенђеш*

8.3.2. према мирису: *мирисавка, мускат, тамјаника*

8.3.3. према боји зрна: *вранац, пробус, сазорош, сасарош*

8.3.4. према тврдоћи зрна, односно опне: *отело, француз*

8.3.5. према квалитету грожђа у целини (метафорични назив): *кардинал, краљица*

8. Ово семантичко поље окупља називе за сорте винове лозе, односно грожђа.

8.1. У првој групи су страни називи за сорте, који су преузети и само фонетски прилагођени изговору нашег језика⁶⁹: из турског: *афус*⁷⁰, *афусали*, *афусалија* (највише се гаји у Срему, а забележена је и у једном пункту у Банату); из француског (највише сорти): *бувијѐ, кабернѐ* са акценатским ликом *кабернѐ*,

⁶⁸ Једино у овом семантичком пољу ће се одступити од правила да се у анализи наводи прво најфреквентнија лексема, јер се ради о називима сорти који су сврстани у одређене групе, према одређеном критеријуму. Пошто све сорте нису заступљене у сва три региона, онда се не може ни одређивати њихова укупна фреквентност. Зато ће се називи анализирати онако како су наведени у приказу семантичког поља.

⁶⁹ О проблеме туђица у дијалекатској лексици говори Д. Ђупић у раду *Туђице у дијалекатској лексици и њихова обрада*, наводећи да постоје три варијанте примања туђица у језик (који их прима): 1. да се фонетски и морфолошки прилагоде језику који их прима, 2. да се страна реч преузме и изговара као у матичном језику и 3. да се страна реч изговара онако како се у матичном језику пише (в. 1984: 199).

⁷⁰ Према Богдановић, Вељковић назив потиче највероватније из тур. (од *афуз/хафуз* – онај који зна читав куран напамет; чувар и *Алија* – муслиманско мушко име, уп. 2001: 78).

*мёрло*⁷¹ са морфофонолошким ликом *мёрлот*, *пинџ бјанко*, *семиџн*⁷² са акценатским ликом *семџн*, *совиџн*⁷³ са акценатским ликом *совиџн*, *шардонџ* са акценатским ликом *шардонџ*⁷⁴ и *шасла или племенка* (бела и црвена);⁷⁵ из мађарског: *џерџо* и из немачког: *ризлиг*⁷⁶ (талијански, рајнски и банатски).

8.2. Друга група окупља називе који указују на порекло сорте и даље се дели на две подгрупе у зависности од тога да ли се ради о домаћим или страним називима.

8.2.1. Домаћи називи који указују на порекло сорте су следећи: *бачка*, *беџградска раџа*, *жупљанка* (Жупа), *мирковача* (Мирковци у Славонији), *прокупац* са фонетским ликом *прокопац* (Прокупље), *сланкаменка* (Нови/ Стари Сланкамен у Срему), *скадарка или кадарка* (Скадар), *смедерџвка* са акценатским ликом *смедерџвка* (Смедерево) и *демир капија* (Демир Капија, место у Македонији).

8.2.2. Од страних назива су забележени: *бургундац* са акценатским ликом *бургундац* (бели и црвени) (према покрајини Бургундији у Француској), *италија*, *портоџизер* (према луци Порто у Португалији), *траминац* (према тиролском месту Трамину), *франџуз*, *франџузица*, *италија*, *хамбург* (према немачком граду Хамбургу) и *црвена мађарка*.⁷⁷

8.3. У ову групу су сврстани називи мотивисани неком од особина плода винове лозе. Даље су разврстани у пет подгрупа.

8.3.1. Карактеристичним изгледом издвајају се следеће сорте: *дрџнак* са фонетским ликом *дриџнак* (грожђе са дугуљастим бобицама розикасте боје као дрењине које је само за јело; од њега се не прави вино), *козије сџсе* (бело грожђе са дугуљастим бобицама налик на козије сисе) и *ђенђеш*⁷⁸ (стара рана сорта са бобицама у облику бисера).

8.3.2. Изразито мирисне су три сорте: *мирисавка*, *мускат* (јулски), *тамјаника* (са мирисом као тамјан).

8.3.3. По боји зрна карактеристичне су сорте *враџац*, *пробус* и *сасарош* са фонетским ликом *сасорош*. Због изразито јаке боје користе се као бојадисери, односно као боја за црно вино.

8.3.4. По веома тврдој опни зрна препознатљиве су две сорте: *отџо* и *франџуз*.

8.3.5. Према квалитету грожђа у целини (изузетним изгледом и укусом) издвајају се две сорте метафоричних назива *кардинџл* и *краљица*.

Сорте које су преостале, а нису могле бити класификоване ни у једну од ових група, биће све побројане у Речнику, уз пратећа објашњења.

⁷¹ Од фр. merlot (Куљанчић 2007: 177).

⁷² Од фр. Semillon (Богдановић, Вељковић 2001: 78).

⁷³ Од фр. Sauvignon (в. исто, 78).

⁷⁴ Од фр. Chardonnay (в. исто: 78).

⁷⁵ Од фр. Schaselas (в. исто, 78).

⁷⁶ Од нем. Riesling (в. исто, 78).

⁷⁷ О овоме в. код Кашић 1971: 161 и код Богдановић, Вељковић 2001: 78.

⁷⁸ Од мађ. gyöngy – бисер (Кашић 1971: 161).

9. ПОСУДЕ, ДЕЛОВИ ПОСУДА И СПРАВЕ ЗА ПРЕРАДУ ВОЋА И ПРОИЗВОДЊУ ВИНА И РАКИЈЕ

9.1. врсте посуда

9.1.1. према намени

- 9.1.1.1. назив од прућа плетене посуде у којој се носи грозђе: *батара, корпа, котарица, кошар, кошара, сепетка, цегер*
- 9.1.1.2. посуда за ношење грозђа направљена од дашчица: *гајба, гајбица, лада, ладица, сандук*
- 9.1.1.3. посуда у коју берач ставља убране гроздове: *ампер, ведро, гајба, гајбица, кабо, канта, котарица, кофа, кошара, сепетка, цегер*
- 9.1.1.4. у коју сви берачи стављају грозђе: *буре, бутуља, бутуња, возионица, каца, потуња, путоњош, путуња*
- 9.1.1.5. у којој се муља грозђе: *возионица, када, каца, лотвајз, лотвоз*
- 9.1.1.6. у коју се лије вино после издвајања од комина: *вртаљ, подинка, шусвангла*
- 9.1.1.7. дрвена посуда у којој се држи ракија: *аковче, буре, буренце, бурић, половаче; слож. лекс.*

9.2. врсте буради

9.2.1. према величини

- 9.2.1.1. између 40 и 100 л: *аков, аковче, половак, половаче, половче; слож. лекс.*
- 9.2.1.2. од 100 л: *двојка*
- 9.2.1.3. изузетно велико (преко 1000 л): *ардов, бадањ, бачва, лотвос*

9.2.2. према положају

- 9.2.2.1. које стоји усправно: *возионица, возник, када, каца, шавољ, штелфоз*
- 9.2.2.2. које стоји водоравно—положено: *бачва, буре*

9.2.3. према врсти дрвета од којег су направљена

- 9.2.3.1. од храстовине: *растово, храстово; слож. лекс.*
- 9.2.3.2. од дуда: *дудово; слож. лекс.*
- 9.2.3.3. од багрема: *багреново, багреново*

9.3. делови бурета

- 9.3.1. уздужна даска или више њих од којих је буре направљено: *дуга, дуге*
- 9.3.2. даска која се налази у саставу дна бурета: *дано, данце, планта*
- 9.3.3. жлеб са унутрашње стране дуге у који се „уклапа” даска дна: *жлеб, жљеб, зарез, утичница, утор, утора, утура, фалц, фуга*
- 9.3.4. обруч којим се стеже буре: *обруч, текеров, шине*

- 9.3.5. отвор на бурету кроз који се точи вино: *врањача, одушка, отвор, рупа; слож. лекс.*
- 9.3.6. чеп на бурету: *вран, врањ, зачеп, чеп; слож. лекс.*
- 9.3.7. шупљи чеп на бурету (кроз који пролази течност баз вађења чепа): *славина, шајтов; слож. лекс.*
- 9.4. справе
- 9.4.1. за муљање грозђа
- 9.4.1.1. мотка: *весло, кљукало, маљ, муљалица, муљало, муљара, муљач, муљача, мотка, набијач, набијача, рачва, рашља, рогуља*
- 9.4.1.2. уређај: *ваљци, квеч, муљара, муљач, муљача, муљачица, трлица*
- 9.4.2. за одвајање петељки: *рајб, рајбер, ребри, требер*
- 9.4.3. за пресовање грозђа: *прес, преса, спреш, ступа*
- 9.4.4. за извлачење вина или ракије из бурета: *гума, натег, натегача, теглица, цев, црево, цриво, шлаг, шлаук, шлауф; слож. лекс.*
- 9.4.5. за уливање вина или ракије у одређену посуду: *левак, ливак, точир*
- 9.5. посуда за дестилацију ракије: *казан*
- 9.6. делови посуде за дестилацију ракије
- 9.6.1. горњи део: *калпак, капа, капак, поклопац*
- 9.6.2. доњи део: *казан, котло, ложиште, оранија, пећ, фуруна, шерпа*
- 9.6.3. „хладњак”: *дестилатор, ладњак, стабарка, табарка, хладњак, цилиндар*
- 9.6.4. цев која иде од посуде за дестилацију кроз „хладњак” до излаза из којег цури ракија: *дестилир, змија, кривина, лула, пуж, спирала, цев*
- 9.6.5. метални треножац на којем се налази доњи део казана за печење ракије: *ноге, саџак, треножац; слож. лекс.*
- 9.7. посуда у коју се точи испечена ракија: *ампер, дворучка, кабо, канта, капуња, кофа, лонац, чабања, чобања*
- 9.8. платно на посуди у коју се точи испечена ракија: *без, газа, крпа, мрежа, платно, тил; слож. лекс.*

9. У ово семантичко поље сврстани су називи за посуде, делове посуда и справе за прераду воћа и производњу вина и ракије.

9.1. Диференцијални знак опште семантичке класе окупља називе за врсте посуда.

9.1.1. У оквиру овог диференцијалног знака специфичне семантичке класе налазе се називи за посуде у зависности од њихове намене. Даља лексичка варијантност остварује се у оквиру седам поткласа.

9.1.1.1. Семема ‘посуда плетена од прућа у којој се носи грожђе’ означава се следећим простим лексемама: *кóрна*⁷⁹ са акценатским ликом *кóрна*, или *бáтара*, затим *цéгер*⁸⁰, *кòтарица*, *кòшӣр*, *кòшара* и *сèтетка*.⁸¹ Ареални распоред ових лексема приказан је на карти бр. 18.

9.1.1.2. ‘Посуда за ношење грожђа направљена од дашчица’ назива се *гáјба*⁸² са деминутивним облицима *гáјбица*, *гáјбица*, *гáјбица* и *гáјбица*, *сáндук*, *лáда* и *лáдица*.⁸³

9.1.1.3. За семему ‘посуда у коју берач ставља убране гроздове’ забележено је десет простих лексема. Најфреквентнија је *кòтарица*, затим ту су још *áмпер*, *кáнта* са акценатским ликом *кáнта*,⁸⁴ *кóрна*, *кòфа*,⁸⁵ *кáбõ*, *цéгер*, *гáјба*, *гáјбица*, *сèтетка* и *вèдро*.

9.1.1.4. ‘Посуда (у винограду, лозама) у коју сви берачи стављају грожђе’ назива се *пúтуња*⁸⁶ са акценатским и морфофонолошким ликовима *пúтуња*, *пòтуња*, *пúтоњош*, *бúтуња* и *бúтуља*, *бúре*,⁸⁷ *кáца*⁸⁸, *возиòница*⁸⁹ и *када*. Некада је, за време бербе, у винограду ишао путунџија који је на леђима носио *путуњу* у коју су сви берачи сипали грожђе. Данас, уместо у *путуњу* углавном се грожђе сипа у *буре* или одмах у приколицу.

⁷⁹ Од нем. *korb*, лат. *corbis* – 1. кошара,... (Klaić 1979: 743).

⁸⁰ Од нем. *ziehen* – вући (Вујаклија 2006: 1000).

⁸¹ Према В. Klaiću *сенет(ка)*, тур. *seret* – кош, кошара, кошарица, кошић, котарица, корпа, корпица... (1979: 1213).

⁸² Од итал. *gabbia* – ...2. решеткаст сандук за преношење воћа, живади, стакленки (флаша) и сличне робе у трговини (Klaić 1979: 463).

⁸³ Од нем. *Lade* (Klaić 1979: 779).

⁸⁴ Према В. Klaiću *канта*, нем. *Kanne* – 1. лимена посуда особита облика за воду, млеко и сл. обично с ручицом за ношење; наш израз лименка (1979: 657).

⁸⁵ У РСЈ *кофа*, тур. – суд округле основице (често шири при врху) са полукружном дршком, који служи за вађење воде из бунара, за држање и преношење воде и других течности... (2007: 577).

⁸⁶ Од мађ. *putton*, нем. *Butte* – чабар, брента, дрвена посуда с нараменицама у којој се при берби носи обрано грожђе (Klaić 1979: 1116).

⁸⁷ Ј. Кашић наводи да је ова именица романског порекла, доводећи је у везу са тал. *barile*, лат. *barreta* и фр. *burette* (уп. 1971: 168).

⁸⁸ Према Ј. Кашићу *каца* и *када* су настале од истог корена и означавају посуде различите величине. Ове две речи и лексема *подинка* (мала када која се ставља испод пресе приликом муљања грожђа), словенског су порекла (уп. 1971: 169).

⁸⁹ У РСЈ *возионица*, нар. – бачва, буре у коме се превози грожђани кљук за време бербе (2007:163).

9.1.1.5. Семеме ‘посуда у коју се убацује грозђе ради муљања-гњечења’ одговарају следеће просте лексеме: *каџа*, *када*, *возионица* са акценатским ликом *вџионица* или *лџтвџ*,⁹⁰ *лџтвџџ*.

9.1.1.6. ‘Посуда у коју се лије вино после издвајања од комина’ назива се *шџсвџгла*, *врџаџ* и *пџдџнка*, односно *дрџена када*, а одатле се даље вино сипа у буре.

9.1.1.7. Семема ‘дрвена посуда у којој се држи ракија’ означава се простим и сложеним лексемама. О простих су забележене латинизам *бџре* са деминутивним облицима *бурџнце* и *бурџиџ*, *џковче*⁹¹ и *полоџче*, а од сложених *раџиџско бџре* и *раџиџско бурџнце*.

9.2. Следећи диференцијални знак опште семантичке класе окупља називе за врсте буради.

9.2.1. Даљи критеријум за диференцирање била је величина бурета.

9.2.1.1. Тако се ‘буре између 40 и 100 л’, односно од 50 л зове *џков* са деминутивним обликом *џковче*, *полоџче*, *полоџче* и *полоџџ*. У једном пункту забележена је сложена лексема *мџло бџре*.

9.2.1.2. ‘Буре од 100 л’ назива се на целом терену *дџџка*.

9.2.1.3. Семеме ‘изузетно велика бачва (преко 1000 л)’ одговарају следеће просте лексеме: *џрдџџ*⁹², *бџчџ*, *бџдаџ* и *лџтџвџ*. Један број информатора је одговорио да не зна (Вш ВС Бн Лж Бе Ер) или да није имао толику бачву (Пв).

9.2.2. Следећи критеријум је био положај бурета.

9.2.2.1. Лексемама *каџа*, *када*, *возионица* са акценатским *вџионица* и морфофонолошким ликом *вџнџџ*, *шџџџ* и *шџџџџџ*⁹³ означава се семема ‘буре које стоји усправно.’ Територијални распоред ових лексема представљен је на карти бр. 8.

9.2.2.2. ‘Буре које стоји водоравно-положено’ означава се двома лексемама *бџре* – скоро на целом терену, док се спорадично среће и *бџчџ*.

9.2.3. У зависности од ког дрвета су направљена, разликују се три врсте буради.

9.2.3.1. ‘Буре од храстовине’ назива се *храџово бџре* са акценатско-фонолошким ликовима *храџово бџре*, *раџово бџре*, *раџово бџре*, и у једном пункту *бџре од храџовине*. Буре од храстовине је добро за вино.

9.2.3.2. Семема ‘буре од дуда’ означава се лексемом *дџџџџ бџре* са акценатским ликом *дџџџџ бџре* и обликом *бџре од дџџџџ*. Ово буре је најбоље за ракију, а може се користити и за вино.

9.2.3.3. Лексемом *бџџреџџџ бџре* са акценатским *бџџреџџџ* и фонетским ликом *бџџреџџџ* означава се семема ‘буре од багрема.’ Према речима информатора пинтера, буре може да се прави од багрема, али оно није добро, зато што је горко.

⁹⁰ Ова лексема забележена је у Банату, а регистрована је и у РСГВ *лотџвџ* – велико затворено буре за комину, такође, у банатским пунктџвима (Уљма, Вршац, Избиште, Јасеново, Кајтасово и Врачев Гај), (св. 4, 2004: 281).

⁹¹ Од мађ. *akó* – 1. стара мера за течности (0,56589 хл),... (Klaić 1979: 35).

⁹² Од мађ. *hordó* – буре, бачџа (Klaić 1979: 95).

⁹³ Ова лексема забележена је у Вршцу и означаџа каџу коџа, према речима информатора, служи само за превџење кљука и одлагање комиџе. Такође, регистрована је и у РСГВ (само у Вршцу) *шџџџџџџџ* – велика када у коју се прихџата измуљано грозђе из бурета коџим је допремљено из винограда (св.10, 2010: 180).

9.3. Овде су дати делови бурета.

9.3.1. ‘Уздужна даска (или више њих) од којих је буре направљено’ назива се на целом терену *дўга*,⁹⁴ односно у множини *дўге*.

9.3.2. Семема ‘даска која се налази у саставу дна бурета’ означава се лексемама *дано*,⁹⁵ *данце* и *планта*. Ареални распоред ових лексема може се видети на карти бр. 4.

9.3.3. ‘Жлеб са унутрашње стране дуге у који се „уклапа“ даска дна’ назива се *жљѣб*, *жлѣб*, *утор* са акценатским и морфофонолошким ликовима *утор*, *утора*, *утура*, *утура*, *фалц*,⁹⁶ *фўга*,⁹⁷ *утичница* и *заре́з*.⁹⁸

9.3.4. Семеме ‘обруч којим се стеже буре’ одговарају лексеме *ѣбруч* са акценатским ликом *ѣбруч*, *текѣрѣв* и *ши́не*.

9.3.5. За ‘отвор на бурету кроз који се точи вино’ забележене су следеће просте лексеме: *рупа*, *ѣтвор*, *врањача*, *ѣдушка* и једна сложена *ѣтвор на дану*.

9.3.6. ‘Чеп којим се затвара буре’ назива се *врањ*, *вра́н*, *чѣп* и *зачеп*. У једном пункту забележена је и сложена лексема *дрвени чѣп*.

9.3.7. За семему ‘шупљи чеп на бурету (кроз који пролази течност без вађења чепа)’ јављају се две просте лексеме *славина* са акценатским ликом *славина* и хунгаризам *шајтѣв*.⁹⁹ Спорадично се среће и сложена лексема *славиница дрвена*.

9.4. Следећи диференцијални знак окупља називе за различите справе које се употребљавају приликом прераде грожђа.

9.4.1. Најпре се дају називи справа за муљање грожђа.

9.4.1.1. ‘Дрвена мотка којом се муља грожђе’ назива се *муљало* са различитим акценатским и морфолошким ликовима *муљало*, *муљача*, *муљач*, *муљалица*, мотивисаним глаголом *муљати*, а забележене су и лексеме *мањ*, *кљукало*, *набијача*, *набијач* (мотивисане глаголом *набијати*), *рачва*, *рашља*, *рѣгуља*, *мѣтка* и *вѣсло*.

9.4.1.2. Семема ‘уређај који се ставља на буре да би се помоћу њега муљало грожђе’ означава се следећим простим лексемама: *квѣч*,¹⁰⁰ која је у једном пункту забележена у облику женског рода *квѣча*, *муљача* са акценатским и творбеним ликовима *муљача*, *муљачица*, *муљач*, *муљара*, *трљница*¹⁰¹ и *ваљци*.

9.4.2. За одвајање петелјки користе се *рајб*, *рајбер*, *рѣбри* и *трѣбер*.

9.4.3. За пресовање грожђа употребљава се *прѣс* са обликом женског рода *прѣса* или *спрѣи*¹⁰² или *стўпа*.

⁹⁴ Ј. Кашић наводи да се ова реч у српскохрватском употребљава од XVII века и везује је за тал. *doga* (уп. 1971: 171).

⁹⁵ Од прасловенског *дѣно* развила су се два облика *дно* и *дано* (в. Кашић 1971: 171).

⁹⁶ Од нем. *Falz* – прегиб, руб, утор, жлеб (Klaić 1979: 408).

⁹⁷ Према В. Klaiću *фугна*, нем. *Fuge* – зглоб, спој, жлеб, саставак; жљебић између двају дасака, плочица... (1979: 457).

⁹⁸ У РСЈ *зарез* – место које је зарезано, засечено, зарезотина, засек; урезано удубљење, жљѣб... (2007: 413).

⁹⁹ Према М. Вујаклији *шајтов*, од мађ. *sajtó* – завртањ, вијак (2006: 1015), а у РМС *шајтов*, мађ. покр. 1. славина, 2. техн. завртањ, вијак (књ. VI, 1976: 920).

¹⁰⁰ Од нем. *quetschen* (уп. Кашић 1971: 173).

¹⁰¹ Ова лексема је забележена у два пункта у Бачкој (код Буњеваца), а бележи га и *Речник бачких Буњеваца* – ‘направа за дробљење грожђа пре пресовања у прешу’ (в. Peić, Vačlija 1990: 370).

¹⁰² Према М. Вујаклији *преса*, фр. *press*, нем. *Presse* – 1. машина за притискивање; справа за гњечење грожђа, муљача... (2006: 716).

9.4.4. ‘Цев којом се црпе вино (или ракија) из веће посуде’ означава се простим лексемама: *натџгача* са акценатско-морфолошким ликовима *нџтег*, *нџтега*, мотивисаним глаголом *натезати*, затим *црџво* са акценатским *црџво* и фонолошким ликом *црџво*, германизам *шлџуф*,¹⁰³ *шлџук* или *шлџг*, *гџма*, *цџв* и *тџглица*, мотивисана на основу глагола *теглити*. У два пункта забележена је сложена лексема *гџмено црџво*.

9.4.5. Лексемама *лџвак* са акценатским *лџвак* и акценатско-фонолошким ликом *лџвак*, и *тџчџр* означава се ‘справа помоћу које се улива вино (или ракија) у одређену посуду.’

9.5. ‘Посуда за дестилацију ракије’ у свим пунктовима назива се *казан*.¹⁰⁴

9.6. У овој групи дати су називи за делове казана.

9.6.1. Турцизмом *каџнак*¹⁰⁵ са морфофонолошким ликовима *каџнак*, *каџнак*, *каџнак*, *каџнак*, *каџна* и лексемом *пџклопац* означава се ‘горњи део посуде за дестилацију.’

9.6.2. ‘Доњи део посуде за дестилацију’ назива се *казан*, *кџтао*, *фџруна*,¹⁰⁶ *шџерна*,¹⁰⁷ *орџнија*,¹⁰⁸ *лџжшште* и *пџџ*.

9.6.3. ‘Хладњак при дестилацији ракије’ најчешће се назива *таџбџрка* са акценатским *таџбџрка* и фонетским ликом *стаџбџрка*, а забележене су и лексеме *хладњак*, *хладњак*, *ладњак*, *дестилџтор*¹⁰⁹ и *цилиндар*.¹¹⁰

9.6.4. Лексемама *цџв*, *лџла*¹¹¹ са акценатским ликом *лџла*, *спирџла*, *кривџна*, *дестилџр*, *пџж* и *змиџја* означава се семема ‘цев која иде од посуде за дестилацију кроз хладњак, до излаза из којег се точи ракија.’

9.6.5. За ‘метални треножац на којем се налази доњи део казана за печење ракије’ забележене су следеће лексеме: *саџнак*¹¹² са акценатским ликом *саџнак*, *трџножац* са акценатским ликом *трџножац*, *нџге* и једна сложена лексема *ноџари за казан*.

9.6.6. ‘Посуда у коју се точи испечена ракија’ најчешће се означава лексемом *чџбања*¹¹³ са акценатско-фонетским ликом *чаџбања*, а ређе се употребљавају и лексеме: *канта* са акценатским ликом *канта*, *кџфа*, *каџбџ* са акценатским ликом *каџбо*, *дџоручка*, *џмпер*, *лџнац* и *шџвољ*.

9.8. Простим лексемама *гџза*¹¹⁴ са акценатским ликом *гџза*, затим *кџпа*, *тџл*,¹¹⁵ *плџтно* са акценатским ликом *плџтно*, *мрџжа* и *бџз*¹¹⁶ и сложеном лексемом

¹⁰³ Према М. Вујаклији *шлаух*, од нем. – гумено црево за поливање баште, вађење вина и др... (2006: 1021).

¹⁰⁴ Према А. Шкалјићу *казан* < тур. kazan, kazğan < перс. ħāžgān (1979: 403).

¹⁰⁵ Према А. Шкалјићу *капак* < тур. kapak – поклопац, заклопац (1979: 392).

¹⁰⁶ Према А. Шкалјићу *фџруна* < тур. furun i firin < грч. foûrnos (1979: 286).

¹⁰⁷ Према М. Вујаклији *шерна*, нем. Scherbe – посуда, чинија за кување (2006:1019).

¹⁰⁸ Према М. Вујаклији *оранија*, тур. harani – велики казан (2006: 619).

¹⁰⁹ У РСЈ *дестилџтор* – 1. апарат, уређај за дестилацију... (2007: 271).

¹¹⁰ Од грч. kíllyndros – ваљак, лица... (Вујаклија 2006: 1005).

¹¹¹ У РСЈ *лџла*, тур. – ...2. цев на казану за печење ракије кроз коју пролази пара и претвара се у ракију... (2007: 657).

¹¹² Према А. Шкалјићу *саџнак* < тур. sac ayak – железни треножац < тур. sac – сач и тур. ayak – нога (1979: 541–541).

¹¹³ Према В. Клаићу *чџбања*, мађ. csobolyo, од слав. чбан, цбан – врста посуде за воду (1979: 248).

¹¹⁴ Од фр. gaze – провидна и танка материја од памука или свиле... (Вујаклија 2006: 160).

бѐла кр̀на са фонетским ликом *би́ла кр̀на* означава се семема ‘платно на посуди у коју се точи ракија.’

10. ПРОИЗВОДИ ОД ГРОЖЂА И ДРУГОГ ВОЂА И ЊИХОВЕ ВРСТЕ

- 10.1. течност која се добија муљањем грожђа: *маст, маста, масул, мура, мушт, шира; слож. лекс.*
- 10.2. течност и остатци гроздова у бачви после муљања: *кљук, ком, комина, логор; слож. лекс.*
- 10.3. течност грожђа која се још није увинила: *маста, масул, мура, рампош, рампош, шира*
- 10.4. течност грожђа када је врење завршено: *вино; слож. лекс.*
- 10.5. врсте вина
- 10.5.1. према старости
- 10.5.1.1. ново, тек одливано вино: *вино; слож. лекс.*
- 10.5.1.2. вино које је дуже стајало у посуди, које није „ново“: *слож. лекс.*
- 10.5.2. према сласти
- 10.5.2.1. слатко вино: *маст, маста, масул, мура, мушт, шира; слож. лекс.*
- 10.5.2.2. вино које је негорко: *слож. лекс.*
- 10.5.2.3. киселкасто вино: *слож. лекс.*
- 10.5.3. према укусу
- 10.5.3.1. назив за реско вино: *каштро; слож. лекс.*
- 10.5.3.2. назив за опорно вино: *слож. лекс.*
- 10.5.3.3. назив за укусно, благо вино: *слож. лекс.*
- 10.5.4. према јачини
- 10.5.4.1. назив „јаког” вина (са преко 12 малигана): *слож. лекс.*
- 10.5.4.2. назив „нејаког” вина (са мало малигана): *слабић, цвајер, чингер; слож. лекс.*

¹¹⁵ Од фр. *tulle* – лака, ретка, прозирна, мрежаста тканина (име по француском граду Tull, где су је прво производили), уп. Klaić 1979: 1213.

¹¹⁶ Према А. Škaljiću *без* < тур. *bez* – памучно платно < ар. *bāzz* – памучно или ланено платно; одећа (1979: 140).

- 10.5.5. према боји
- 10.5.5.1. назив вина загасито–црвене боје: *рубин; слож. лекс.*
 - 10.5.5.2. назив вина провидно–црвене боје: *розе, ружица, шилер, шиљер; слож. лекс.*
 - 10.5.5.3. назив розе вина: *розе, ружица, шилер; слож. лекс.*
 - 10.5.5.4. назив вина провидно–жућкасте боје: *слож. лекс.*
 - 10.5.5.5. назив вина провидног попут воде: *слож. лекс.*
 - 10.5.5.6. назив белог вина добијеног од црног грозђа: *розе, самоток; слож. лекс.*
- 10.5.6. према квалитету
- 10.5.6.1. назив пенушаваг вина: *пенушавац, шампањац; слож. лекс.*
 - 10.5.6.2. назив изразито лошег вина: *бофл, бућкуриши, мутљаг, мућка, цике, цубок, шкарт; слож. лекс.*
- 10.5.7. вино које се пије помешано са водом, содом или киселом водом
- 10.5.7.1. вино када се пије помешано са водом: *беванда; слож. лекс.*
 - 10.5.7.2. вино када се пије помешано са содом или киселом водом: *шприцер, гемишт*
- 10.5.8. вино добијено од различитих сорти грозђа: *куве, купажа, мешавина, мешанац; слож. лекс.*
- 10.5.9. вино које се укиселило, али се није претворило у сирће: *киселица, кисељак, клегер, цвичек, цикет; слож. лекс.*
- 10.5.10. вино које је добијено додавањем шећера и воде у комину од које је одстрањено вино: *фиксли, цвајгл, цвајер, чингер, шилер, шиљер; слож. лекс.*
- 10.6. производ настао кисељењем вина: *сирће; слож. лекс.*
- 10.7. пекмез од грозђа: *масул, мошт, пекмез, суџук; слож. лекс.*
- 10.8. компот од грозђа: *думст, компот; слож. лекс.*
- 10.9. врсте ракије
- 10.9.1. према проценту алкохола
 - 10.9.1.1. која има велики проценат алкохола: *првенац; слож. лекс.*

- 10.9.1.2. која има мали проценат алкохола: *вотка, патака, патока*:
слож. лекс.
- 10.9.1.3. назив „меке“ ракије истекле из казана при крају дестилације, с малим процентом алкохола: *вотка, патага, патака, патога, патока*; *слож. лекс.*
- 10.9.1.4. назив ракије која је изгубила јачину: *изветрила, изјапила, излапела, излапила, никаква, огрезла, патока, празна, преанђала*; *слож. лекс.*
- 10.9.2. према састојку од којег је направљена
- 10.9.2.1. од грозђа: *грозда, грозђовача, лоза, лозовача*
10.9.2.1.1. од комине: *комовача, комовица*; *слож. лекс.*
- 10.9.2.2. од шљива: *шљива, шљивка, шљивовица*; *слож. лекс.*
- 10.9.2.3. од крушака: *крушка, крушковача*; *слож. лекс.*
- 10.9.2.4. од кајсија: *кајсија, кајсијара, кајсијача, кајсијевача, кајсијовача*; *слож. лекс.*
- 10.9.2.5. од дуња: *гуњевача, гуњовача, дуња, дуњевача, дуњовача, туња*; *слож. лекс.*
- 10.9.2.6. од јабука: *јабука, јабуковача, јабучара*; *слож. лекс.*
- 10.9.2.7. од трешања: *кири, трешња, трешњевка, трешњевача, трешњовача*; *слож. лекс.*
- 10.9.2.8. од дуда: *дудара, дудињара, дудићара, дудовача*; *слож. лекс.*
- 10.9.2.9. од бресака: *бресковача*; *слож. лекс.*
- 10.9.2.10. од вишања: *вишња, вишњевача, вишњовача*
- 10.9.2.11. у коју је стављена каква трава: *траварица, травовача*; *слож. лекс.*
- 10.9.2.12. у коју је стављен љути корен или горчица: *клека, клековача, линџура, љутовача, пеленовача*; *слож. лекс.*
- 10.9.2.13. у коју је стављена вишња (евентуално са шећером): *вишњевача, вишњовача, ликер, шери*; *слож. лекс.*
- 10.9.2.14. у коју је стављено какво воће: *бола, воћара, ликер*; *слож. лекс.*
- 10.9.2.15. од кукуруза: *кукурузара, кукурузача, кукурузњача, кукурузовача, курузара, курузовача, шпиритус*; *слож. лекс.*
- 10.9.2.16. од жита: *житњача, мекињара, попаруша, слада*
- 10.9.3. према поступку у раду
- 10.9.3.1. ракија у коју је стављен шећер при дестилацији: *шећеруша*
- 10.9.3.2. ракија у коју је стављен шећер после дестилације: *ликер, полушећеруша, шећеруша*
- 10.9.3.3. ракија добијена поновном дестилацијом: *бакаруша, препецаница, препицаница, препеченица*

10.9.4. према квалитету

10.9.4.1. лоша ракија уопште: *батргуша, брља, бућкуруши, дасковача, пендерека, подригуша, смрдуша, турпијара, џибра, џибруша*; *слож. лекс.*

10.9.4.2. ракија која је „изветрила” после дужег држања у отвореној боци: *изветрила, извитрила, изјапила, излапела, излапила, испарила, ослабила*

10. Ово семантичко поље окупља називе за производе од грозђа и другог воћа и њихове врсте.

10.1. ‘Течност која се добија муљањем грозђа’ назива се *шира*,¹¹⁷ *ма̋с̋ӳл*, *ма̋ста*, *ма̋ст*,¹¹⁸ *мӳит*,¹¹⁹ *сла̋тко ви̋но* или *мӳра*.

10.2. ‘Течност и остаци гроздова у бачви после муљања’ означавају се следећим лексемама: *к̋о̋мина, к̋љ̋ӳк, к̋о̋м, л̋о̋гор*¹²⁰ и *см̋ӳљано гр̋о̋жђе*.

10.3. ‘Течност грозђа која се још није увинила’ најпре је *шира, ма̋ста, ма̋ст, мӳит, ма̋с̋ӳл* или *мӳра*, а када почне да ври онда се зове *ра̋мпоиш*, односно *ра̋мпаш*.¹²¹

10.4. Када је врење завршено течност грозђа назива се *ви̋но, мла̋до ви̋но* са акценатским ликом *мла̋до ви̋но, пра̋во ви̋но* и *го̋дово ви̋но*.

10.5. Овај диференцијални знак опште семантичке класе окупља називе за врсте вина и даље се дели у шест поткласа.

10.5.1. Најпре су окупљени називи за врсте вина према старости.

10.5.1.1. Тако се ‘ново, тек одливано вино’ назива *ви̋но*, односно знатно више *мла̋до ви̋но* и *но̋во ви̋но* са акценатским ликом *но̋во ви̋но*.

10.5.1.2. С друге стране, ‘вино које је дуже стајало у боци, које није ново’ назива се најчешће *ста̋ро ви̋но* са акценатским ликом *ста̋ро ви̋но*, затим *зре̋ло ви̋но* и *о̋длежано ви̋но*.

10.5.2. Следећи критеријум је био према сласти вина.

10.5.2.1. ‘Слатко вино’ назива се *шира, сла̋тко ви̋но, ма̋ста, мӳит, ма̋с̋ӳл, ма̋ст* и *мӳра*. Територијални распоред ових назива приказан је на карти бр. 10.

10.5.2.2. За ‘вино које је негорко’ забележени су следећи називи *сла̋тко ви̋но* са акценатским ликом *сла̋тко ви̋но*, затим *сла̋ђе ви̋но, сла̋дуња̀во ви̋но, полусӳво ви̋но* и *полусла̋тко ви̋но*.

¹¹⁷ Према В. Клаићу *шира*, тур. *шира*–мошт – 1. слатко вино, 2. ком, сок од преврелих шљива, од којег се пече ракија... (1979: 1295).

¹¹⁸ У *Речнику бачких Буњеваца маст* – непреверо сок од грозђа (в. Реић, Ваџлија 1990: 156). Према Р. Skoки истрочакавско *і > њ > а* или укрштањем са *mast < mustum : mastura* – мешавина... (в. књ. II, 1972: 434).

¹¹⁹ Према М. Вујаклији *мошт*, нем. *most* – нов, тек исцеђен грозђјани сок са 12–30% шећера, слатко вино, шира (2006: 570).

¹²⁰ У РСГВ *логор* – талог вина од којег се пече ракија (забележено само у два пункта у Банату – у Вршцу и Јасенову), (књ. 4, 2004: 273).

¹²¹ Према В. Клаићу *рампаиш*, нем. *Rampes* – киселкасто младо вино, мошт у врењу (1979: 1131).

10.5.2.3. ‘Киселкасто вино’ назива се *кѝсело вѝно* са акценатским ликом *кѝсело вѝно*, *кисѝлије вѝно*, *кисѝлкасто вѝно*, *пра̀во вѝно*, *су̀во вѝно*, *цикѝтѝрано вѝно* и *бла̀го кѝсело вѝно*.

10.5.3. Према укусу разликују се три врсте вина.

10.5.3.1. ‘Реско вино’ назива се *ка̀штро*,¹²² односно *лѐпша̀во вѝно*, *ла̀гано вѝно* и *освежа̀вајуће вѝно*.

10.5.3.2. За ‘опоро вино’ забележени су следећи називи: *о̀поро вѝно*, *го̀рко вѝно*, *тѐшко вѝно*, *ја̀ко вѝно*, *ја̀че вѝно*, *ту̀по вѝно* и *су̀рово вѝно*. Спорадично се срећу и називи *нѐукусно вѝно* и *га̀дно вѝно*.

10.5.3.3. За ‘укусно, благо вино’ најчешће се употребљавају називи *пѝтко вѝно* и *лѐпо вѝно*, а нешто ређе су заступљени и називи *бла̀го вѝно*, *та̀нко вѝно*, *фѝно вѝно*, *до̀бро вѝно*, *у̀кусно вѝно*, *пра̀во вѝно* и *та̀ко лѐпо вѝно*.

10.5.4. Према јачини разликују се две категорије вина.

10.5.4.1. За ‘јако вино (са преко 12 малигана)’ најчешће се употребљава назив *ја̀ко вѝно*, а спорадично се среће и назив *вѝсоко ква̀литетно вѝно*.

10.5.4.2. За семему ‘нејако вино (са мало малигана)’ забележене су просте и сложене лексеме. Просте лексеме *сла̀бић*, *цва̀јер*¹²³ и *чѝнгер* срећу се само у појединим пунктовима. Знатно су заступљеније сложене лексеме *сла̀бо вѝно*, *сла̀бије вѝно*, *та̀нко вѝно*, *ста̀но вѝно* и *нѐјако вѝно*.

10.5.5. Према боји, вина се могу сврстати у шест група.

10.5.5.1. ‘Вино загасито–црвене боје’ назива се *ру̀бић*.¹²⁴ Знатно су фреквентније сложене лексеме *цр̀но вѝно* са акценатским ликом *цр̀но вѝно*, затим *цр̀вено вѝно* (у народу је то црно вино), *му̀тно цр̀вено вѝно* и *бо̀рдо*¹²⁵ *вѝно*.

10.5.5.2. За семему ‘вино провидно–црвене боје’ забележене су просте и сложене лексеме. Од простих су заступљене *розе*,¹²⁶ *шѝлер*¹²⁷ са акценатским *шѝлер* и фонетским ликом *шѝљер* и *ру̀жица*. Најфреквентнија је сложена лексема *цр̀вено вѝно* са акценатским ликом *цр̀вено вѝно*, а спорадично се срећу и *ро̀за вѝно*, *цр̀вѝнкасто вѝно*, *ру̀мено вѝно*, *бѝстро цр̀вено вѝно* и *полуцр̀вено вѝно*.

10.5.5.3. Простим лексемама *розе* са акценатским ликом *ро̀зе*, *ру̀жица* и *шѝлер* и сложеним лексемама *ро̀за вѝно*, *цр̀вено вѝно*, *ро̀зикасто вѝно*, *та̀нко цр̀вено вѝно* и *свѐтло цр̀вено вѝно* означава се семема ‘розе вино’.

10.5.5.4. ‘Вино провидно–жућкасте боје’ најчешће се назива *бѐло вѝно* са фонетским ликом *бѝло вѝно*, а спорадично се срећу и називи *жу̀то вѝно* и *гу̀сто вѝно*.

10.5.5.5. ‘Вино провидно попут воде’ исто се у највећем броју пунктова зове *бѐло вѝно* са фонетским ликом *бѝло вѝно*, док су у појединим местима забележене и следеће сложене лексеме: *та̀нко вѝно*, *водњѝка̀во вѝно*, *блѐдо вѝно* и *рѐтко вѝно*.

¹²² Према В. Клаићу *каштар*, -тра, -тро, грч. késtra – оштар, опор (1979: 673).

¹²³ Према В. Клаићу *цвајер*, нем. Zveiger – двојка, знак броја два или неки предмет друге категорије... (1979: 240).

¹²⁴ Према В. Клаићу *рубин*, лат. исп. rubidus – тамноцрвен, врста корунда, драги камен црвене боје..., (1979: 1178). Вероватно је назив за вино узет према боји.

¹²⁵ Према В. Клаићу *бордо*, франц. – 1. тамноцрвена боја... (1979: 189).

¹²⁶ Према В. Клаићу *розе*, в. *роза*, фр. rosé, од лат. rosa – ружа, 1. ружичаст (1979: 1177).

¹²⁷ Према М. Вујаклији *шилер*, нем. schiller, schieler – врста бледоцрвеног вина, комињак, ружица (2006: 1019).

10.5.5.6. ‘Бело вино добијено од црног грожђа’ назива се *сџмоток* (пошто се одмах отаче, док покожица не пусти боју) и *розѐ*. Међутим, највећи број информатора и ово вино зове *бѐло ви́но*. У неким местима информатори то нису правили (Вш Ба Гд Чр Љт), немају посебан назив за ту врсту вина (Је Рк) или не знају за то (НБ ВС Бу Крч).

10.5.6. Следећи критеријум је био квалитет вина.

10.5.6.1. Тако се ‘пенушаво вино’, које спада у квалитетна вина најчешће назива *шампањац*¹²⁸ и *пенушáвац*, а у употреби је и сложена лексема *пенушаво ви́но*. Један број информатора није знао одговор (НБ Св Ди Бн Чл МР Лж) или није правило (Љт Бу Сс Мђ Рк), пошто се то вино углавном и није правило у приватним подрумима.

10.5.6.2. ‘Изразито лоше вино’ назива се *бућкурѝи*,¹²⁹ *мутљаг*,¹³⁰ *шкџрт*, *мућка*, *бофл*,¹³¹ *цубок*¹³² и *цикѐ*.¹³³ Од сложених лексема срећу се *лоше/лошо ви́но*, *кѝсело ви́но*, *поквџрено ви́но* са акценатским ликом *поквџрено ви́но*, *прџкисло ви́но*, *прџпало ви́но*, *некорџтно ви́но* и *неквалитетно ви́но*.

10.5.7. Овде су сврстани називи за вино које се пије помешано са обичном водом, содом или киселом водом.

10.5.7.1. ‘Вино када се пије помешано са водом’ назива се *бѐвџнда*¹³⁴ са акценатским ликом *бевџнда*, а срећу се и сложене лексеме *рџзрџжно ви́но* и *уџриштено ви́но*. Информатори су знали одговор на ово питање, али *бевџнда* се не пије у Војводини, већ у Далмацији где се праве јака вина, која се пију разређена са водом.¹³⁵

10.5.7.2. За ‘вино када се пије помешано са содом или киселом водом’ забележени су називи *шпрѝцер*¹³⁶ са акценатским ликом *шпрѝцер* и *гѝмишт* са акценатским ликом *гѝмишт*.¹³⁷

10.5.8. За ‘вино добијено од различитих сорти грожђа’ забележени су следећи називи: *мѝшавина*, *купџжа*,¹³⁸ *мѝшџнац* и *кувѐ*. Најфреквентнија је сложена лексема *мѝшџно ви́но* са фонетским ликом *миѝшџно ви́но*, а у једном пункту среће се и назив *купџжѝрано ви́но*.

¹²⁸ Према В. Клаицу *шампањац* – франц. вино из Champagne; пенушаво вино, пенушац (1979: 1287).

¹²⁹ У РМС *бућкурѝи* – јело и пиће без укуса (књ. I, 1967: 312).

¹³⁰ У РМС *мутљаг* = *мутџеж* – а. оно што је мутно, мутна течност..., (књ. III, 1967: 468–469).

¹³¹ Према В. Клаицу *бофл*, тал. *bavella*, нем. *Vavel, Bovel*, аустр. *Pofel* – отпаци, бофл-роба – роба која долази у трговину, а има неку грешку у изради; роба за одбацивање; исто и бофлук (1979: 183).

¹³² Према М. Вујаклији *цубок*, нем. *Zuwage* – ..., отпадак, (2006: 1008).

¹³³ У РСГВ *цикет* – винска киселина (књ. 10, 2010: 42).

¹³⁴ У ЕРСЈ *бевџнда* – забѐлено вино, разводњено вино, од ит. (вен.) *bevanda*... (св. 3, 2008: 20).

¹³⁵ Тако М. Урукало каже да „*kad se pravo ili c(i)jelo vino pomiješa s pola vode dobije se bevanda ili beva* (тједе). Рijeч *beva* има и значење ‚*voda*‘, а обје су од тал. вен. глагола *bevere* (piti)” (Урукало 1982: 162).

¹³⁶ Према М. Вујаклији *шпрѝцер*, нем. *Sprizer* – вино помешано са содом или киселом водом (2006: 1023).

¹³⁷ Према В. Клаицу *гѝмишт*, нем. *mischen* – мешати, смеса, мешавина свега и свачега; у загребачком говору назив за напитање од пола вина и пола минералне воде; исп. *шпрѝцер* (1979: 475).

¹³⁸ Према М. Вујаклији *купџжа*, фр. *coupage* – мешање различитих врста вина; мешање алкохола разне јачине; додавање воде у пиће (2006: 470).

10.5.9. ‘Вино које се укиселило, али се није претворило у сирће’ назива се *кйселница*, *цйжѣт* са акценатским ликом *цйжет*, затим *кисѣљѣк*, *клѣгер* и *цвйчек*. Од сложених лексема заступљене су: *кйсело вйно* са акценатским ликом *кйсело вйно*, затим *прѣкисло вйно* са акценатским ликом *прѣкисло вйно*, *кйселкасто вйно*, *фѣлично вйно* и *вйно с маѣном*.

10.5.10. Простим лексемама *цвѣјер* са акценатским ликом *цвѣјер*, *чйнгер*,¹³⁹ *шйлер/ шйљер*, *цвѣјгл* и *фйксли* и сложеним лексемама *прѣвљено вйно* и *вѣштѣчко вйно* означава се ‘вино које је добијено додавањем шећера и воде у комину од које је одстрањено вино’. Углавном се то није радило, што је потврдио и један број информатора (ВС Бч Кр Љт Су Чр НСл СрК) или информатори не знају за то (Пв Кр СрК Лж).

10.6. ‘Производ настао кисељењем вина’ назива се *сйрће*,¹⁴⁰ односно у највећем броју пунктова *вйнско сйрће* и *вйнска киселина*.

10.7. За ‘пекмез од грожђа’ забележени су следећи називи: *мѣшт* (некад се правио), *сйук*¹⁴¹ (исто се некад правио), *масул* и *пѣкмез*¹⁴² или *мађа* (од црног грожђа). Од сложених лексема срећу се: *пѣкмез од грѣжђа*, *вйнски пѣкмез* и *пѣкмез од новѣка* (старе сорте грожђа са јаким, слатким мирисом). Међутим, у највећем броју пунктова информатори су рекли да то нису правили (НБ Су Крч НСл Бшк Мк Нрд Рв Ди Ир Грг Бшн Би Чл Мђ Шш Бе Ер Чр Ба Чо МР), да не знају (Па Сс), односно да се не сећају (Бч).

10.8. Простим лексемама *дѣмст*¹⁴³ и *кѣмпѣт*¹⁴⁴ и сложеном лексемом *кѣмпѣт од грѣжђа* означава се ‘компот од сувог грожђа’. Највећи број информатора је навео да се компот правио од обичног (свежег) грожђа, и то највише од сорти *дрѣнак* и *козије сисе*. Неки информатори су рекли да тога нема у њиховом месту (Ба Бу), да не знају (Па (правио се само компот од грожђа) Ра) или се не сећају како се зове (Бч).

10.9. Овај диференцијални знак опште семантичке класе окупља називе за врсте ракије, и даље се грана у четири диференцијална знака специфичне семантичке класе.

10.9.1. Према проценту алкохола разликују се четири врсте ракије.

10.9.1.1. ‘Ракија која има велики проценат алкохола’ назива се *првѣнац*,¹⁴⁵ односно *јѣка рѣкија* и *љѣта рѣкија*. У једном пункту забележен је назив *дѣбра рѣкија*.

10.9.1.2. За ‘ракију која има мали проценат алкохола’ забележени су називи *пѣтока*¹⁴⁶ са фонетским ликом *пѣтака*, *вѣтка*, *слѣба рѣкија* и *мѣка рѣкија* са морфолошким ликом *мѣкана рѣкија*.

¹³⁹ Према В. Клаићу *чингер*, мађ. csiger – комињак, патока (настаје кад се на ком налије вода и пусти да проври (1979: 247).

¹⁴⁰ Од тур. sirke (Клаић 1979: 1234).

¹⁴¹ Према М. Вујаклији *сук*, тур. sucuk – кобасица; кобасица од ораха и згуснутог слатког вина (2006: 860).

¹⁴² Према М. Вујаклији *пекмез*, перс. begmāz, тур. pekmez – раскувано па нагусто укувано воће, нарочито шљиве, кајсије, шишци и др. (2006: 662).

¹⁴³ Према М. Вујаклији *дѣмст*, нем. Dunst – компот, укувано воће (2006: 241).

¹⁴⁴ Према М. Вујаклији *кѣмпѣт*, фр. compote, лат. compositum – састављено..., воће кувано са шећером (2006: 431).

¹⁴⁵ У РМС *првѣнац* – ...3.а. прва најбоља ракија што потиче из казана...(књ. IV, 1971: 868).

10.9.1.3. ‘Мека ракија истекла из казана при крају дестилације, с малим процентом алкохола’ скоро на целом терену се зове *пáтока* са фонетским ликовима *пáтака*, *пáтага* и *пáтога*. Само у два пункта забележен је назив *вóтка*.

10.9.1.4. За ‘ракију која је изгубила јачину’ забележени су називи *йзветрила*, *излáпела* са фонетским ликовима *излáпила* и *изјáпила*, *пáтока*, *прéанђала*, *о̀грезла*, *празна* и *сла́ба ра́кија*. Један број информатора је као одговор навео неку описну конструкцију.

10.9.2. У зависности од састојка од којег је направљена, постоји 16 врста ракија.

10.9.2.1. ‘Ракија од грожђа’ назива се *лóзовача* са акценатским ликом *лóзовача*, *лóза* са акценатским ликовима *лóза* и *лòза* и *грóзда*, односно *грожђóвача*. То је ракија само од грожђа.

10.9.2.1.1. Уколико се пече од комина, то је онда ‘ракија од комина’ која се назива *кóмовица* са акценатским ликом *кóмовица* и творбеним ликом *кóмовача* и *кóмова ра́кија*.

10.9.2.2. ‘Ракија од шљива’ назива се *шљйвовица*, *шљйвка*, *шљйва* и *ра́кија од шљйва*.

10.9.2.3. Лексемама *крўиковача* са акценатским ликом *крушкóвача*, затим *крўика* и *ра́кија од крўике* означава се ‘ракија од крушака’.

10.9.2.4. ‘Ракија од кајсија’ означава се простим и сложеним лексемама. Најфреквентнија је лексема *кајсијовача* која се јавља у више акценатских и творбених ликова: *кајсијовача*, *кајсијовача*, *кајсијевача*, *кајсијéвача*. Спорадично се срећу и лексеме *кајсија* са различитим творбеним ликовима *кајсијача* и *кајсијара* и сложене лексеме *ра́кија од кајсије* и *ра́кија од зрдéлије*.¹⁴⁷

10.9.2.5. За именовање ‘ракије од дуња’ забележене су лексеме *дўњовача* са раличитим творбеним, фонетским и акценатским ликовима: *дўњевача*, *дўња*, *гўњовача*, *гўњевача*, *гўњéвача* и архаични облик *тўња*,¹⁴⁸ односно сложена лексема *ра́кија од тўње*. Ареални распоред ових лексема може се видети на карти бр. 17.

10.9.2.6. ‘Ракија од јабука’ најчешће се назива *јáбуковача*, док се спорадично срећу и лексеме *јáбука*, *јабучара* и *ра́кија од јáбуке/јáбука*.

10.9.2.7. За семему ‘ракија од трешања’ забележене су следеће лексеме: *трéињовача* са акценатским и творбеним ликовима *трéињовача*, *трéињевача*, затим *трéиња* и *трéињевка* и стручни назив *кйри*.¹⁴⁹ У једном пункту јавља се сложена лексема *ра́кија од трйиње*. Ова ракија се није толико правила, што су потврдили и информатори у једном броју пунктова (Вш ВС Гд Су Кр Ба Рв Бч Чр Бу Сс).

¹⁴⁶ У РМС *патока* – 1. при печењу ракије последња слаба ракија (књ. IV, 1971: 358).

¹⁴⁷ Према В. Klaić *зерделија*, тур. *zerdali* – врста ситне кајсије, шљиве (1979: 1445). Ову лексему бележи и *Речник бачких Буњеваца* (в. Реић, Ваџлија 1990: 433).

¹⁴⁸ Ова лексема забележена је у *Речнику бачких Буњеваца туња* – гуња, *Cydonia vulgaris* (Реић, Ваџлија 1990: 373). Према Р. Skoki за облике који су посуђени у јадранској зони карактеристично је *t* уместо *d* (даље упућује на тал. *cotogna*). Он у оба случаја то образлаже тиме да *o* у протоници прелази у полуглас *ъ* > *a* или испадањем: *katunja* (Добрињ, Врбник) = **ktunja* (за овај облик наводи да није потврђен са почетном сугласничком групом (тип *kъto*), него у асимилацији *tinja* (Шибенски отоци, Шибеник, Буњевци, Сењско залеђе)... (в. књ. I, 1971: 557–558). Тако да су, највероватније, Буњевци тај стари облик сачували и пренели по досељавању у Војводину.

¹⁴⁹ Од нем. *Kirshe* – трешња (Klaić 1979: 691).

10.9.2.8. ‘Ракија од дуда’ назива се *дудовача* са акценатским ликом *дудовача*, затим *дудара* и *дудџара*, односно *дудџара*, а у једном пункту забележена је сложена лексема *ракија од дуда*.

10.9.2.9. За именовање ‘ракије од бресака’ најчешће се користи лексема *брџковача* са акценатским ликом *брџковача* и сложена лексема *ракија од брџске*.

10.9.2.10. ‘Ракија од вишања’ назива се *вишњовача* са творбеним и акценатским ликом *вишњевача*, односно *вишњевача*. У два пункта среће се лексема *вишња*, док је један информатор рекао да се прави и вино од вишања.

10.9.2.11. За ‘ракију у коју је стављена каква трава’ најчешће се употребљава назив *траварица* са акценатским ликом *траварица* и врло ретко *травовача* и *биљна ракија*. У неким пунктовима информатори су одговорили да тога нема у њиховом месту (Чр Ба Бу Сс Св Бшк Мк), да нису правили (ВС Чл МР Љт) или да не знају (Па Грг).

10.9.2.12. ‘Ракија у коју је стављен љути корен или горчица’ назива се *клека*, *клековача*,¹⁵⁰ *љутовача*, *линцура*,¹⁵¹ *пеленовача* и *горки пелен*. Ове лексеме су забележене у појединим пунктовима, пошто се то овде у Војводини није правило. Тако је највише информатора одговорило да тога нема у њиховом месту (Вш СрК Чр Ба Бу Ле Сс Св Не Чо Крч Нсл Бшк Мк Ди Лж Шш Ер), односно да нису правили (ВС Пв Гд Су Рв Чл МР Мђ Љт).

10.9.2.13. За ‘ракију у коју је стављена вишња (евентуално са шећером)’ забележени су називи *вишњовача*, *вишњевача*, *ликџр*,¹⁵² *шџри* и сложене лексеме *вишње у ракији*, *пијане вишње*, *ликер од вишње* и *вишњова ракија*.

10.9.2.14. ‘Ракија у коју је стављено какво воће’ назива се *вођара*, *бола* (стари назив) и *ликер*. Најфреквентнија је сложена лексема *вођна ракија*, а један број информатора је рекао да се назив даје према називу воћа које је убачено (Пв Гд СрК Св).

10.9.2.15. ‘Ракија од кукуруза’ назива се *курузара* са различитим морфолошко-творбеним ликовима *курузара*, *курузача*, *курузџача* и *курузџача*, *курузџача*. У неколико пунктова забележена је лексема *шпиритус*.

10.9.2.16. За ‘ракију од жита’ забележене су следеће просте лексеме: *житњача*, *попџруша*, *мекџџара* и *слада*.

10.9.3. Према поступку у раду разликују се три врсте ракије.

10.9.3.1. Прва је ‘ракија у коју је стављен шећер при дестилацији’ и она се назива *шећџруша* са акценатским ликом *шећџруша*. Један број информатора није знао назив (ВС Су Чр) или није то радио (Вш Ба Сс).

10.9.3.2. За ‘ракију у коју је стављен шећер после дестилације’ исто је најчешћи назив *шећџруша* са акценатским ликом *шећџруша* и *полушећџруша*. У једном пункту забележена је лексема *ликер*.

10.9.3.3. За именовање ‘ракије која је добијена поновном дестилацијом’ користе се лексеме *препечџница*, *препеџџница* са фонетским ликом *препиџџница* и *бакџруша*.

10.9.4. Последњи критеријум је био према квалитету ракије.

¹⁵⁰ У РСЈ *клековача* – ракија ароматизована клековом бобицом (2007: 538).

¹⁵¹ У РСЈ *линцура* – ..., 2. ракија у којој је извесно време држан корен линцуре (2007: 645).

¹⁵² Према В. Клајсу *ликер*, фр. *liqueur* – текућина, слатко и мирисно алкохолно пиће (1979: 806).

10.9.4.1. За ‘лошу ракију уопште’ забележени су следећи називи: *брља*,¹⁵³ *иџбра* са творбеним ликом *иџбруша*, *бућкурџи*, *батрџуша*, *дасковача*, *подрџуша*, *смрдуша*, *пендерџка*, *турпијара* и сложене лексеме *лоша ракија*, *гадна ракија* и *рђава ракија*.

10.9.4.2. За ‘ракију које је „изветрила” после дужег држања у отвореној боци’ каже се да је *изветрила* са фонетско-акцентским ликом *извџтрила*, *излџпила* са фонетским ликовима *изјџпила* и *излџпела*, *испарила* са фонетским ликом *испџрила* и *ослабила*.

11. РАДЊЕ У ВЕЗИ СА ПРОИЗВОДЊОМ И ЧУВАЊЕМ ВИНА И РАКИЈЕ

- 11.1. муљати грозђе у бачви: *гњечити*, *квечовати*, *кљукати*, *муљати*, *потапати*, *рајбовати*; *слож. лекс.*
- 11.2. муљати грозђе у бачви гажењем: *газити*, *гацати*, *муљати*; *слож. лекс.*
- 11.3. радња муљања помоћу посебног уређаја: *ваљање*, *квечовање*, *муљање*, *рајбовање*, *ребровање*
- 11.4. радња муљања када је почело врење: *мешање*, *муљање*
- 11.4.1. мехурићи који излазе на површину при врењу муљаног грозђа: *бебукови*, *гасови*, *клобук*, *меури*, *мехури*, *мехурићи*, *пена*, *пина*, *пињушка*; *слож. лекс.*
- 11.5. радња врења садржаја који је измуљан: *врење*, *превирање*, *ферментација*; *слож. лекс.*
- 11.5.1. врењем се претворити у вино: *преврети*, *преврити*, *проврити*, *прекувати*, *прерадити*, *сазрети*; *слож. лекс.*
- 11.5.2. инсект који потпомаже врење вина: *мушица*; *слож. лекс.*
- 11.6. радња одвајања вина од остатка гроздова: *отакање*, *пресовање*, *спрешовање*, *цеђење*; *слож. лекс.*
- 11.6.1. одливати вино које је помешано с комином: *отакати*, *пресовати*, *цедити*; *слож. лекс.*
- 11.6.2. одвојити вино од комина: *одлити*, *оточити*, *оцедити*, *пресовати*; *слож. лекс.*
- 11.7. талог који се дугим стајањем формира у посуди у којој је вино: *киселица*, *клегер*, *логор*, *солвајн*, *стеља*, *стреч*, *талог*; *слож. лекс.*
- 11.8. скрамица која се јавља на површини вина: *бирза*, *бирс*, *венац*, *гљива*, *плесањ*,

¹⁵³ У РСЈ *брља* – ..., 2. слаба, мека ракија (2007: 113).

погача, скрама, среш, стеја, стеља, стреж, стреља, стреш, стриж; слож. лекс.

- 11.9. процес преливања вина из једне посуде у другу: *опцигивање, опциговање, отакање, пребацивање, претакање*
11.9.1. преливати вино из једне посуде у другу: *опцигивати, опциговати, пребацивати, преливати, пресипати, претакати*
- 11.10. радња када се у вино сипа или налива заштитно средство (винобран или нешто друго): *ајшлонговање, заштита, сумпорисање; слож. лекс.*
- 11.11. усути пепео у вино које је почело да се квари: *слож. лекс.*
- 11.12. процес сушења грозђа: *сушење; слож. лекс.*
11.12.1. сушити грозђе: *сушити; слож. лекс.*
11.12.2. осушено грозђе: *евенка, мачак, суварак, сушак; слож. лекс.*
- 11.13. процес дестилације (добивања) ракије: *врење, дестилација, печење, превирање; слож. лекс.*
11.13.1. дестилисати ракију: *кувати, пећи; слож. лекс.*
11.13.2. „простирка” која се ставља у посуду за дестилацију у којој је маса за дестилацију да маса не би „загорела”: *вода, зејтин, љуштика, маст, огризина, отава, песак, решетка, сено, сино, слама, црепови, чокови; слож. лекс.*
11.13.3. општи назив за материју која се (понекад) додаје маси за дестилацију у циљу добијања више ракије: *вода, мед, патака, патока, слад, шећер*
11.13.4. комине које су остале после дестилације: *амура, ком, комина, цефра, џибра; слож. лекс.*
- 11.14. процес поновне дестилације ракије: *препек, препека, препицање, препицивање; слож. лекс.*
11.14.1. поново дестилисати ракију: *прекувати, препећи, препецивати, препицати, припецивати*
- 11.15. квасити бурад кад су расушена: *забрекнути, заквасити, запаравати, запаривати, запарити, квасити, наквасити, поливати*
- 11.16. стезати обруче на бурету: *набијати, накуцавати, натезати, стезати; слож. лекс.*
11.16.1. чекић којим се „набијају” обручи на бурету: *маљица, маца, чекић; слож. лекс.*
11.16.2. длето или други метални предмет у који се удара чекићем при стављању обруча на буре: *звожђе, длето, длето, потук, рак, ракла, секант, секач, сецамер, сецомбер, сецомер*

- 11.17. ставити дно на буре: *заданити, заднитити, затворити, нутовати, упасовати*; *слож. лекс.*
- 11.18. радња мицања (горњег) дна са бурета: *дањење, одагњавање, одаднивање, однивање*; *слож. лекс.*
- 11.19. „маћи неко од два дна с бурета”: *одаднитити, оданити, однитити, отворити*; *слож. лекс.*
- 11.20. ставити чеп на одговарајући отвор на бурету: *заврањити, затворити, зачепити*; *слож. лекс.*
- 11.21. дезинфиковати дрвене посуде за вино или ракију: *ајшлонговати, анишлонговати, кеновати, прати, сумпорисати*

11. Ово семантичко поље окупља називе за радње у вези са производњом и чувањем вина и ракије.

11.1. Семемеи ‘муљати грожђе у бачви’ одговарају следећи глаголи: *муљати* са акценатским ликом *муљати, кљукасти, гњечити, квечовати, рајбовати* и *потапати* (односи се само на црно грожђе). У једном пункту забележена је сложена лексема *набијати маљем*, а неколико информатора је одговорило да се то не ради у њиховом месту (Сс Би Јз Грг Бшн Ер).

11.2. За семему ‘муљати грожђе у бачви гажењем’ забележене су следеће просте лексеме: *газити, муљати* и *гацати*. У неколико пунктова среће се и сложена лексема *газити грбжђе*.

11.3. ‘Радња муљања помоћу посебног уређаја’ назива се *квечовање, квечање, рајбовање, муљање, рџровање* и *ваљање*.

11.4. Лексемама *мешање* и *муљање* означава се ‘радња муљања кад је почело врење.’ Међутим, у највећем броју пунктова информатори су рекли да се не муља кад почне врење (НБ Вш ВС СрК Чр Ба Па Пв Рк Бшк Љт Гд Бу Су Кр Бу Ле Сс Чо Крч Нрд Рв Ди Грг Би Чл Мђ Шш Бе Ер).

11.4.1. За ‘мехуриће који излазе на површину при врењу муљаног грожђа’ најчешћи назив на терену је *пџна* са фонетским и морфолошким ликом *пџна*, односно *пџњушка*, док су знатно мање заступљене лексеме *мехурићи, мџури, мџури, гасови, клџбук*¹⁵⁴ и *бџбукџви*. У једном пункту забележена је сложена лексема *гасни мехурићи*, а неколико информатора је одговорило да нема посебног назива (ВС Чр Ба Рв) или да се не сећа (Пв).

11.5. ‘Радња врења садржаја који је измуљан’ именује се домаћим називима *врење, прџвирање* и позајмљеницом из латинског *ферментација*.¹⁵⁵

¹⁵⁴ У РМС *клубук* – мехур воде или друге течности (књ. II, 1967: 742).

¹⁵⁵ Од лат. *fermentatio* – растварање органских супстанција у једноставнија једињења, врење, превирање, ускишњавање (Вујаклија 2006: 934).

11.5.1. Семемии ‘врењем се претворити у вино’ одговарају глаголске лексеме *прѣврити* са фонетским и акценатским ликом *прѣврети*, *прѣврити* и *прѣврити*, *прѣрадити*, *сѣзрети* и *прѣкувати*.

11.5.2. ‘Инсект који потпомаже’ врење назива се *винска мушица* и *мушица* са акценатским ликом *мушица*.

11.6. За ‘радњу одвајања вина од остатка гроздова’ забележене су следеће просте лексеме: *отѣкање*, *прѣсовање*, *цѣђење* и *спрѣшовање*. Лексеме *прѣсовање* и *спрѣшовање* мотивисане су именицама *преса* и *спреш*, које означавају справу за прѣсовање (притискање) грозђа. У једном пункту забележена је сложена лексема *цѣђење прѣсовањем*.

11.6.1. Семемии ‘одливати вино које је помешано с комином’ одговарају глаголи *отѣкати*, *цѣдити* и *прѣсовати*. У два пункта среће се сложена лексема *скѣдати с кѣмине*. Ареални распоред ових лексема може се видети на карти бр. 12.

11.6.2. Семемии ‘одвојити вино од комина’ одговарају свршени глаголи *отѣчити*, *оцѣдити* и *одлити*. Један информатор је као одговор навео сложу лексему *одвојити од кѣмина*.

11.7. За семему ‘талог који се дугим стајањем формира у посуди у којој је вино’ забележене су следеће просте лексеме: *клѣгер*, *кѣслица*¹⁵⁶, *тѣлог* са акценатским ликом *тѣлог*, *лѣгор* са акценатским ликом *лѣгор* и *стѣља*¹⁵⁷. У појединачним пунктовима јављају се облици *стрѣч* и *сѣлвајн*.¹⁵⁸ У једном пункту среће се сложена лексема *вински тѣлог*. Територијални распоред ових назива приказан је на карти бр. 14.

11.8. ‘Скрамица која се јавља на површини вина’ назива се *бирза*¹⁵⁹ са морфофонолошким ликом *бирс*, затим *стѣља*, *стрѣља*, *стѣја*, *стрѣж*, *стрѣж*, *стрѣи*, *стрѣи*, *срѣи*¹⁶⁰, *плѣсањ*, *гљива* или *пѣчурка*, *скрама*¹⁶¹, *вѣнац* и *пѣгача*. У једном броју пунктова забележена је сложена лексема *вински цвѣт*.

11.9. ‘Процес преливања вина из једне посуде у другу’ назива се *прѣтѣкање*, *отѣкање*, *опцигѣвање*, *опцигѣвање* и *прѣбацѣвање*. Ареални распоред ових лексема може се видети на карти бр.19.

11.9.1. Семемии ‘преливати вино из једне посуде у другу’ одговарају глаголи *прѣтѣкати*, *опциговати*,¹⁶² *опцигѣвати*, *прѣбацѣвати*, *прѣливати* и *прѣсипати*.

11.10. ‘Радња кад се у вино сипа или налива заштитно средство (винобран или нешто друго)’ означава се простим и сложеним лексемима. Од простих су забележене *сумпѣрисање* или *ѣшилѣнгавање* (када се у буре спушта упаљена сумпорна трака и тим димом се прочишћава вино) и *зѣтити*. Знатно више је

¹⁵⁶ У РСЈ *киселица* – ...г. вински талог на дну бурета, стреш (2007: 534).

¹⁵⁷ У РСЈ *стеља* – ...3. вински талог (2007: 1269).

¹⁵⁸ У РСГВ *солван* – талог од вина у бурету (св. 8, 2008: 156).

¹⁵⁹ Према РСЈ *бирза*, лат. – скрама, плесан на вину коју проузрокује једна врста гљивице (2007: 87). Према ЕРСЈ *бирза* – скрама на вину; „вероватно из романског извора, нејасног крајњег порекла; уп. слн. *bërza*, *bîrsa* „id.“, арум. *bârşie* pl. „комина (од грозђа); талог“, алб. *bërshif* „комине од грозђа, маслина“... (2008: 293).

¹⁶⁰ У РСМ *спреш* – 1.а. гљивица или плесан који се хватају на површини вина, б. талог који вино оставља на дну бурета, вински камен (књ. V, 1973: 972). *Спреш*, в. *спреш*.

¹⁶¹ Према РСЈ *скрама* – танак слој у виду коре који се ухвати, начини над нечим (и покрије га) што је течено, житко, меко... (2007: 1232).

¹⁶² *Опциговати*, в. *апцигати*, од нем. *abziehen* – ...4. у винарству: отакати, прѣтакати вино, апциговати, -ујем (Klaić 1979: 84).

сложених лексема: *зâитита вiна, чiйићење вiна од клéгера, чiйићење вiна, свлáчење/ бiстрeње вiна, пребацiвање вiна, зâитита за вiно, зâитита вiнобраном и зâитита рáди чiйићења вiна.*

11.11. За семему ‘усути пепео у вино које је почело да се квари’ забележена су само три одговара *цeђ, скiдати киселину пeпелом и чiйићење с пeпелом.* Ова три информатора су навела да је то стари метод који се примењивао давно, пре скоро сто година. Стога је оправдано што у највећем броју пунктова информатори то нису радили (ВС Пв Гд Бу Сс Св Крч НСл Бшк Мк Нрд Рв Ди Грг Бшн Би Чл МР Мђ Лж Бе Ер), не знају за то (НБ Вш Па Кр Чр Ле Рк Ир Љт) или су рекли да тога нема у њиховом месту (Су Ба Бу Не Чо Шш).

11.12. ‘Процес сушења грозђа’ назива се *сyшење.* Углавном се грозђе остављало на евенкама¹⁶³ за јело, а неки информатори су причали да се грозђе сушило на евенкама и то давно, пре тридесет, четрдесет година. Тако су као одговор добијене и сложене лексеме *сyшење грoђжа и oстављање на eвeнке.* Већина информатора то није радила (НБ Вш ВС Пв Гд Па Мк Чл МР Мђ Шш Бе Љт) или је рекла да тога нема у њиховом месту (Бч Су Чр Ле Сс Св Чо Крч НСл Бшк Нрд Рв Ди Ир Бшн Кр).

11.12.1. Семеме ‘сушити грозђе’ одговара глагол *сyшити* и сложена лексема *сyшити грoђже.* Као и под 11.13. у већини пунктова тога нема (Бч Су Чр Ле Сс Св Чо Крч Нсл Бшк Нрд Рв Ди Ир Бшн Кр) или се није радило (НБ Вш ВС Пв Гд Па Мк Чл МР Мђ Шш Бе Љт).

11.12.2. ‘Осушено грозђе’ назива се *сувáрак, eвeнка, сyшиãк, мáчак,* а од сложених лексема забележене су *сyво грoђже* са акценатским ликом *сyво грoђже* и *oсушено грoђже.*

11.13. ‘Процес дестилације (добијања) ракије’ означава се следећим простим лексемама: *пeчeње, дeстилáција,¹⁶⁴ врeње, прeвирање и ферментáција.* У великом броју пунктова забележена је сложена лексема *пeчeње рáкије,* а спорадично и *прeвирање кoмине и кyвање рáкије.*

11.13.1. Семеме ‘дестилисати ракију’ оговарају глаголи *пeћи* са акценатским ликом *пeћи* и *кyвати.* У два пункта забележена је сложена лексема *пeћи рáкију.*

11.13.2. Раније, пре педесетак година, док није било казана са мешалицом, обично се стављала нека „простирка” у казан како маса за дестилацију не би загорела. Стављала се највише *слáма,* затим *мáст, сeно* са фонетским ликом *сiно, чoкови, зeјтин, вoда, пeсак, рeшeткa, oгризина, црeпови, слáнина, oтава* и *љyшитика.* Забележене су и две сложене лексеме *зoбна слáма* и *рáжена слáма.* Данас већином сви имају казан са мешалицом, тако да се приликом печења ракије меша и тиме спречава да маса загори, што је потврдио и један број информатора (Чр Не Крч СрК Сс Чо НСл Бшк Мк Јз Ди Ир Бшн Чл).

11.13.3. За семему ‘општи назив за материју која се (понекад) додаје маси за дестилацију у циљу добијања више ракије’ највише информатора је навело лексему

¹⁶³ Од тур. *hevenk* – „1. кита од лозова прућа с грозђем, лаћух, 2. два кукурузна клипа што се вежу комушином и остављају ради семена, 3. врста грозђа, одн. вина – слагање у евенке“... (Klaić 1979: 401).

¹⁶⁴ Од лат. *destillatio* – процес пречишћавања путем загревања; испаравање течности и поновно згрушавање у течност; испаравање, печење ракије (Вујаклија 2006: 207).

шећер са акценатским ликом *шећер*, а спорадично су се употребљавали и *водда*, *па́така/ па́тока* или *вотка*, *ме́д* и *сла́д*.

11.13.4. За ‘комине које су остале после дестилације ракије’ на скоро читавом терену забележен је турцизам *мйбра*¹⁶⁵, а у појединачним пунктовима срећу се и: *кѡмина*, *кѡм*, *цеѣфра*¹⁶⁶, *ѡмура* и две лексеме са детерминатором *искувана кѡмина* и *испечѣна кѡмина*. На карти бр. 16 може се видети ареални распоред ових лексема.

11.14. ‘Процес поновне дестилације ракије’ зове се *прѣпек* са два акценатска *прѣпек* и *прѣпек* и једним морфолошким ликом *прѣпека*, *прѣпицање* и *прѣпицање*.

11.14.1. Семем ‘поново дестилисати ракију’ одговарају глаголи *прѣпѣти* са акценатским ликовима *прѣпѣти*, *прѣпѣти* и *прѣпѣти*, *прѣпицаѣти*, *прѣкувати* и *прѣпицавати*.

11.15. За семему ‘квасити бурад кад су расушена’ забележене су просте лексеме, од којих су најфреквентније *запарѡвати* са фонетским ликом *запарѡвати* и свршеним обликом *запарити* и његовим акценатским ликом *запарити*, док су облици *забрѣкнути*, *квѡсити*, *поливати*, *зѡквасити* и *наквасити* мање заступљени.

11.16. Глаголима *набијаѣти*, *стеѡати*, *накуцавати*, *натѣѡати* и сложеним лексемама *накуцавати ѡбрѣче* и *набијаѣти ѡбрѣче* означена је семема ‘стеѡати ѡбрѣче на бурету.’

11.16.1. ‘Чекић којим се „набијају“ ѡбручи на бурету’ назива се *чекић* са акценатским ликом *чекић*,¹⁶⁷ *маѡа*¹⁶⁸ и *маѡица*. Забележено је и неколико сложених лексема *чекић за набијање*, *пѡнтерски чекић*, *дрвени чекић* и *чекић за ѡбрѣче*.

11.16.2. ‘Длето или други метални предмет у који се удара чекићем при стављању ѡбруча на буре’ означава се следећим простим лексемама: *сеѡамер* са два фонетско-акценатска лика *сеѡамер* и *сеѡамер*, *пѡтѡк*,¹⁶⁹ *длѣто*, *глѣто*, *сеѡант*, *сеѡаѡ*, *рѡкѡа* и *гвѡжђе*.

11.17. Семем ‘ставити дно на буре’ одговарају глаголи *заѡнѣти*, *заѡнѣти* са акценатским ликом *заѡнѣти*, *затвѡрити*, *нѡтовати* и *упѡсовати*¹⁷⁰ и сложене лексеме *затвѡрити бѡре*, *заѡнѣти бѡре*, *заѡнѣти бѡре*, *стаѡити даѡце* и *метнѣти даѡце*.

11.18. ‘Радња мицања (горњег) дна са бурета’ назива се *ѡтвѡрање*, *ѡднѡвање*, *ѡдаѡнѡвање*, *ѡдаѡњавање* и *даѡење*. Забележене су и две сложене лексеме *ѡтвѡрање бѡрета* и *мицање даѡа*.

11.19. Глаголима *ѡдаѡнѣти*, *ѡднѣти*, *ѡданѣти* и *ѡтвѡрити* и сложеном лексемом *ѡтвѡрити бѡре* означена је семема ‘маћи неко од два дна с бурета.’

11.20. ‘Ставити чеп на одговарајући ѡтвор на бурету’ каже се *заѡчѣпити* са различитим акценатским ликовима *заѡчѣпити*, *заѡчѣпити*, *заѡчѣпити* и *заѡчѣпити*,

¹⁶⁵ Од тур. *sibre* – 1. ком, комина, остатак после дестилације алкохола, нпр. код печења ракије... (Škaljić 1979: 240).

¹⁶⁶ Ова лексема забележена је у *Речнику бачких Буњеваца* у значењу ‘комина, сво воће припремљено за печење ракије’ (в. Реић, Ваѡлија 1979:40).

¹⁶⁷ Од тур. *çekic* – позната занатлијска алатка... (Škaljić 1979: 168).

¹⁶⁸ Од тал. *mazza* – тешки чекић, маљ, бат, тољага (Klaić 1979: 825).

¹⁶⁹ У РМС *потук* – дрвени клин помоћу којег се набијају ѡбручи на бурад (књ. IV, 1971: 810).

¹⁷⁰ *Пасовати* од нем. *passen* (Вујаклија 2006: 655).

затим *заврђити* са акценатским ликом *заврђити* и *затвђрити*. Забележено су и две сложене лексеме *зђпушити бђре* и *стђвити врђћ* (чеп).

11.21. Бурад за вино и ракију морају се добро опрати и дезинфиковати, како не би дошло до кварења вина и ракије. Тако се глаголима *ђшилонговати* са акценатским *ђшилонговати* и фонетским ликом *ђнилоговати*, *сумпђрисати*, *сумпђрђсати* или *кђновати* и *прђти* означава семема ‘дезинфиковати дрвене посуде за вино или ракију.’

12. ИНСТРУМЕНТИ ЗА МЕРЕЊЕ ЈАЧИНЕ ВИНА И РАКИЈЕ И МЕРНЕ ЈЕДИНИЦЕ

12.1. инструмент за мерење јачине вина: *алкометар*, *алкохолометар*, *алкохометар*, *булиоскоп*, *виномер*, *винометар*, *град*, *ебулиоскоп*, *ликнометар*, *широмер*, *широметар*

12.1.1. мерна јединица за јачину вина: *град*, *малиган*, *процент*

12.2. инструмент за мерење јачине ракије: *град*, *градомер*, *степенар*; *слож. лекс.*

12.2.1. подељак на инструменту за мерење јачине ракије: *град*, *степен*

12.3. измерити јачину пића: *градирати*, *изградирати*, *измерити*, *премерити*; *слож. лекс.*

12. У овом семантичком пољу дати су називи инструмената за мерење јачине вина и ракије и мерне јединице.

12.1. За ‘инструмент за мерење јачине вина’ забележене су следеће лексеме: *грђд* (као најфреквентнија), затим *вђномер*, *вђнометар*, *булиђскоп*, *ебулиђскоп*, *лђкнометар*, *ђлкохолометар* и *ђлкометар*.¹⁷¹ Такође, у једном броју пунктова забележени су називи *шиђрометар* и *шиђромер* који означавају инструмент за мерење сласти вина.

12.1.1. Семема ‘мерна јединица за јачину вина’ означена је лексемама *грђд*, *малигђн*, *прђцент*. Све три су страног порекла.¹⁷² Ареални распоред ових лексема може се видети на карти бр. 13. На целом испитиваном терену доминира лексема *малиган* што је и очекивано, пошто је то назив који се најчешће употребљава за мерну јединицу у винарству. *Процент* је новији и модернији назив и јавља се само у два пункта у Срему, где се упоредо употребљава и лексема *малиган*.

12.2. ‘Инструмент за мерење јачине ракије’ назива се *грђд*, *градомер* и *степенар*. Само у једном пункту забележена је сложена лексема *мђрђч за рђкију*.

¹⁷¹ Према М. Вујаклији *алкохометар*, арап. грч. métron, 2006: 33; *ебулиоскоп*, лат. ebullire – избијати кључајући, грч. skoreo – гледам, 2006: 245; *винометар*, лат. vinum, грч. métron, (2006: 152).

¹⁷² Према М. Вујаклији *малиган*, фр. malligand, назван по проналазачу фр. енологу Малигану... (2006: 512); *град*, лат. gradus – степен, ступањ (2006: 180) и *процент*, лат. pro centum (2006: 736).

12.2.1. За семему ‘подељак на инструменту за мерење јачине ракије’ забележене су лексеме *град* и *степен*. Лексема *град* забележена је на највећем делу терена, а *степен* само у два пункта, где је један од информатора објаснио да је један *град* једнако 2,5 *степен*.

12.3. ‘Измерити јачину пића’ најчешће се каже *градирати* (у највећем броју пункта).¹⁷³ У једном пункту среће се сложени свршени облик *изградирати*, а у једном сложена лексема *мирити снагу*, док су у неколико пункта забележени облици *измерити* и *прмерити*.

13. СУДОВИ ЗА ВИНО И РАКИЈУ

13.1. судови за вино

13.1.1. за претакање вина

13.1.1.1. посебан суд (обично од дрвета) са дршком запремине од 1 до 5 л који служи за претакање (или пијење) вина: *вртаљ*, *дворучка*, *једноручка*, *капуња*, *кибла*, *пинта*, *ручка*, *фртаљ*, *шавољ*; *слож. лекс.*

13.1.2. из којих се точи и пије вино

13.1.2.1. чаша из које се пије вино: *чаша*; *слож. лекс.*

13.1.2.2. плехана посуда из које се пије вино: *лименка*, *лонче*, *лончић*, *пехар*, *цимента*

13.1.2.3. дрвена посуда из које се пије вино: *буклија*, *вртаљ*, *врч*, *једноручка*, *капуња*, *ручка*, *фртаљ*, *чутура*, *шавољ*, *шкаф*; *слож. лекс.*

13.1.2.4. стаклена посуда за вино: *балон*, *бокал*, *боца*, *бутељка*, *дволитра*, *кана*, *литра*, *олба*, *политра*, *флаша*; *слож. лекс.*

13.2. судови за ракију

13.2.1. за чување/ држање ракије

13.2.1.1. стаклена посуда за ракију запремине до 2 л: *балонче*, *боца*, *бардак*, *дволитра*, *литра*, *политра*, *стакленац*, *стакленка*, *флаша*

13.2.1.2. стаклена посуда за ракију запремине више од 2 л: *балон*, *бардак*, *бокал*, *демижон*; *слож. лекс.*

13.2.1.3. стаклена посуда за ракију која је оплетена: *балон*, *демижон*, *плетенка*; *слож. лекс.*

13.2.2. из којих се пије ракија

13.2.2.1. чаша: *чашица*, *штампли*; *слож. лекс.*

13.2.2.2. бочица за ракију: *бутељица*, *деци*, *полић*, *сатљик*, *унуче*,

¹⁷³ Овај глагол, као и именица *град* забележени су и у Александровачкој Жупи (уп. Богдановић, Вељковић 2001) и у Далмацији (уп. Urukalo 1982), што показује да су заступљени на ширем простору.

унучић, фићок, фраклић, фртлица, фрћок, чокањ, чокање;
слож. лекс.

13. У овом семантичком пољу дати су називи за судове за вино и ракију.

13.1. Под посебним диференцијалним знаком опште семантичке класе дају се називи судова за вино, који се даље грана у два диференцијална знака специфичне семантичке класе.

13.1.1. Под овим диференцијалним знаком специфичне семантичке класе дати су називи судова за претакање вина.

13.1.1.1. ‘Посебан суд (обично од дрвета) са дршком запремине од 1 до 5 л који служи за претакање (или пијење) вина’ назива се *врџаљ*¹⁷⁴ са својим фонетским и фонетско-творбеним ликом *фрџаљ*, *фрџаље*, затим *шавољ*¹⁷⁵ са акценатским ликом *шавољ*, *кибла*,¹⁷⁶ *капуња*, *ручка*, *једноручка*, *дворучка*, *пинта*.¹⁷⁷ Забележене су и две сложене лексеме *дрвена канта* и *дрвени бокал*.

13.1.2. Диференцијални знак специфичне семантичке класе окупља називе судова из којих се точи и пије вино.

13.1.2.1. Тако се семема ‘чаша из које се пије вино’ означава простом лексемом *чаши* и сложеним лексемама *винска чаши* и *чаши за вино*.

13.1.2.2. ‘Плехана посуда из које се пије вино’ назива се *лончић*, *лонче*, *бокал*,¹⁷⁸ *цимента* са акценатским ликом *цимента*,¹⁷⁹ *лимѣнка*, *пехар*.¹⁸⁰

13.1.2.3. ‘Дрвена посуда из које се пије вино’ означава се следећим простим лексемама: *врџаљ* са фонетским ликом *фрџаљ*, затим *чутура*, *шкаф*, *шавољ*, *ручка*, *врч* (дрвено лонче запремине око 1 л), *капуња*¹⁸¹ и *буклија*.¹⁸² У неколико пунктова срећу се и сложене лексеме *дрвени бокал*, *дрвена канта* и *мали врџаљ*. Један број информатора је одговорио да то нису имали (Вш Пв Чр Ба НСл Бшк Мк Јз МР Мђ), да не зна (ВС Па Кр Рк Бн) или да се не сећа, јер се то давно користило (Бч Су Сс Св).

13.1.2.4. ‘Стаклена посуда за вино’ назива се *олба*,¹⁸³ *бокал*, *балџ*,¹⁸⁴ *литра*,¹⁸⁵ *дволитра*, *флаши*,¹⁸⁶ *политра*, *боца*,¹⁸⁷ *бутељка*,¹⁸⁸ *кана*. Од сложених лексема забележене су *боца за вино*, *винска флаши* и *флаши за вино*.

¹⁷⁴ Према В. Клаићу *врџаљ/ фрџаљ*, нем. vierter Teil – четврти део, четврт, четвртина; *фрџаље*, -ета – буренце од четврт акова, исто и *фрџаљчић* (поред тога и боца од четврт литре), (1979: 457).

¹⁷⁵ Према В. Клаићу *шафољ*, нем. Schaff, в. *шкаф*, лат. scaphium 1. недубока дрвена посуда, обично за воду (са два уха за ношење); наши називи: *ухача*, *чабрица*, *чабрић*, *итавњак...* (1979: 1285, 1295).

¹⁷⁶ Према В. Клаићу *кибла*, нем. Kübel – чабар, кабао, ампер... (1979: 686).

¹⁷⁷ Према В. Клаићу *пинта*, енгл. pint – 1. мера за течност..., политрењак; код Крлеже винска мера од две олбе, тј. два полића, тј. литра (1979: 1046).

¹⁷⁸ Према М. Вујаклији *бокал*, фр., шп. bocal, итал. boscalle, грч. bokálion – суд са уским грлићем, пехар, врч, већа чаша с поклопцем (2006: 122).

¹⁷⁹ Према В. Клаићу *цимента*, тал. 1. лимена посудница (садржава 1 до 2 дцл)...(1979: 125).

¹⁸⁰ Према М. Вујаклији *пехар*, нем. Becher – 1. већа посуда за пиће у облику високе чаше; врч, крчаг, покал..., (2006: 677).

¹⁸¹ У RЈAZU *капуња* – некакав суд (као качица, лажица), (дио IV, 1982–1987: 850).

¹⁸² Према В. Клаићу *буклија*, новогрч. bokalion, исп. бокал – чутура, плоска (1979: 202).

¹⁸³ Према В. Клаићу *холба*, нем. halb – пола; стара мера за течност (1979: 551).

13.2. Под посебним диференцијалним знаком опште семантичке класе дати су називи судова за ракију.

13.2.1. Диференцијални знак специфичне семантичке класе окупља називе судова за чување/ држање ракије. Лексичка варијантност остварује се кроз четири поткласе.

13.2.1.1. ‘Стаклена посуда за ракију запремине до 2 л’ у највећем броју пунктова назива се *флаша* и *дволитра*. У појединачним пунктовима забележени су *боца*, *стакленка*, *стакленац*, *литра* и *балонче*.

13.2.1.2. За означавање семеме ‘стаклена посуда за ракију или вино запремине више од 2 л’ употребљавају се следеће просте лексеме: *балџн*, *бокал*, *бардак* и *демиџџн*.¹⁸⁹ У једном пункту је забележена сложена лексема *стаклени балџн*.

13.2.1.3. ‘Стаклена посуда за ракију или вино која је оплетена’ означава се простим и сложеним лексемама. Од простих је најфреквентнија *балџн*, а у појединим пунктовима забележене су и лексеме *демиџџн* и *плетџка* (мотивисана глаголом *плести*). Од сложених лексема највише је заступљена *плетени балџн*, а у појединим пунктовима срећу се *оплетени балџн* и *плетена боца*, јасне мотивације.

13.2.2. Овај диференцијални знак специфичне семантичке класе окупља називе за судове из којих се пије ракија.

13.2.2.1. За семему ‘чаша из које се пије ракија’ у највећем броју пунктова употребљава се деминутивни облик *чашица*. У једном пункту је забележен германизам *штампли*.¹⁹⁰ Сложена лексема *чашица за ракију* среће се само у једном пункту.

13.2.2.2. Семему ‘бочица за ракију’ означава девет простих лексема *сатљик*, *фитџок* у два фонетска лика *фрџок* и *фитџук*, *фраклић*,¹⁹¹ *полит*, *чокањ*¹⁹² са деминутивним обликом *чокањче*, *унучић* и *унуче*, *бутељца*,¹⁹³ *фртаљица* и *деци*. Спорадично се срећу и две сложене лексеме *дупли фитџок* и *длбица за ракију*.

¹⁸⁴ Према М. Вујаклији *балон*, фр. ballon – бокаста боца за течност (2006: 100).

¹⁸⁵ Према М. Вујаклији *литра*, грч. lítra, лат. libra (2006: 445).

¹⁸⁶ Према В. Клајцу *флаша*, нем. Flasche – стакленка, боца (1979: 936).

¹⁸⁷ Према В. Клајцу *боца*, тал./ млет. bozza – 1. стакленка, флаша... (1979: 182).

¹⁸⁸ Према М. Вујаклији *бутеља*, фр. bouteille, итал. bottiglia – боца, флаша, стакло (2006: 134).

¹⁸⁹ Према М. Вујаклији *демиџџон*, енгл. demi-john, фр. dame-jeanne – стаклена боца за вино, сирће итд. разне величине (до 60 л), која је у неким земљама утврђена (2006: 199). У Далмацији је забележена именица *думијана* (од тал. damigiana), која означава већи стаклени суд (од 5, 10, 15, 20, 30 и 50 л), обично оплетен врбом ракитом, а аутор истиче да се може чути и у облицима *дамијана*, *думиџана*, *дамиџана* (уп. Urukalo 1982: 163), што потврђује присуство и употребу ове лексеме на ширем подручју.

¹⁹⁰ Према В. Клајцу *штампли*, нем. Stämpfeli, Stamprel – мала чашица (каткад са ногом), за ракију, ликер и друга жестока пића (1979: 1307).

¹⁹¹ Према В. Клајцу *фраклић*, нем., бав. frackele – мерица за жестока пића, обично од пола децилитра у бочици посебног облика (1979: 450).

¹⁹² Према А. Шкалјицу *чокањ*, тур. çokal, стаклена бочица из које се пије ракија (1979: 179).

¹⁹³ Према М. Вујаклији *бутеља*, фр. bouteille, итал. bottiglia – боца, флаша, стакло (2006: 134).

14. ОСТАВА ЗА ВИНО И РАКИЈУ И ДРУГИ ОБЈЕКТИ

14.1. остава за вино

14.1.1. плића: *качара*

14.1.2. дубља: *лагум, подрум; слож. лекс.*

14.2. остава за ракију

14.2.1. плића: *качара*

14.2.2. дубља: *лагум, подрум*

14.3. подлога на којој стоји буре у циљу лакшег точења (ев. чувања посуде од влаге): *бирвад, бирвади, бирват, бирвати, греде, гредице, клоцне, леге, пајвани, палете, палије, подваљци, сталак, шине; слож. лекс.*

14.4. кућица у винограду: *колеба, колиба, кућа, кућица; слож. лекс.*

14. Овим семантичким пољем обухваћени су називи за оставу за вино и ракију и других објеката.

14.1. Остава за вино разликује се према дубини.

14.1.1. Ако је плића, назива се *качара*. Према речима информатора, она је укопана до пет степеница.

14.1.2. Ако је дубља, назива се *пöдрум*¹⁹⁴ (он је под кућом) и *лагум*¹⁹⁵ (под брдом). У једном пункту забележена је сложена лексема *вински пöдрум*.

14.2. И остава за ракију разликује се према дубини.

14.2.1. Плића је *качара*.

14.2.2. Дубља је *пöдрум* и *лагум*.

14.3. У подруму се налази подлога на којој стоји буре ради лакшег точења и чувања посуде од влаге. Она се означава следећим лексемама и њиховим морфофонолошким ликовима: *бйрвāди, бйрвāти, бйрват*¹⁹⁶, *бйрвад, пöдвāљци, грēде* са акценатским ликом *грēде* и деминутивним обликом *грēдице, палēте, пāлије, клöцне*,¹⁹⁷ *стāлак, шйне*¹⁹⁸, *пāјвани и лēге*. У једном пункту забележена је сложена лексема *ногāри за бурe*. Ареални распоред ових лексема може се видети на карти бр. 15.

¹⁹⁴ Према В. Клаићу *подрум*, грч. *huro* – испод, *dromos* – цеста, пут; 1. подземна просторија (обично испод куће), 2. винара, коноба, крчма (1979: 1060).

¹⁹⁵ Према В. Клаићу *лагум*, тур. *lagum* – 1. подземни ходник, пивница... (1979: 780).

¹⁹⁶ Од мај. партиципа *birható* – што се може носити (уп. ЕРСЈ 2008: 291–292).

¹⁹⁷ Према В. Клаићу *клоце*, нем. *Klotz* – влада, пањ (1979: 698).

¹⁹⁸ Према В. Клаићу *шине*, нем. *Schiene* – ...2. дугачак комад профилираног челика који служи као носач (1979: 1294).

14.4. ‘Кућица у винограду’ назива се *кџлеба*¹⁹⁹, *кџлиба* и *кућа* са деминутивним обликом *кућица*. Од сложених лексема забележене су *пудџарска кућица* и *виноградџарска кућица*. Информатори су навели да су се *колибе* правиле од трске, пре тридесет, четрдесет година и да се данас ретко могу наћи, док су *виноградарска* и *пударска кућица* биле зидане. Територијални распоред ових лексема приказан је на карти бр. 20.

15. НАЗИВИ ЗА ВРШИОЦЕ ПОЈЕДИНИХ РАДЊИ

- 15.1. лица која беру грозђе: *берачи, бербаша, моба, надничари, радници*
15.1.1. женска особа која бере грозђе: *берачица, надничарка, радница*
15.1.2. мушка особа која бере грозђе: *берач, надничар, носач, радник*
- 15.2. човек који муља грозђе ногама: *муљатор, муљач, путунција*
- 15.3. човек који израђује бачве, бурад, каце: *бачвар, пинтер*
- 15.4. човек који пије много вина: *винар, винарош, винопија, ждера, пијанац, пијаница, пијандура*
- 15.5. човек који пије много ракије: *ждера, пијанац, пијаница, пијандура, ракијаш, шљокација*
- 15.6. човек који пије много алкохола уопште: *алкос, алкохоличар, ждера, нетрезвењак, пијанац, пијаница, пијандура, пропалица, шљокара*
15.6.1. погрдан назив за човека који пије: *алкохоличар, ждера, ождераница, пијанац, пијандура, пијаница, пропалица, шљока, шљокара*
- 15.7. жена која много пије: *алкохоличарка, пијаница, пијандура, пропалица, цугарошка*
15.7.1. погрдан назив за жену која пије: *алкохоличарка, гадњара, ждера, ождераница, пијандура, пијаница, пропалица, цугарошка, шљокара; слож. лекс.*
- 15.8. особа која пије док траје одређено пиће: *алкос, ждера, истичутура, локација, пијандура, пијаница; слож. лекс.*

¹⁹⁹ У овом облику имамо замену вокала *и* вокалом *е*. Ова појава је позната на терену Војводине (у свим говорима) и у понеким северносрбијанским говорима шумадијско-војвођанског дијалекта, као и у говору славонских старинаца. Детаљније о овоме (в. Ивић и др. 1994: 262–263).

15. У овом семантичком пољу налазе се називи за вршиоце појединих радњи.

15.1. ‘Скупни назив за лица која беру грозђе’ је *берачи* у највећем броју пунктова, а спорадично се срећу и *радници*, *моба*, *надничари* и *бербаши*.

15.1.1. ‘Женска особа која бере грозђе’ назива се *берачица*, *радница* и *надничарка*.

15.1.2. ‘Мушка особа која бере грозђе’ је *берач*, *радник*, *носач* и *надничар*.

15.2. ‘Човек који муља грозђе ногама’ назива се *муљач*, *муљатор* и *путунџија*. Путунџија је иначе био онај што је у винограду за време бербе носио путуњу на леђима у коју су сви берачи сипали грозђе, па је вероватно и газио грозђе. Највећи број информатора је одговорио да тога нема у њиховом месту (ВС Пв Кр СрК Чр Ба Не Мк Рв Грг Мђ), да се не сећа (Вш) или да немају посебан назив (Гд Су Ле Рк Сс Крч Бшк Нрд Јз Ди Ир Би Чл МР Лж Шш Љт Бе Ер), јер се то радило давно, пре више од педесет година (углавном су то радиле девојке или деца).

15.3. ‘Човек који израђује бачве, бурад, каце’ назива се *пинтер*²⁰⁰ са акценатским ликом *пінтер* и *бачвар*.

15.4. За ‘човека који пије много вина’ забележени су следећи називи: *винџош*, *пијаница* са акценатским ликом *пијаница*, *пијандура* са акценатским ликом *пијандура*, *ждџра*,²⁰¹ *винџија*, *пијанац* и *винџр*.

15.5. ‘Човек који пије много ракије’ назива се *ракијџи*, *пијандура* са акценатским ликом *пијандура*, *пијанац*, *пијаница* са акценатским ликом *пијаница*, *ждџра* и *шљокаџија*.

15.6. За ‘човека који пије много алкохола уопште’ забележени су следећи називи *алкохолчар*,²⁰² *пијандура* са акценатским ликом *пијандура*, *пијаница* са акценатским ликом *пијаница*, *пијанац*, *ждџра*, *пропџица*, *џлкос*²⁰³ и *шљокара*.²⁰⁴

15.6.1. Семема ‘погрдан назив за човека који пије’ означена је следећим простим лексемама: *пијандура* са акценатским ликом *пијандура*, затим *ждџра*, *ождџраница*, *пијанац*, *пијаница*, *пропџица*, *шљока*, *шљокара* и *алкохолчар*.

15.7. ‘Жена која много пије’ назива се *пијандура*, *пијаница*, *алкохолчарка*,²⁰⁵ *пропџица* и *џџџрошка*.²⁰⁶ У једном пункту је забележена сложена лексема *џџна пијандура*.

15.7.1. За семему ‘погрдан назив за жену која пије’ забележене су просте лексеме *ждџра*, *пијандура* са акценатским ликом *пијандура*, *пијаница* са акценатским ликом *пијаница*, *ождџраница*, *пропџица*, *шљокара*, *гадњара*, *џџџрошка* и *алкохолчарка*. У једном пункту је забележена сложена лексема *џџна пијандура*.

15.8. За ‘особу која пије док траје одређено пиће’ забележене су следеће просте и сложене лексеме. Од простих су најфреквентније *ждџра* и *пијандура*, а у

²⁰⁰ *Пинтар* и *пинтер*, нем. варв. бачвар, качар (РМС књ. IV, 1971: 425).

²⁰¹ У РСЈ *ждџра* м и ж р. пеј. – прождрљивац, изелица (2007: 368).

²⁰² У РСЈ *алкохолчар* – човек који се одао алкохолизму, пијанац, пијаница (2007: 27).

²⁰³ У РСЈ *џлкос* жарг. (2007: 27).

²⁰⁴ У РСЈ *шљокара* пеј. – онај који шљока, пијаница (2007: 1547).

²⁰⁵ У РСЈ *алкохолчарка* – женска особа алкохолчар (2007: 27).

²⁰⁶ Према В. Клајсу *џџ*, *џџа*, нем. *Zug* – 1. вучење, имати добар џџ, моћи добро потегнути из чаше (1979: 238).

појединачним пунктовима срећу се *испичу̀тура*, *пиј̀аница* са акценатским ликом *пиј̀аница*, *ло̀кација* и *а̀лкос*. Мање заступљене су и сложене лексеме *в̀елики* *алкохо̀личар*, *пра̀ва пиј̀андура*, *но̀тѡрни пиј̀анац* и *но̀тѡрна пиј̀аница*. У три пункта информатори су одговорили да немају посебан назив (Вш Ба Не), а у одређеном броју пунктова уместо једног назива, информатори су као одговор давали описну конструкцију.

III. ТВОРБЕНА АНАЛИЗА

Творбеном анализом обухваћене су именице, придеви и глаголи. Анализа је вршена на префиксалном, суфиксалном и префиксално-суфиксалном творбеном плану. Такође, обрађене су и сложенице и сложене (вишечлане) лексеме.

A. СУФИКСАЛНА ТВОРБА

A.1. Именички суфикси

Сви регистровани именички суфикси сврстани су у три групе:

- Суфикси за означавање именица мушког рода
- Суфикси за означавање именица женског рода
- Суфикси за означавање именица средњег рода

A.1.1. Суфикси за означавање именица мушког рода

-АГ: *мутљаг*²⁰⁷

-АК: а. носилац особине: *родњак, јаловак, јаловњак, дивљак, годишњак, кисељак, суварак, сушак, трењак*; б. место где је било оно што означава основна реч: *ложњак, матичњак*; в. корењак, *прпошак, пупак*; г. средство за вршење радње исказане основним глаголом: *левак/ ливак, хладњак/ ладњак, прљак, чивињак*; д. мера: *половак*, ђ. значење исто као и оно које се казује глаголом у основи: *пабирак, шарак*

-АР: а. носилац особине: *младар*; б. средство којим се врши радња означена глаголом у основи: *калемар*; в. занимање: *бачвар*; г. вршилац тренутне или повремене радње: *надничар*; д. посуда: *кошар*

-АРА: пејоративно значење: *шљокара*

-АЦ: а. носилац особине: *јаловац, пенушавац*; б. порекло: *бургундац, прокупац, траминац, шампањац*; в. редослед: *првенац*; г. средство за вршење радње која се казује глаголом у основи: *поклопац*; д. начин постанка: *мешанац*; ђ. материјал: *стакленац*

-АЧ: а. оруђе којим се врши радња исказана глаголом у основи: *жуљач, крампач*,

²⁰⁷ Именица је изведена од глагола *мутљати* (в. Стевановић 1989: 457).

муљач, набијач, подривач, секач, стругач, шпартач; б. вршилац радње означене глаголом у основи: *берач, носач*

-АШ: вршилац радње: *ракијаш*

-ИК: а. особина, положај: *положник*; б. носилац особине: *младик*; в. оно што се добија извршењем глагола у основи: *резник*; в. вршилац радње означене глаголом у основи: *радник*

-ИЋ: деминутиви: *бурић, гроздић, звончић, локотић, лончић, слабић, унучић, фраклић, ченић*

-ИЧАР: вршилац радње: *алкохоличар* (нота пејоративности)

-ОЉАК: *прољак, пуољак*

-ОШ: вршилац радње: *винарош, цугарош*

-ЦИЈА: а. пејоративно значење: *шљокација, локација*; б. вршилац радње: *путунција*

А.1.1.1. Страни суфикси

-АТОР: справа за вршење радње исказане глаголом у основи: *култиватор, дестилатор, муљатор*

-ИР: предмет који је у вези са основним глаголом: *дестилир*²⁰⁸

А.1.1.2. Суфикси за означавање именица женског рода

-АВИНА: *мешавина*

-АРА: а. средство за вршење радње која се казује глаголом у основи: *муљара*; врсте ракије: *кајсијара, јабучара, дудара, воћара, кукурузара, курузара, мекињара, турпијара, гадњара, дудињара, дудићара*; б. врсте земљишта: *пешчара, пужара*; в. посуда: *кошара*

²⁰⁸ И. Клајн бележи само неколико речи са овим суфиксом (*бригадир, касир, командир и оријентир*), в. Клајн: 2003: 242, а од глагола дестилисати изведеница је *дестилат* (али у другом значењу – производ глаголске радње), Клајн: 2003: 226.

- АЧА:** а. оруђе којим се врши радња исказана глаголом у основи: *жуљача, тањирача, парача*; в. назив болести винове лозе: *пламењача*; г. средство којим се врши радња исказана глаголом у основи: *калемача, муљача, натегача*; д. врсте ракије: *кајсијача, кукурузача*
- БА:** процес и време вршења радње означене глаголом у основи: *резидба, везидба, берба, моба*²⁰⁹
- ВА:** средство за вршење радње: *бритва*²¹⁰
- ДА:** *бразда*²¹¹
- ЕВАЧА:** врсте ракије: *вишњевача, гуњевача, кајсијевача, трешњевача*
- ЕВИНА:** оно што је настало као производ глаголске радње: *крчевина*
- ИНА:** *питомина, положина, сувадина, трулејина, шапурина, комина, кривина*
- ИРА:** средство за вршење радње: *секира*
- ИЦА:** а. деминутивно значење: *гајбица, кожица, котарица, кућица, покожица, чашица*; б. функција моционог суфикса: *берачица, краљица*; в. средство за вршење радње: *калемачица, маљица, муљалица, муљачица, теглица*; г. врсте ракије: *комовица, траварица, шљивовица*; д. тип земљишта: *црница*; ђ. пејоративно значење: *пијаница, пропалица*
- КА:** а. сорте винове лозе: *кевединка, мирисавка, сланкаменка, смедервка, тамјаника*; б. вршилац радње: *надничарка*, (нота пејоративности): *алкохоличарка, цугарошка*; в. посуде: *двојка, лименка, плетенка, подинка, ручка, сепетка, стакленка*; г. остатак грозда: *чапурика, шапурика, шепурика, шепурка*; д. врсте ракије: *трешњевка, шљивка*; ђ. средство којим се врши радња исказана глаголом у основи: *калемарка*; е. предмет: *катланка*; ж. деминутивно значење: *пињушка*
- НИЦА:** а. положај: *положница, наводница, повојница*; б. назив болести винове лозе: *пепелница*; в. функција моционог знака: *радница*; г. тип земљишта: *ораница, смолница, смољница; резница, садница, утичница*
- ЊА:** глаголска радња: *садња, копња*

²⁰⁹ Ова именица је добијена од некадашњег облика *молба*, најпре преласком *л* у *о*, а затим сажимањем два иста вокала (в. Стевановић 1989: 455), и тако стекла ново значење изгубивши мотивацију (уп. Клајн 2003: 70).

²¹⁰ (< *брити*, односно *бријати*, уп. Стевановић 1989: 456)

²¹¹ М. Стевановић ову именицу сврстава у групу именица са наставком -да (*жлезда, звезда, ливада, лобода, слобода, беседа*), за које се не зна шта им је у основи (в. Стевановић 1989: 459).

-ЊАЧА: врсте ракије: *житњача, кукурузњача*

-ОВАЧА: врсте ракије: *бресковача, вишњовача, гуњовача, дасковача, дудовача, дуњовача, кајсијовача, клековача, комовача, крушковача, кукурузовача, курузовача, лозовача, љутовача, пеленовача, травовача, трешњовача*

-ОВИНА: *младиковина, раковина, садовина*

-УЉА: врста земљишта: *пескуља*

-УРА: пејоративно значење: *пијандура*

-УША: а. врсте ракије (нота пејоративности): *бакаруша, батргуша, попаруша, смрдуша, шибруша, шећеруша*; б. тип земљишта: *пескуша, прљуша*; в. врсте винове лозе: *дивљакуша, сметуша*

A.1.1.3. Суфикси за означавање именица средњег рода

-ЕНЦЕ: деминутив: *буренце*

-ИШТЕ: а. место где је било оно што означава основна реч: *земљиште* (где је био виноград); б. место вршења радње означене глаголом у основи: *ложјиште*

-ЈЕ: а. девербативне именице: *ајгловање, ајшлонговање, бобање, бобичање, брање, бубрење, везање, врење, дањење, ђубрење, жуљање, заметање, занављање, кајцовање, каламљење, калемљење, качевање, квечање, квечовање, килдеровање, копање, кретање, култивирање, лачање, лачење, мешање, одагњавање, одаднивање, однивање, опцигивање, опциговање, парање, пелцовање, печење, пипање, плевљење, пресовање, прскање, пупљење, рајбовање, ребровање, резање, савијање, сађење, сумпорисање, сушење, тањирање, труљење, фрезовање, цеђење, циђење, чупање, шарање, шарење, шкрљање, шприцање*; б. збирне именице: *грожђе, коље*; в. положај, страна: *наличје* (листа)

-ЛО: средство за вршење радње означене глаголом у основи: *кљукало, муљало*

-ЦЕ: деминутиви: *звонце, данце, окце*

-ЧЕ: деминутиви: *аковче, балонче, лонче, половаче, половче, унуче, фрталче, чоканче*

А.2. Придевски суфикси

- АВ:** описни придеви: *мирисава*²¹², *рејав*, *рељав*, *дрозгав* (грозд), *пенушаво*, *лепршаво* (вино)
- АК:** описни придев: *сладак*
- АН:** а. описни придеви: *лагано* и *мекана*²¹³, *плодна*, *судовно*; б. намена: *виновно* (грожђе), *столно*, *стоно* (грожђе)
- АН/ -НИ:** а. описни придеви: *родан/ родни*, *неродан/ неродни*, *здудани*; б. градивни придеви: *дрвени*, *лимени*, *метални*
- АСТ:** описни придеви: а. (означавају облик) *рахуљаст*, *ревуљаст* (грозд), б. (означавају нијансу боје): *розикасто*, *црвенкасто* (вино)
- ЕН:** описни придеви: *збијен*, *набијен*, *сабијен* (грозд), *покварено*, *укришено* (вино)
- ИВ:** намена: *јестиво* (грожђе)
- ЉАВ:** описни придев: *миришљава*
- ОВ:** а. присвојни придев: *винов* (лист); б. градивни придеви: *багремово*, *дудово*, *(х)растово* (буре)
- СКИ:** а. намена: *асталско*, *винско* (грожђе); б. градивни придев: *прохромски*
- ЋИ:** описни придев: *освежавајуће* (вино)

А.2.1. Сложени суфикси

- ИКАВ:** описни придев: *водњикаво* (вино)
- УЊАВ:** описни придев: *сладуњаво* (вино)

²¹² И. Клајн сматра да би овај придев могао бити од глагола или од именице (уп. Клајн 2003: 254).

²¹³ И. Клајн наводи да су према Скоку ова два придева (као и многи други данашњи придеви) настала од суфикса -ах(ан) испадањем х (уп. Клајн 2003: 269).

А.3. Глаголски суфикси

-АТИ: бирати, жуљати, загртати, загрћати, копати, кошитати, пипати, подгртати, пробати, ћибати, чапати, чибати, чипати, чупати, шприцати, штипати

-ИВАТИ: однивати, поливати

-ИРАТИ: густирати

-ИСАТИ: сумпорисати

-ИТИ: затворити, оданити, одаднити, оданити, отворити

-ЈАТИ: набијати

-КАТИ: прскати, чупкати

-НУТИ: пипнути, цикнути

-ОВАТИ: пресовати

Б. ПРЕФИКСАЛНА ТВОРБА

Б.1. Префиксална творба именица

ЗА-: засад, зачеп, заштита

НА-: наслон

РАЗ-: расад

ПРЕ-: препек

Б.2. Префиксална творба придева

НЕ-: нејако, неукусно

О-: *огрезла, ослабила*
ПРЕ-: *презрело*

СА-: *сазрело, сазријало*

Само у једном примеру имамо случај двоструке префиксације:

НЕ- ДО-: *недозрело*

Б.3. Префиксална творба глагола

ЗА-: *заврањити, заданити, заднити, заквасити, закидати, заламати, запарити, затворити, затећи, зачепити*

ИЗ-: *изградирати, измерити*

НА-: *надувати, нађубрити, накалемити, наквасити, накуцати, напелцовати, натезати, натерати*

О-: *обербити, обрати, оданити, одаднити, однити, окалемити, орезати, отакати, оточити, оцедити*

ОБ-: *обрезати*

ОД-: *одлити*

ПО-: *подизати, пођубрити*

ПРЕ-: *преврети, преврити, прекалемити, прекратити, прекувати, преливати, премерити, препећи, препицати, прерадити, пресипати, претакати, преточити*

ПРО-: *проврити*

С(А)-: *сазрети, скратити*

У-: *упасовати*

УЗ-: *ускиснути*

В. ПРЕФИКСАЛНО-СУФИКСАЛНА ТВОРБА

В.1. Префиксално-суфиксална творба именица

ЗА-	-АК: <i>заперак</i>
ЗА-	-ЈЕ: <i>закидање, заламање, заливање, запрашивање</i>
НА-	-ЈЕ: <i>наливање</i>
НЕ-	-ЈАК: <i>нетрезвењак</i>
О-	-АК: <i>опрљак</i>
О-	-ИЦА: <i>ождераница</i>
О-	-ЈЕ: <i>окопавање, резивање, такање</i>
ПОД-	-АЧ: <i>подривач</i>
ПОД-	-УША: <i>подригуша</i>
ПО-	-ИЦА: <i>покожица</i>
ПРЕ-	-ИЦА: <i>препецаница, препицаница, препеченица</i>
ПРЕ-	-ЈЕ: <i>пребацавање, превирање, препицање, препицавање, претакање, прехрањивање, прецветавање</i>
ПРИ-	-ИЦА: <i>приколица</i>
ПРО-	-АК: <i>пробирак</i>
ПРО-	-ЈЕ: <i>провлачење, проређивање</i>
РАЗ-	-ЈЕ: <i>развођење</i>

В.2. Префиксално-суфиксална творба придева

ИЗ-	-АН: <i>истипан, ишитипан, ишчвакан</i>
------------	--

НА-	-ЕН: <i>нађубрен</i>
НЕ-	-АН: <i>неродан</i>
О-	-АН: <i>отипан, очипан, очупан</i>
ПРИ-	-АН: <i>приплодан</i>
ПРО-	-АН: <i>пробран, прошарано</i>

В.3. Префиксално-суфиксална творба глагола

за-пар-авати, за-пар-ивати, за-праш-ивати, за-тег-нити, за-тег-нути, на-куц-авати, о-коп-авати, по-лив-ати, пре-бац-ивати, пре-коп-авати, пре-пец-ивати, при-пец-ивати, у-пас-овати

Г. СЛОЖЕНИЦЕ

Г.1. СЛОЖЕНЕ ИМЕНИЦЕ

Г.1.1. Сложенице с именицом у првом делу

Тип И + И²¹⁴ (без спојног вокала): *штапић резник, калем гранчица, демир капија*

Тип Ио^с + И

Сложенице са нултим суфиксом: *виноград*

Тип Ио^с + Го + суфикс

Сложенице са нултим суфиксом: *трнокоп, летораст*

Сложенице са суфиксом -а: *винопија*

Сложенице са суфиксом -ја: *водопија*

Сложенице са афиксоидом мото-: *мотокултиватор*

Тип полу + И + суфикс

Сложенице са суфиксом -уша: *полушећеруша*

²¹⁴ Даље у тексту користиће се следеће скраћенице: И – именица, П – придев, Г – глагол, З – заменица, К – кардинални број, Р – редни број, Пре – предлог, При – прилог, Ио – именичка основа, Го – глаголска основа, Зо – заменичка основа, Ко и Ро – бројна основа, ^с – спојни вокал.

Г.1.2. Сложенице са заменицом у првом делу

Тип Зо^с + Го + суфикс

Сложенице са са нултим суфиксом: *самоток*

Г.1.3. Сложенице са бројем у првом делу

Тип Ко^с + И: *дволитра*

Тип Ко^с + Ио+ суфикс

Сложенице са суфиксом -ак: *трогодишњак*

Сложенице са суфиксом -ац: *двогодица, једногодица, трогодица, треножаца*

Сложенице са суфиксом -ка: *дворучка, једноручка*

Г.1.4. Сложенице с глаголом у првом делу

Тип Г + И (императивне сложенице)

Пејоративно значење: *испичутура*

Г.2. СЛОЖЕНИ ПРИДЕВИ

Тип Ко^с + Ио + суфикс

Сложенице са суфиксом -њи: *двогодишњи, једногодишњи, трогодишњи*

Тип Ро^с + Ио + суфикс

Сложенице са суфиксом -ан: *првокласна*

Тип полу + П: *полуслатко, полусуво, полуцрвено*

Тип При + Ио + суфикс

Сложенице са суфиксом -њи: *вишегодишњи*

Тип По^с + Ио + суфикс З

Сложенице са суфиксом -ан: *висококвалитетан (висококвалитетно)*

Тип По^с + П: *бистроцрвено, мутноцрвено, светлоцрвено*

Д. ТВОРБА СЛОЖЕНИХ (ВИШЕЧЛАНИХ) ЛЕКСЕМА

Код творбе сложених (вишечланих)²¹⁵ лексема пажња је обраћена на њихову структуру, односно на врсту речи које улазе у њихов састав. Уочени су следећи структурни типови:

П + И: *бела/ била крпа, били писак, бордовска чорба, бурно врење, вештачко вино, винова лоза, виноградарска кућица, виноградарске маказе, винска киселина, винска мушица, винска чаша, винска чорба, вински пекмез, вински подрум, вински талог, вински цвет, винско сирће, вишегодишњи виноград, воћна ракија, врућ ветар, гасни мехурићи, глатки део, горња страна, готов калем, готово вино, грождани мољац, гумено црево, двогодишњи виноград, двогодишњи изданак, двогодишњи калам, дивља лоза, дрвени чекић, дуга резидба, зелено калемљење, зрело вино, изломљене лозе, изрегулисано земљиште, искувана комина, испечена комина, истучен виноград, јалов изданак, јалова лоза, јака суша, јака чорба, једногодишњи изданак, калемарска бритва, калемарски нож, калемљена лоза, калемова лоза, кереће грозђе, кисело вино, козије сисе, косо калемљење, кратка резидба, купажирано вино, лака земља, лозна подлога, лозни калем, лозова ракија, мали грозд, мека ракија, мешано вино, млад виноград, млад изданак, млада лоза, младо вино, накалемљена лоза, неродан/ неродни изданак, ниска резидба, ново вино, ноторна пијандура, ноторни пијанац, одлежано вино, ожилена резница, оплетени балон, ораћа земља, осиромашени хумус, осушено грозђе, очишћена њива, оштећен грозд, оштећене резнице, пијане вишње, пинтерски чекић, питома лоза, плетена боца, поваћен виноград, положен калем, положена лоза, права пијандура, прављено вино, право вино, преврнуто земљиште, примљен калем, прокисло вино, просто спајање, пударска кућица, пун род, разведена лоза, ракијско буре/ буренце, регулисано земљиште, резаће маказе, резервни ластар, риговано земљиште, риголовано земљиште, родан/ родни ластар, родна лоза, родно окце, роза вино, сензорска копачица, слатко вино, сломљена лоза, смуљано грозђе, стаклени балон, стаклени демижон, стари виноград, стари чокот, суво грозђе, тупо длето, ускиснуто вино, храпави део, црна пијандура, црни пегавица*

И + П: *песак црни и жути, славиница дрвена*

И + Пре +И: *вино с маном, виноград на тачку, вишње у ракији, заперак из пазуха, заштита за вино, калемљење на клин, калемљење на месту, калемљење на пуну/ пупак, калемљење у/ на процеп, компот од грозђа, лоза за сађење, лоза из калема, маказе за виноград, маказе за лозу, маказе за резање, маказе на бутан, мерач за ракију, ногари за буре, ногари за казан, ожеготина од сунца, остављање на евенке,*

²¹⁵ Проблемом вишечланих лексема бавила се Ј. Недељков у два своја рада *Проблем вишечланих лексема у лексикографској пракси* (в. Недељков 2002) и *Место вишечланих лексичких јединица у лексикону и граматици српског језика* (В. Недељков 2012).

пекмез од грозђа, пелцовање на зелено, пиле од грозда, ракија од дуда, ракија од зрделије, ракија од јабуке, ракија од кајсије, ракија од крушке, ракија од трешиње, ракија од туње, ракија од шлива, резање на бокал, резање на чашу, резање у главу, чаша за вино, чаша за ракију, чекић за набијање, чекић за обручје, чишћење с пепелом

И + Пре + П + И: лоза од сопствене резнице, окулација на спавајући пупољак

И + П + И: полагање старе лозе, рак винове лозе, сађење младог винограда

И + Пре + И + И: калемљење на лицу места

И + И: везивање лукова, вишак лозе, врат чокота, глава чокота, занављање винограда, затварање грозда, заштита вина, заштита винобраном, избијање ластара, избијање пелцера, калемљење пупољком, кидање заперака, копање јамића, кретање винограда, кретање лозе, кување ракије, набијач обручја, наливање грозда, печење ракије, полагање ластара, полагање лозе, полагање лука, пребацивање вина, превирање комине, провлачење ластара, рак винограда, рак корена, садња винограда, садња лозе, свлачење/ бистрење вина, скидање ластара, уковавање наводнице, формирање бобица, формирање грозда, цеђење пресовањем, чишћење вина, шурење листа

И + Пре + П: калемљење на зелено, калемљење на зрело, пелцовање на зелено

П + Пре + И: припремљено за садњу

Р + И: други род, први род, трећа година

При + П: добро зрело, мало кисело, право зрело, танко црвено, средње рано

П + П: црвено провидно

Г + И: завршити резидбу, запушити буре, скидати данце, ставити врањ

Г + Пре + И: калемити преко посредника, остављати на кондире, остављати на луце, остављати на род, скидати с комине

При+ Г: поново препећи

Г + И + Пре + И: скидати киселину с пепелом

Г + При + И: оставити пуно очију

IV. ЗАКЉУЧАК

Предмет овог истраживања је виноградарска терминологија Војводине. Војводина је типична пољопривредна регија, у којој су поред ратарства и повртарства развијени и воћарство и виноградарство. Под виноградима је 11.450 ха или 0,6 % од укупне обрадиве површине. Најповољнији терени за виноградарску производњу су на падинама планина и на пешчарама. У Војводини постоје три виноградарска региона: Фрушкогорски, Вршачки и Регион суботичко-хоргошке пешчаре. Највећи је Фрушкогорски и заузима површину од 500 км², затим Регион суботичко-хоргошке пешчаре (240 км²) и Вршачки (170 км²). Грађа за ово истраживање прикупљена је помоћу *Упитника за бележење виноградарске лексике* Института за српски језик САНУ (и снимањем спонтаног говора информатора) у поменутиим регионима у следећих 39 пунктова: у Срему (Баноштор, Беркасово, Бешеново, Бешка, Бингула, Буковац, Гргуревци, Дивош, Ердевик, Ириг, Јазак, Крушедол, Крчедин, Лединци, Лежимир, Мала Ремета, Манђелос, Марадик, Нерадин, Нештин, Нови Сланкамен, Раковац, Ривица, Свилош, Сремски Карловци, Сусек, Чалма, Чортановци и Шишатови; у Банату (Велико Средиште, Вршац, Гудурица, Нови Бечеј и Павлиш и у Бачкој (Бечеј, Палић, Суботица и Љутово). Након прикупљања грађе уследила је обрада и класификација података и даља анализа. Пажња је била посвећена лексичко-семантичкој и творбеној анализи, изради речника и представљању једног дела грађе помоћу лингвистичких карата.

Лексичко-семантичка анализа рађена је према основним поставкама (унеколико модификоване) теорије семантичких микропоља Н. И. Толстоја. Целокупан лексички материјал класификован је у 15 семантичких поља: 1. Типови земљишта за узгајање винове лозе, 2. Биљка винова лоза и њени делови, 3. Подлога, тј. различите врсте лозе које служе као подлога приликом калемљења племенитијих сорти грожђа и врсте подлоге, 4. Фазе у развоју винове лозе, 5. Радње у винограду и машине и алатке које се користе при обради винограда, 6. Болести винове лозе и оштећења која могу изазвати неке природне појаве, 7. Плод винове лозе, његови делови и типови, 8. Сорте винове лозе, односно грожђа, 9. Посуде, делови посуда и справе за прераду воћа и производњу вина и ракије, 10. Производи од грожђа и другог воћа и њихове врсте, 11. Радње у вези са производњом и чувањем вина и ракије, 12. Инструменти за мерење јачине вина и ракије и мерне јединице, 13. Судови за вино и ракију, 14. Остава за вино и ракију и други објекти и 15. Називи за вршиоце појединих радњи. Најпре треба указати на то да већина семантичких поља нема опште називе, јер се одмах гранају. Као општи назив јавља се проста (*лоза*) и сложена лексема (*винова лоза*). Семема се изражава као: а) једна проста лексема различитих акценатских, морфолошких и творбених варијанти (*дивља̋к*, *дивљака*, *дивљака* и *дивља̋куша* и сл.), б) две просте лексеме (нпр. за 'вино када се пије помешано са содом или киселом водом' *шприцер*, *гемшит*; за 'буре које стоји водоравно-положено' *бачва*, *буре*), в) више простих лексема (за 'ред лоза у винограду' *бразда*, *врста*, *ред*, *шпалир*; за 'једна бобица у грозду' *бобица*, *зрно*, *пуце* и сл.), г) једна проста и више сложених лексема (нпр. за 'лоза која је настала

калемљењем’ *калам/ калем* и *готов калем, калемљена лоза, лоза из калема и накалемљена лоза*), д) две просте лексеме и једна сложена (нпр. за ‘фаза када изданци бубре и припремају се за нове изданке’ *бубрење, пупљење и кретање винограда*), ђ) више простих и сложених лексема (нпр. за ‘вино провидно–црвене боје’ *розе, шилер, ружица и црвено вино, роза вино, црвенкасто вино, румено вино, бистро црвено вино, полуцрвено вино*) и е) само сложене лексеме (нпр. за ‘калемљење кад се убацивањем у процеп спајају калем и лоза која се калеми’ *калемљење на зрело, калемљење у процеп, калемљење на процеп, калемљење на клин, калемљење на месту и насађивање на голу лозу*). За просте лексеме је карактеристично да се јављају у различитим акценатским, фонетским, морфолошким и творбеним ликовима (нпр. *пђложница/ пђложница/ пђложина/ полђжник/ пђложник; мђљача/ мђљача/ мђљачица/ мђљач/ мђљара* и др.). Добро је познато да су у Војводини, као мултикултуралној средини, од давнина присутни утицаји различитих народа и њихових језика и култура, што се највише одразило на лексику овог поднебља. Тако се и у виноградарској терминологији запажа утицај страних језика. У првој групи су германизми (укупно 49) – из немачког (47) су: *гемшит, думст, елерајз, канта, квеч, кибла, кириш, клоцне, корпа, коштати, крамп, лада, логор, лотвоз, мошт, олба, опциговати, пехар, пелцер, пинтер, рампаш, ризлинг, сатљик, упасовати, фалц, фарба, флаша, фраклић, фртал, фуга, хамбург, цегер, цвајер, цубок, цугарошка, шавољ, шерпа, шилер, шине, шлауф, шпалир, шпановати, шпица, шприц, шприцер, штампли и штелфоз*; из енглеског (2) су: *атомизер* и *пинта*. У другој групи је велики број романизама (39) – из француског (28) су: *балон, бордо, бувије, бургундац, бутељка, газа, демижон, каберне, куве, купажа, компот, ликер, малиган, мерло, пино бјанко, плантажа, преса, ригол, розе, семион, совињон, терен, тил, француз, французица, шардоне и шасла*; из италијанског (11) су: *беванда, беландера, боца, гајба, греш, дуга, мантикула, маца, мускат, цимента, шкарт и штула*. У следећу групу сврстани су турцизми (24): *афус, без, будак, бургија, дирек, евенка, зерделија, казан, калем, капак, кофа, лагум, лула, оранија, пекмез, саџак, сепетка, суџук, фуруна, чекић, чокањ, чокот, џибра и шира*. Присутан је велики удео лексике из класичних језика (23) – из латинског (14) су: *бачва, бирза, буре, град, густирати, дестилатор, дестилација, кобер, култиватор, материја, одијум, проценат, рубин и ферментација*; из грчког (9) су: *буклија, јагурина, ластар, литра, каштро, кондир, подрум, хлороза и цилиндар*. Забележен је и изванредан број хунгаризама (11): *аков, ардов, бирвад, ђенђеш, езерјо, парлог, путуња, чакањац, чингер, чобања и шајтов*. На основу ових података може се закључити да је највећи удео лексике из немачког, француског и италијанског језика. На велики број германизама утицали су познати историјски чиниоци на овим просторима, док се знатан удео лексике из француског и италијанског, као и из грчког и латинског језика могао очекивати, с обзиром на чињеницу да су у прошлости главну улогу у развоју и ширењу ове пољопривредне културе имали Грци и Феничани, а данас су Француска и Италија водеће земље у узгајању винове лозе и производњи и потрошњи вина, па је највећи број речи из области виноградарства и винарства управо из ових језика.

Творбеном анализом обухваћене су именице, придеви и глаголи. Анализа је вршена на префиксалном, суфиксалном и префиксално-суфиксалном творбеном плану. Међу суфиксима за означавање именица мушког рода најпродуктивнији су:

-ак (нпр. *родњак, јаловак, дивљак, годишњак, трећак, пунак, шарак*), -ац (нпр. *јаловац, пенушавац, поклопац, мешанац, стакленац*) и -ач (*жуљач, крампач, муљач, набијач, стругач, шпартач*). Код суфикса за означавање именица женског рода најпродуктивнији су: -ка (нпр. *сланкаменка, смедеревка, надничарка, алкохоличарка, цугарошка, сепетка, трешињевка, шљивка, калемарка*), -ица (*гајбица, кожица, чашица, берачица, муљалица, теглица, црница, пијаница*) и -овача (нпр. *вишњовача, дудовача, кајсијовача, клековача, комовача, лозовача, љутовача*). Међу суфиксима за означавање именица средњег рода најпродуктивнији су: -је (нпр. *бобање, брање, ђубрење, жуљање, копање, опциговање, пресовање, цеђење; грозђе*) и -че (нпр. *аковче, балонче, унуче, фрталче, чоканче*). Код придевских суфикса као најпродуктивнији показао се -ан (нпр. *лагано, мекана, плодна, судовно, виновно*), док је код глаголских најпродуктивнији суфикс -ати (нпр. *жуљати, загртати, копати, пробати, шприцати*). Када је реч о префиксалној творби, код именица је најфреквентнији префикс за- (*засад, зачеп, заштита*), код придева о- (*огрезла, ослабила*) и са- (*сазрело, сазријало*), а код глагола префикс пре- (нпр. *преврети, прекалемити, прекратити, прекувати, преливати, премерити, пренећи*). Префиксално-суфиксалну творбу именица карактерише велики број творбених типова, међу којима највише примера има творбени тип пре- -је (нпр. *пребацавање, превирање, препицање, претакање*), а код придева из- -ан (*истипан, иштипан, ишчвакан*) и о- -ан (*опипан, очипан, очупан*). Анализом су биле обухваћене и сложенице и сложене (вишечлане) лексеме. Код творбе сложених (вишечланих) лексема пажња је била посвећена њиховој структури, односно врсти речи која улази у њихов састав. Тако су међу забележеним структурним типовима најфреквентнији: П + И (нпр. *бордовска чорба, виноградарске маказе, вински талог, вински цвет, искувана комина, јалова лоза, млад виноград, пијане вишње, пударска кућица, риголовано земљиште, слатко вино, стаклени балон, црна пијандура*), И + Пре +И (нпр. *виноград на тачку, калемљење на клин, компот од грозђа, мерач за ракију, ногари за буре, ракија од шљива, резање у главу, чаша за вино, чекић за набијање, чиићење с пепелом*) и И + И (нпр. *везивање лукова, заштита вина, избијање ластара, наливање грозда, печење ракије, рак винограда, садња винограда, формирање бобица, цеђење пресовањем*).

Када се погледа територијални распоред забележених лексема, може се уочити извесна шароликост и одсуство већих и јасних ареала. То је првенствено због тога што су семеме репрезентоване већим бројем лексема и често су у појединачним пунктовима забележене по две, некад и три лексеме које се напоредо употребљавају. С друге стране, испитивана су три удаљена региона, а не цео терен Војводине, тако да се, уколико је и било неких једнакости међу регионима, ареали нису смели повезивати, нити затварати, јер се не зна какво је стање изван испитиваних области. Ипак, тамо где је густа мрежа пунктова (у Фрушкогорском региону), извесни ареали су се могли обележити (на картама бр. 2, 4, 5, 9, 10, 12, 14, 17, 19, 20).

V. РЕЧНИК

Скраћенице које су коришћене у Речнику:

1. 2. 3... место у редоследу значења, када је реч вишезначна

а), б), в)... подзначање у оквиру једног значења

в. види

изр. израз

м мушки род

ж женски род

с средњи род

зб збирна именица

мн множина

плт плуралиа тантум

свр. глагол свршеног вида

несвр. глагол несвршеног вида

дем. деминутив

пеј. пејоратив

О организацији Речника

Одреднице су акцентоване и сложене азбучним редом. Ако је одредница именица, уз њу је дата ознака рода и неко обележје типа *деминутив*, *пејоратив*, *плуралиа тантум*, *збирно образовање*, за које су дате одговарајуће скраћенице непосредно пре овог одељка. Уколико је одредница глагол, наводи се податак о виду – свршен/ несвршен. Као главна одредница узета је она лексема која је била најфреквентнија (мисли се на просте лексеме), односно која је забележена у

највећем броју пунктова и од ње се даље упућује на све ликове дате лексеме. Различити акценатски ликови дати су уз главну одредницу, док су фонетски и морфолошко-творбени ликови дати засебно, а упућени су на главну одредницу. Након дефиниције у загради су побројани пунктови (означени скраћеницама) где је одређени облик забележен. Са *види* (в.) се упућује на потпуне или делимичне синонимне лексеме, уколико их има. Сложене лексеме обрађене су под главном одредницом, односно именицом, осим код неких двочланих назива сорти винове лозе, где је је направљен изузетак и ту дата дефиниција, јер другог решења није било. Контекст (и скраћеница пункта где је забележен) дат је након дефиниције, тамо где смо успели да забележимо контекст.

А

ајгловање с в. пелцовање 3 (СрК)

ајшлонговање с в. сумпорисање (Чр Бу Ле Рк Св)

ајшлонговати несвр. дезинфиковати дрвене посуде за вино и ракију (Вш ВС Чр Бу Рк Сс Св Чо Крч НСл Бшк Мк Нрд Рв Јз Ди Ир Би Чл МР Мђ Лж Шш Бе Ер Љт), *ајшлонговати* (Грг), в. *анишлоговати, сумпорисати, кеновати, прати*

аков м буре од 50 литара (НБ Вш ВС Пв Гд СрК Чр Бе Ба Бу Сс Св Не Чо Крч НСл Бшк Би Бшн Грг Ир Ди Јз Нрд Мк МР Мђ Лж Шш Ер Рк Ле), в. *аковче, половаче, половче, половак, мало буре*

аковче с дем. од аков 1. в. буре 2 (Мђ); 2. в. аков (Чл) – *Аковче је бурѐнце од педѐст литѐра.* (Бу)

алкометар м в. град 3 (Су)

алкос м 1. в. ждера 1 (Гд); 2. в. пијандура 1 (Бшк)

алкохѐличар м пеј. 1. в. ждера 1.а. (Љт); 2. в. пијандура 1 (Кр СрК Нрд Би Мђ Ба Ле Рк Св Не Крч НСл Бшк Јз Ир Грг Лж Шш Бе Ер)

алкохѐличарка ж пеј. 1. в. ждера 1.б. (Љт); 2. в. пијандура 2 (СрК Рв Ир Мђ)

алкохолометар м в. град 3 (Ба)

алкохометар м в. град 3 (Не)

áмпер м 1. в. котарица 1.а. (Кр СрК Ба Ле Рк Св Рв Јз Лж Шш); 2. в. чобања (Рк)

áмура ж в. цибра 1 (НБ) – *Избáцујѐмо áмуру.* (НБ)

áншлоговати несвр. в. ајшлонговати (Бшн)

áрдōв м изузетно велика бачва (преко 1000 литара) (Бч Кр СрК Чр Ба Бу Ле Рк Сс Св Не Чо Крч НСл Бшк Мк Нрд Јз Ир Грг Бшн МР Мђ Шш), в. *бачва, бадањ, лотвоз – Áрдōв је од једáнāјст йъада литāра.* (Бу)

аромáтична грōжђа в. мирисавке (СрК Ир)

áстáлско грōжђе в. грозђе д. (Мк Рв Нрд)

áтомйзѐр м в. прскалица 1 (Вш Гд Бч Су Па Кр СрК Чр Ба Ле Сс Св НСл Рв Јз Ир Бе Ер), *атомизѐр* (Пв)

áфус м в. афусали (Не Мр Бшн)

áфусали м врста стоног белог грозђа (Кр Ба Ле Би Чл МР Мђ Шш), в. *афус, афусалија*

афусáлија ж в. афусали (Гд)

Б

бáгреново буре с в. буре 1.в. (Ле Ди Грг Би Чл)

бáдањ м в. ардов (НБ) – *Бáдањ је вѐлика кáца, до хйъаду литри, зáпремина сѐдамсто до хйъаду литри.* (НБ)

бадръци мн 1. в. патрљци 1 (Ди); 2. в. шепуре (Ди)

бáзѐн м посуда у којој се справља смеша за запрашивање (НБ Вш ВС Пв Гд Па СрК Ба Ле НСл Мк Ди Бшн Грг Би Чл МР Лж Ер), в. *буре, канта, фарбаре, кофа, када, каца, кабо, каблић, возионица, шприц, пластична канта, пластично буре*

бакáруша ж в. препеченица (Љт)

бáлōн м 1. стаклена посуда за ракију или вино запремине више од два литра (Вш

Пв Гд Бч Су Па СрК Чр Ба Бу Ле Рк Сс Св Не Чо Крч НСл Бшк Мк Нрд Рв
Јз Ди Ир Грг Бшн Би Чл МР Мђ Лж Шш Бе Ер), в. *демижон, бокал, бардак*;
2. стаклена посуда за вино или ракију која је оплетена (Вш ВС Пв Гд Су Па
Кр СрК Чр Ба Бу Ле Рк Сс Св Не Бшк Мк Нрд Рв Јз Ди Ир Грг Бшн Би Чл
МР Мђ Лж Шш Бе Ер), в. *демижон, плетенка, оплетени балон, плетена
боца*; 3. в. олба (СрК Ба Рк Св Не Чо НСл Су Ле)

балѡнче с дем. од балон, в. флаша (Мђ)

ба̀на̀тски ризлинг м в. креаца (НБ), ризлинг

ба̀рдѡк м в. балон 1 (СрК)

ба̀гара ж в. корпа 1 (Ле)

ба̀трѡгуша ж в. брља (НБ) – *Кад је лѡша, ѡнда је ба̀трѡгуша. Ау ка̀же, ѡва је нѐка
ба̀трѡгуша, не ва̀а.* (НБ)

ба̀трѡлице мн 1. в. патрљци 1 (Не); 2. в. шепуре (Ер)

ба̀чва ж 1. в. буре 1 (Гд); 2. в. ардов (Гд Су)

ба̀чвар м в. пинтер (ВС Гд Па СрК Сс Крч Ер)

ба̀чка ж бела винска сорта грожђа настала укрштањем сорти петре и бјанке (Јт)

ба̀букови мн в. пена (Бшк)

ба̀ва̀нда ж вино када се пије помешано са обичном водом (сви пунктови), в.
разређено вино, укрштено вино

ба̀з в. газа (Лж)

беландѡра ж 1. в. кобер (Сс Бе); 2. в. дивљак 2 (СрК Мђ)

ба̀ла зѡмља ж в. песак 1 (Шш Бе)

ба̀ла крпа ж в. крпа (Јз)

ба̀ли дрѡнак м в. дренак

ба̀ло вѝно с в. самоток (Пв Кр Сс Св Не Чо НСл Мк Нрд Рв Јз Ди Ир Грг Бшн Би
МР Мђ Лж Шш Бе Ер)

беѡградска ра̀на ж бела стона сорта (Јз Мђ Ер)

бѐрāч м мушка особа која бере грожђе (НБ Вш ВС Пв Гд Бч Су Па Кр СрК Чр Ба Бу Рк Сс Св Не Чо Крч НСл Бшк Мк Нрд Ди Ир Бшн), в. *радник, надничар, носач*

берáчи мн скупни назив за лица која беру грожђе (НБ Вш ВС Пв Гд Бч Су Па Кр СрК Чр Ба Бу Рк Сс Св Не Чо Крч НСл Бшк Мк Нрд Ди Ир Грг Бшн Би Чл МР Мђ Лж Шш Ер Љт), в. *радници, моба, надничари, бербаши – Тó су берáчи.* (Кр)

берàчица ж женска особа која бере грожђе (НБ Вш Пв Гд Бч Су Па Кр СрК Чр Ба Бу Сс Св Не Чо Крч НСл Бшк Мк Нрд Ир Бшн Би Чл МР Мђ Бе Ер Љт), в. *радница, надничарка*

бѐрба ж радња брања грожђа (НБ Вш ВС Бч Су Па Кр СрК Ба Бу Ле Сс Св Не Чо НСл Мк Рв Ди Ир МР), в. *берба грожђа, брање – Идѐмо у бѐрбу.* (Кр) – *Лѐне су бѐле бѐрбе...* (Вш)

бѐрба грòжђа ж в. берба (Пв Гд Чр Рк Крч Бшк Нрд Јз Грг Бшн Би Чл Мђ Лж Шш Бе Ер Љт)

бербáши мн , в. берачи (Бе)

бѐла кр̀па ж в. крпа (Љт)

бѐли пѐсак м в. песак 1 (Љт)

бѐло вѐно с в. вино и.1. и 2. (Љт)

бѐлна р̀акија ж в. траварица (Ле)

бѐрати несвр. в. пипати (СрК)

бѐрвāд плт в. бирвади (Ба Бе)

бѐрвāди плт дрвене подлоге на којима стоји буре у циљу лакшег точења и чувања посуде од влаге (СрК Рк Сс Св Не Чо Крч Бшк Ди Грг Би Чл Мђ Ер), в. *бирвати, бирват, бирвад, подваљци, греде, гредице, палете, палије, клоцне, сталак, шине 1, пајвани, леге, ногари за буре*

бѐрвāт плт в. бирвади (Чр Бу НСл Бшн)

бѐрвāти плт в. бирвади (Мк Рв Јз Ир МР)

бѐрза ж скрамица која се јавља на површини вина (Не НСл Бшн Би Чл Мђ Лж Шш Бе Ер), в. *бирс, стеља, стреља, стеја, стриж, стреж, треиш, среиш, плесањ, гљива, скрама, венац, погача, вински цвет*

бѝрс в. бирза (СрК)

бѝстро црвѣно вѝно с в. розе 1 (НБ)

блáго вѝно с в. вино ж. (Гд СрК Лж)

блáго кѝсело вѝно с в. вино д. (Љт)

блѣдо вѝно с в. вино и.2. (СрК)

бóбање с в. прецветавање (ВС Љт)

бòбица ж в. зрно (Бч Су Рк МР Љт); *бòбица* (НБ Јз)

бóбичање с в. прецветавање (Па)

бòгата зѣмља ж в. црница (Гд)

бòкãл м 1. в. лончић (Бу Ле Рв Грг Бшн Мђ Бе); 2. в. олба (НБ Вш ВС Пв Па Кр Ле Не Чо НСл Бшк Нрд Јз Ди Ир Грг Бшн Би Чл МР Мђ Лж Шш Бе Ер); 3. в. балон 1 (Сс)

бóла ж в. воћара (Вш)

бòрдò вѝно с в. рубин (Лж)

бòрдòвска чòрба ж в. чорба б. (НБ Бу Су)

бòфл в. бућкуриш 1 (СрК)

бòца ж 1. в. олба (Су); 2. в. флаша (Па Љт)

бòца за вѝно ж в. олба (Па Љт)

брáзда ж в. ред (НБ Вш СрК Сс Св Мк Нрд Ди Ир Грг Бшн Би Чл МР Мђ Лж Шш Бе Љт) – *Рѣд је брáзда пòдигнута на жѝцу и зãтѣгнута.* (НБ)

брáње с в. берба (Кр Ба)

брѣсковача ж (Пв СрК НСл Мк Грг Би Лж Бе), *брѣсковача* (Чл), в. *ракија од брискве*

брѝтвa ж в. калемачица (Јз)

бр̕к м витичасти изданак на лози који нема лишћа и који се обмотава око онога што

држи лозу (НБ Пв Гд Бч Па Кр СрК Чр Ба Бу Ле Рк Сс Св Не Чо Крч НСл Бшн Мк Нрд Рв Јз Ди Ир Грг Бшн Би Чл МР Мђ Лж Шш Бе Ер Љт), в. *витица, врежа, козице*

брља ж лоша ракија уопште (Вш Пв Па Кр СрК Сс Не Чо Крч НСл Бшк Мк Нрд Јз Ди Грг Бшн Би МР Лж Шш Ер), в. *џибра, џибруша, бућкуриши, дасковача, подригуша, смрдуша, пендерека, турпијара, лоша ракија, гадна ракија, рђава ракија*

бубрење с в. пупљење (ВС Бч)

бувијѐ м винска сорта белог грожђа (СрК)

буда м алатка којом се сече лоза при дну (Па Бшк Мк Нрд Рв Јз Ди Ир Грг Бшн Би Чл МР Мђ Лж Шш Бе Ер), в. *крамп, крампач, чакањац, трнокоп, сикура*

булидскоп м в. град 3 (Ле)

буклија ж в. чутура (Бшн)

бургија ж в. сврдло (СрК Чо Љт)

бургундац м црна винска сорта (Бшн Су), *бургундац* (Гд), в. *црни бургундац*

буре с 1. назив бурета које стоји водоравно – положено (НБ Вш ВС Пв Бч Су Па Кр СрК Чр Бу Ле Рк Сс Св Не Чо Крч НСл Бшк Мк Нрд Рв Јз Ди Ир Грг Бшн Би Чл МР Мђ Лж Шш Бе Ер Љт), в. *бачва*: а) храстово ~ буре од храстовине (НБ Вш Су Кр СрК Чр Ле Св Рв Јз Грг МР Ба Рк НСл Лж Бшк), *храстово буре* (Пв Гд Па Сс), в. *растово буре, буре од храстовине*; б) дудово ~ буре од дуда (НБ Бч Су Кр СрК Чр Бу Ле Бшк Мђ Шш Ер Вш Ба Ра Сс Св Не Чо НСл Мк Нрд Рв Јз Ди Ир Грг Бшн Би Чл Мђ Лж Бе), *дудово буре* (ВС Гд Па Љт), в. *буре од дудовине – Дудово буре ја за ракију.* (Бу); в) багремово ~ буре од багрема (Су Кр СрК Ба Бу Сс Св Чо Мк Рв Јз Ир), *багремово буре* (ВС Гд Па Бшк), в. *багреново буре – Не, од багреме не_ ваља. Од багреме је буре јако горко.* (Бу) ; 2. дрвена посуда у којој се држи ракија (НБ Вш ВС Пв Гд Бч Су Па Кр СрК Ба Ле Сс Св Не Мк Нрд Рв Јз Ди Ир Грг Бшн Би Чл МР Лж Шш Бе), в. *буренце, бурић, аковче, половаче, ракијско буре, ракијско буренце*; 3. посуда у којој се чува вино; 4. в. путуња (Јз Ди МР Лж Бе Бшн); 5. в. базен (СрК Ба Рк Сс Не Рв Грг Бшн Чл МР Мђ Шш Па); в. *пластично буре*

буре од дудовине с в. буре 1.б. (Крч)

буре од храстовине с в. буре 1.а. (Крч)

буренце с дем. од буре, в. буре 2 (Пв СрК Чр НСл Мђ Лж Ер)

бурѝћ м дем. од буре, в. буре 2 (Чо)

бугѝлька ж в. олба (НСл)

бугуља ж в. бутуња (Крч)

бугуња ж в. путуња (Не НСл Бшк Чл); в. *бутуља*

бућкурѝш м 1. назив изразито лошег вина (Па СрК Рк НСл Бшк), в. *мутлаг, шкарт, бофл, цубок, цике, лоше вино, кисело вино, покварено вино, прокисло вино, пропало вино, некоректно вино, неквалитетно вино*; 2. в. брља (Па Рв Би)

В

ваљање с в. квечовање (Бе)

ваљци мн в. квеч (Бе)

вѝдро с в. канта (Гд)

вѝзање лукѝва с в. везивање (СрК)

вѝзивање с радња повезивања лозе у пролеће (Кр Ба Рк Сс НСл Бшк Мк Јз Ди Чл), в. *повезивање, везање, везивање лозе, везивање луца, везивање и везање лукова, везидба винограда, прво везање, савијање лукова*

вѝзивање лѝзе с в. везивање (СрК Ле Чо Крч Ир Грг Бшн Шш)

вѝзивање лукѝва с в. везивање (Бч Љт)

вѝзивање луца с в. везивање (Би Мђ Лж Ер); *вѝзивање луца* (Бе)

вѝзидба вѝнограда ж в. везивање (СрК)

вѝлики алкохолчар м в. ждера 1 (Нрд Лж)

вѝлик грѝзд м в. грозд 2 (Грг)

вѝлики грѝзд м в. грозд 2 (Нрд Чл)

вѝнац м в. бирза (Ди)

вѣсло с в. муљало (СрК)

вѣштѣчко вѣно с в. цвајер 2 (Гд Јз)

винѣр м в. пијандура 1.а. (Гд)

винѣрош м в. пијандура 1.а. (НБ Бч СрК Сс Ер)

вѣно с течност грожђа када је врење завршено (Вш Пв Гд Чр СрК Ба Бу Св НСл Нрд Рв Ди ГргБшн Чл МР Мђ Лж Шш Бе), в. *младо вино, право вино, готово вино* – *Чим заврши врење, то је већ вѣно.* (Гд): а) младо ~ ново, тек одливано вино (НБ Вш ВС Пв Гд Бч Су Па Кр СрК Чр Ле Рк Сс Св Ба Не Чо Крч НСл Бшк Мк Јз Ди Ир Грг Бшн Би Чл МР Мђ Бе Ер), в. *ново вино*; б) старо ~ вино које је дуже стајало у посуди, које није „ново” (НБ ВС Пв Гд Бч Па Кр Рв СрК Чр Ле Не Крч Мк Нрд МР Ба Бу Рк Сс Чо НСл Бшк Рв Јз Ди Ир Грг Бшн Би Чл Мђ Лж Шш Бе Ер), *старо вѣно* (СрК), в. *зрело вино, одлежано вино*; в) слатко ~ назив слатког вина, в. *шира*; г) слађе ~ вино које је негорко (Па Мк Грг Бшн Би Чл Бе Ер), в. *слатко вино, сладуњаво вино, полусуво вино, полуслатко вино*; д) киселије ~ назив киселкастог вина (Мк Ир Грг Бшн Бе), в. *кисело вино, киселкасто вино, право вино, суво вино, цикетирано вино, благо кисело вино*; ђ) каштро ~ назив за реско вино (Рк), в. *лепршаво вино, лагано вино, освежавајуће вино*; е) опорно ~ назив за вино које има горчину, које је опорно (Вш СрК Крч Бшк Би Лж Бе Чо Ир МР Мђ Шш), в. *горко вино, тешко вино, јако вино, јаче вино, тупо вино, сурово вино, неукусно вино, гадно вино*; ж) пѣтко ~ назив за укусно, благо вино (НБ Љт Бч Су Кр СрК Бу Рк Сс Чо Ер Крч НСл Бшк Мк Нрд Рв Јз Ди Ир Бшн Би Мђ), в. *лепо вино, благо вино, танко вино, фино вино, добро вино, укусно вино, право вино, тако лепо вино*; з) јако ~ вино са преко 12 малигана (сви пунктови), в. *високо квалитетно вино*; и) бѣло ~ 1. вино провидно–жућкасте боје (НБ Вш ВС Пв Гд Бч Су Па Кр СрК Чр Ба Ле Рк Сс Не Крч НСл Бшк Мк Нрд Рв Јз Ди Ир Грг Бшн Би Чл МР Мђ Лж Шш Бе Ер), в. *било вино, жуто вино, густо вино*; 2. вино провидно попут воде (НБ ВС Вш Пв Гд Бч Па Кр Чр Ба Ле Рк Сс Св Не Крч НСл Бшк Мк Нрд Рв Јз Ди Ир Грг Бшн Би Чл МР Мђ Лж Шш Бе Ер), в. *било вино, танко вино, водњикаво вино, бледо вино, ретко вино*

вѣно с мѣном с в. киселица 2 (Су)

вѣнов лѣст м в. лист (Чр Мђ)

вѣнова лѣза ж 1. в. лоза (НБ ВС Гд Па Кр СрК Чр Ба Бу Ле Рк Сс Не НСл Бшк Мк Нрд Рв Јз Ди Ир Грг Лж Шш Бе Ер Љт); *вѣнова лѣза* (Крч); 2. в. лист (Бу)

вѣновно грѣжђе в. грожђе ђ. (Бшк)

вѝноград м 1. земљиште на којем су посађене лозе у више паралелних редова (НБ Вш Вс Пв Гд Бч Су Па Кр СрК Чр Ба Ле Рк Св Не Чо Крч НСл Бшк Мк Нрд Рв Ди Ир Грг Бшн Би Чл МР Мђ Лж Шш Бе Ер): а) ~ на тачку (стари, класичан, чокотарски) (Бу), в. *виноград стари, класичан* и б) плантажни ~ (на стубове, са жицом) (Јз), в. *плантажа – А иначе овде је био виноградарски крај кад смо дошли. То су сами виногради бити и воће.* (Бу); 2. в. чокот 2 (СрК Ле Сс Мк Рв Ди); 3. в. чокот 3.б. (Ба Чо Крч); 4. вишегодишње стабло лозе (СрК Чр Ба Бу Ле Рк Сс Чо Крч Мк Нрд Рв Кр Јз МР Мђ Шш Бе), в. *чокот 3.в., лоза б, кордуница, вишегодишњи виноград, вишегодишње стабло лозе, стари виноград, родна лоза, пун род*

вѝноград заљива (изр.) в. заливање (Сс НСл Ди Ир Грг Би МР Лж Шш Бе)

вѝноград стари, класичан м в. виноград 1.а. (Сс)

вѝноград плаче (изр.) в. заливање (Вс Па Чр НСл Нрд) – *Ако не плаче виноград, плаћаће гзда.* (Вс)

вѝноград прецвето (изр.) в. прецветавање (МР Лж Шш Грг Бе)

вѝноград пушта воду (изр.) в. заливање (Нрд)

вѝноград сљзи (изр.) в. заливање (Вш Гд Бу Ле Мк Рв Бшн Чл Мђ Ер)

вѝноград у цвету (изр.) в. цветање 2 (Св Крч Ди Ир Грг Бшн МР Би Чл Шш)

вѝноград цвета (изр.) в. цветање 2 (Сс Мк Мђ Лж Бе Ер), *виноград цвета* (Вш Пв Гд)

виноградарска кућница ж в. кућа (Гд СрК Бу Ир МР)

виноградарске маказе плт в. маказе (Не)

вѝномер м в. град 3 (Рк Нрд Ир Бшн)

вѝнометар м в. град 3 (Гд)

винџпија м в. пијандура 1.а. (НБ Бч СрК Сс Ер) – *Који пије много вина је винџпија.* (НБ)

винска киселина ж в. сирће (Пв Ди Ир Чл)

винска мушица ж в. мушица (Бч Су Кр СрК Ба Бу Рк Сс Св Не НСл Бшк Мк Нрд Јз Мђ Ер)

винска флаша ж в. олба (Пв)

вѣнска ча̀ша ж в. чаша (Пв Бч СрК Бшк Мк Нрд Ди Грг)

вѣнске сѡрте мн в. грозђе њ. (Бч Су)

вѣнски пѣкмез м в. пекмез (Бу)

вѣнски пѡдрум м в. подрум (СрК)

вѣнски тало̀г м в. талог (Бч)

вѣнски цвѣт м в. бирза (Вш Гд Бч Ба Не Бшк Мр)

вѣнско сѡрђе с в. сирђе (НБ Вш Гд Бч Су Па Кр СрК Ба Бу Ле Рк Сс Св Не Чо Крч
НСл Бшк Мк Нрд Рв Јз Грг Бшн МР Мђ Лж Шш Бе Ер)

вѣока ж в. елерајз (Ба ВС)

вѣсоко квѣлитетно вѣно с в. вино з. (СрК)

вѣтица ж в. брк (Вш)

вѣшак лѡзе м в. лоза 7 (Јз)

вишегѡдишњи вѣноград м в. виноград 4 (Вш Би)

вишегѡдишњи ѣзданак м в. чокот 2 (Вш Би)

вишегѡдишње ста̀бло лѡзе с в. виноград 4 (Св Ди)

вѣшња ж в. вишњовача 1 (Бч Па)

вѣшњевача ж 1. в. вишњовача 1 (Пв СрК Сс Св Јз), *вѣшњевача* (Бу); 2. в.
вишњовача 2 (НБ Вш Пв Па СрК Св Јз) – *Тѡ би бѣла вѣшњевача.* (НБ)

вѣшње у ра̀кији мн в. вишњовача 2 (Су)

вѣшњовача с 1. ракија од вишања (ВС Кр СрК Ле Рк Не Чо Бшк Мк Нрд Рв Ди Ир
Грг Бшн Би Чл МР Мђ Лж Шш Бе), в. *вишњевача, вишња*; 2. ракија у коју је
стављена вишња (евентуално са шећером) (СрК Чр Не Бшк Мк Рв Ди Ир
Грг Бшн Би МР Мђ Лж Шш Бе Ер), в. *вишњевача, ликер, шери, вишње у
ракији, тијане вишње, ликер од вишње, вишњова ракија*

вѣшњова ра̀кија ж в. вишњовача 2 (Чл)

вѡда ж 1. назив сока који лоза пушта уочи вегетације (НБ Кр Ле Крч Јз Бшн Чл Мђ

Лж Бе Ер), в. сок, сузе, течност, нектар; 2. в. слама (Ле)

вѡдњикаво вѡно с в. вино и.2. (СрК)

водѡпија м 1. в. дивљак 3 (Сс); 2. в. дивљак 4 (Ба)

возиѡница ж 1. в. каца 2 (Чо Нрд Грг Ба Бу); *вѡз^ионица* (Бшк); 2. в. каца 1 (Чо Бшк); *воз^ионица* (Ле Св), в. *возник*; 3. в. путуња (Рк Сс Рв МР); 4. возиѡница в. базен (Ле) – *Тѡ су ѡнда, вѡзило се на вѡловским кѡлима, тѣ двѣ возиѡнице по двѣста литѡра или пѣтсто литѡра ѡбадвѣ...* (Бу)

вѡзник м в. возиѡница 2 (Јз)

вѡтка ж 1. в. патока 1 (Јт Па); 2. в. шећер (НБ) – *Па тѡ пѡтака или вѡтка се дѡдѡје, тѡ је до дѣсет гради или двѡјст пѣт степѣни.*

вѡћара ж ракија у коју је стављено какво воће (НБ Ле), в. бола, воћна ракија – *Ако се стави воће, тѡ је ѡнда вѡћара.* (НБ)

вѡћна ракија ж в. воћара (Вш Бч СрК Кр Бу НСл Нрд Ди Ир Бшн Би Чл Мђ Лж Ер Јз Грг Шш Бе)

врѡнац м црна винска сорта (Кр СрК Чр Ле Св Не НСл Јз Ир Грг Мђ Шш Бе Ер)

врѡт чѡкота м в. чокот 1 (Рк)

врѡн м в. врањ (Јт)

врѡњ м чеп којим се затвара буре (Кр СрК Чр Ба Бу Рк Сс Св Не Чо Крч НСл Бшк Мк Нрд Рв Јз Ди Ир Грг Бшн Би Чл МР Мђ Лж Шш Бе Ер), в. *вран, чеп, зачеп, дрвени чеп*

врѡњача ж в. рупа (СрК Бу) – *Врѡњача се прѡбѡиши на сред^ини бѡрета и ѡнда се прѡве дѡнѡди.* (Бу)

врѣжа ж в. брк (Ба)

врѣње с 1. радња врења садржаја који је измуљан (НБ Вш ВС Пв Гд Бч Су Кр Чр Бу Ле Рк Сс Св Не НСл Бшк Мк Нрд Рв Јз Ди Ир Грг Бшн Би Чл МР Мђ Шш Бе Ер Јт), в. *превирање, ферментација 1 – И ѡнда крѣће врѣње...* (Гд); 2. в. печење (СрК)

врѣста ж в. ред (ВС Гд)

врѣтѡл м 1. посебан суд (обично од дрвета) с дршком запремине 1 до 5 литара који

служи за претакање (или пијење) вина (Чр Ле Чо Нрд Рв Ир Грг), в. *фрталъ, фрталъче, шаволъ, кибла, капуња, ручка, једноручка, дворучка, пинта, дрвена канта, дрвени бокал*; 2. в. шусвангла (Ба)

врчак м в. гроздић 2 (Љт)

врѹћ вѣтар м в. суша (Би Шш Бе)

врч м в. чутура (СрК)

Г

гӑдна рӑкија ж в. брља (Бе)

гӑдно вино с в. вино е. (Св)

гӑдњара ж пеј. в. ждера 1.б. (Бе)

гӑза ж платно на посуди у коју се точи ракија(Пв Бч Па Кр СрК Чр Ба Бу Ле Сс Св Не Чо Крч Нрд Рв Грг Бшн Би Чл Мђ Шш Бе Ер), *гӑза* (ВС Гд), в. *крпа, тил, платно, мрежа, без, бела крпа, била крпа*

гӑзити несвр. муљати грожђе у бурету гажењем (од стране човека) (НБ Вш Пв Бч Су Кр СрК Ле Рк Св Чо Крч НСл Бшк Мк Рв Ди Грг Бшн Би Чл МР Мђ Лж Бе Ер Љт), в. *муљати 2, гацати, газити грожђе – Дѣца су нӑјвише гӑзила.* (Вш)

гӑзити грѹжђе несвр. в. газити (Гд Јз Ир Ер)

гӑјба ж 1. посуда за ношење грожђа направљена од дашчица (ВС Пв Бч Па Кр СрК Чр Ба Ле Рк Сс Не Чо Крч НСл Бшк Мк Нрд Рв Ир Грг Бшн Би МР Лж Шш), в. *гајбица, сандук, лада, ладица*; 2. в. котарица 1.а. (Бч СрК)

гӑјбица ж дем. од гајба (Чр Нрд); *гӑјбица* (Вш ВС Су Кр Бу Чл Бе Ер), *гӑјбица* (Гд) – *Бѣре се у гӑјбице.* (Гд)

гӑсни мехурићи мн в. мехурићи (СрК)

гӑсови мн в. пена (СрК)

гӑцати несвр. в. газити (Ба)

гвѹжђе с в. сецамер (Чл)

гемйшт м в. шприцер (НБ), *гѣмишт* (Су Крч Бшк)

гла́ва ж в. чокот 1 (Вш Ба)

гла́ва чо́кота ж в. чокот 1 (Бч)

гла̀тки део м в. лице (Су)

гле́то с в. сецамер (НСл)

гльйва ж (или печурка) в. бирза (Бу)

гњэчѝти несвр. в. муљати 1 (Ба)

гѝдишња́к м в. сад 2 (Мк)

гѝла лѝза ж в. питомина 3 (Св Јз)

гѝрки пѝлен м в. клековача (Ер)

гѝрко ви́но с в. вино е. (Кр Бу Ле Не Јз Ди Бшн Љт)

гѝрња стра́на ж в. лице (НСл)

гѝтов ка́лем м в. калем 3 (СрК Бшк Мк)

гѝтово ви́но с в. вино (Љт)

гра̀д м 1. инструмент за мерење јачине ракије (Вш ВС Пв Гд Су Кр СрК Чо Крч НСл Бшк Мк Нрд Рв Јз Ди Ир Грг Бшн Би Чл МР Мђ Лж Шш Бе Ер Љт), в. *градомер, степенар, мерач за ракију*; 2. подељак на инструменту за мерење јачине ракије (НБ Вш ВС Пв Гд Бч Су Па Кр СрК Чр Ба Бу Ле Рк Сс Св Не Чо Крч НСл Бшк Мк Нрд Рв Јз Ди Ир Грг Бшн Би Чл МР Мђ Лж Шш Бе Ер Љт), в. *степен – Јѝдан гра̀д је два ѝ по степена.* (НБ); 3. инструмент за мерење јачине вина (Вс Пв Па Крч Мк НСл Ди Би Мђ Лж Шш Бе Ер), в. *виномер, винометар, булиоскоп, ебулиоскоп, ликнометар, алкохолметар, алкометар, алкометар; шиномер, широметар*; 4. в. *малиган* (Пв Шш Бе)

градѝрати несвр. измерити јачину пића (НБ Вш ВС Пв Гд Па СрК Чр Ба Бу Ле Рк Сс Св Не Чо Крч НСл Бшк Нрд Рв Јз Ди Ир Грг Бшн Би Чл МР Мђ Лж Шш Бе Ер), в. *измерити, премерити, изградирати, мирити снагу – Измерити јачѝну, ка̀жемо градѝрати.* (НБ)

гра̀домер м в. град 1 (Бч Па СрК Ба)

гре́де мн в. бирвади (Бу Су); *грѐде* (Љт)

грѣдице мн дем. од греде, в. бирвади (ВС)

грѣшеви мн грожђе које накнадно израсте (НБ ВС Пв Гд Бч СрК Чр Ба Бу Ле Рк Сс Св Не Чо Крч НСл Бшк Мк Нрд Рв Јз Ди Ир Грг Бшн Би Чл МР Мђ Лж Шш Бе Ер Кр Љт), в. *јагурине, други род*

грѣжђе зб збирно име за плодове лозе (сви пунктови): а) рѣно ~ грожђе које раније сазрева (НБ Гд Пв Па Чо Крч Мк Рв Јз Ди Мђ Бе Вш Кр СрК Чр Ба Бу Ле Рк Сс Св Не НСл Бшк Нрд Ир Грг Бшн Би Чл МР Лж Шш Ер Љт), в. *ране сорте, средње рано грожђе*; б) кѣсно ~ грожђе које касније сазрева (ВС Кр СрК Сс Св Чл НБ Ер Љт, НСл), *кѣсно грѣжђе* (Вш Чр Ба Би Бе), в. *позно грожђе, касне сорте, позне сорте, зимско грожђе*; в) зелѣно ~ грожђе које није довољно зрело (Пв Кр СрК Чр Ба Бу Ле Св Чл Шш Бе), *зелѣно грѣжђе* (Сс Не Рв), в. *недозрело грожђе, кисело грожђе, незрело грожђе, прошарано грожђе, јако грожђе*; г) зрѣло ~ грожђе које је добро зрело (ВС Пв Бч СрК Чр Ба Ле Сс Св Не Крч НСл Бшк Рв Ир Бшн Чл Лж Шш Бе), в. *зрѣло грожђе, квалитетно зрело грожђе, лепо зрело грожђе, право зрело грожђе, сазрело грожђе, сазријало грожђе, слатко грожђе, презрело грожђе*; д) стѣно ~ грожђе које служи само за јело (НБ Вш ВС Пв Гд Па СрК Чр Ба Бу Ле Рк Сс Св НСл Бшк Мк Јз Грг Бшн Би Чл Мр Бе Љт), в. *стоне сорте, асталско грожђе, сортна грожђа, конзумно грожђе, јестиво грожђе*; љ) вѣнско ~ општи назив за грожђе од којег се прави вино (НБ Вш ВС Пв Гд Па Чр Ба Бу Ле Рк Сс Св Чо Крч НСл Бшк Мк Нрд Рв Јз Ди Ир Грг Бшн Би Чл МР Бе Ер Љт Кр СрК Не Мђ Лж Шш), в. *винске сорте, виновно грожђе*

грѣжђѣвача ж в. лозовача (Ле)

грѣзд м 1. плод винове лозе (сви пунктови): а) набѣјен ~ грозд са густо сабијеним бобицама (Пв Су СрК Ба Св Не Крч НСл Мк Рв Грг Бшн Би Чл Мђ Ди Ер), в. *сабијен грозд, густ грозд, чест грозд, збијен грозд, пун грозд, начичкан грозд, здудућкан грозд, здудани грозд*; б) рѣјав ~ грозд са ретким бобицама (Кр Чо Крч НСл Нрд Рв Јз Ир Бшн Чл МР Мђ Лж Ер), в. *рѣјав грозд, рѣјави грозд, редак грозд, ридак грозд, рехуљав грозд, рахуљаст грозд, растресит грозд, ревуљаст грозд, дрозгав грозд*; 2. велики грозд (НБ Вш ВС Пв Гд Бч Су Па Кр СрК Чр Ба Бу Ле Рк Сс Св Чо Крч НСл Бшк Мк Рв Јз Ди Ир Бшн Би МР Мђ Лж Шш Бе Ер Љт), в. *велики грозд, велик грозд*

грѣзда ж в. лозовача (Ле)

грѣздѣћ м 1. в. звонце 1 (ВС Па Ер); *грѣздић* (НБ); 2. мали грозд (НБ Вш ВС Пв Гд Бч Па Кр СрК Чр Ба Не НСл Грг Би Лж Шш Бе Ер), в. *звонце 2, звончић, пабирак, огрозд, пуце, цвоњак, врчак, мали грозд*; 3. в. звонце 3 (ВС Па Бе Ер), *грѣздић* (НБ)

гѣма ж в. натегача (Бшк Ди Бшн Би Чл Мр Мђ Шш Бе)

гѣмено црѣво с в. црево (Па Чр)

гуњевача ж в. гуњовача (Св Не), *гуњевача* (Бу)

гуњовача ж в. дуњовача (СрК Ди Грг Би Чл Мђ Лж Шш), в. *гуњевача*

густ грѓзд м в. грозд 1.а. (Па Ле Јз Ир Љт)

густо вино с в. вино и.1. (Бу)

густирати несвр. в. пипати (Вш)

Д

да̀но с даска која се налази у саставу дна бурета (Кр Св Не Рк Ба Бу Чр НСл Бшк Мк Нрд Рв Јз Ди Ир Грг Бшн Би Чл МР Мђ Лж Шш Бе Ер Љт), в. *данце, планта – Да̀но је ово што се улази унутра, ди иде сла̀вина...* (Бу).

да̀нце с в. дано (НБ Вш ВС Пв Бч Па СрК ЛеЧо Мк)

да̀њење с в. отварање (Ле)

да̀сковача ж в. брља (Су)

дво̀годац м в. чокот 3.а. (СрК Ле Рв)

дво̀годишња̀к м в. чокот 3.а. (СрК Мђ)

дво̀годишњи вѝноград м в. чокот 3.а. (Вш Сс Чо Мк Би)

дво̀годишњи ка̀лам м в. чокот 3.а. (Ер)

дво̀литра ж 1. в. олба (Кр Крч Бшк Бе); 2. в. флаша (СрК Ле НСл Ди Бшн)

дво̀ручка ж 1. в. вртаљ 1 (СрК); 2. в. чобања (СрК)

дво̀јка ж буре од 100 литара (сви пунктови) – *Дво̀јка је буре од сто̀ литара.* (Кр)

демѝжѓн м 1. в. балон 1 (СрК); 2. в. балон 2 (СрК)

дѐмир ка̀пија ж бела стона сорта (СрК Бшн Па)

дестила̀тор м в. табарка (НБ) – *Хла̀дња̀к је дестила̀тор.* (НБ)

дестила́ција ж в. печење (Бч Су)

дестѝлѝр м в. цев 2 (Св)

дѝвља̋к м 1. дивља лоза која не рађа (Пв Гд Кр СрК Чр Ба Бу Ле Рк Сс Св Не Чо НСл Бшк Мк Нрд Рв Јз Ди Ир Грг Бшн Би Чл МР Мђ Лж Шш Бе Ер), в. *дивљака, дивљакуша, дивља лоза*; 2. назив хибрида дивље лозе припремљеног за сађење (Гд Чр Рк Св Чо НСл Мк Нрд Рв Јз Ди Ир Грг Би Чл МР Мђ Лж Шш Бе Ер), в. *дивљака, кобер 2, парталис, мантикула, беландера, француз 1, дивља лоза*; 3. изданак на лози који нема рода (СрК Бу Св Чо Бшк Мк Нрд Мђ), в. *заперак, јаловак, јаловњак, јаловац, водопија, јалов изданак, неродан изданак, неродни изданак*; 4. изданак који израста из дна стабла лозе (Бч Кр СрК Чр Бу Ле Рк Сс Св Не Чо НСл Бшк Мк Нрд Рв Јз Ди Ир Бшн Би Чл Мђ Лж Шш Бе Ер), *дѝвљак* (Пв Па), в. *дивљака, изданак, водопија, младица, дивља лоза*; 5. дивља подлога на коју се калемпи питома сорта (Гд Чр Ле Сс Св Чо НСл Бшк Мк Нрд Рв Јз Ди Ир Грг Би Чл МР Мђ Лж Шш Бе Ер), в. *дивљака, дивљач, подлога, основа, дивља лоза*; 6. дивља лоза са гроздовима ситних бобица (Пв Гд Кр СрК Чр Ба Бу Рк Сс Не Чо НСл Бшк Мк Нрд Рв Јз Ди Грг Бшн Би Чл МР Мђ Лж Бе Ер), в. *дивљака, дивљакуша, дивља лоза, дивље грозђе, кереће грозђе*

дѝвљака ж 1. в. дивљак 1 (ВС); *дѝвљака* (Вш Бч); 2. в. дивљак 2 (ВС Бч Бшк); 3. в. дивљак 4 (НБ Вш ВС); 4. в. дивљак 5 (НБ Вш ВС); 5. в. дивљак 6 (ВС); *дѝвљака* (Вш)

дивља̋куша ж 1. в. дивљак 1 (Па); 2. в. дивљак 6 (Па)

дѝвљач мн в. дивљак 5 (Јџт)

дѝвља лѝза ж 1. в. дивљак 5 (Па); 2. в. дивљак 4 (Крч); 3. в. дивљак 1 (СрК Крч); *дѝвља лѝза* (НБ) – *Тѝје јѝлова, дѝвља лѝза, са̋мо тѝра лии̋ше и шири се гра̋не, а нѝма плѝда.* (НБ); 4. в. дивљак 6 (СрК Крч); *дѝвља лѝза* (Су); 5. в. дивљак 2 (Па)

дѝвље лѝзе мн в. ложњаци (Крч)

дѝвље грѝжје с в. дивљак 6 (СрК Шш)

дѝнка ж бела и црвена винска сорта (Вш)

дѝрек м (у плантажи) в. стуб (Јз Грг)

длѝто с в. сецамер (ВС Пв)

дѝбра зѝмља ж 1. в. црница (Чр); 2. в. песак 1 (СрК)

добра ракија ж в. првенац (НБ) – *Већинџм кџжемо дџбра или јџка ракија.* (НБ)

дџбро вино с в. вино ж. (Су Мђ)

дрвена каџа ж в. подинка (Бу)

дрвена канта ж в. вртаљ 1, чутура (СрК Бу)

дрвени бџкџл м в. вртаљ 1, чутура (Лж)

дрвени чекић м в. чекић (Не Мђ)

дрвени чеџ м в. врањ (Ле)

дрџнак м стона сорта грожђа са дугуљастим бобицама розикасте боје (Ле Сс Мк НБ), в. *дринак*; *бџли* ~ са бобицама беле боје (НБ)

дрџнак м в. дренак (Јџт)

дрџждине мн в. петелька 2 (ВС)

дрџзгав грџзд м в. грозд 1.б. (Бу)

дрџга гџдина ж в. чокот 3.а. (МР)

дрџги рџд м в. грешеви (Гд)

дрџшак м в. дршка (Јџт)

дрџшка ж в. петелька 1 (Па Јз); в. *дрџшак*

дџга ж уздужна даска од које је буре направљено (сви пунктови) – *Дџге су џно џколо, криџе дџске.* (Бу)

дџдара ж в. дудовача (НБ Вш Па СрК Бу Крч Бшн)

дудџњара ж в. дудовача (Чо); в. *дудињара*

дудџњара ж в. дудињара (Јџт)

дџдовача ж ракија од дуда (НБ Вш ВС Су Па Кр СрК Ба Ле Рк Сс Св Чо НСл Мк Нрд Грг Чл Бе), *дџдовача* (Пв Гд Не Рв Јз Ди Ир Бшн Би МР Мђ Лж Шш Ер), в. *дудара, дудињара, дудињара, ракија од дуда* – *Па дџдовача се зџве или дџдара нџчешће.* (НБ)

дџмст м компот од (сувог) грожђа (НБ Гд Чо Бшк Јз Би Чл Шш Бе Јџт), в. *компот*,

компот од грозђа

дуња ж в. дуњовача (Па СрК Ле Рв Ир Бе)

дуњевача ж в. дуњовача (НБ Пв Гд Су СрК Ба Мк Нрд) – *Ракија од дуња је дуњевача.* (НБ)

дуњовача ж (Вш ВС Кр СрК Чр Чо Крч НСл Бшк Јз МР Ер), в. *дуњевача, дуња, гуњовача, гуњевача, туња, ракија од туње*

Ђ

ђенђеш м стара рана стона сорта (Рк Не Крч Бшк Мк Нрд Ир Грг Бшн Шш), *ђенђеш* (Кр СрК Бу Ле)

ђубрење с радња ђубрења винограда или лозе стајским ђубривом (НБ Вш ВС Пв Гд Бч Су Па Кр СрК Чр Ба Ле Рк Св Не Чо Крч НСл Бшк Мк Нрд Рв Јз Ди Ир Грг Бшн Би Чл МР Мђ Лж Шш Бе Ер), в. *прехрањивање – Ђубрење се ради сваке треће, четврте године.* (Кр)

Е

ебулидскоп м в. град 3 (Бч)

евѣнка ж в. суво грозђе 1 (Су Чо)

едерлајз м в. елерајз (СрК)

езерјо с бела винска сорта (Су)

елерајз м име биљке (односно њеног дела) којом се калеми (Рк Сс Св НСл Бшк Лж Бе Би МР Мђ Рв Јз Ир БШн), *елерајз* (Кр), в. *елрајз, ерлајз, едерлајз, питомина, калем 5, виока, племка, пелцер, резница, питома лоза, лозна подлога, калем гранчица*

елрајз м в. елерајз (Чл)

ерлајз м в. елерајз (Ди)

Ж

ждѐра м 1. особа која пије док траје одређено пиће (Рк Св Рв Грг Би МР Шш Љт), в. *пијандура, испичутура, пијаница, локација, алкос, велики алкохоличар, права пијандура, ноторни пијанац, ноторна пијаница*; а) пеј. погрдан назив за човека који пије (ВС Чр Ба Рк Бшк Мк Рв Грг Бшн Би МР Шш Ер), в. *пијандура, ождераница, пијанац, пијаница, пропалица, шљока, шљокара, алкохоличар*; б) ж пеј. погрдан назив за жену која пије (Бшк Мк Рв Грг Бшн Би Мр Шш Ер), в. *пијандура, пијаница, ождераница, пропалица, шљокара, гадњара, цугарошка, алкохоличарка, црна пијандура*; 2. в. пијандура 1 (Чр Рк Љт); 3. в. пијандура 1.а. и 1.б. (Чр Рк Ба Нрд Ди Лж)

жйле мн део корена винове лозе (сви пунктови), в. *корен*

житњача ж ракија од жита (Лж), в. *попаруша, мекињара, слада*

жйца ж в. рафија (Бе)

жлѐб м в. жљеб (Вш ВС Па Чо Крч НСл)

жљѐб м део са унутрашње стране дуге у који се уклапа даска дна (Пв Мк Нрд Јз Ди Грг Бшн Мр Лж Шш Бе Ер), в. *жлеб, утор, утора, утура, фалц, фуга, утичница, зарез*

жуљање с в. копање (Па Су), жуљање (Љт)

жуљати несвр. 1. в. копати 1 (Су Па Љт); 2. в. копати 2 (Су Љт)

жуљѧч м в. мотика (Су Па)

жуљача ж в. мотика (Бшк)

жупљѧнка ж бела винска сорта (Кр СрК Чр Ба Ле Бу Рв Ир Грг Би МР Гд), *жупљѧнка* (ВС)

жуто вино с в. вино и.1. (Св)

забрéкнути в. запаравати (Вш Кр)

завра̑нити свр. в. зачепити (Чр Св Чо Крч Ди Грг Бшн Мђ Чл Би Шш Бе),
завра̑нити (Гд)

завр̑шити бéрбу свр. в. обербити (Вш ВС Су Љт)

завр̑шити рéзидбу свр. в. орезати (Бшк)

за̀гртати несвр. навлачити земљу око стабла лозе (НБ ВС Бч Кр СрК Чр Ба Ле Рк Сс Св Не Чо Крч НСл Мк Нрд Рв Јз Ди Ир Грг Бшн Би Чл МР Мђ Лж ШШ Бе Ер), *за̀ртати* (Вш Су Па), *загр̑тати* (Пв Гд); в. *загр̑тати*, *подгр̑тати*

за̀гр̑тати несвр. в. загртати (Љт)

за̀данити свр. в. заднити (Срк Ле), за̀данити (Бу); в. *заданити буре*

за̀данити буре свр. в. заданити (Чр)

за̀днити свр. ставити дно на буре (Срк Бу Рк Сс Не Чо Бшк Мк Рв Јз Ди Ир Грг Бшн Би Чл МР Мђ Лж ШШ), в. *заданити*, *затворити*, *нутовати*, *упасовати*, *затворити буре*, *заднити буре*, *заданити буре*, *ставити данце*, *метнити данце*

за̀днити буре свр. в. заднити (Св Крч Нрд)

за̀квасити свр. (Срк)

за̀кидање с в. заламање (Па); в. *закидање заперака*

за̀кидање за̀перака с в. закидање (Пв)

заламање с радња чишћења лозе од сувишних неродних изданака (Бч), в. *закидање*, *скр̑ивање*, *качовање*, *кајцовање*, *шкр̑љање*, *кидање заперака*, *закидање заперака*, *скидање ластара*, *зелена резидба*

заливање с фаза када лоза пушта сок (Рк Св Чо Бшк), в. *наливање*, *кретање лозе*; в. изр. *виноград плаче*, *виноград сузи*, *виноград залива*, *виноград пушта воду*

за̀метање с в. цветање 1 (Срк)

занáвљање вѝнограда с в. полагање (Бч)

запарáвати несвр. квасити бурад кад су расушена (Ба Бу Чо НСл Бшк Ир Бшн Чл Ер Љт), в. *запаривати, запарити, забрекнути, поливати, квасити, заквасити, наквасити*

запарíвати несв. в. запаравати (Бч)

зàпарити свр. в. запаравати (Кр СрК Рв Грг Би МР Мђ), *зãпарити* (Гд)

зáперак м 1. изданак који се одстрањује с лозе резањем (Па СрК Чр Ле Сс Мк Нрд Рв Јз Ди Ир Грг Бшн Би Чл МР Мђ Лж Шш Бе Ер), *зãперак* (Пв Гд), в. *кач, младица*; 2. краћи изданак на изданку лозе (Вш Пв Бч Су Па Кр СрК Чр Ба Бу Ле Рк Сс Св Не Чо НСл Бшк Мк Нрд Рв Јз Д Ир Грг Бшн Би Чл МР Лж Бе Ер), *зãперак* (Вс Гд), в. *младица, пелџер*; 3. в. дивљак 3 (СрК Јз)

зàпушити буре свр. в. зачепити (НБ)

зáрез м в. жљеб (Бшн)

зарúдио (изр.) в. шарак (Св)

зáсад м в. садња (Кр)

затвáрање грóзда с в. цветање 1 (Ба)

затвòрити буре свр. в. заднити (Вс Пв Гд СрК Бе Ер)

затвòрити свр. в. зачепити (СрК Бу Рк Сс МР)

затéгнити свр. в. затећи (Па)

затéгнути свр. в. затећи (НСл)

затéзати несвр. в. затећи (Вш Пв Нрд Јз Ир Бшн)

затéзати жице несвр. (СрК Бу Мк)

затéћи свр. затегнути жицу од једног до другог краја реда лоза (Вс Бу Су Кр СрК Чр Ба Ле Не Чо Крч Бшк Рв Ди Грг Би Чл МР Мђ Лж Шш Бе Ер), в. *затезати, затегнути, затегнити, шпановати, затегнути жице*

зáчеп м в. врањ (Па)

зàчепити свр. ставити чеп на одговарајући отвор на бурету (Бч СрК Ба Ер Лж Нрд)

Рв Јз МР), *заче́пити* (ВС Па Не Чо), *заче́пити* (Вш НСл), *заче́пити* (Пв), в. *заврањити, затворити, запушити буре, ставити врањ*

заштита ж 1. в. прскање (Бч); 2. в. сумпорисање (НСл Мк); в. *заштита вина, заштита винобраном, заштита за вино, заштита ради чишћења вина*

заштита ви́на ж в. заштита 2 (Пв Гд СрК Бу Чо Нрд Бшн Чл Бе)

заштита ви́нобраном ж в. заштита 2 (Ир)

заштита за ви́но ж в. заштита 2 (МР)

заштита ради чйшћења ви́на ж в. заштита 2 (Јз)

зби́јен грбзд м в. грозд 1.а. (Вш ВС Гд); *зби́јен грбзд* (Бч)

звонце с 1. део грозда који има свега неколико бобица (СрК Чр Рк Чо Крч Мк Нрд Рв Јз Ди Ир Чл МР Љт), в. *звончић, гроздић 1, локотић, пуце, крилица, пиле од грозда*; 2. в. гроздић 2 (СрК Чр Бу Ле Рк Чо Нрд Рв Јз Ди Ир Бшн); 3. грозд који има свега неколико бобица (Кр СрК Чр Рк Чо Крч Бшк Мк Нрд Рв Јз Ди Ир Чл МР Љт), в. *звончић, гроздић 3, локотић, крилица, пабирак, пуце, шкарт, пиле од грозда*

звончић м 1.в. звонце 1 (Сс Св Не Бшн Би Шш); *звончић* (СрК НСл Грг Мђ Лж); 2. в. гроздић 2 (Сс); *звончић* (СрК Св МР Мђ); 3. в. звонце 3 (Сс Св Не Бшн Би); *звончић* (СрК НСл Грг Мђ Лж Шш); *звончић* (Бч)

здудани грбзд м в. здудућкан грозд (Сс)

здудућкан грбзд м в. грозд 1.а. (Рк); в. *здудани грозд*

зејтин м в. слама (Грг)

зелена резидба ж в. заламање (Бч); в. *резидба в.*

зелени силванац м бела винска сорта (Су)

зёмљиште с в. парлог (Пв)

зймско грбжђе в. грожђе б. (СрК)

змија ж в. цев 2 (Љт)

зрёло ви́но с в. вино б. (Вш)

зрйло грбжђе в. грожђе г. (Љт)

зр̑но с 1. једна бобица у грозду (Вш ВС Пв Гд Па Кр СрК Чр Бу Ле Не Чо Крч НСл Бшк Мк Нрд Рв Ир МР Мђ), в. *пуце, бобица*; 2. в. семе (Па)

И

избѣјање ластара с в. кретање (Крч)

изветрила ракија ж 1. в. патока 2 (СрК Ле Крч Мк Ир Мђ); 2. назив за ракију која је изветрила после дужег држања у отвореној боци (Кр Ле Сс Св Бшк Мк Мр Мђ Лж), в. *извитрила ракија, излатила ракија, изјатила ракија, излапела ракија, испарила ракија, ослабила ракија*

извитрила ракија ж в. изветрила ракија 2 (Па)

изградирати свр. в. градирати (Мк)

изданак м 1. в. дивљак 4 (Грг МР Љт); 2. в. положница 2 (Бч Кр СрК)

изјапила ракија ж в. изветрила ракија 2 (СрК Бу Бшн Би Шш)

излапела ракија ж 1. в. патока 2 (СрК Рк); в. *излатила ракија, изјатила ракија*; 2. в. изветрила ракија 2 (СрК Рк)

излапила ракија ж в. излапела ракија (Чр НСл Бе)

изломљене лџе мн в. патрљци 1 (Кр)

измерити свр. в. градирати (Бу Су СрК)

изнад лйста в. лице (Гд)

изрегүлисано зёмљиште с в. крчевина (СрК)

искувана кџмина ж в. комина 3 (Су)

испарила ракија ж в. изветрила ракија (СрК); *испарила ракија* (Гд)

испечена кџмина ж в. комина 3 (Гд)

испйпан грџд м в. ћибо (НБ СрК)

испичу̀тура м и ж в. ждера 1 (СрК Љт)

йспод лйста в. наличје (Па)

исту́чен виноград м в. патрљци 1 (Рк)

йта̀лија ж бела стона сорта (Кр Чр Не), в. *мускат италија*

италијански ризлинг м в. ризлинг (СрК Св Не Јз НБ ВС Гд Су)

йштйпан грбзд м в. ћибо (Пв)

йшвѧкан грбзд м в. ћибо (ВС)

Ј

јабука ж в. јабуковача (НБ Бч Па)

јабуковача ж ракија од јабука (НБ Вш ВС Пв Гд Кр СрК Чр Ба Ле Не Чо Крч НСл Бшк Мк Нрд Рв Ди Ир Грг Бшн Би Чл МР Мђ Лж Шш Бе Ер), в. *јабука, јабучара, ракија од јабуке, ракија од јабука – Од јабука је јабуковача или се каже пѧко сам јабуку...* (НБ)

јабу́чара ж в. јабуковача (Бу Јз)

јагу̀рине мн в. грешеви (Вш)

ја́ка зѧмља ж в. црница (СрК)

ја́ка ра̀кија ж в. првенац (НБ Вш Пв Гд Бч Па Кр СрК Чр Ба Рк Сс Св Не Чо Крч НСл Мк Нрд Јз Ир Грг Бшн Чл МР Шш Бе Ер Љт)

ја́ка чо̀рба ж в. чорба а., шурење листа (Гд); в. *суша*

ја́ко ви́но с в. вино е. (Гд)

ја́ко грѧжђе в. грожђе в. (МР)

јало́вак м в. дивљак 3 (Гд Бч); *јалѧвѧк* (Ба), в. *јаловњак, јаловац*

јало́вац м в. јаловак (Би)

јалòвн̄а̄к м в. јаловак (ВС)

ј̄а̀лов ӣзданак м в. дивља̄к 3 (Вш Кр Ле Рк Не Рв Ди Ир Бшн МР Лж Шш)

ј̄а̀че вӣно с в. вино е. (Грг)

једно̀годац м 1. в. калем 1 (Ле); 2. в. сад 2 (СрК Ле)

једно̀годишњи вӣноград м в. сад 2 (Вш)

једно̀годишњи ӣзданак м в. калем 1 (Вш Ир Би)

једно̀годишње ста̀бло лòзе с в сад 2 (Св Чо Ди Би)

једно̀ручка ж в. врта̄љ 1 (СрК)

јестиво грòжђе в. грòжђе д. (Ир)

ју̀лски му̀скат м в. мускат 2 (Бу Грг Лж)

К

ка̀берне²¹⁶ м црна винска сорта (СрК Св Не Ир Бе Љт Гд), *ка̀берне* (Рв) – *Имамо ка̀берне и мёрлот што се тиче црвених сорти грòжђа.* (Гд)

ка̀блић м в. кабо 3 (Љт)

ка̀бо м 1. в. канта (Сс Ди Би Бе Ер Љт); 2. в. чобања (Су); 3. в. базен (Су Бе); в. *ка̀блић*

ка̀да ж 1. в. каца 2 (Па СрК Не Бу Нрд Јз Бшн МР Мђ Бе) – *Ка̀да је за бёрбу грòжђа, ди се меће и она је ма̀ло у̀жа одоле, а гòре је ма̀ло шифра.* (Бу); 2. в. каца 1 (Бч Па Кр СрК Бу Ле Рк Св Не Нрд Јз Чл Љт); 3. в. путуња (Љт); 4. в. базен (Бч Мђ)

ка̀дарка ж в. скадарка (Су Па)

ка̀зан м 1. посуда за дестилацију ракије (сви пунктови) – *Ра̀кију печемо у ка̀зану.* (Кр); 2. доњи део посуде за дестилацију (НБ Вш ВС Пв Гд Бч Су Па Ба Ле Рк Сс Св Не Крч НСл Мк Нрд Ди Ир Грг Бшн Би Чл МР Мђ Лж Шш Бе Ер

²¹⁶ Пун назив је *ка̀берне совињон* (cabernet sauvignon), али су сви информатори наводили као назив само *ка̀берне*.

Љт), в. *котао, фуруна, шерпа, оранија, ложиште, пећ* – *Дђњи дђо је сáмо шђрна, кáзан* (НБ).

кајсија ж в. кајсијовача (Бч Па); в. *кајсијара, кајсијача*

кајсијара ж в. кајсија (НБ) – ... или *кајсијара. Постоји и јђдно и дрђго.* (НБ)

кајсијача ж в. кајсија (Рв Ир)

кајсијевача ж в. кајсијовача (НБ Вш ВС Пв Гд СрК Рк Сс Не), *кајсијђвача* (Ба) – *Ракија од кајсија је кајсијевача или ...* (НБ)

кајсијовача ж ракија од кајсија (СрК Чр Ле Св Чо Крч НСл Бшк Мк Нрд Ди Грг Бшн Би Чл МР Мђ Лж Шш Бе Ер), *кајсијђвача* (Бу), *кајсијовача* (Јз), в. *кајсијевача, кајсија, кајсијача, кајсијара, ракија од кајсије, ракија од зрделије*

кајцовање с в. заламање (Сс)

калам м 1. в. калем 3 (Мђ Шш Бе Ер); 2. в. калем 1 (Ер)

каламачица ж в. калемачица (Чл Мђ Шш Бе Ер)

каламљење с в. калемљење 1 (Бе)

калем м 1. јђдногодишњи изданак лозе (СрК Ба Бу Рк Сс Св Чо Бшк Ди Чл МР Мђ Шш Бе), в. *калам, ластар, јђногодац, лук, младар, прпољак, резница, сад, садовина, садница, јђногодишњи изданак, млада лоза, посађени калем*; 2. лоза која је одабрана за сађење, 2. в. питомина 3 (СрК Чр Бу Ле Чо Ир); 3. назив лозе која је настала калемљењем (НБ ВС Пв Па Кр СрК Чр Ба Бу Св Не Чо Крч Рв Јз Ди Ир Грг Бшн Би Чл МР Лж), *калем* (Вш Гд Ле РК Сс Не), в. *калам, готов калем, калемљена лоза, лоза из калема, накалемљена лоза*; 4. садница лозе која се примила (СрК Бу), в. *питомина 4, млад чокот, примљен калем, примљена садница*; 5. в. елерајз (Су Чо Крч)

калем грáнчица ж в. елерајз (Па)

калемáр м в. калемачица (СрК Лж); *калемáр* (Вш)

калемáрење с в. калемљење 1 (НБ)

калемáрка ж в. калемачица (Пв)

калемáрска брђтва ж в. калемачица (СрК)

калемáрски нбж м в. калемачица (Гд)

калѐмача ж в. калемачица (Ле)

калемѐчица ж нож за калемљење лозе (Кр СрК Чр Ба Бу Рк Сс Св Не Крч НСл Бшк Мк Нрд Рв Ди Ир Грг Бшн Би МР), в. *каламачица, калемар, калемача, калемарка, бритва, олтовача, калемарски нож, калемарска бритва*

ка̀лемити несвр. в. прекалемити (СрК Бу Јз)

ка̀лемљена лѓза ж в. калем 3 (СрК)

ка̀лемљење с 1. радња калемљења лозе (Вш ВС Бч Су Кр СрК Чр Ба Бу Ле Рк Сс Св Не Чо Крч НСл Бшк Мк Нрд Рв Јз Ди Ир Грг Бшн Би Чл Мђ МР Лж Шш Ер), *ка̀лемљење* (Па Гд Пв), в. *каламљење, калемарење, пелцовање 1; 2.* калемљење када се убацивањем у процеп спајају калем и лоза која се калемити (Ле Сс НСл Мк), в. *калемљење на зрело, калемљење у процеп, калемљење на процеп, калемљење на месту, калемљење на клин, насађивање на голу лозу*

ка̀лемљење на зѐлено с 1. в. пелцовање 2 (Вш Не МР Бе); *ка̀лемљење на зѐлено* (Гд); 2. в. пелцовање 3 (Бе)

ка̀лемљење на зрѐло с 1. в. калемљење 2 (Вш Гд Рв Ди Грг МР Лж Бе); 2. в. пелцовање 3 (Гд)

ка̀лемљење на клин с в. калемљење 2 (Па)

ка̀лемљење на кѓсо с в. пелцовање 3 (Су Ба Бу Ле Рк)

ка̀лемљење на ли́цу мѐста с в. пелцовање 3 (Мк)

ка̀лемљење на мѐсту с в. калемљење 2 (Кр)

ка̀лемљење на прѓцеп с в. калемљење 2 (Пв)

ка̀лемљење на пѓпак с в. пелцовање 2 (Бу)

ка̀лемљење на пѓпу с в. пелцовање 2 (Па)

ка̀лемљење пѓпољком с в. пелцовање 2 (Су)

ка̀лемљење у прѓцеп с в. калемљење 2 (НБ Су Ба Бу Чо Крч Бшк)

ка̀лпак м в. капак (Пв Љт); *ка̀лпак* (Па)

ка̀на ж в. олба (Па)

кaнaп м в. рафија (Чо Ди Грг Бшн МР Мђ Шш)

кaнтa ж 1. в. котарица 1.а. (Пв СрК Нрд Ир), *кaнтa* (СрК Чр Бу Ле Не Бшк Мк); в. *кабо 1, кофа 1, ведро*; 2. в. чобања (НБ Гд СрК Ба) – *Махом су тo кaнте* (НБ); *кaнтa* (СрК Бу Ле); 3. в. базен (СрК НСл), *кaнтa* (Пв Бе); в. *пластична канта*

кaпa в. капак (СрК НСл)

кaпaк м горњи део посуде за дестилацију (ВС Су Чр Ба Бу Рк Сс Св Не Крч Бшк Мк Кр Нрд Рв Јз Ди Ир Грг Бшн Би Чл МР Мђ Лж Шш Бе Ер), *кaпaк* (СрК Ле Чо НСл), *кaпaк* (НБ Бч) – *Кaпaк је гoрњи дeо, за пeчeње* (Бу), в. *капак, капа, поклопац*

кaпyњa ж в. вртаљ 1, чутура (Бу Рк) – *Кaпyњa је дрвени сyд. Тo је мaло, кaпyњa је мoжда дeвe, дeвe литре на се зaићa вино с њoм.* (Бу)

кардiнaл м црвена стона сорта (Кр Ба Не НСл Мк Рв Грг Бшн МР Мђ Лж Вш)

кaцa ж 1. назив бурета које стоји усправно (ВС Пв Гд Су СрК Чр Бу Сс Св Не Крч НСл Бшк Мк Нрд Рв Јз Ди Ир Грг Бшн Би МР Мђ Лж Шш Бе Ер), в. *када, возионица, возник, штелфоз, шавољ*; 2. посуда у коју се убацује грозђе ради муљања, гњечења (НБ Пв СрК Не НСл Рв Грг Би Мђ Шш Ер), в. *када, возионица, лотвоз, лотвајз*; 3. в. путуња (НБ Пв СрК Рв Мђ Шш Ер) – *Свй ситaју у кaцу.* (НБ); 4. в. базен (НБ СрК)

кaч м в. заперак 1 (Јт)

кaчapa ж плића остава за вино и ракију укопана до пет степеница (СрК Бу Ле Рк Св Крч Бшк Би), в. *лагум, подрум*

кaчoвaње с в. заламање (Јт)

квалитeтнo зрeлo грoжђе в. грозђе г. (СрК)

квaсити невср. в. запаравати (Па Мђ)

квeч м уређај који се ставља на буре да би се помоћу њега муљало грозђе (Бч Кр СрК Чр Ба Бу Ле Рк Сс Св Не Чо Крч НСл Бшк Мк Нрд Рв Јз Ир Грг Бшн Би Чл МР Мђ Ле Шш), в. *квеча, муљача, муљачица, муљач, муљара, трлица, ваљци*

квeчa ж в. квеч (Ер)

квeчaње с в. квечовање (Кр Рк Св Рв Ир Грг Бшн Би Чл МР Мђ Лж Шш Ер)

квѣчовање с радња муљања грожђа помоћу посебног уређаја (СрК Мр Ба Бу Ле Сс Не Чо Крч НСл Бшк Мк Нрд Јз), в. *квечање, рајбовање, муљање, ребровање, ваљање*

квѣчовати несвр. в. муљати 1 (Чр)

кѣвединка ж црвена винска сорта (НБ Су Па), в. *ружица 1*

кѣновати несвр. в. ајшлонговати (Па)

керѣће грѣжђе с в. дивљак 6 (НБ) – *Тѣ смо звѣли керѣће грѣжђе.* (НБ)

кѣчкемет в. маказе (Сс)

кѣбла ж в. вртаљ 1 (Вш ВС) – *Кѣбла је као кѣфа дрвена са јѣдном дрѣиком, тѣ се зѣјти вѣно да се прѣтѣче у дрѣго бѣре.* (Вш)

кѣдање зѣперака с в. заламање (ВС)

кѣрш в. трешњовача (Ле)

кѣселица ж 1. в. клегер 1 (НБ Кр СрК Бу Рк Чо Крч Бшк Мк Нрд Рв Јз Ир Бшн МР); 2. вино које се укиселило, али се није претворило у сирѣ (НБ Вш Бч СрК Чр Бшк Мк), в. *ѣикет, кисѣљак, клегер, ѣвичек, кисело вино, прокисло вино, фалично вино, вино с маном*

кисѣлкасто вѣно с в. вино д. (Гд Не)

кѣсело вѣно с 1. в. вино д. (ВС Па Кр СрК Бу Св Нрд Чл); *кѣсело вѣно* (Пв Јз Би); 2. в. бућкуриш 1 (ВС Кр Сс); 3. в. киселица 2 (Пв Кр СрК Чр Сс Чо Крч Ир Љт); *кѣсело вѣно* (Нрд Јз Грг Бшн Чл МР Мђ Шш Бе)

кѣсело грѣжђе в. грожђе в. (Рк Мђ Ер Љт)

кисѣљѣк м в. киселица (Св НСл)

кѣлгер м 1. талог који се дугим стајањем формира у посуди у којој је вино (Чр Ба Сс Св Не Чо Крч НСл Бшк Ди Грг Би Чл Мђ Лж Шш Бе Ер), в. *киселица, талог, логор, стеља, стреч, солвајн, вински талог*; 2. в. киселица 2 (Бшк)

кѣлка ж в. клековача (Ир Би)

кѣлковача ж ракија у коју је стављен љути корен или горчица (НБ Нрд Јз Вш), в. *клека, љутовача, линѣура, пеленовача, горки пелен – Нѣјчешѣе је тѣ клѣковача, ако стѣве клѣк, ѣно зрѣце.* (НБ)

клѡбѡук м в. пена (Гд)

клѡцне плт в. бирвади (Пв)

кљѡук м в. комина 1 (Гд Бч Су Ба Сс Св Грг)

кљѡкало с в. муљало (Вш ВС Гд)

кљѡкати несвр. в. муљати 1 (Вш ВС)

кѡбер м 1. врста дивље подлоге (Су Кр СрК Бу Ле Рк Сс Не Крч Бшк Бе), в. *парталис, беландера, мантикула*; 2. в. дивљак 2 (Су СрК Чр Ба Бу Ле Сс Чо Крч Бшк Рв МР Мђ)

кѡжа ж в. љуска (Јз)

кѡжица ж дем. од кожа, в. љуска (ВС Су Па МР Бе)

кѡзије сѡсе мн бела стона сорта (Чл)

кѡзице мн в. брк (ВС)

кѡлац м 1. (дрвени) в. сврдло (Бу Ле Крч НСл Ди Ир); *кѡлац* (СрК); 2. соха која је постављена уз лозу (НБ Бч Ба Сс Св Не Нрд Рв Јз Ди Ир Бшн Грг Би Чл МР Мђ Лж Шш Бе Ер), в. *коље, кочић, стуб, тачка, притка, дирек, наслон*

кѡлеба ж кућица у винограду (од трске) (НБ СрК Чр Ба Бу Ле Сс Св Не Мк Ди Ир Грг Би Чл МР Бе Шш), в. *колиба, кућа, кућица, пударска кућица, виноградарска кућица*

кѡлиба ж. в. колеба (Вш ВС Пв Бч Па Кр СрК Рк Рв Бшн Лж Ер Љт) – *Код нас се кѡзало кѡлиба, од трске.* (Вш)

кѡље зб в. колац (Су Бч Нрд Рв Јз Ди Грг Бшн Би Чл МР Мђ Лж Шш)

кѡм м 1. в. комина 1 (МР Мђ Шш Бе Ер); 2. в. цибра 1 (Па);

кѡмина ж 1. назив течности и остатка гроздова у бачви после муљања (НБ Вш Пв Па Кр СрК Чр Бу Рк Не Чо Крч НСл Бшк МК Нрд Рв Јз Ди Ир Бшн Би Чл МР Лж Шш Ер), в. *кљук, ком, логор, смуљано грозђе*; 2. в. петелька 2 (Љт НБ) – *Ќпѡтан грѡзд, ѡстане сѡмо кѡмина.* (НБ); 3. в. цибра 1 (ВС Бу); в. *испечена комина, искувана комина*

кѡмовача ж в. комовица (Би МР Лж Шш)

кѡмова рѡкија ж в. комовица (Па)

кѡмовица ж ракија од комина (ВС Кр СрК Ба Ле Грг Бшн Чл Мђ Бе Ер Љт Бч Су Чр Бу Св Не НСл Бшк Нрд Рв Јз Ди Ир), *кѡмовица* (Вш Пв), в. *комовача, комова ракија – Печѣмо и од кѡмине и тѡ је кѡмовица.* (Кр)

кѡмпот м в. думст (Гд); в. *компот од грожђа*

кѡмпѡт од грѡжђа м в. компот (Вш ВС Кр Ле Св Чо Крч НСл Бшк Мк Нрд Рв Јз Ди Ир Бшн Би МР Лж Шш Бе Ер)

кѡндѡр м 1. в. чокот 2 (НСл); 2. в. питомина 1 (Су)

кѡнзумно грѡжђе в. грожђе д. (СрК)

кѡпѡње с радња чишћења винограда од корова (СрК Бу Ле Рк Сс Не Крч НСл Бшк Мк Нрд Јз Рв Ди Ир Грг Бшн Би Чл МР Мђ Лж Шш Бе Ер), *кѡпѡње* (ВС Пв Гд), в. *копња, окопавање, жуљање*

кѡпѡње јѡмѡћа с в. полагање (СрК)

кѡпати несвр. 1. чистити виноград од корова (НБ Вш Бч СрК Ба Бу Ле Рк Сс Св Не Чо Крч НСл Бшк Мк Нрд Рв Јз Ди Ир Грг Бшн Би Чл МР Мђ Лж Шш Бе Ер Кр), *кѡпати* (ВС Пв Гд), в. *жуљати, окопавати, стругати*; 2. поново прекопавати (окопавати) виноград (Вш ВС СрК Чр Ба Бу Ле Рк Сс Не Крч НСл Нрд Рв Ир Бшн), в. *окопавати, прекопавати, жуљати, кресати*

кѡпња ж в. копање (Чо)

кѡрен м део винове лозе под земљом (сви пунктови), в. *жиле*

кордѡница ж 1.в. чокот 1 (Св Не); 2. в. чокот 2 (Не); 3. в. чокот 3.б. (Не); 4. в. виноград 4 (Не)

кѡрна ж 1. посуда плетена од прућа у којој се носи грожђе (ВС Пв Гд Па Кр СрК Чр Ба Бу Ле Сс Св Не НСл Бшк Мк Нрд Рв Јз Ди Ир Грг Бшн Би Чл МР Мђ Лж Шш Бе Ер), *кѡрна* (НБ Вш Бч), в. *батара, џегер, котарица 1, кошар, кошара, сепетка*: а) в. котарица 1.а. (Бч СрК Ди Грг Бшн Чл Мђ Бе Ер), *кѡрна* (НСл НБ Крч)

кѡтаѡ м в. казан 2 (СрК Чр Чо Бшк Кр)

кѡтарица ж 1. мала кошара од танких прутова, обично се носи у руци (Кр СрК Чл), в. *корна*; а) посуда у коју берач ставља убране гроздове (Су Па СрК Ба Сс Св Нрд Јз Бшн Мр Лж Шш Бе Љт), в. *ампер, канта, корна, кофа, кабо, џегер, гајба, гајбица, сепетка, ведро*

кѡфа ж 1. в. канта (Вш ВС Гд СрК Ба Чо Рв Чл Шш); 2. в. чобања (Су СрК Чр); 3. в. базен (СрК Чр Св)

кѡчић м дем. од колац (Па)

кѡшар м в. корпа 1(Су Па Љт); в. *кошара*

кѡшара ж. в. кошар (Гд Крч)

кѡштати несвр. в. пипати (Гд)

кѡштица ж в. семе (НБ Вш Гд СрК НСл)

краљица ж бела стона сорта (Кр Рк Крч Мк Јз Ди Чл Шш Ер)

крамп м в. будак (Пв Гд)

крампач м в. будак (Су)

крејца ж бела винска сорта (Гд), в. *банатски ризлинг*

крѣсати несвр. в. копати 2 (Мк)

крѣтање с фаза избијања нових изданака (Ба Рк), в. *кретање винограда, кретање лозе, избијање ластара*

крѣтање винограда с 1. в. пупљење (Рк); 2. в. кретање (НСл)

крѣтање лозе с 1. в. заливање (СрК); 2. в. кретање (Бч)

кривйна ж в. цев 2 (Бу)

крѣлца мн 1. в. звонце 1 (Гд); 2. в. звонце 3 (Гд)

крѡкан²¹⁷ м аутохтона бела миришљава винска сорта (узгаја се само на Бисерном острву у Потисју) (НБ Бч)

крѣпа ж в. газа (Ле Рк Ди Ир Би МР); в. *бела крпа, била крпа*

крѣшка ж в. крушковача (НБ Бч Па) – *Па крѣшка, чѣсто њме њма сѣмо.*(НБ)

крѣшковача ж ракија од крушака (НБ Пв Гд Кр СрК Чр Бу Ле Рк Сс Св Не Чо Крч НСл Бшк Мк Нрд Рв Јз Ди Грг Бшн Би Чл МР Мђ Лж Шш Бе Ер), *крушковача* (Ба Ир), в. *крушка, ракија од крушке*

²¹⁷ Пун назив је *мускат крокан*.

крчевина ж искрчено земљиште за узгој лозе (Па СрК Ба Рк НСл), в. *регол, ригол, њива, терен, регулисано земљиште, риголовано земљиште, изрегулисано земљиште, очишћена њива, преврнуто земљиште, припремљено земљиште, припремно земљиште, припремљено за садњу*

кўвање ракије с в. печење (СрК)

кўвати несвр. в. пећи (СрК)

кукуружњача ж в. курузара (Ле)

кукурузара ж в. курузара (Кр Рк Нрд Рв Мђ)

кукурузача ж в. курузара (Чл)

кукурузџвача ж в. курузовача (НСл)

култиватор м (новији) в. шпартач (НБ Су Не Крч)

купџа ж в. мешавина (ВС СрК Св Ир)

купџирано вино с в. мешавина (Бч)

курузара ж ракија од кукуруза (Чо Крч Бшк Мк Јз Бшн Би, в. *кукурузара, кукурузача, кукуружњача, курузовача, кукурузовача, ипиритус*

курузџвача ж в. курузара (Ди Грг Шш); в. *кукурузовача*

кўћа ж кућица у винограду (зидана) (Су), в. *кућица, пударска кућица, виноградарска кућица, колеба*

кўћица ж дем. од кућа, в. кућа (СрК)

Л

лџгано вино с в. вино ђ. (Бу)

лџгум м дубља остава за вино и ракију (под брдом) (СрК Св), в. *подрум, качара*

лџда ж в. гајба (Јџт); в. *ладица*

лџдица ж дем. од лада (Јџт)

ла́дња́к м в. хладња́к (Љт)

ла́ка зѐмља ж в. песак 1 (НБ Нрд)

ла́ста ж нова укрштена бела сорта (НСл)

ла́стѡр м 1. в. калем 1 (НБ ВС Гд Бч Су Мк); 2. врх изданка лозе који још није одрвењен (НБ Пв Су Па СрК Бу Ле Рк Сс НСл Бшк Мк Јз Ир Грг Лж Шш Љт), в. *младар, младик, летораст, младица, млада лоза, млада винова лоза, млади ластари*; 3. в. сад 2 (Гд Чл Бе); 4. в. лист (Кр СрК Ба Ле Сс Св Не Ди Ир Бшн Би Чл МР Лж Шш Бе Ер)

ла́чити несвр. в. плевити (Вш ВС Пв Гд Су) – *Ла́чење је закíдање зáперака.* (Вш)

лѐвак м 1. справа помоћу које се улива вино (или ракија) у одређену посуду (Вш ВС Пв Гд Кр СрК Ба Бу Ле Рк Сс Св Не Чо Крч НСл Бшк Мк Рв Јз Ир Грг Бшн Би Чл МР Мђ Лж Шш Бе Ер), *лѐвак* (НБ Па), в. *ливак, точир*; 2. лѐва́к, в. француз 2 (Бшн)

лѐге плт в. бирвади (Ле)

лѐђна пр́скалица ж в. шприц (Бч Су)

лѐпо ви́но с в. вино ж. (Кр Ба Ле Св Не Би Мђ Лж)

лѐпо зрѐло грѡжђе в. грожђе г. (Би)

лѐпршаво ви́но с в. вино ђ. (Гд)

лѐтораст м в. ластар 2 (СрК Бшк)

ли́вак м в. левак 1 (Су)

ли́ка ж в. рафија (Вш ВС Гд СрК Нрд Рв Јз Ди Ир Грг Чл МР)

ли́кер м 1. в. шећеруша 2 (СрК); 2. ликѡр в. вишњовача 2 (СрК Љт)

ли́кер од ви́шње м в. вишњовача 2 (Ле Чо)

ли́кнометар м в. град 3 (Бч)

ли́мѡнка ж в. лончић (СрК)

ли́нцура ж в. клековача (Ир)

лѝст м назив за лист лозе (НБ Вш ВС Пв Гд Бч Су Па СрК Бу Ле Рк Чо Крч Бшк НСл Мк Нрд Рв Јз Грг), в. *ластар 4, винов лист, винова лоза 2*

лѝтра ж 1. в. олба (Гд Кр Чо Бшк Бе); 2. в. флаша (Бшн)

лѝце с назив за лице листа лозе (НБ Вш ВС Пв Гд Бч СрК Сс Св Не Чо Крч Бшк Нрд Рв Ди Ир Грг Бшн Би Чл МР Мђ Бе Ер), в. *горња страна, чело листа, глатки део, изнад листа*

лѝгор м 1. в. клегер 1 (ВС Гд); *лѝгор* (Вш) – *Лѝгор је тѝлог од мѝсте и од вѝна што прѝерије, па ѝстане ѝно мѝтно дѝле.* (Вш); 2. в. комина 1 (ВС)

лѝжиште с в. казан 2 (Срк)

лѝжњѝк м в. ложњаци (Ир); *лѝжњѝк* (Сс)

лѝжњѝци мн земљиште на којем су некад биле лозе, али не у виду винограда (Бу Св), в. *ложњѝк, парлог 2, дивље лозе*

лѝза ж 1. биљка која рађа грозђе (*Vitis vinifera*) (Вш Бч Па СрК Бшн Би Чл МР Мђ), *лѝза* (Пв Сс Чо), в. *винова лоза*; 2. в. чокот 2 (Су Па Јз Ер); 3. в. сад 2 (Шш); 4. в. чокот 3.а. (НСл Чл Лж Шш); 5. в. чокот 3.б. (НСл Чл); 6. в. виноград 4 (НСл Чл); 5. сѝва ~ садница лозе која се није примила (Па Ле Мк), в. *сув чокот, сув калем, суви калем, непримљена садница*; 7. посечени лозини изданци после резања (НБ Вш ВС Пв Гд Па Кр СрК Ба Бу Ле Рк Крч Мк Нрд Ди Грг Бшн Би МР Мђ Лж Бе Ер Љт), *лѝза* (Чр Сс Св Не Чо НСл Бшк Рв Ир Чл Шш), в. *вишак лозе*; 8. в. лозовача (НБ Пв Гд Су СрК Ба Не Крч Ир Бе), *лѝза* (Бч Чр Бу Св Бшк Мк) – *Од грѝжђа је зѝву лѝза.* (НБ)

лѝза из кѝлема ж в. калем 3 (НСл)

лѝзна пѝдлога ж в. елерајз (Бч)

лѝзовача ж ракија од грозђа (Па СрК Рк Чо НСл Мк Нрд Рв Грг Би МР Шш Ер), *лѝзовача* (Сс), в. *лоза, грозда, грозђѝовача*

лѝкација м в. ждера 1 (Ле)

локѝтић м 1. в. звонце 1 (Вш); 2. в. звонце 3 (Вш)

лѝнац м в. чобања (Лж)

лѝнче с в. лончић (Пв Кр СрК Бу Ле Не Чо Мк Нрд Чл Ер)

лѝнчић м плехана посуда из које се пије вино (Пв Па СрК Чр Ба Рк Сс Св Крч НСл Бшк Ди Би МР Лж Шш Бе Љт), в. *лонче, бокал, ѝмента, лименка, пехар*

лѡтвѡјз м в. лотвоз 1 (Гд)

лѡтвѡз м 1. в. каца 2 (Вш); в. *лотвајз*; 2. в. ардов (Пв)

лѡша рѡкија ж в. брља (СрК Чр Ле Мђ)

лѡше вѡно с в. бућкуриш 1 (НБ Пв СрК грг Бшн Би МР); в. *лошо вино*

лѡшо вѡно с в. лоше вино (Шш)

лѡк м 1. в. калем 1 (Не); 2. в. положница (Бшк)

лѡла ж в. цев 2 (НБ Вш Су Пв ВС Бч Па Кр СрК); *лѡла* (Чр Ле)

лѡца ж в. питомина 1 (Ер)

Љ

љѡска ж (НБ Пв Кр СрК Чр Ба Бу Ле Рк Сс Св Чо Крч НСл Бшк Мк Нрд Рв Ди Ир
Бшн Би Чл Мђ Лж Шш Љт), в. *кожица, кожа, опна, опона, покожица*

љѡга рѡкија ж в. првенац (СрК Ле Св Бшк Мк Ди Би Мђ Лж Бе Ер)

љѡтовача ж в. клековача (СрК)

М

мѡђа ж (само од црног грожђа), в. мошт (Вш)

мѡказе плт алатка којом се режу лозе у пролеће (НБ Вш Бч Су Кр СрК Чр Ба Ле Рк
Сс Св Чо Крч НСл Нрд Рв Јз Ир Грг Бшн Би Чл МР Лж Бе Љт), *мѡказе* (ВС
Пв Гд), в. *кечкемет, резаће маказе, маказе за резаће, маказе за виноград,
виноградарске маказе, маказе за лозу, маказе на бутан*

мѡказе за вѡноград плт в. маказе (Мђ Ер)

мѡказе за лѡзу плт в. маказе (Шш)

мѡказе за рѡзање плт в. маказе (Па СрК)

маказе на буган плт в. маказе (Ле)

малиган м мерна јединица за јачину вина (Вш ВС Пв Гд Бу Су Па Кр СрК Чр Ба Бу Ле Рк Сс Св Не Чо Крч НСл Бшк Мк Нрд Јз Ди Ир Рв Бшн Грг Би Чл МР Мђ Лж Ер Љт), в. *град, проценат*

мали вртал м в. чутура (Нрд)

мали грбзд м в. гроздић 2 (Не)

мало буре с в. аков (Љт)

мал м в. муљало (НБ Су Чр Ле Рк Ди)

мљица ж в. чекић (Чр)

манџла ж в. рафија (НБ ВС СрК Ба Бшк Чл Шш); *манџла* (Ле Рв Грг Мђ)

манџкула ж 1. в. кобер (Бшк); *манџкула* (Крч), в. *монџкула*; 2. в. дивљак 2 (СрК Сс Крч Бшк Рв); *манџкула* (Мђ)

марвџдер м црна винска сорта (служи као бојадисер) (Рк)

маџт м в. шира (Љт)

маџта ж в. шира (Вш ВС) – *Прво слатко вино је маџта...* (Вш)

масул м 1. в. шира (Ди Чл); 2. в. мошт (Не)

маџерија ж смеша течности за запрашивање лозе (кр Св Чо Крч НСл Бшк Нрд Рв Јз Ди Ир Грг Бшн Би МР Мђ Лж Шш Бе Ер), в. *фарба, чорба, раствор, смеша, средство*

маџа в. чекић (Крч)

маџак м в. суво грожђе 1 (НБ)

меџ м в. шећер (Ди)

меџњара ж в. житњача (Св)

меџач за раџију м в. град 1 (НБ) – *За мерење корџстимо меџач за раџију.* (НБ)

меџлџ м црна винска сорта (Љт Су СрК Ба Бе), *меџлџ* (Не), в. *мерлот*

меџлот м в. мерло (Св Гд)

мѣтљика ж в. перноспора (Ба)

мѣтнити дѣнце в. заднити (Па)

мѣури мн в. мехурићи (Шш)

мѣхури мн в. мехурићи (СрК)

мехурићи мн в. пена (Бч Ле НСл); в. *мехури, меури, гасни мехурићи*

мѣшавина ж вино добијено од различитих сорти грожђа (Крч Грг Шш Бе Би Чл МР Мђ Ер), в. *купажа, мешанац, куве, мешано вино, мишано вино, купажирано вино*

мешанац м в. мешавина (Кр Ле Чо)

мѣшано вѣно с в. мешавина (НБ Вш Пв Гд Па СрК Нрд Сс Мк Чр Ба Рк НСл Рв Јз Ди); в. *мишано вино*

мѣшање с 1. в. припрема (Ле); в. *мишање, мешање материје, мешање чорбе, мешање фарбе, мешање средстава*; 2. радња муљања кад је почело врење (Вс Св Не Мк Јз Ир МР Лж); в. *муљање*

мѣшање мѣтерије с в. мешање 1 (Св)

мѣшање средстава с в. мешање 1 (СрК Ба)

мѣшање фѣрбе с в. мешање 1 (Не)

мѣшање чѣрбе с в. мешање 1 (НБ ВС Бч СрК)

мириѣавка ж бела миришљава стона сорта (Нрд Ди Ир Ер)

мириѣавке мн општи назив за мирисна грожђа (НБ Кр СрК Чр Рк Сс Ди Грг Би Лж Шш Бе Ер), в. *мускат 1, мирисаво грожђе, миришљаво грожђе, мришљаво грожђе, мирисно грожђе, мускатна грожђа, мушкатна грожђа, ароматична грожђа*

мириѣаво грѣђе в. мирисавке (Чо Бшк Рв Јз Чл Мђ); в. *миришљаво грожђе, мришљаво грожђе*

мириѣно грѣђе в. мирисавке (Пв Бу Нрд)

мирити снѣгу несвр. в. градирати (Јѣт)

миришљаво грђжђе в. мирисаво грожђе (Св)

мирковача ж стара бела сорта (Рк Не)

мицање да̀на с в. отварање (СрК)

мишано вѝно с в. мешано вино (Љт)

мишање с в. мешање 1 (Су)

мла̀д вѝноград м 1. в. сад 2 (СрК рк Нрд); 2. в. чокот 3.а. (Рк Нрд)

мла̀д чо̀кот м в. калем 4 (СрК)

мла̀да̀р м 1. в. калем 1(Па); 2. в. ластар 2 (Вш ВС Гд Бч Чр Св Бшн МР); 3. в. сад 2 (Па)

мла̀да вѝнова лђза ж в. ластар 2 (Су)

мла̀да лђза ж 1. в. калем 1 (Грг Бшн); 2. в. ластар 2 (Би Чл); 3. в. сад 2 (Су НСл); 4. в. чокот 3.а. (Су)

мла̀дѝк м в. ластар 2 (Не Ди Мђ)

мла̀дица ж 1. в. заперак 1 (Љт); 2. в. заперак 2 (Љт); 3. в. дивља̀к 4 (СрК); 4. в. ластар 2 (Ер); 5. в. сад 2 (Пв)

мла̀ди ласта̀ри мн в. ластар 2 (Бе)

мла̀до вѝно с в. вино (НБ Бч Су СрК Ле Рк Чо Крч), *мла̀до вѝно* (Па, Сс)

мо̀ба ж в. берачи (Рв)

мо̀нтикула ж в. мантикула 1 (Рк Сс)

мо̀тика м алатка којом се окопава винова лоза (НБ ВС Пв Бч Па Кр СрК Чр Ба Бу Ле Рк Сс Св Не Чо Крч НСл Бшк Мк Нрд Рв Јз Ди Ир Грг Бшн Би Чл Мр Мђ Лж Шш Ер Бе Љт), *мо̀тика* (Вш Гд); в. *жуља̀ч, жуља̀ча, струга̀ч*

мо̀тка ж в. муљало (Лж)

мотокултивато̀р м (новији) в. шпартач (СрК Рк Чо)

мо̀шт м пекмез од грожђа (СрК), в. *суцук, масул, пекмез, мађа, пекмез од грожђа, вински пекмез, пекмез од новака*

мрѣжа ж в. газа (НБ)

мрйшљаво грѡжђе в. мирисаво грѡжђе (Љт)

мўљалица ж в. муљало (Крч)

мўљало с дрвена мотка којом се муља грѡжђе (Срк Бу Бшк Нрд Мђ); *мўљало* (Мк Рв Јз Бшн), в. *муљача, муљач, муљалица, маљ, кљукало, набијача, набијач, рачва, рашља, рогуља, мотка, весло*

мўљање с 1. в. квечовање (НБ ВС Пв Гд Су Па СрК Љт); 2. в. мешање 2 (СрК)

мўљара ж в. квеч (НБ) – *Имали смо мѡлу мўљару.* (НБ)

мўљати несвр. 1. гљечити грѡжђе у бачви (НБ Пв Гд Бч Па Кр СрК Ба Бу Ле Рк Св Не Чо Крч НСл Бшк Нрд Ди Ир МР Мђ Лж Бе), *мўљати* (Мк Рв Јз Гр Бшн Ер), в. *кљукати, гњечити, квечовати, рајбовати, потапати, набијати маљем*; 2. в. газити (ВС)

мўљѡтор м в. муљач 3 (Бч)

мўљѡч м 1. в. муљало (Бч Кр СрК Грг МР); 2. в. квеч (Пв); 3. човек који муља грѡжђе ногама (Срк Св Чо НСл), в. *муљатор, путунѡија 2*

мўљача ж 1. в. муљало (Срк Св Чо НСл Ир Бе Ер); 2. в. квеч (ВС СрК); *мўљача* (Гд)

мўљачица ж в. квеч (Па)

мўра ж в. шира (Лж)

мўскат м 1. в. мирисавке (Бч Не); 2. рана бела стона сорта (Кр), в. *јулски мускат*

мўскат италија ж в. италија (НСл); *мўскат италија* (Гд)

мўскат отонѡл м бела винска сорта (Срк Бшк ВС Пв Гд) – *Сѡд смо пѡдигли јѡдан зѡсад мўскат отонѡла.* (Гд)

мўскатна грѡжђа в. мирисавке (ВС СрК Ба); в. *мушкатна грѡжђа*

мўтљѡг м в. бућкуриш 1 (Бу Рв)

мўтно црвено вѡно с в. рубин (Ле)

мўћка в. бућкуриш 1 (Лж)

мўшица ж инсект који потпомаже врење вина (Вш ВС Пв Гд Па Рв Ди Ир Грг Би Чл МР Лж Шш Бе Љт), *мушица* (НБ Чр Крч Бшн), в. *винска мушица*

мўшкатна грбжђа в. мускатна грожђа (Су)

мўшт м в. шира (Бч)

Н

набијати несвр. стезати обруче на бурету (НБ Вш Бч Су Па СрК Ба Бу Ле Сс Св Не Чо Крч НСл Мк Јз Ди Ир Грг Бшн Би Чл Мђ Шш Бе Ер), в. *стезати*, *накуцавати*, *натезати*, *накуцавати обруче*, *набијати обруче*

набијати маљем несвр. в. муљати 1 (Рк)

набијати дбрўче несвр. в. набијати (Бшк)

набијач м в. муљало (Ле); в. *набијача*

набијача ж в. набијач (Па)

навођење с в. полагање (НБ)

наводница ж в. положница 1 и 2 (НБ)

надничар м в. берач (Јз)

надничари мн в. берачи (Јз)

надничарка ж в. берачица (Јз)

надувати свр. в. сумпорисати (Су)

нађубрена зёмља ж в. црница (СрК)

нађубрити свр. извршити ђубрење винограда (НБ Вш ВС Су Па Кр СрК Чр Ле Рк Сс Св Чо Крч НСл Бшк Мк Нрд Рв Јз Ди Ир Грг Бшн Би Чл МР Мђ Лж Шш Бе Ер), *нађубрити* (Пв Гд), в. *пођубрити*

најлџн м в. рафија (Лж)

најлџнски канџп м в рафија (СрК)

нака̀ламити свр. в. прекалемити (Бе); в. *накалемити*

нака̀лемити свр. в. накаламити (Кр СрК Ле Чо Крч Би Лж)

нака̀лемљена лѡза ж в. калем 3 (Су)

на̀квасити свр. в. запаравати (СрК)

накуца̀вати несвр. в. набијати (МР Лж); в. *накуцавати обруче*

накуца̀вати ђбрѹче несвр. в. накуцавати (Кр Чр Рк)

налѝвање с в. заливање (СрК Ба)

налѝвање грѡзда с в. прецветавање (Су)

налѝчје с назив за наличје листа лозе (НБ Вш ВС Пв Гд Бч СрК Сс Св Не Чо Крч НСл Бшк Нрд Рв Ди Ир Грг Бшн Би Чл МР Мђ Бе Ер), в. *храпави део, испод листа*

на̀пелцовати свр. в. прекалемити (Мк Мђ)

наса̀ђивање на го̀лу лѡзу с в. калемљење 2 (Јз)

на̀слон м в. колац (СрК)

на̀тег м в. натегача (Ба Св Не Би Шш Мк Ди); в. *натега*

на̀тега ж в. натег (НБ Бч СрК Сс)

натѣгача ж цев помоћу које се црпе вино или ракија из веће посуде (бурета) (Вш ВС Су Па Кр СрК Бу Рк Чо Крч НСл Бшк Мк Нрд Ба Лж МР Бшн Грг Јз Ир), в. *натег, натега, црево, цриво, шлауф, шлаук, шлаг, гума, цев 1, теглица, гумено црево*

натѣзати несвр. в. набијати (Пв)

на̀чет грѡзд м в. ћибо (Су)

на̀чичкан грѡзд м в. грозд 1.а. (Бу)

недо̀зрело грѡжђе в. грожђе в. (Бч Па Сс Чо НСл Бшк Мк Ди Бшн МР); *недозрело грѡжђе* (Гд)

нѐзрело грѡжђе в. грожђе в. (ВС СрК)

нѣјако ви́но с в. слабић (МР)

нѣквалитетно ви́но с в. бућкуриш 1 (Нрд)

некорѣктно ви́но с в. бућкуриш 1 (Ле)

нѣктар м в. вода 1 (Ба)

нѣоплāнта ж бела винска сорта настала укрштањем смедеревке и траминца; име је добила по латинском називу града Новог Сада (СрК Чр Рв)

нѣпрѣмљена сáдница ж в. лоза 5 (СрК)

нѣродан ѣзданак м в. дивљак 3 (Пв Су СрК); в. *неродни изданак*

нѣродни ѣзданак м в. неродан изданак (Чр Грг СрК)

нѣукусно ви́но с в. вино е. (СрК Не)

нѣво ви́но с в. вино а. (Нрд Гд), *нѣво ви́но* (Лж Шш)

ногáри за бѣре плт в. бирвади (СрК)

ногáри за кáзан плт в. саџак (Лж)

нѣге мн в. саџак (Кр Св)

нѣсáч м в. берач (Рв)

нѣтѣрна пѣјаница ж в. ждера 1 (СрК)

нѣтѣрни пѣјанац м в. ждера 1 (Бшн)

нѣтовати в. заднити (Мк)

Њ

њѣва ж в. крчевина (Чр)

О

обѣрбити свр. завршити бербу грозђа (Бч Кр СрК Чр Ба Ле Рк Сс Св Не Чо Бшк Мк Рв Јз Ди Ир Грг Бшн Би Чл МР Мђ Лж Бе Ер), в. *обрати виноград, завршити бербу, обрати грозђе, обербити виноград*

обѣрбити виноград свр. в. обербити (Нрд)

обрати виноград свр. в. обербити (НБ Пв Гд СрК Крч)

обрати грѣђе свр. в. обербити (Па Шш)

обредити свр. в. резидба а. (Кр)

обрезати свр. в. орезати (Пв)

обруч м в. оно чиме се стеже буре (НБ Вш Пв Гд Бч Кр СрК Чр Ба Бу Ле рк Сс Св Не Чо Крч НСл Бшк Мк Нрд Рв Јз Ди Ир Грг Бшн Би Чл МРМђ Шш Бе Ер Љт), *обруч* (Су Па), в. *текеров, шине 2 – Потруне обруч на цури на све стране*. (Бу)

огрезла ракија ж в. патока 2 (Ба)

огризина ж в. слама (НСл)

огрозд м в. гроздић 2 (Су)

ожеготина од сунца ж в. суша (Љт)

ождераница м и ж пеј. в. ждера 1.а. и 1.б. (Св Не Јз Ди Лж)

ожљена резница ж в. питомина 3 (Су)

ојдијум м гљивично обољење које узрокује пепељасту превлаку на листовима, цветовима и бобицама винове лозе (СрК), в. *одијум, пепелница*

одагњавање с в. отварање (Ба)

одадњавање с в. отварање (Не)

одаднити свр. маћи неко од два дна с бурета (Св Не Крч Мк Нрд Рв Јз Ди Грг Бшн

Лж), в. *однити, оданити, отворити, отворити буре*

òдaнити свр. в. одаднити (Чр Ле Рк)

одвòјити од кòмина свр. в. оточити (Пв)

òдијум м в. оидијум (Бу)

òдлежано вíно с в. вино б. (Су)

òдлити свр. в. оточити (Љт)

однíвање с в. отварање (Сс Љт)

òднити свр. в. одаднити (Вш СрК Бу Бшк Ир Чл МР Шш)

òдушка ж в. рупа (Лж)

окàлемити свр. в. прекалемити (Ба)

окопáвање с в. копање (Су Чр Рк Св)

окопáвати несвр. 1.в. копати 1 (Чр); 2. в. копати 2 (НБ Пв Гд Кр Св Чо Бшк Јз Грг Би Мђ Лж Бе Ер)

окулáција на спáвајући пўпољак ж в. пелцовање 2 (Ба)

òлба ж стаклена посуда за вино (НБ ВС Бч Чр Бу Ле Рк Сс Св Не Чо Бшк Мк Јз Ди Ир Грг Бшн Би Чл МР Мђ Лж Шш СрК Нрд Рв), в. *бокал, балон 3, литра, дволитра, флаша 2, политра, боца, бутељка, кана, боца за вино, винска флаша, флаша за вино*

òлтовача ж в. калемачица (ВС)

òпíпан грòзд м в. ћибо (Кр СрК Чр Ба Ле Рк Сс Св Не Чо Крч НСл Бшк Рв Јз Ди Ир Грг Бшн Би Чл МР Мђ Лж Шш Бе Ер) – *Тò је òпíтан грòзд.* (Кр)

оплèтени бàлòн м в. балон 2 (НСл)

òпна ж в. љуска (Вш СрК Ер); в. *опона*

òпона ж в. опна (Мђ)

òпрљак м в. петељка 2 (Бу)

опцигíвање с в. опциговање (Вш)

опцигѣвати несвр. в. опциговати (Вш)

òпциговање с в. претакање (СрК Чр Бу Рк Нрд Ир); в. *опцигивање*

òпциговати несвр. в. претакати (СрК Бу Рк Нрд Ир); в. *опцигивати*

орàнија ж в. казан 2 (Бу)

орàница ж в. парлог (Би Чл)

òраћа зèмља ж в. парлог (Шш)

òрезати свр. завршити резање лозе (НБ Вш Бч Су Па Кр СрК Чр Ба Ле Рк Сс Св Не
Чо Крч НСл Бшк Мк Нрд Рв Јз Ди Ир Грг Бшн Би Чл МР Мђ Лж Шш Бе
Ер), *òрезати* (Гд), в. *оризати, обрезати, орезати виноград, завршити
резидбу*

òрезати вѣноград свр. в. орезати (ВС)

орезѣвање с в. резидба (Гд Кр); в. орезивање винограда

орезѣвање вѣнограда с в. орезивање (Бе)

òризати свр. в. орезати (Љт)

освежавајуће вѣно с в. вино ђ. (СрК)

осирòмашени хумус м в. песак 1(Јз)

òслабила рàкија ж в. изветрила ракија (Чо)

òснова ж в. дивљак 5 (СрК)

òснова ж в. питомина 3 (ВС)

òоставити на лѹк свр. в. резидба б. (Гд)

òостављање на èвѣнке с в. сушење (Рк Бе)

òостављати на дѹге лòзе несвр. в. резидба б. (Сс)

òостављати на кондѣре несвр. в. резидба б. (Кр СрК Св Ир Бшн Чл МР Рв Мк Бшк
Бу)

òостављати на рòд несвр. в. резидба б. (ВС Пв Ди Чр Ба Љт)

оста̀ци мн в. патрљци (Мђ)

ѡтава ж в. слама (Мк)

ота̀кање с 1. радња одвајања вина од остатка гроздова (Су Па СрК Ба Рк Не Чо НСл Бшк Мк Рв Јз Ди Би Чл Мђ Лж Шш Ер), в. *пресовање, цеђење, спрешиовање, цеђење пресовањем*; 2. в. претакање (НСл Љт)

ота̀кати несвр. одливати вино које је помешано с комином (НБ ВС Па СрК Чр Ба Ле Рк Сс Не Крч НСл Мк Рв Ди Ир Грг Бшн Би Чл МР Мђ Лж Шш Бе Ер Кр Љт), в. *цедити, пресовати, скидати с комине – Кад се ви́но ота̀че...* (НБ)

отѐло с винска сорта (Шш Ер Пв Вш), в. *црно отело – Имали смо три врсте отела. То је ста̀ра црна со̀рта.* (Вш)

отва̀рање с радња мицања горњег дна с бурета (Чо Јз Ди Грг Бшн Мђ Лж), в. *однивање, одаднивање, одагњавање, дањење, отварање бурета, мицање дана*

отва̀рање бу̀рета с в. отварање (Кр)

ѡтвор м в. рупа (Гд Сс Крч Мк Јз Ир Шш)

ѡтвор на да̀ну м в. рупа (Ле)

отво̀рити свр. в. одаднити (ВС Чо); в. *отворити буре*

отво̀рити бу̀ре свр. в. отворити (НБ Пв Гд СрК НСл Мк Ер) – *Отвори се бу̀ре, па се ѡчисти.* (НБ)

отѡ̀чити свр. одвојити вино од комине (НБ Гд СрК Ба Ле Рк Сс Св Не Чо Крч НСл Бшк Мк Ди Ир Грг Бшн Би Чл Мђ Лж Шш Бе Ер), в. *оцедити, одлити, одвојити од комина*

оцѐдити свр. в. оточити (ВС Па Кр СрК Нрд Рв Јз)

ѡча̀пан грѡзд м в. ћибо (Мк); в. *очипан грозд*

ѡчѝпан грѡзд м в. очипан грозд (Љт)

ѡчишћена њй̀ва ж в. крчевина (НБ)

ѡчу̀пан грѡзд м в. ћибо (Вш)

ѡштећен грѡзд м в. шепуре (Су)

òштећене рѐзнице мн в. патрљци 1 (Су)

òштра рѐзидба ж в. резидба а. (Бшк)

П

пǎбирак м 1. в. гроздић 2 (Крч); 2. в. звонце 3 (Ба)

пǎјвани плт в. бирвади (Кр)

палѐте мн в. бирвади (НБ)

пǎлије плт в. бирвади (Вш)

панаспóра ж в. перноспора (Би)

пǎрача ж (старија) в. шпартач (Па)

пǎрлог м 1. земљиште на којем је некад био виноград (Ле Не Крч Мђ), *пǎрлог* (Јџт);
в. *ораница, земљиште, стари виноград, повађен виноград, ораћа земља*; 2.
в. ложњаци (Кр Ле)

партáлис м 1. в. кобер (СрК Рк Сс); 2. в. дивљак 2 (СрК Рв Ди); *портáлис* (Бу Сс
Крч)

пǎтага ж в. патока 1 (Пв)

пǎтака ж в. патока 1 (НБ)

пǎтога ж в. патока 1 (Вш)

пǎтока ж 1. мека ракија истекла из казана при крају дестилације, с малим
процентом алкохола (ВС Гд Бч Су Кр СрК Чр Ба Бу Ле Рк Сс Не Св Чо Крч
НСл Бшк Мк Нрд Рв Јз Ди Ир Грг Бшн Би Чл МР Мђ Лж Шш Бе Ер), в.
патака, патага, патога, вотка; 2. ракија која је изгубила јачину (Чо Бшк),
в. *изветрила ракија, излапела ракија, излапила ракија, изјатила ракија,*
преанђала ракија, огрезла ракија, празна ракија, слаба ракија

патрљци мн 1. остаци лозе који су поломљени од града (НБ СрК), в. *бадрљци,*

батрљице, остаџи, штета, сломљена лоза, изломљене лозе, оштећене резнице, истучен виноград, уништен виноград – Остану сáмо патрљџи. (НБ); 2. в. шепуре (НБ)

пѣкмез м в. мошт (Гд Ле); в. *пекмез од грозжја, пекмез од новака, вински пекмез*

пѣкмез од грѣжја м в. пекмез (ВС Пв Кр Јз Лж Љт)

пѣкмез од новáка м в. пекмез (Св)

пѣленовача ж в. клековача (Рк)

пѣлцер м 1. в. елерајз (СрК); 2. в. заперак 2 (Крч)

пѣлцовање с 1. в. калемљење 1 (Не); 2. калемљење кад се као калем ставља пупољак (Кр СрК Ле Сс Чо Крч НСл Бшк Мк Рв Јз Ди Ир Грг Бшн Би Лж), в. *калемљење на зелено, поткожно калемљење, калемљење пупољком, калемљење на пуну, калемљење на пупак, окулација на спавајући пупољак*; 3. радња кад се калеми „на косо” (Нрд Ир), в. *ајгловање, калемљење на зрело, калемљење на косо, просто спајање, калемљење на лицу места, калемљење на зелено*

пѣлцовати несвр. в. прекалемити (Бу Крч Рв Јз Ир Бшн)

пѣна ж мехурићи који излазе на површину при врењу муљаног грозжја (НБ Кр Рк Сс Св Не Чо Крч Мк Нрд Јз Ир Грг Бшн Би Чл МР Мђ Лж Бе Ер), в. *пина, пињушка, мехурићи, мехури, меури, гасови, клубук, бебукови, гасни мехурићи*

пендерéка ж в. брља (Грг)

пеноспóра ж в. перноспора (Су)

пенушáвац м в. шампањац (Бу СрК)

пенушаво ви́но с в. шампањац (Пв Гд СрК Нрд Јз Грг)

пѣпелница ж в. оидијум (Па Ер Љт); *пепелница* (Јз Лж Шш), *пѣпелница* (Ле), *пепѣлница* (Пв)

пернаспóра ж в. перноспора (Љт)

перноспóра ж в. пламењача (старији назив) (Сс Не Чо Ир МР), в. *пернаспора, пренаспора, пранаспора, пеноспора, панаспора, метљика*

пéсак м 1. песковита земља на којој је виноград (ВС Су), в. *пескана, пескуља,*

пескуша, пешчара, прљуша, пужара, песковита земља, лака земља, бела земља, слабија земља, добра земља, били писак, писак црни и жути, осиромашени хумус; 2. в. слама (СрК)

песка̀на ж в. песак 1(Чо)

песко̀вита зѐмља ж в. песак 1 (Вш Гд Бч СрК Бу Ле Бшн Би МР Мђ)

пѐскуља ж в. песак 1 (НСл)

пѐскуша ж в. песак 1 (СрК)

пѐтѐљка ж 1. дршка плода лозе (НБ Бч Кр СрК Чр Ба Бу Ле Рк Сс Св Не Чо Крч НСл Бшк Мк Нрд Рв Ди Ир Грг Бшн Би Чл МР Мђ Лж Шш Бе Ер), *пѐтељка* (ВС Су Љт), в. *петља, дршка, дршак, шапурина*; 2. остатак грозда којем су почупана или поједена зрна на лози (Кр СрК Чр Ле Чо Крч НСл Бшк Мк Бе Вш Пв Гд НБ), *пѐтељка* (Су), в. *шапурика, шапурина, шепура, шепурка, шепурика, шапура, чапурика, комина 3, чума, дрождине, опрљак*

пѐтља ж в. петељка 1 (Шш)

пѐћ ж в. казан 2 (СрК)

пѐћи несвр. дестилисати ракију (ВС Бч Па СрК Ба Бу Ле Рк Сс Св Не Чо Крч НСл Бшк Мк Нрд Рв Јз Ди Ир Грг Бшн Чл МР Мђ Лж Шш Бе Ер Љт), *пѐћи* (Вш Пв Гд), в. *кувати, пећи ракију*

пѐћи ра̀кију несвр. в. пећи (Кр МР)

пѐхар м в. лончић (Бч)

пѐшчара ж в. песак 1 (Су)

пѐчѐње с назив за процес дестилације (добивања) ракије (ВС Бч Су Па Кр СрК Ба Ле Рк Св Не Чо Крч НСл Бшк Мк Рв Јз Ди Ир Бшн Би Чл МР Ер Љт), в. *дестилација, врење, превирање, ферментација, печење ракије, превирање комине, кување ракије*

пѐчѐње ра̀кије с в. печење (НБ Вш Пв Гд Чр Сс Нрд Грг Мђ Лж Шш Бе) – *Процес добивања ракије зове се пѐчѐње ра̀кије.* (НБ)

пиј̀анац м 1. в. ждера 1.а. (Кр СрК Чо); 2. в. пијандура 1 (СрК Чо Бшн МР); 3. в. пијандура 1.а. (Кр СрК Не Јз Љт); 4.в. пијандура 1.б. (Кр СрК Не Јз Бшн Љт)

пиј̀андура м и ж 1. човек који пије много алкохола уопште (Вш Гд Бч Су Па Бу Мк Ди), *пиј̀андура* (НБ), в. *алкохоличар, пијаница, пијанац, ждера 2,*

пропалица, алкос, шљокара; а) човек који пије много вина (Вш СрК Бу Крч Бшк Мђ), *пијандура* (Пв), в. *винарош, пијаница, ждера 3, винопија, пијанац, винар*; б) човек који пије много ракије (Вш СрК Бу Крч Бшк Мђ), *пијандура* (Пв); в. *ракијаиш, пијанац, пијаница, ждера 3, шљокација*; 2. жена која много пије (Вш ВС Гд Бч Су Па СрК Ба Бу Чо Крч НСл Мк Јз Ди Грг Би МР Бе Ер), в. *пијаница, алкохоличарка, пропалица, цугарошка*; 3. в. ждера 1 (ВС Кр Бу Чо Бшк Јз Бе Ер); 4. пеј. в. ждера 1.а. (Бч Су Па СрК Бу Сс Крч Нрд Јз Ир Мђ Бе Љт); 5. пеј. в. ждера 1.б. (Бч Су Па СрК Ба Бу Сс Чо Крч Нрд Јз Ир Мђ Бе Љт)

пйјане вишње мн в. вишњовача 2 (СрК)

пйјаница м и ж 1. в. ждера 1 (Чл); *пйјаница* (Пв); 2. м пеј. в. ждера 1.а. (НБ Ле Чл); 3. ж пеј. в. ждера 1.б. (НБ Кр СрК Ле Чл); *пйјаница* (ВС); 4. м в. пијандура 1 (СрК Рк Сс Мк Чл); *пйјаница* (ВС); 5. м в. пијандура 1.а. (СрК Св НСл Грг Чл Сс Шш); *пйјаница* (ВС); 6. м в. пијандура 1.б. (СрК Св НСл Грг Чл Шш); *пйјаница* (НБ); 7. ж в. пијандура 2 (Кр СрК Ле Сс Св Не Бшк Нрд Бшн Чл Шш Љт)

пйле од грџда с 1. в. звонце 1 (Пв); 2. в. звонце 3 (Пв)

пйна ж в. пена (Па)

пинџ бјанко м сорта белог грожђа (Су)

пинта ж в. вртаљ 1 (Ба)

пинтер м човек који израђује бачве, бурад, каце (Су Кр СрК Чр Ба Св Не Чо Крч НСл Бшк Мк Јз Ди Ир Грг Бшн Чл Мђ Лж Шш Бе Ер Љт), *пйнтер* (НБ Вш ВС Пв Бч Бу Ле Рк Сс Нрд Рв Би МР), в. бачвар – *Пйнтер је дправљо бурад*. (Вш)

пинтерски чекић м в. чекић (Мк Нрд)

пйњушка ж в. пена (Љт)

пйпати несвр. чупати назрела зрна грозда док је на лози (НБ Чр Ба Бу Рк Сс Св Не Чо Крч НСл Бшк Рв Јз Ди Ир Грг Бшн Би Чл МР Мђ Лж Шш Бе Ер), в. *пробати, чапати, густирати, штипати, коштати, бирати, чибати, чипати, ћибати*

пйсак црни и жути м в. песак 1 (Па)

пйтома лџа ж в. елерајз (Вш)

пйтома лѳза ж в. питомина 3 (Грг Би)

питомйна ж 1. изданак лозе који има рода (Мђ), *питомйна* (Бу Чо Бшк); в. *кондир*, *луца*, *родњак*, *родан/родни изданак*, *родна лоза*, *родан/родни ластар*, *родни лук*, *родно окце*, *приплодан изданак*; 2. в. елерајз (Ле Не Нрд); 3. питомо стабло лозе припремљено за сађење (Сс Ди Мђ Бе), *питомйна* (Кр СрК Крч НСл Бшк Мк Нрд Рв Бшн МР Лж Шш), в. *калем*, *резница*, *племка*, *садница*, *прут*, *основа*, *штацић резник*, *питома лоза*, *гола лоза*, *ожиљена резница*; 4. в. калем 4 (Чр)

пйштѳљ м в. сврдло (СрК)

плѳви кѳмен м в. чорба б. (Су Па Бу Ле Не Мк Љт)

пламењача ж болест лозиног листа од које вене или се суши (новији назив) (Вш ВС Пв Гд Бч НБ Кр СрК Чр Ба Бу Ле Рк Сс Св Крч НСл Бшк Мк Нрд Рв Јз Ди Ир Би Чл МР Мђ Шш Бе Ер), в. *перноспора* (*метљика*); *одијум* (*пепелница*); *хлороза*; *филоксера* – *Пламeњача је бѳлест лишића.* (НБ)

плѳнта ж в. дано (Крч)

плантѳжа ж в. виноград 1.б. (СрК)

плѳстична вѳза ж в. рафија (Не)

плѳстична кѳнта ж в. канта 3 (Гд Па Сс Не)

плѳстична кѳпча ж в. рафија (Бу Шш)

плѳстична склѳпка ж в. рафија (Бе Ер)

плѳстична спѳјка ж в. рафија (Рк)

плѳстична трѳка ж в. рафија (Св)

плѳстични прѳстен м в. рафија (СрК)

плѳстично бѳуре с в. буре 5 (Вш Кр Мђ)

плѳтно с в. газа (Сс Бшк); *плѳтно* (Вш)

плѳвити несвр. чистити лозу од сувишних изданака (Бч Кр СрК Бу Рк Сс Св Не Чо Крч НСл Бшк Мк Нрд Рв Јз Ди Ир Грг Бшн Би Чл МР Мђ Лж Шш Бе Ер), в. *лѳчити* – *Виноград се мѳра плѳвити.* (Кр)

плѳмѳнка ж стона сорта грожђа (Кр СрК Ба Бу Сс Не Чо Крч Нрд Ди Ир Би Чл МР

Шш Ер), в. *шасла*

плѐмка ж 1. в. елерајз (Ба); 2. в. питомина 3

плѐсањ ж в. бирза (Ле Чо Бшк)

плѐтена бёца ж в. балон 2 (Јџ)

плѐтѐнка ж в. балон 2 (Чо)

плёдна зѐмља ж в. црница (СрК)

плёг (старији) м в. шпартач (Ир)

пёвађен вёноград м в. парлог (СрК)

пёгача ж в. бирза (НБ)

пёдвёљци плт в. бирвади (СрК Ле Нрд)

пёдизати вёноград несвр. в. садити (ВС)

пёдёнка ж в. шусвангла (Бу); в. *дрвена када*

пёдлога ж в. дивљак 5 (Ба Бшн)

пёдрёвёч м (новији) в. шпартач (Пв)

пёдрёгуша ж в. брља (СрК)

пёдрум м дубља остава за вино и ракију (под кућом) (Вш Пв Гд Су Па Бу Ле Сс Св Крч НСл Бшк Мк Рв Јз Ди Ир Грг Бшн Би Чл МР Мђ Лж Шш Бе Ер Јџ НБ ВС Бч Кр СрК Чр Ба Рк Не Чо Нрд), в. *вински подрум, лагум, качара – Тё се слёмило и свё вёно исцёрило у пёдрум, сёмо је срѐћа што је пёдрум бёё бетёниран.* (Бу)

пёђубрити свр. в. нађубрити (Ба Бу Не)

пёзне сёрте мн в. грожђе б. (Бч)

пёзно грёжђе в. грожђе б. (Чо Бу Ле Рк Сс Не Ир Грг Бшн МР); *пёзно грёжђе* (Крч Бшк Мк Јз Лж)

пёквёрено вёно с в. бућкуриш 1 (Јџ); *пёквёрено вёно* (Јз)

пёклопац м в. капак (Гд)

пòкожица ж в. љуска (Бч Не); *пòкожица* (Гд СрК)

пола́гање с радња укопавања изданка да би се добило ново стабло (Вш ВС Кр СрК Чр Ба Бу Ле Рк Сс Чо Крч НСл Мк Нрд Рв Јз Ди Ир Грг Бшн Би Мр Мђ Лж Шш Бе Ер Љт), в. *навођење, савијање, развођење, полагање лозе, полагање старе лозе, полагање ластара, полагање лука, занављање винограда, укопавање наводнице, копање јамића*

пола́гање ластáра с в. полагање (Су)

пола́гање лòзе с в. полагање (Гд); в. *полагање старе лозе*

пола́гање лúка с в. полагање (Бшк)

пола́гање стáре лòзе с в. полагање лозе (Пв)

пола́гач м в. положница 1 (ВС)

поли́вање с в. прскање (Су Љт)

поли́вати несвр. 1. в. прскати (Су Мк Љт); 2. в. запаравати (Рк Крч Бе)

пòлитра ж в. олба (Кр Чо Бшк)

полòвāк м в. аков (Чл)

половāче с 1. в. буре 2 (Пв); 2. в. аков (Пв СрК)

полòвче с в. аков (МР)

пòложен кāлем м в. положница 1 (Рк)

пòложена лòза ж 1.в. положница 1 (НСл); 2. в. положница 2 (Крч)

пòложина ж в. положница 1 и 2 (Бшн Мђ)

полòжник м в. положница 1 и 2 (Гд); *пòложник* (Би)

пòложница ж 1. изданак лозе који је савијен на стаблу и укопан у земљу да се из њега развије ново стабло (Пв СрК Чр Ба Ле Сс Чо Мк Нрд Рв Јз Ди Ир Грг Лж Шш Бе), *пòложница* (Вш), *пòложница* (Бу), в. *положина, полагач, положник, полошка, савијача, наводница, лук, резервни ластар, положен калем, положена лоза*; 2. назив лозе која је настала укопавањем да би се добило ново стабло (Вш Пв Љт СрК Ба Ле Рк Чо Рв Јз Ди Ир Грг Лж Шш),

пóложница (Бу), в. положина, положник, изданак, наводница, положена лоза, разведена лоза

пòлошка ж в. положница 1 (СрК)

полуслáтко вíно с в. вино г. (Су)

полусúво вíно с в вино г. (Бч СрК)

полуцрвено вíно с в. розе 1 (Јз)

полушећеруша ж в. шећеруша 2 (НБ) – *Кад избáци тó амуру, онда пòтопи шећер и убáци у тó и тó би бíла тá полушећеруша. Тó је онда већ дрўга клáса рáкије.* (НБ)

понòвити свр. в. прекалемити (Ди)

попáруша ж в. житњача (Крч)

портогíзер м аутохтона рана црна винска сорта на Фрушкој гори (СрК Чр Бу Рк Сс Не Чо Крч Мк Нрд Рв Јз Ди Ир Грг Бшн Би Чл МР Шш Су)

пòсађени кáлеме мн в. калем 1 (Рв)

потáпати несвр. (само код црног грозђа) в. муљати 1 (Пв)

пòткожно кáлемљење с в. пелцовање 2 (Пв)

пòтўк м в. сецамер (Ле Ди МР)

пòтуња в. путуња (Пв)

прáва пијáндурa м и ж в. ждера 1 (НБ)

прáвљено вíно с в. цвајер 2 (НБ Вш Па Бу Рк Сс Чо Бшк Мк Би Чл Бе Ер)

прáвљење мáтєрије с в. припрема (Чо Крч НСл Бшк Нрд Рв Јз Ди Ир Грг Бшн Би МР Мј Шш Бе Ер)

прáвљење фáрбе с в. припрема (Чр Бу Рк Сс Мк)

прáвљење чóрбе с в. припрема (Вш ВС Чл)

прáво вíно с 1. в. вино (Би); 2. в. вино д. (Шш Ер); 3. в. вино ж. (Бе)

прáво зрèло грóжђе в. грозђе г. (Вш)

празна ракија ж в. патока 2 (Не)

пранаспбра ж в. перноспора (Рк)

пра̑ти нсвр. в. ајшлонговати (СрК)

пра̑шити несвр. в. сумпорисати (Па)

првѐнац м ракија која има велики проценат алкохола (Бу), в. *јака ракија, љута ракија, добра ракија*

пр̑ви рѐд м в. чокот 3.б. (Нрд Рв Јз Ер)

првѐкласна зѐмља ж в. црница (СрК)

пр̑во вѐзање с в. везивање (Не)

прѐанђала ракија в. патока 2 (Лж)

пребац̑ивање с в. претакање (СрК)

пребац̑ивање ви̑на с в. сумпорисање (Крч)

пребац̑ивати несвр. в. претакати (СрК)

прѐвирање с 1. в. врење (СрК Ба); 2. в. печење (Бу); в. *превирање комине*

прѐвирање кѐмине в. превирање (СрК)

прѐврети свр. в. преврити (Су СрК Ба Сс Чо)

прѐврити свр. врењем се претворити у вино (Вш Бч Кр Чр Ле Рк Св Крч Бшк Мк Нрд Рв Јз Ди Ир Грг Бшн Би Чл МР Мђ Лж Шш Бе Ер); *прѐврити* (Пв Гд), в. *преврети, проврити, прерадити, сазрети, прекувати 1*

прѐвр̑нуто зѐмљиште с в. крчевина (Јз)

прѐзрело грѐжђе в. грѐжђе г. (Чо Мк МР)

прека̑ламити свр. в. прекалемити (Чл)

прека̑лемити свр. поново (на)калемити лозу (Вш Гд Су Па СрК Чр Св Не НСл Бшк Нрд МР Ер), в. *прекаламити, накалемити, накаламити, пелцовати, калемити, напелцовати, окалемити, поновити*

прекопа̑вати несвр. в. копати 2 (Бч Чл МР Шш)

прекрáтити свр. в. резидба а. (НСл)

прèкувати свр. 1. в. преврити (НСл); 2. в. препећи (Крч)

прелíвати несвр. в. претакати (Ер)

прèмерити свр. в. градирати (Кр)

пренаспóра ж в. перноспора (Чр Ле)

прèпек м процес поновне дестилације ракије (НБ Вш Бч Су СрК Чр Ба Бу Св Не НСл Бшк Мк Ир Бшн), *прèпек* (Кр СрК), *прèпек* (Гд СрК); в. *препека*, *препицање*, *препицивање* – *Тò је прèпек, знáчи сýта се пáтка или вòтка и вòда и òнда...*(НБ)

прèпека ж в. препек (Пв)

препèћи свр. поново дестилисати ракију (Вш Гд Бу Су Кр СрК Чр Ба Бу Ле Рк Св Не Крч Бшк Мк Нрд Рв Јз Ди Ир Чл МР Мђ Лж Шш), *прèпећи* (Бшн Ер), *препèћи* (Пв), *препèћи* (НСл); в. *препицати*, *припецивати*, *прекувати* 2

препеца́ница ж в. препеченица (Рв Би МЂ)

препечèница ж ракија добијена поновном дестилацијом (НБ Вш ВС Пв Гд Бч Су Кр СрК Чр Ба Бу Ле Сс Св Не Чо Крч НСл Бшк Мк Нрд Јз Ди Ир Чл МР Шш Лж Бе Ер), в. *препециница*, *препициница*, *бакаруша* – *Òнда дòбијеш препечèницу ракију.* (НБ)

препица́ница ж в. препеченица (Рк)

прèпицање с в. препек (СрК Рк Сс Чо Крч НСл Нрд Рв Ди Би Чл МР Мђ Лж Шш Ле Бе Ер)

прèпицати несвр. в. препећи (Сс Чо Би Бе НБ СрК) – *Прèпицати је кад комплèтно ракију истераш до слабе, до десет, дванајст гради и òнда је враћаш у казан да би је прèпеко, да дòбије на квалитету.* (НБ)

препицивање с в. препек (Љт)

прерáдити свр. в. преврити (СрК Не Крч)

прèс м справа за пресовање грожђа (СрК Бу НСл Ле Рк Не Чо), в. *преса*, *спреш*

прèса ж в. прес (НБ Вш) – *Сýтамо у мáлу прèсу, имали смо прèсу и стáвли смо да прèврије.* (Вш)

прѣсипати несвр. в. претакати (Кр)

прѣсовање с в. отакање 1 (НБ Гд Бч Кр СрК Чр Ле Св Ир Бшн МР Бе) – *Онда почиње прѣсовање грѣжђа, процес који траје од сат сат и по, зависи...* (Гд)

прѣсовати несвр. в. отакати (Су СрК Чо)

претáкање с процес преливања вина из једне посуде у другу (НБ ВС Пв Гд Су Па Кр СрК Чр Ба Бу Ле Рк Сс Св Не Чо Крч Бшк Мк Нрд Рв Јз Ди Ир Грг Бшн Би Чл МР Мђ Лж Шш Бе Ер), в. *отакање 2, опциговање, опцигивање*

претáкати несвр. преливати вино из једне посуде у другу (НБ ВС Пв Гд Бч Су Па Кр СрК Ба Бу Ле Рк Сс Св Не Чо Крч Бшк Нрд Рв Јз Ди Ир Грг Бшн Би Чл МР Мђ Лж Шш Бе), в. *опциговати, опцигивати, пребацивати, преливати, пресипати*

прехрањивање с радња ђубрења винограда вештачким ђубривом (Не), в. *ђубрење*

прецветáвање с фаза кад се на грозду почињу формирати бобице (НБ Вш Пв СрК Ба Ле Рк НСл), в. *бобање, бобичање, формирање бобица, наливање грозда;* в. изр. *виноград прецвето, прешло цветање, прецветава грозђе*

прецветáва грѣжђе (изр.) в. прецветавање (Нрд)

прѣшло цветáње (изр.) в. прецветавање (Јз)

прѣмљен кáлем м в. калем 4 (СрК)

прѣмљена сáдница ж в. калем 4 (СрК Рк)

припецáвати несвр. в. прѣпећи (Љт)

прѣплодан ѣзданак м в. питомина 1 (Крч)

прѣпрема ж радња прављења смеше за запрашивање лозе (Кр СрК Љт), в. *мешање 1, мишање, прављење материје, прављење фарбе, мешање чорбе, прављење чорбе, мешање средстава, справљање чорбе, припрема средстава, мешање материје, мешање фарбе, припремање материје*

прѣпрема средстáва ж в. припрема (Ба)

припрѣмање матѣрије с в. припрема (Љж)

прѣпрѣмно зѣмљиште с в. крчевина (Ле)

прѝпремљено за сáдњу с в. крчевина (СрК)

прѝпремљено зѐмљиште с в. крчевина (Су)

прѝтка ж в. колац (Вш ВС Пв Гд)

прљак м в. сврдло (Ба); *прљак* (Бшк)

прљуша ж в. песак 1 (Рк)

прѝбати несвр. в. пипати (Бч СрК)

прѝбран грѝзд м в. ћибо (СрК)

прѝбус м црна винска сорта (СрК Ле)

прѝврѝти свр. в. преврѝти (ВС)

прѝкисло вѝно с 1. в. бућкуриш 1 (Вш Пв); 2. в. киселица 2 (ВС Лж); *прѝкисло вѝно* (Гд)

прѝкопац м в. прокупац (Чр Рк Крч Мк Нрд Ир Грг Бшн Би МР Лж Шш Бе)

прѝкупац м црна винска сорта (Кр СрК Ба Бу Сс Чо Бшк Мђ НБ Вш), в. *прокопац*

прѝпалица м и ж пеј. в. ждера 1.а. и 1.б. (Вш Ди Мђ)

прѝпáлица м и ж в. пијандура 1 и 2 (Пв)

прѝпало вѝно с в. бућкуриш 1 (Су)

прѝсто спáјање с в. пелцовање 3 (Па)

прѝценат м в. малиган (СрК Ба)

прѝшáро вѝноград (изр.) в. шарак (Ди)

прѝшáрано грѝжђе в. грѝжђе в. (НБ) – *Па тѝ је прѝшáрано мáло.* (НБ)

прѝпољак м в. калем 1 (Нрд)

прѝскалица ж 1. машински уређај за запрашивање лозе (Па СрК Ба Бу Рк Не Чо Крч Бшк Нрд Рв Ди Грг Бшн Би Чл МР Мђ Лж Шш Бе Љт), *прѝскалица* (Вш Пв), в. *атомизер*; 2. прѝскалица, в. *шприц* (Пв)

п̀рскање с радња запрашивања лозе (Вш Па Љт Срк Чр Ба Ле Рк Сс Св Нрд Чо Крч НСл Бшк Рв Кр Јз Ди Ир Грг Би Чл Шш Бе Ер), *п̀рскање* (ВС Пв Гд), в. *шприцање, поливање, шкрапање, заштита, прскање винограда*

п̀рскање винограда с в. прскање (МР)

п̀рскати несвр. запрашивати лозе (Гд Бч Па Кр СрК Чр Ба Ле Рк Сс Св Не Чо Крч НСл Рв Јз Ди Ир Грг Би Чл МР Шш Бе Ер Љт), *п̀рскати* (Вш ВС Пв), в. *шприцати, поливати, шкрапати*

п̀ру̀т м в. питомина 3 (Па)

п̀уд̄арска к̀у̀ћица ж в. кућа (Вш Чо Крч НСл Бшк Нрд Јз Бшн Мђ)

п̀уж м в. цев 2 (СрК)

п̀ужара ж в. песак 1 (Грг)

п̀ун гр̄бзд м в. грозд 1.а. (СрК Чо Шш)

п̀ун р̄д м в. виноград 4 (Ер)

п̀уп м в. пупљак (Бу Не Рв)

п̀упа ж в. пупољак (НБ Па Крч Бшк Мк МР Љт)

п̀упак м в. пупољак (Чр Бу Ле Рк Ди Грг Бшн Чл Мђ Лж Шш Ер)

п̀упљење с фаза када изданци бубре и припремају се за нове изданке (СрК Бу Ле Рв Љт), в. *бубрење, кретање винограда*

п̀упољак м задебљање из којег израста грозд (Пв Бч Кр СрК Ба Чо Нрд Јз Ир Би Бе Ер), в. *пупак, пупа, пуп*

п̀ут̀унција м 1. човек који је ишао у винограду и носио путуњу на леђима, у коју су сви берачи сипали грозђе; 2. в. муљач 3 (Бу) – *Он̄ај п̀ут̀унција који н̄си п̀утуњу, да̄ н̄си гр̄ожђе.* (Бу)

п̀у̀тоњош м в. путуња (Су)

п̀у̀туња ж посуда (у винограду, лозама) у коју сви берачи стављају грозђе (Вш СрК Чр Ба Бу Ле Рк Чо Мк Нрд Ир), *п̀у̀туња* (ВС Гд), в. *потуња, путоњош, бутуња, бутуља, буре 4, каца 3, возионица 3, када 3 – Пу̀туње су оне што йду на ле́ћа са кајшевима.* (Бу)

п̀у̀це с 1. в. зрно (СрК Ба Сс Св Јз Ди Грг Бшн Би Чл Лж Шш Бе Ер); 2. в. звонце 1

(Ле Бшк); 3. в. гроздић 2 (Бшк Ир); 4. в. звонце 3 (Ле)

Р

ра̀дник м в. берач (Ле)

ра̀дница ж в. берачица (Ле)

ра̀дници мн в. берачи (Ле Грг)

ра̀жена сла̀ма ж в. слама (Па)

разведена л̀дза ж в. положница 2 (Чл)

ра̀звођење с в. полагање (Чл)

разређено вѝно с в. беванда (Сс)

ра̀јб м справа за одвајање петельки (Лж Ди Би Чл Грг Бшн Мр Мђ Шш СрК Сс Не),
в. *рајбер, ребри, ребро, требер*

ра̀јбер м в. рајб (Бе Ер Рв)

ра̀јбованье с в. квечовање (Сс Јз Ди Грг Бшн Би Чл Мр Мђ Лж Шш Бе); в.
ребровање

ра̀јбовати несвр. в. муљати 1 (Чр)

ра̀јнски ризлинг м в. ризлинг (СрК Бе Љт Пв Гд Су)

ра̀кија од брѝскве ж в. бресковача (Љт)

ра̀кија од д̀уда ж в. дудовача (Љт)

ра̀кија од зрделије ж в. кајсијовача (Љт)

ра̀кија од ја̀бука ж в. јабуковача (Су)

ра̀кија од ја̀буке ж в. јабуковача (Љт НБ) – *...јел мѡже ра̀кија од ја̀буке?* (НБ)

ра̀кија од ка̀јсије ж в. кајсијовача (Су Кр)

ра̀кија од кру̀шке ж в. крушковача (Бч Су Љт)

ра̀кија од трийше ж в. трешњовача (Љт)

ра̀кија од ту̀ње ж в. туња (Љт)

ра̀кија од шљйва ж в. шљивовица (Љт)

ра̀кй̑аш м в. пијандура 1.б. (ВС Па СрК Ле Чо Мк Рв Ир Бшн Би МР Бе Ер Гд)

ра̀кй̑ско буре с в. буре 2 (Рк Крч Бшк); в. *ракијско буренце*

ра̀кй̑ско буренце с в. ракијско буре (Шш)

ра̀кља ж в. сецамер (Св)

ра̀к винове лџе м в. филоксера (СрК)

ра̀к ко̀рена м в. филоксера (Љт)

ра̀ковина ж в. филоксера (Рк)

ра̀мпаш м в. рампош (Гд Су Кр СрК Љт) – *Ра̀мпаш је шйра или вино већ које је на половини врења.* (Гд)

ра̀мпаш м течност грозђа која се још није увинила (која је још у врењу) (НБ Вш Пв СрК Ба Рк Сс Св Чо НСл), в. *рампаи – После ма̀сте је ра̀мпаш.* (Вш)

ра̀не со̀рте мн в. грозђе а. (Бч Су)

ра̀створ м в. материја (СрК)

ра̀стово буре с в. буре 1.а. (Чо Бу Мк Нрд Ди Бшн Би Чл Бе Не Ир Мђ Шш Ер); *ра̀стово буре* (ВС) – *Ра̀стово буре је и за вино и за ра̀кију.* (Бу)

ра̀стресит грџд м в. грозд 1.б. (Пв)

ра̀фија ж средство (врпца) којом се повезују лозе (Вш ВС Пв Гд Су Чо Крч Бшк Мк Нрд Љт Бе Ер), *ра̀фија* (НБ Бч Кр СрК Бу Рк Не НСл); в. *лика, манила, шаи, шаиа, канап, узица, сита, жица, најлон, пластична копча, пластична спојка, пластична трака, пластична веза, пластична склопка, пластични прстен, најлонски канап*

ра̀хуљаст грџд м в. грозд 1.б. (ВС)

ра̑чва ж в. муљало (СрК)

ра̑шља ж в. муљало (Не)

рђава ра̑кија ж в. брља (Љт)

ре̑бри м в. рајб (Ир Нрд); в. *ребро*

ре̑бро в. ребри (Мк)

ре̑бровāње с в. рајбовање (Ир)

ре̑вуљаст гр̑зд м в. грозд 1.б. (Шш)

ре̑г̑л м в. крчевина (Би)

ре̑гулисано з̑мљиште с в. крчевина (Кр СрК Рк Чо Бшк Нрд Рв Јз Ир Чл МР Мђ Шш); *ре̑гулисāно з̑мљиште* (Бу Сс)

ре̑д м ред лоза у винограду (Гд Бч Су Па Кр СрК Ба Бу Ле Рк Чо Крч НСл Бшк Мк Рв Јз Ир Бе Ер), в. *бразда, шпалир, врста – Ѐмам ђсам ре̑ди винограда.* (Кр)

ре̑дак гр̑зд м в. грозд 1.б. (НБ Су Па СрК); в. *ридак грозд*

ре̑зање с в. резидба (НБ ВС Пв Па СрК Чр Бу Ле Сс Св Шш); в. *резање винограда*

ре̑зање винограда с в. *резање* (Јз Кр) – *У пролеће ре̑жемо виноград...* (Кр)

ре̑зање на б̑к̑л с в. резидба б. (Па)

ре̑зање на ч̑шу с в. резидба а. (Па)

ре̑зање у гла̑ву с в. резидба а. (Гд Грг Би СрК Ир Бшн МР Мђ Шш Бе Ер Љт Чо Сс)

ре̑заће ма̑казе плт в. маказе (СрК Бу Бшк Мк Ди)

ре̑зидба ж радња резања лозе у пролеће (Вш Бч Су СрК Ба Рк Чо Крч НСл Бшк Мк Рв Ди Ир Грг Бшн Би Чл МР Мђ Лж Ер Љт), в. *резање, резивање, резидба винограда, резање винограда, резивање винограда – С ре̑зидбом одре̑ујемо већ на не̑ки на̑чин и колич̑ину и квалит̑ет р̑да и ђнда и квалит̑ет вина.* (Гд): а) кратка ~ када се при резању превише одсече лоза (Не), в. *прекратити, скратити, обредити, оштра резидба, резање на чашу, резање у главу;* б) дуга ~ када се при резању оставе сувише дуги изданци (Не), в.

остављати на род, остављати на кондире, оставити на лук, остављати на дуге лозе, резање на бокал; зелена ~ в. заламање

рѐзидба вѐнограда ж в. резидба (СрК Не Нрд)

рѐзѐрвни ластѐр м в. положница (Бч Су)

рѐзница ж 1. в. елерајз (Ба); 2. в. калем 1(НСл); 3. в. питомина 3 (НБ Вш Чл)

рѐјави грѐзд м в. грозд 1.б. (Ир); *рѐјави грѐзд* (Бшк)

рѐљав грѐзд м в. грозд 1.б. (СрК Чр Ба Ле Рк Сс Св Не Мк Ди Би Бе)

рѐтко вѐно с в. вино и.2. (Бу)

рехуљав грѐзд м в. грозд 1.б. (Бч Су); *рехуљав грѐзд* (Гд Ба)

рѐшѐтка ж в. слама (СрК)

рѐгѐл м в. крчевина (Ди)

рѐголовано зѐмљиште с в. крчевина (Вш Бч Не Бшн Бе Љт Крч Нрд Ир Грг Ер);
рѐголовано зѐмљиште (ВС)

рѐдак грѐзд м. в. редак грозд (Љт)

рѐзлинг м бела винска сорта (Кр СрК Чр Ба Бу Ле Чо Бшк Ди Грг Бшн МР Лж Шш
Ер Вш Гд), в. италијански ~, рајнски ~, банатски ~ (или креаца) – *Од сѐрти
гајимо талијански и рајнски рѐзлинг...* (Гд)

рѐгуља ж в. муљало (Ба)

рѐдан ѝзданак м в. питомина 1 (Пв Гд Кр СрК Рк Не Рв Ди Ир Бшн Чл МР Лж Шш
Бе); в. *родни изданак*

рѐдан ластѐр м в. питомина 1 (НБ); в. *родни ластар*

рѐдна лѐза ж 1. в. питомина 1 (Сс Св НСл Чр Грг); 2. в. чокот 3.б. (Су); 3. в.
виноград 4 (Су)

рѐдни ѝзданак м в. родан изданак (Вш Ба)

рѐдни ластѐр м в. родан ластар (ВС)

рѐдни лѐк м в. питомина 1 (СрК)

рѐдно ѓкце с в. питомина 1 (СрК)

рòдња̋к м в. питомина 1 (Би)

рòза ви́но с 1. в. розе 1 (Бшн Чл Лж); 2. в. розе 2 (Ди Бшн Чл Лж Шш Бе)

розѐ м 1. вино провидно–црвене боје (Пв Гд Бч СрК Св Сс Чо Нрд Рв Ир МР), в. *шилер, шилѐр, ружица, црвено вино, роза вино, црвенкасто вино, румено вино, бистро црвено вино, полуцрвено вино*; 2. назив розе вина (ВС Вш Пв Гд Бч Су Кр СрК Чр Ба Бу Ле Св Не Крч НСл Бшк Јз Ир Грг Би МР Ер), *рòзѐ* (Сс СрК), в. *ружица, шилер, роза вино, црвено вино, розикасто вино, танко црвено вино, светло црвено вино – Додáмо òвога цр̀ног и òнда по жѐ̀љи или цр̀вено или мáње, додáмо тòг цр̀ног на б̀уде розѐ и ѐ̀то тáко...* (Вш) ; 3. в. самоток (Па)

рòзикасто ви́но с в. розе 2 (СрК)

р̀убѝн м вино загасито–црвене боје (Бч); в. *црно вино, црвено вино, мутно црвено вино, бордо вино*

р̀уди (изр.) в. шарак (СрК Ер)

р̀ужица ж 1. в. кевединка (Рк Мк Би); 2. в. розе 1 (Су Ба Не); 3. в. розе 2 (Ле Чо)

румѐно ви́но с в. розе 1 (Мђ)

р̀упа ж отвор на бурету кроз који се точи вино (НБ Вш ВС Пв НСл Бшк Нрд Рв Ди Грг Бшн Би Чл МР Мђ Лж Бе Ер), в. *отвор, врањача, одушка, отвор на дану*

р̀учка ж в. вртаљ 1, чутура (СрК)

р̀учна/ лѐђна маши́на ж в. шприц (Па)

С

савѝјен грòзд м в. грозд 1.а. (Рк Бшк Ди МР Лж Бе)

савѝјање л̀укòва с в. везивање (Бу)

савѝјача ж в. положница (Па)

сáд м 1. в. калем 1 (Кр); 2. једногодишње стабло лозе (Кр МР Лж), в. *ластар 3, једногодац, младар, младица, садовина 2, годишњак, лоза, једногодишње стабло лозе, млад виноград, млада лоза, једногодишњи виноград*

са̀дї́лька ж (дрвена и метална) в. сврдло (Гд)

са̀дити несвр. садити лозу (Бч Ле Сс), в. *садити виноград, садити лозу, садити садовину (млад виноград), садити калеме, подизати виноград*

са̀дити ви́ноград несвр. в. садити (Вш Пв Гд Па Кр СрК Чр Бу Рк Св Не Чо Крч НСл Бшк Мк Нрд Рв Јз Ди Ир Грг Бшн Би Чл МР Мђ Лж Шш Бе Ер)

са̀дити ка̀леме несвр. в. садити (СрК)

са̀дити ло̀зу несвр. в. садити (НБ ВС Су СрК Ба Љт)

са̀дити са̀до̀вину несвр. в. садити (СрК)

са̀дница ж 1. в. калем 1 (Ба); 2. в. питомина 3 (Љт); *са̀дница* (Гд)

са̀дња ж радња садње лозе (СрК Ба Крч НСл Љт), в. *са̀ђење, засад, садња винограда, са̀ђење винограда, са̀ђење младог винограда, садња лоза, садња винове лозе, са̀ђење лозе*

са̀дња ви́нове ло̀зе ж в. садња (СрК)

са̀дња ви́нограда ж в. садња (Вш Пв Гд Бч СрК Сс Св Не Чо Мк Нрд Рв Јз Ди Ир Грг Бшн Би Чл МР Мђ Лж Шш Бе Ер)

са̀дња ло̀за ж в. садња (ВС)

са̀до̀вина ж 1. в. калем 1 (СрК); 2. в. сад 2 (СрК)

са̀ђење с в. садња (НБ СрК Рк); в. *са̀ђење винограда, са̀ђење лозе, са̀ђење младог винограда*

са̀ђење ло̀зе с в. са̀ђење (Су)

са̀ђење ви́нограда с в. са̀ђење (Бу Ле Бшк)

са̀ђење мла́дог ви́нограда с в. са̀ђење (СрК)

са̀зорош м в. сасарош (НБ)

са̀зрело грђжје в. грозђе г. (НБ СрК Бу Ди); *са̀зрело грђжје* (Гд), в. *сазријало грђжје*

са̀зрети свр. в. преврити (НБ)

са̀зријало грђжје в. сазрело грозђе (Па)

сајбел м в. сајбло (Вш)

сајбло с стара сорта (Пв), в. *сајбел*

самоток м бело вино добијено од црног грожђа (СрК), в. *розе, бело вино*

сандук м в. гајба (Јз)

са́сарош м црна винска сорта (због изразито јаке природне боје употребљавао се као бојадисер, односно као боја за црно вино) (Бшн Шш), в. *сазорош*

са́цак м метални треножац на којем се налази доњи део казана за печење ракије (Вш ВС Пв Ле Не Чо Јз Ди Ир Грг Бшн Би МР Шш Бе Ер Крч НСл Бшк Мк Нрд Рв), *са́цак* (Чл), в. *треножац, ноге, ногари за казан*

свѣтло црвено ви́но с в. розе 2 (Рв)

свла́чење (бистрење) ви́на с в. сумпорисање (Бу)

сврѣ́дло с метална шипка којом се буши рупа за садњу лозе (Вш ВС Кр Чр Бч Рк Сс Св Не Јз Ди Би Мђ Лж Шш Ер), в. *колац 1, хидробур, шило, штула, бургија, прљак, садиљка, чивињак, пиштољ*

се́душа ж стара сорта грожђа (Сс Не МР Лж)

се́кант м в. сецамер (Ба)

се́кач м в. сецамер (СрК)

се́ме с коштица у бобици грожђа (Пв Су Па Кр СрК Рк Сс Св Не Чо Крч Бшк Мк Нрд Рв Јз Грг Бшн Би Мђ Шш Ер), в. *семенка, коштица, зрно 2, штица*

се́ме́нка ж в. семе (ВС Бч СрК Чр Ба Бу Ле Ди Ир Чл МР Лж Бе)

се́миџн м бела винска сорта (Ср К), *семиџн* (Гд)

се́нзорска копа́чица ж (новија) в. шпартач (Бч)

се́но с в. *слама* (СрК Мк Нрд Бе ВС); в. *сино*

се́петка ж 1. в. корпа 1 (Вш Пв); 2. в. котарица 1.а. (Пв)

сетоспрема́ч м (новији) в. шпартач (Па СрК Чр Ле)

се́цамер м метални предмет у који се удара чекићем при стављању обруча на

буре (Кр СрК Рк Не), *сеџомер* (Гд), *сеџомбер* (Бу), в. *потук, длето, глето, секант, секач, ракља, гвожђе* – *Сеџомбер је што се набѣја чѣкићом по њѣм.*
(Бу)

сикира ж в. будак (МР Бе)

сила ж нова бела винска сорта створена укрштањем кевединке и шардонеа (СрК)

сино с в. сено (Љт)

сирће с производ који настаје кисељењем вина (ВС Љт), в. *винско сирће, винска киселина*

сита ж в. рафија (Шш)

скадарка ж црна винска сорта (СрК Не), в. *кадарка*

скидање ластара с в. заламање (Су)

скидати киселину пѣпелом в. цеђ (СрК)

скидати с кѣмине в. отакати (Пв Бч)

скрама ж в. бирза (СрК)

скрагити свр. в. резидба а. (СрК Св)

скрњивање с в. заламање (СрК)

слаба ракија ж в. патока 2 (НБ Па СрК Сс Св Бшк Нрд Јз Ер) – *Кажемо слаба ракија или патака, вѣтка.* (НБ)

слабија зѣмља ж в. песак 1 (Чр)

слабије вино с в. слабић (Рв Бшн Би Чл Бе)

слабић м нејако (слабо) вино са мало малигана (СрК), в. *цвајер, чингер, слабо вино, слабије вино, танко вино, стоно вино, нејако вино*

слабо вино с в. слабић (НБ ВС Пв Гд Бч Кр СрК Ба Бу Ле Рк Сс Св Не Чо Крч НСл Мк Нрд Јз Ди Грг Мђ Лж Шш Ер)

славина ж назив шупљег чепа на бурету (кроз који пролази течност без вађења

чепа) (Вш Вс Бч Су Па Кр бу Ле Рк Сс Св Чо Крч НСл Бшк Мк Нрд Рв Јз Ди Ир Грг Бшн Би Чл МР Мђ Шш Бе Ер Љт), *славјна* (Гд); в. *шајтов*, *славиница дрвена*

славиница дрвена ж в. славина (НБ Ле) – *То је славиница дрвена.* (НБ)

слад м в. шећер (Пв)

слада ж в. житњача (Бшк)

сладуњаво вино с в. вино г. (Бу Крч НСл МР)

сланина ж в. слама (Мђ)

сланка ж стара винска сорта карактеристична за палићки крај (Па)

сланкәмѣнка ж црвена винска сорта (Кр СрК Чр Ба Бу Ле Сс Св Чо Крч НСл Бшк Мк Нрд Рв Јз Ди Ир Грг Бшн Би Чл МР Мђ Лж Шш Бе Ер НБ)

слама ж „простирка” која се ставља у посуду за дестилацију у којој је маса за дестилацију да маса не би загорела (НБ Пв Гд Кр СрК Ба Бу Ле Не НСл Бшк Нрд МР Ер), в. *маст, сено, чокови, зејтин, вода, песак, решетка, огризина, црепови, сланина, отава, љуштика, зобна слама, ражена слама – Неко ставља сламу, слама се ставља.* (НБ)

слатко вино с 1. в. шира (НБ Пв Шш); 2. в. вино г. (Пв Гд Кр Рк Св Не Јз Бшк Рв Ди Лж)

слатко грбжје в. гробжје г. (Нрд Ер)

слѡмљена лѡза ж в. патрљци 1 (Св)

смедѣрѣвка ж бела винска сорта (СрК Не Чо Крч Грг Би), *смѣдерѣвка* (Ди Ир Бшн НБ Гд)

смѣша ж в. материја (СрК)

смѡлница ж в. црница (Бу Ле Рв); в. *смољница*

смѡљница ж в. смолница (Рк Св Грг)

смрдуша ж в. брља (Чл)

смўљано грбжје с в. комина 1 (Љт)

совињѡн м бела винска сорта (СрК Ба Рв Љт), *совињѡн* (Гд)

сѡк м в. вода 1 (Пв Гд Па Св Не Шш)

сѡлвајн м. в. клегер 1 (Ле)

сѡртна грѡжђа в. грозђе д. (Кр Крч)

спира́ла ж в. цев 2 (Ба)

спрѡвљање чѡрбе с в. припрема (Гд)

спрѣш м в. прес (Љт)

спрѣшовање с в. отакање 1 (Љт)

срѣдње рѡно грѡжђе в. грозђе а. (Рв)

срѣдство с в. материја (Не)

срѣш ж в. стриж (Вс)

стабѡрка ж в. табарка (НБ Бч Чр) – *Стабѡрка тѡ је јѣдно лимено бѹре у коме је тѡј дестилѡтор који је од чѡстог бѡкра, знѡчи мѡра да је свѣ од бѡкра и тѹ се хлѡди и ѡнда ѡзлази на цѣв.* (НБ)

стаблѡ с в. чокот 3.а. (Гд)

ставити врѡњ в. зачепити (Рв)

ставити дѡнце в. заднити (Бч)

стаклѣнац м в. флаша 1 (Бч)

стаклѣнка ж в. флаша 1 (НБ)

стаѡлак м в. бирвади (Гд)

ста̀ри вѡноград м 1. в. парлог (Бч); 2. в. чокот 2 (СрК); 3. в. виноград 4 (СрК Св)

сте́зати несвр. в. набијати (Вс Гд Бу Љт)

сте́ја ж в. стеља 2 (Ир)

сте́ља ж 1. в. клегер 1 (Гд Су Љт); 2. в. бирза (Ба Рк Св Нрд Рв Јз Грг МР); в. *стреља, стеја*

стѣпен м в. град 2 (НБ НСл)

степѣнар м в. град 1 (Нрд)

стѣне сѣрте мн в. грозђе д. (Бч)

стѣно ви́но с в. слабић (СрК Ир)

стрѣж м в. стриж (Кр Крч)

стрѣља ж в. стеља 2 (Сс)

стрѣч м в. клегер 1 (СрК)

стрѣш м. стриж (Чр)

стриж м в. бирза (Су Па Љт); в. *стреж, стреш, среш*

стругати несвр. в. копати 1 (Ер)

стругач м в. мотика (Ер)

стѹб м (у плантажи) в. колац (Вш ВС Гд Бу Су СрК Чр Чо Крч Бшк Ир Грг Бшн Би Чл МР Мђ Лж Шш Бе Ер); в. дирек

суварак м 1. грозд који је презрео и увенуо на лози (НБ Вш ВС Пв Гд Бч Су Кр СрК Ба Ле Рк Сс Св Не Крч НСл Бшк Нк Нрд Рв Јз Ир Грг Бшн Би МР Мђ Лђ Шш Бе Ер Љт), в. *сушак, сувадина, суво грозђе 2*; 2. в. суво грозђе 1 (Вш СрК Ба Бу Ле Сс Крч НСл Бшк Јз Ир Би МР Бе)

сувадина ж в. суварак 1 (Бу)

сѹв калем м в. лоза 5; в. сѹви калем

сѹв чѣкот м в. лоза 5 (СрК)

сѹви калем м в. сув калем (Рк Рв)

сѹво ви́но с в. вино д. (Су)

сѹво грѣжђе с 1. осушено грозђе (ВС Пв Гд Бч Па Кр СрК Рк Св Не Мк Нрд Ди Грг Бшн Чл Мђ Лж Шш Ер Љт), в. *суварак 2, евенка, мачак, сушак 2*; 2. *сѹво грѣжђе*, в. суварак 1 (Па) – *Стѹбови су дѣнас у плѣнтѣжним ви́ноградима.* (Бч)

сѹзе мн в. вода 1 (Бч Чо)

сумпѡрисање с назив за радњу када се у вино сипа или налива заштитно средство винобран (или што друго) (Вш Вс Бч Су Па СрК Ба Ле Не), в. *ајшлонговање, заштита, заштита вина, чишћење вина од клегера, чишћење вина, свлачење/ бистрење вина, пребацивање вина, заштита за вино, заштита винобраном, заштита ради чишћења вина*

сумпѡрисати несвр. 1. в. ајшлонговати (НБ Вш ВС Бу Су Кр СрК Ба Ле Рк Сс Не Чо НСл Рв Бшн; 2. запрашити лозу сумпором (Вш ВС Бч Кр СрК Чр Ба Ле Рк Сс Св Не Чо Крч НСл Бшк Мк Нрд Рв Јз Ди Ир Грг Бшн Би Чл МР Мђ Лж Шш Бе Ер), *сумпорјсати* (Пв), в. *прашити, надувати*

сѹрово ви́но с в. вино е. (Рк)

сѹцук м в. мошт (СрК)

сѹша ж појава која може проузроковати сушење листа лозе; јака ~ (Пв Гд Бшк Мк Грг Бшн Би Лж Шш Бе Ер), в. *ожеготина од сунца, врућ ветар, јака чорба, шурење листа*

сѹшак м 1. в. суварак 1 (Чо Ди); 2. сѹшāк, в. суво грожђе 1 (СрК)

сѹшење с процес сушења грожђа (СрК Грг), в. *сушење грожђа, остављање на евенке*

сѹшење грѡжђа с в. сушење (Не Јз Би Лж Ер)

сѹшити несвр. сушити грожђе (СрК Ба Бу Не); в. *сушити грожђе*

сѹшити грѡжђе несвр. в. сушити (Јз Грг Би Лж Ер)

Т

табāрка ж хладњак при дестилацији ракије (ВС Пв Гд Па СрК Ба Бу Ле Рк Сс Св Крч Не Чо НСл Бшк Мк Нрд Јз Ди Ир Грг Бшн Би Чл МР Мђ Лж Шш Бе Ер), *табāрка* (Вш Рв), в. *стабарка, хладњак, ладњак, дестилатор, цилиндар*

тако ле́по ви́но с в. вино ж. (Бу)

талијāнска гра́шевина ж бела винска сорта (Би Ер)

та́лог м в. клегер 1 (Пв Па СрК); *та́лог* (Гд), в. *вински талог*

тамјāника ж бела миришљава стона сорта (Бшк Ир Грг НБ)

та̀нко ви́но с 1. в. вино ж. (BC Грг); 2. в. слабић (Ле Мк Рв Лж Бе); 3. в. вино и.2. (Су)

та̀нко црвено ви́но с в. розе 2 (Мк)

тањирача ж (старија) в. шпартач (Па СрК Чр Ба Ле Не Јз Би Чл Шш Бе)

тачка ж в. колац (Кр СрК Чр Бу Ле Рк Сс Чо НСл Бшк Мк Бе)

тѐглица ж в. натегача (Љт Чл Бе Ер)

текѐрѡв м в. обруч (BC)

тѐрен м в. крчевина (НБ)

тѐчност ж в. вода 1 (СрК)

тѐшка зе́мља ж в. црница (Нрд)

тѐшко ви́но с в. вино е. (СрК)

тѣл м в. газа (НБ Крч НСл Бшк Мк) – *Тѡ је тѣл, мрежа. Већинѡм се тѣл стављао.* (НБ)

то̀чи́р м в. левак 1 (Бч Кр СрК Чр Бу)

тра̀варица ж ракија у коју је стављена каква трава (НБ Пв Гд Бч Су Кр СрК Не Чо Крч НСл Нрд Рв Јз Ди Бшн Би Мђ Лж Бе Ер), *трава̀рица* (Ле), в. *травовача*, *биљна ракија* – *Ако се стави трава то је онда тра̀варица.* (НБ)

тра̀вовача ж в. траварица (Шш)

трами́нац м бела винска сорта (СрК Чр Јз Грг Би Љт), *трами́нац* (Гд)

трѐбер м в. рајб (Крч)

трѐћак м в. чокот 3.б. (СрК)

трѐћа го̀дина ж в. чокот 3.б. (Мк МР Шш)

трѐшња ж в. трешњовача (Па Ир Чл)

трѐшњевача ж в. трешњовача (Пв СрК Ле Св Крч Бшк Мк Нрд Јз Мђ)

трѐшњевка ж в. трешњовача (НБ) – *Трѐшњевка се зове, али ретко се прѡви.* (НБ)

трѣшњовача ж ракија од трешања (СрК Не Чо НСл Ди Грг Би МР Лж Шш Бе Ер),
трѣшњовача (Бшн), в. *трешњевача, трешња, трешњевка, кири, ракија од тришње*

трѣлица ж в. квеч (Су Љт)

трнѡкоп м в. будак (ВС Гд)

трѡгодац м в. чокот 3.б. (СрК Бу Ле)

трогѡдишњак м в. чокот 3.б. (Мђ); *трогодѣишњѡк* (СрК)

трогѡдишњи вѣноград м в. чокот 3.б. (Вш Св Би)

трѡножац м в. саѡак (ВС СрК); *трѡножац* (Гд)

трѡљење с в. филоксера (Не)

тѡња ж в. дуњовача (Љт)

тѡпо вѣно с в. вино е. (СрК)

турпѣјара ж в. брља (Св)

Ћ

ћѣбати несвр. в. чибати (Па)

ћѣбо м гроз којем су почупана или поједена зрна на лози (Па), в. *отипан грозд, испипан грозд, очипан грозд, очупан грозд, ишчвакан грозд, иштипан грозд, начет грозд, пробран грозд*

У

ѡзица ж в. рафија (Крч Нрд Јз)

ѡкрштено вѣно с в. беванда (Јз)

ѡкусно вѣно с в. вино ж. (Ле)

утичница ж в. жљеб (Ди)

утор м в. жљеб (Па Рв Ир); *утор* (Ба Ле Бу); в. *утора, утура* – *Утор је тѹ ди да̀но
улази унѹтра. Тѹ је жљеб.* (Бу)

утора в. утор (Рк Св Бшк Чл)

утура в. утор (Не); *утура* (Мђ)

уништен виноград м в. патрљци 1 (Крч)

упасовати в. заднити (Гд)

Ф

фалично вино с в. киселица 2 (Па)

фалц м в. жљеб (НБ Чр Би) – *Ми ка̀жемо фалц.* (НБ)

фарба ж в. материја (СрК Чр Ба Ле Рк Сс Мк)

фарбаре мн в. базен (Чр Нрд Бу)

ферментација ж 1. в. врење (СрК Ба); 2. в. печење (СрК)

фйксли в. цвајер 2 (Не)

филаксе́ра ж в. филоксера (Кр Јз Бшн Би Чл Мђ)

филоксе́ра ж болест у корену лозе од које се суши цео чокот и лишће (Вш ВС НБ
Бч Па Ба Крч Мк МР Бе Ер), в. *филаксера, рак винове лозе, раковина, рак
корена, труљење* – *Филоксе́ра је уништи нѐповратно, тѹ нѐма ле́ка.* (НБ)

фйно вино с в. вино ж. (Па СрК)

фла̀ша ж 1. стаклена посуда за ракију запремине до 2 литра (НБ Вш ВС Пв Гд Су
Кр СрК Чр Ба Бу Рк Сс Св Чо Крч Бшк Мк Нрд Рв Јз Ир Грг Би Чл МР Лж
Шш Бе Ер), в. *дволитра, боца, стакленка, стакленац, литра, балонче*; 2. в.
олба

фла̀ша за вино ж в. олба (Ер)

формирање бѹбница с в. прецветавање (Бч, СрК), *фѹмирање бѹбница* (Гд)

формирање грџда с в. цветање 1(Гд)

франковка ж црна винска сорта (СрК Чр Ба Бу Св Не Бе Пв Гд Су)

францџз м 1. в. дивљац 2 (Кр Чо), 2. врста црног грожђа са веома тврдом опном (Рв Ди Чл), в. *французица, левак*

францџзица ж в. францџз 2 (Ер)

фрџза ж (новија) в. шпартач (Вш Кр СрК Чр Бу Ле Рк Сс Св Не НСл Бшк Рв Јз Грг Би Мђ Бе Шш)

фртџљ м в. вртаљ 1 (СрК Не Бшн Бе Би) – *Фртџљ је са двџ рџчке и слџжи за сџтање вџна у лџвак, у бџре.* (СрК)

фртџљче с в. вртаљ 1 (Јз)

фџга в. жљџб (Бч)

фџруна ж в. казан 2 (Рв Ди Грг Би СрК)

Х

хџмбург м црна винска сорта (Кр СрК Чр Рк Св Не Чо Крч НСл Бшк Мк Рв Јз Ир Грг Бшн Би Чл Мђ Лж Ер Бу Су Па), *џмбург* (Нрд), *хџмбург* (Пв Гд)

хџдробџр м (на воду) в. сврдло (Пв Бч СрК Ле); *хџдробџр* (гд), *хџдробџр* (Бе)

хлџдњац м в. табарка (Па); *хлџдњац* (Су), в. *ладњац*

хлорџза ж болест винове лозе при којџ лишџе губи зеленило и постаје жуто (Бч), в. пламењача

хрџпави дџо м в. наличје (Су)

Ц

цвајгл в. цвајер 2 (СрК)

цвајер м 1. в. слабић (Св); 2. вино које је добијено додавањем шећера и воде у комину од које је одстрањено вино (Ба Ле Св Грг Мђ), *цвајер* (Рв МР), в. *чингер, шилер, шилер, цвајгл, фиксли, прављено вино, вештачко вино*

цва́тање с в. цветање 2 (Јт)

цвѣтање с 1. фаза кад се на лози формирају гроздови (НБ Бч Па СрК Чр Бу Ле Рк), в. *заметанье, цветање винограда, формирање грозда, затварање грозда*; 2. фаза цветања лозе (НБ Па Кр СрК Чр Ба Бу Ле Рк Не НСл Бшк), в. *цватање*; в. изр. *виноград цвета, виноград у цвету*

цвѣтање винограда с в. цветање 1 (Јз)

цвѣчек м в. киселица 2 (Не)

цвоња́к м в. гроздић 2 (Мк)

цѣв ж 1.в. натегача (НБ Сс Св); 2. део који иде од посуде за дестилацију кроз хладњак до излаза из којег цури ракија (Гд СрК Чр Бу Рк Сс Св Не Чо Крч НСл Бшк Мк Нрд Рв Јз Ди Ир Грг Бшн Би Чл МР Мђ Лж Шш Бе Ер), в. *лула, спрала, кривина, дестилир, пуж, змија*

цѣгер м в. корпа 1 (СрК Бу Рк Чо Нрд Јз Ир Грг Бшн Би Чл МР Мђ Лж Шш Бе Ер)

цѣдити несвр. в. отакати (Вш Гд Св Бшк Нрд Рв)

цѣђ ж радња кад се сипа пепео у вино које је почело да се квари (Св), в. *чишћење с пепелом, скидати киселину пепелом*

цѣђење с в. отакање 1 (Пв Гд Крч Нрд Грг); в. *цеђење пресовањем*

цѣђење прѣсовањем в. цеђење (Бу)

цѣфра ж в. цибра 1 (Јт)

цѣђење с в. цеђење (Јт)

цѣкѣ в. бућкуриш 1 (Чр)

цѣкѣт в. киселица 2 (Ба Ле); *цѣкет* (Бу)

цикѣтирано ви́но с в. вино д. (Бшк)

цили́ндар м в. табарка (Кр)

цѝмѣнта ж в. лончић (Бшк Нрд Јз Ир Грг ВС НБ); *цѝмента* (НБ Гд)

црвена маџарка ж сорта грожђа (Чл)

црвѣнкасто ви́но с в. розе 1 (Бу)

црвено ви́но с 1. в. рубин (Срк Ба Сс Св); 2. црвѣно ви́но в. розе 1 (ВС Кр СрК Рк Крч НСл Бшк Ди Грг Шш Бе Ер); 3. в. розе 2 (Мђ Љт)

цре́во с в. натегача (Гд Кр СрК Ба Бу Ле Рк Не); *цре́во* (ВС), в. *цриво*, *гумено црево*

цре́пови мн в. слама (Гд)

црѝво с в. црево (Су)

цр̀на зѣмља ж в. црница (Бе); *цр̀на зѣмља* (Па)

цр̀на пијандура ж пеј. в. ждера 1.б. (НБ) – *За жѣну која мно̀го пије ка̀жемо цр̀на пијандура.* (НБ)

цр̀ни бургундац м в. бургундац (Ба Бе)

цр̀ни пѣгавац м болест винове лозе при којој се појављују најпре мрке, а затим црне пеге на ластарима и проузокују њихово сушење (Пв), в. *пламењача*

цр̀ни пѣсак м в. црница (Су); в. *цр̀ни писак*

цр̀ни пѝсак м в. црни песак (Љт)

цр̀ница ж земља са много хумуса на којој је виноград (Срк Чо НСл Бшн Мђ МР Шш), *цр̀ница* (Пв НБ Ер), *цр̀ница* (Ди), в. *смољница*, *чернозем*, *добра земља 1*, *цр̀на земља*, *плодна земља*, *јака земља*, *богата земља*, *нађубрена земља*, *првокласна земља*, *тешка земља*, *цр̀ни песак*, *цр̀ни писак*

цр̀но ви́но с в. рубин (НБ Вш ВС Па Кр СрК Бу Крч НСл Нрд Рв Ди МР Грг Би Чл Бе), *цр̀но ви́но* (Пв Гд Не Чо Ер)

цр̀но отѣло с в. отело (ВС)

цѝбок м в. бућкуриш 1 (Ир)

цуга̀рошка ж 1. пеј. в. ждера 1.б. (Рк); 2. в. пијандура 2 (Рк)

Ч

чабања ж в. чобања (Пв)

чакањац м в. будак (Љт)

чапати несвр. в. пипати (Бшк Мк)

чапурика ж в. шапурика (Шш)

чаша ж чаша из које се пије вино (НБ Вш ВС Гд Па Кр СрК Чр Ба Бу Ле Рк Сс Св Не Чо Крч НСл Рв Јз Ир Бшн Би Чл МР Лж Шш Бе Ер Љт), в. *винска чаша, чаша за вино*

чаша за ви́но ж в. чаша (Су Мђ)

чаша за ра́кију ж в. чашица (Су)

чашица ж чаша из које се пије ракија (НБ Вш ВС Пв Гд Бч Па Кр СрК Чр Ба БУ Ле Рк Сс Св Не Чо Крч НСл Бшк Мк Нрд Рв Јз Ди Ир Грг Бшн Би Чл МР Мђ Лж Шш Бе Ер), в. *чаша за ракију, шампли*

чекић м чекић којим се набијају обручи на бурету (НБ ВС Кр Ле Св Чо Бшк Рв Јз Ди Ир Грг Бшн Би Чл МР Лж Шш Бе Љт), *чекић* (Вш Пв Па), в. *маца, маљица, чекић за набијање, пинтерски чекић, дрвени чекић, чекић за обручје – Чекићем се набијали обручеви.* (Ле)

чекић за набијање м в. чекић (Бшк Ер)

чекић за обручје м в. чекић (НСл)

чело лйста в. лице (НСл)

чеп м в. врањ (НБ Вш ВС Пв Гд Бч СрК)

чёрнозем м в. црница (Не Јз)

чѐст грѐзд м в. грозд 1.а. (НБ Кр Бу)

чи́бати несвр. в. пипати (Су); в. *читати, ћибати*

чйвињак м в. сврдло (НБ)

чѝнгер м 1. в. слабић (Бшк); 2. в. цвајер 2 (Крч Бшк)

чѝпати несвр. в. чибати (Љт)

чѝшћење вина с в. сумпорисање (Сс Рв Грг); в. *чишћење вина од клегера*

чѝшћење вина од клегера с в. чишћење вина (Ди Мђ Шш Ер Љт)

чѝшћење с пѝпелом с в. цеђ (СрК)

чѝбања ж посуда у коју се точи испечена ракија (Вш ВС Кр Чр Ба Ле Мк Рк Сс Св Не Чо Крч Бшк Нрд Рв Јз Ди Ир Бшн Би Чл Мр Мђ Шш Бе Ер), в. *чабања, канта, кофа, кабо, дворучка, ампер, лонац, шавољ – Чѝбања је она која се меће испод казана да цури ракија љ њ љ*. (Бу)

чѝкот м 1. доњи задебљали део лозе без изданка (НБ ВС Пв Гд Су Па Кр СрК Чр Ле Сс Св Чо Крч НСл Бшк Нрд Рв Ди Грг Бшн Би Чл МР Мђ Лж Шш Бе Ер), в. *глава, кордуница, глава чокота, врат чокота, стари чокот*; 2. вишегодишњи изданак лозе (НБ ВС Пв Гд Бч Кр СрК Ба Рк Св Бшк Нрд Ир Грг Бшн Чл МР Мђ Лж Шш Бе Љт), в. *виноград 2, лоза 2, кордуница 2, кондир, вишегодишњи изданак, стари виноград 2*; 3. стабло лозе (НБ ВС Пв Гд Бч Су Кр СрК Чр Ба Бу Ле Рк Сс Св Не Чо Крч Мк Нрд Јз Рв Грг Бшн Би Чл МР Мђ Лж Шш Бе Ер), в. *лоза, ластар, летораст, стабло*; а) двогодишње стабло лозе (НБ Пв Па Бшк Ир Грг Бшн Љт), в. *лоза 4, двогодац, двогодишњак, стабло, двогодишњи виноград, млад виноград 2, млада лоза 4, двогодишњи калам, друга година*; б) трогодишње стабло лозе (НБ ВС Пв Гд Па Бшк Ир Грг Бши Лж Љт), в. *трогодац, виноград 3, лоза 5, трењак, трогодишњак, кордуница 3, трогодишњи виноград, трења година, први род, родна лоза 2*; в) в. виноград 4 (НБ ВС Пв Гд Па Бшк Ир Грг Бшн Лж Љт);

чѝрба ж в. материја (Вш ВС Гд СрК Чл); а) јака ~ кад се направи много јаче средство за прскање од неког оптималног; б) бѝрдѝвска ~ средство за прскање на бази плавог камена и креча, в. *плави камен*

чѝма ж в. петелька 2 (Па)

чѝтура ж дрвена посуда из које се пије вино (Рв Чл), в. *шкаф, шавољ, ручка, врч, капуња, буклија, дрвени бокал, дрвена канта, мали вртаљ*

Ц

цѝбра ж 1. комине које су остале после дестилације (Вш Пв Гд Бч Кр СрК Чр Ба Ле

Рк Сс Св Не Чо Крч НСл Бшк Мк Нрд Рв Јз Ди Ир Грг Бшн Би Чл МР Мђ Лж Шш Бе Ер), в. *комина, ком, џефра, амура, искувана комина, испечена комина – Оно што остане после пџчџња рџкије је џџбра*. (Кр) ; 2. в. брља (Бч СрК Ир)

џџбруша ж в. брља (Ба)

Ш

шџвољ м 1. в. вртаљ 1 (НБ Су ВС Гд); 2. в. чутура (НБ); 3. в. каца 1 (НБ); 4. в. чобања (Јџт)

шампџњац м назив пенушаваг вина (Вш ВС Пв Су Па Кр СрК Не Чо Крч НСл Бшк Мк Рв Ир Бе Бшн Шш Ер), в. *пенушавац, пенушаво вино*

шџпура ж в. петелька 2 (Сс); в. *шепура*

шџпурџка ж в. петелька 2 (Бч Св Не Нрд Јз Ер); в. *шепуриџка, чапуриџка*

шџпурџина ж в. петелька 1 и 2 (Ба)

шџџра (се) (изр.) в. шарак (Јџт НБ НСл) – *Кџжемо шџџра се вџноград*. (НБ)

шџџрак м појава када прва зрна почињу зрети (Вш ВС Гд Ба), в. *шџџрање, шџџрење, шџџрање вџнограда*; в. изр. *шџџри, шџџра, прошџро вџноград, руди, зарудио*

шџџрање с в. шарак (Чр Сс)

шџџрање вџнограда с в. шарак (Бу)

шџџрење с в. шарак (СрК)

шџрдонџ м бела винска сорта (ВС Гд Су Бшк Бе), *шџрдонџ* (Ба Ир)

шџџри (изр.) в. шарак (СрК НСл)

шџџсла ж в. племенка (Бч Су)

шџџш м в. рафија (Чр Ба Ле Рк Сс Св Не Бшн Би Мђ Ле); в. *шџџша*

шџџша ж в. шџџш (Ди)

шѐпура ж в. шапура (Ди Грг Бшн Би Чл Мђ)

шѐпуре мн остаци грожђа после града (Чл Мђ), в. *трулежина, патрљци 2, бадрљци 2, батрљнице 2, штета 2, оштећен грозд*

шепўрика ж в. шапурика (МР Лж)

шѐпўрка ж в. петелька 2 (Рв Ир Грг)

шѐри м в. вишњовача 2 (ВС Бч Кр Не)

шѐрна ж в. казан 2 (НБ Јз)

шѐћер м општи назив за материју која се (понекад) додаје маси за дестилацију у циљу добијања више ракије (Бч Кр СрК Чр Бу Ле Рк Сс Св Не Чо Крч НСл Бшк Мк Нрд Јз Ди Ир Грг Бшн Би Чл МР Мђ Лж Шш Бе Ер), *шѐћер* (Вш ВС Пв Гд Па); в. *вода 3, патока 2, вотка, мед, слад*

шећеруша ж 1. ракија у коју је стављен шећер при дестилацији (Гд Бч Љт Кр СрК Бу Ле Рк Св Не Чо Крч НСл Бшк Мк Нрд Рв Јз Ир Грг Бшн Би Чл Мђ Лж Шш Бе Ер), *шећеруша* (Пв); 2. ракија у коју је стављен шећер после дестилације (Гд Бч Кр Чо Крч НСл Бшк Мк Нрд Јз Рв Ди Ир Грг Бшн Би Чл Мђ Лж Шш Бе Ер Љт), *шећеруша* (Пв), в. *полушећеруша, ликер*

шѐло с в. сврдло (Су Грг Бшн МР)

шѐлер м 1. в. розе 1 (Вш); в. *шиљер*; 2. шѐлер в. розе 2 (Вш); 3. в. цвајер 2 (Су)

шѐљер м 1. в. шилер 1 (Ба); 2. в. цвајер 2 (СрК)

шѐне мн 1. в. бирвади (Па); 2. в. обруч (Лж)

шѐра ж течност која се добија муљањем грожђа (слатко вино) (Гд Бч Су Кр СрК Чр Ба Ле Рк Сс Св Не Чо Крч НСл Бшк Мк Нрд Рв Јз Ир Грг Бшн МР Мђ Шш Ер), в. *масул, маста, маст, муит, мура, слатко вино – Слатко ви́но зове́мо шѐра.* (Кр)

шѐромер м инструмент за мерење сласти вина (СрК Сс Св Рв Јз Грг Љт), в. *широметар*

шѐрометар м в. широмер (НБ Кр Чр Ди) – *Шѐрометар је за мѐрење слáсти ви́на.* (НБ)

шкãрт м в. звонце 3 (СрК)

шкãф м в. чутура (Гд)

шкрѡпање с в. прскање (НБ)

шкрѡпати несвр. в. прскати (НБ)

шкрѡњање с в. заламање (НБ)

шлѡг м в. натегача (Ле Рк Ир)

шлѡѡк м в. шлауф (Крч)

шлѡѡф м в. натегача (Вш Пв СрК НСл Бшк Мк Јз МР), в. *шлаук – Шлѡѡф је црево којим смо извлѡчили вино и ракију из бурега.* (Вш)

шљѡва ж в. шљивовица (Па)

шљѡвка ж в. шљивовица (Гд)

шљѡвовица ж ракија од шљива (НБ Вш ВС Пв Бч Су Кр СрК Чр Ба Бу Ле Рк Сс Св Не Чо Крч НСл Бшк Мк Нрд Рв Јз Ди Ир Грг Бшн Би Чл МР Мђ Лж Шш Бе Ер), в. *шљивка, шљива, ракија од шљива – Од шљива се зове шљѡвовица.* (Кр)

шљѡка м пеј. в. ждера 1.а. (Па)

шљѡкара м и ж 1. пеј. в. ждера 1.а. и 1.б. (НСл); 2. м в. пијандура 1 (Па)

шљѡкација м в. пијандура 1.б. (НБ)

шпѡлѡр м в. ред (Пв Бч Су СрК Не Бшк)

шпѡновати несвр. в. затећи (Рк Св)

шпѡртѡч м машина за окопавање или уопште обраду земље на којој су лозе (старија) (Пв Гд Су СрК Чр Ле Сс Не Јз Ир Грг Мк Рв Чл МР Бшн Би Шш Бе Мђ Ер), в. *тањирача, плуг, парача, фреза, сетоспремач, мотокултиватор, култиватор, подривач, сензорска копачица*

шпѡритус м в. курузара (СрК Ир Ер)

шпѡца ж в. семе (Јѡт)

шпѡѡц м 1. ручни уређај за запрашивање лоза (Јѡт НБ Вш ВС Гд Кр СрК Чр Ба Бу Рк Сс Св Не Чо Крч НСл Бшк Мк Нрд Јз Ди Ир Грг Бшн Би Чл МР Мђ Лж Шш Бе Ер), в. *прскалица 2, леђна прскалица, ручна/ леђна машина – Узмем*

о̀вај од десѐтак литара, пла̀стични шприц, на сам пр̀скала. (Вш); 2. в. базен (Бу)

шприцање с в. прскање (Мк Нрд Рв Грг Бшн Мђ Лж Бе); *шприцање* (СрК Чр Рк Бшк), *шприцање* (Бу Крч)

шприцати несвр. в. прскати (СрК Бу Не Чо Крч НСл Нрд Рв Грг Бшн Лж Бе); *шприцати* (СрК Рк Сс Бш Мк)

шприцер м вино када се пије помешано са содом или киселом водом (НБ Пв Бч Су Па Кр СрК Чр Ба Бу Ле Рк Сс Св Не Чо Крч НСл Бшк Мк Нрд Лж Шш Ер Рв Јз Ди Ир Грг Бшн Би Чл МР Мђ Бе Љт), *шприцер* (Вш ВС Гд), в. *гемшит* – *Ка̀д вѝно помѐша̀мо са кѝсело̀м во̀дѐм, то̀ је шприцер.* (Кр)

штѐмпли м в. чашица (Рк)

штѐпѝ рѐзник м в. питомина 3 (Пв)

штѐлфоз м в. каца 1 (Вш) – *Ка̀д се исцѐди вѝно, на се ста̀ви ко̀мина и то̀у штѐлфоз се ста̀вља̀ло...*(Вш)

штѐта ж 1. в. патрљци 1 (Љт); 2. в. шепуре (Љт)

штѝпати несвр. в. пипати (Пв)

штѹла ж (дрвена) в. сврдло (Мк Нрд Рв Мђ)

шѹрење лѝста с в. јака чорба, в. суша (СрК)

шѹсвѝнгла ж посуда у коју се лије вино после издвајања од комина (СрК Чр Бу), в. *вртаљ 2, подинка* – *Шусвѝнгла је о̀ва̀лна и она иде под ардѐв кад се опцигује вѝно.* (Бу)

VI. ЛИНГВИСТИЧКЕ КАРТЕ СА КОМЕНТАРИМА

У овом делу примењен је ареални приступ па је део грађе представљен кроз 20 лингвистичких карата са пратећим коментарима. У изради карата примењен је лингвогеографски метод, којим смо се служили на пројекту Института за српски језик САНУ – *Дијалектолошка истраживања српског језичког простора* при изради пробних карата за *Српски дијалектолошки атлас*, а који је иначе општеприхваћен у словенској лингвогеографији. Помоћу карата добијена је јаснија слика о територијалној распрострањености појединих лексема. Принцип који је примењен у изради карата био је следећи: најфреквентнија лексема на карти је дата прва и обележена је затамњеним кругом. Један знак означава једну лексичку базу, а различитим модификацијама једног знака представљени су различити деривати једне базе. Усамљене лексичке реализације које су забележене само у једном пункту на карти су обележене звездом, а објашњене у коментару. Уколико у неком пункту није забележена тражена лексема, то је на карти представљено цртицом, а објашњено опет у коментару. Прво је дат коментар, а на страници иза и одговарајућа карта.

Карта бр. 1 'биљка која рађа грозђе

В. коментар у одељку 2.1.

Карта бр. 2 'ред лоза у винограду'

Уочава се зона у централном делу Фрушкогорског региона где се употребљава лексема *бразда*, а лексема *врста* јавља се само у два пункта у Банату (ВС и Гд).

Карта бр. 3 ‘соха која је постављена уз лозу’

У пункту (СрК) поред лексема *стуб* и *тачка*, звездицом је означена појединачна лексичка реализација *наслон*. Лексема *притка* јавља се само у Вршачком региону, а лексема *тачка* у североисточном делу Фрушкогорског региона. В. и објашњење под 5.5.

Карта бр. 4 'даска која се налази у саставу дна бурета'

У Вршачком региону, у пунктовима око Тисе и у једном месту на северу Бачке појављује се лексема *данце*, којима се прикључује мали отворени²¹⁸ ареал у североисточном делу Фрушкогорског региона.

²¹⁸ Пошто су испитивана три одвојена и удаљена рејона, а не цела Војводина, ареали се нису могли повлачити ни затварати, осим тамо где је густа мрежа пунктова, а то је Фрушкогорски регион.

Карта бр. 5 ‘једна бобица у грозду’

У пункту (Јз) забележене су две лексеме: *пуце* и *бобица*. Лексемом *пуце* означава се бобица грозда док је зелена, а лексемом *бобица* када је зрела. Издвајају се две јасне зоне у Срему – североисточни, где се јавља лексема *зрно* и централно-западни, где доминира лексема *пуце*. Интересантно је и да је у два пункта са различитих страна Тисе (Бч и НБ) забележен исти облик – лексема *пуце*.

Карта бр. 6 ‘коштица у бобици грожђа’

У пункту (Па) поред лексеме *семе* забележена је и лексема *зрно*. Звездицом је означена усамљена лексичка реализација *штица* која се јавља у пункту (Јџ). В. и објашњење под 7.2.4.

Карта бр. 7 'омотач на бобици грожја'

Карта бр. 8 ‘назив бурета које стоји усправно’

У пунктовима са звездицом забележене су појединачна лексичка остварења:
шавољ (НБ) и *ителфоз* (Вш). В. објашњење под 9.2.2.1.

Карта бр. 9 ‘остатак грозда којем су почупана или поједена зрна на лози’

У Срему у североисточном делу Фрушкогорског региона и у једном пункту са његове западне стране издваја се ареал у којем је забележена лексема *петељка*.

Карта бр. 10 ‘назив слатког вина’

Најфреквентнија на целом терену је лексема *шира*, а само у једном пункту означеном звездицом јавља се усамљена лексичка реализација *мура* (Лж). Облик *мушт* бележи и *Речник српских говора Војводине*, и то у два пункта у Мађарској (Деска и Ловра). У Фрушкогорском региону се јасно издваја зона употребе лексеме *шира*.

Карта бр. 11 'назив течности и остатка гроздова у бачви после муљања'

Звездицом су означена појединачна лексичка остварења *логор* (ВС) и *смуљано грозђе* (Јбт).

Карта бр. 12 ‘одливати вино које је помешано с комином’

У пункту означеном звездицом забележен је облик *претакати* (Бу), док се у пункту (Јз) јавља свршени облик глагола – *оцедити*. У централном делу Фрушкогорског региона издваја се мали ареал у којем се употребљава лексема *цедити*.

Карта бр. 13 ‘мерна јединица за јачину вина’

Цртицом је означено да тражена лексема није забележена у пункту (НБ).
Детаљније објашњење в. у одељку 12.1.1.

Карта бр. 14 ‘талог који се дугим стајањем формира у посуди у којој је вино’

У пункту (СрК) поред лексема *киселица* и *талог*, јавља се и лексема *стреч*, док је звездицом означена усамљена лексичка реализација *солвајн* забележена у пункту (Је). Лексема *логор* јавља се само у Вршачком региону, а лексема *клегер* само у Срему, где се издваја и мали ареал у којем се употребљава лексема *киселица*.

Карта бр. 15 ‘дрвена подлога на којој стоји буре у циљу лакшег точења’

У пункту (СрК) поред лексема *бирвади* и *подваљци*, забележена је и лексема *ногари*. У пункту (Ле) уз лексему *подваљци*, јавља се и усамљени облик *леге*, док се у пункту (Кр) поред лексеме *греде*, региструје се и лексема *пајвани*. Форма *бирвад* јавља се у пунктовима (Ба Бе), а облик са обезвученим сугласником на крају – *бирват* забележен је у пунктовима (Чр Бу НСл Бшн). Звездицом су означене појединачне лексичке реализације: *шине* (Па), *палете* (НБ), *палије* (Вш), *клоцне* (Пв) и *сталак* (Гд).

Карта бр. 16 ‘комине које су остале после дестилације ракије’

Звездицом су означена усамљена лексичка остварења *амура* (НБ) и *цефра* (Јт).

Карта бр. 17 'ракија од дуња'

У пунктовима (Бч Сс Бшн) цртицом је означено да тражена лексема није забележена. Издваја се једна зона у Фрушкогорском региону где се јавља облик *гуњовача*. Врло је занимљиво да се на северу Бачке у пункту (Јт) код Буњеваца чува стари облик *туња*, што је на карти означено посебним знаком и звездицом. Објашњење в. под 10.9.2.5.

Карта бр. 18 ‘посуда плетена од прућа у којој се носи грожђе’

У пункту (Ле) поред лексеме *корпа* јавља се и усамљени облик *батара*, означен звездицом. Лексема *кошар* јавља се у Региону суботичко-хоргошке пешчаре, а облик *кошара* само у једном пункту у Банату (Гд). За лексему *сепетка* карактеристично је да се јавља само у два пункта у Вршачком региону.

Карта бр. 19 ‘процес преливања вина из једне посуде у другу’

У пункту (СрК) поред лексема *претакање* и *опциговање*, јавља се и усамљени облик *пребацивање* који је означен звездицом. Уочава се мали ареал у Фрушкогорском региону где се упоредо употребљавају лексеме *претакање* и *опциговање*.

Карта бр. 20 ‘кућица у винограду’

Звездицом је означена усамљена лексичка реализација *кућа* која је регистрована у пункту (Су). Издваја се мали ареал у Фрушкогорском региону, где је забележена сложена лексема *пударска кућица*. В. објашњење у одељку 14.4.

VII. СПИСАК ПУНКТОВА И ИНФОРМАТОРА

Срем

Баноштор (Ба): Милан Шијачки, рођ. 1961.

Беркасово (Бе): Бранко Митровић, рођ. 1950.
Митар Валентировић, рођ. 1930.

Бешеново (Бшн): Живан Микић, рођ. 1930.
Сима Тирић, рођ. 1930.

Бешка (Бшк): Живко Грковић, рођ. 1944.

Бингула (Би): Митар Лончаревић, рођ. 1930.

Буковац (Бу): Милан Вунић, рођ. 1946.
Сава Станков, рођ. 1931.

Гргуревци (Грг): Ђорђе Ристић, рођ. 1939.
Василије Јакотреновић, рођ. 1939.

Дивош (Ди): Душко Радичић, рођ. 1931.

Ердевик (Ер): Живан Сремчић, рођ. 1946.

Ириг (Ир): Ђорђе Миленковић, рођ. 1937.
Боривој Радошевић, рођ. 1949.

Јазак (Јз): Василије Радуњић, рођ. 1931.

Крушедол (Кр): Ђорђе Марковић, рођ. 1944.

Крчедин (Крч): Петар Егић, рођ. 1929.
Живко Кечић, рођ. 1932.

Лединци (Ле): Тодор Антонијевић, рођ. 1936.

Лежмир (Лж): Душан Зеленковић, рођ. 1935.
Радмила Возаревић, рођ. 1934.

Мала Ремета (МР): Петар Кирјаковић, рођ. 1934.
Живан Грујић, рођ. 1939.

Манђелос (Мђ): Станислав Белић, рођ. 1929.

Марадик (Мк): Тодор Савић, рођ. 1919.
Јован Рашић, рођ. 1955.

Нерадин (Нрд): Славко Јаковачки, рођ. 1935.
Павле Иванић, рођ. 1954.

Нештин (Не): Славко Влајковић, рођ. 1959.
Милан Влајковић, рођ. 1922.

Нови Сланкамен (НСл): Никола Милошевић, рођ. 1959.

Раковац (Рк): Николај Јовановић, рођ. 1928.

Ривица (Рв): Бора Аврамовић, рођ. 1935.
Паја Бркић, рођ. 1934.

Свилош (Св): Стеван Вуковић, рођ. 1949.

Сремски Карловци (СрК): Стеван Јовановић, рођ. 1955.
Сава Павловић, рођ. 1946.
Жарко Живановић, рођ. 1967.

Милош Апатовић, рођ. 1939.

Сусек (Сс): Милан Јелкић, рођ. 1935.

Чалма (Чл): Десанка Шарошковић, рођ. 1938.
Радивој Матић, рођ. 1924.

Черевих (Чр): Јован Пантелић, рођ. 1959.

Чортановци (Чо): Светислав Опачић, рођ. 1930.

Шишатоваци (Шш): Бранко Пармаковић, рођ. 1940.

Банат

Велико Средиште (ВС): Димитрије Деђански, рођ. 1950.
Добринко Момчилов, рођ. 1953.

Вршац (Вш): Томислав Павловић, рођ. 1960.
Јелена Фољански, рођ. 1932.

Гудурица (Гд): Јосиф Недин, рођ. 1971.
Ненад Јовчев, рођ. 1977.
Ђорђе Крстов, рођ. 1947.

Нови Бечеј (НБ): Тихомир Николић, рођ. 1932.
Живојин Попов, рођ. 1945.
Милица Марчићев, рођ. 1954.

Павлиш (Пв): Горан Тодоров, рођ. 1970.
Стеван Болесников, рођ. 1953.

Бачка

Бечеј (Бч): Љубомир Павловић, рођ. 1951.

Палић (Па): Иван Човић, рођ. 1948.

Суботица (Су): Миодраг Кујунџић, рођ. 1963.
Петар Чувардић, рођ. 1954.

Љугово (Љт): Манда Вуковић, рођ. 1960.
Ката Крмпотић, рођ. 1935.
Тугомир Петреканић, рођ. 1961.

VIII. ЛИТЕРАТУРА

- Богдановић, Н. (2008) Земљописна и њој сродна лексика југоисточне Србије, *Српски дијалектолошки зборник LV*, Београд, 429–518.
- Богдановић, Н., Д. Вельковић (2001) *Жупски виноградарски речник*, Алексинац: Скупштина општине Александровац, Музеј винарства и виноградарства.
- Божовић, М. (1984) Сточарска лексика Ибарског Колашина, *Прилози проучавању језика* 20, Нови Сад: 189–192.
- Божовић, М., С. Башчаревић (2005) Лексика домаће радиности Ибарског Колашина, *Баштина* 19, Приштина – Лепосавић: Институт за српску културу, 9–18.
- Болић, П. (1816) *Савршен виноделац...*
- Бошњаковић, Ж. (1985) *Пастирска терминологија Срема*, Нови Сад: Филозофски факултет, Институт за јужнословенске језике, 174.
- Бошњаковић, Ж. (1991) Из ратарске терминологије Срема (*nomina instrumenti*), *Српски дијалектолошки зборник*, XXXVII, Београд, 709–740.
- Букумирић, М. (1983) Из ратарске лексике Гораждевца (код Пећи), *Прилози проучавању језика* 19, Нови Сад, 71–105.
- Букумирић, М. (1992) Пастирска лексика села Гораждевца, *Зборник Матице српске за филологију и лингвистику XXXV/ 1*, Нови Сад, 161–193.
- Букумирић, М. (2001) Терминологија неких игара на подручју горње Метохије, *Зборник Филолошког факултета у Приштини*, бр. 11, Косовска Митровица, 11–28.
- Букумирић, М. (2002) Из воденичарске лексике горње Метохије, *Баштина*, бр. 14, Лепосавић: Институт за српску културу, 159–170.
- Букумирић, М. (2006а) Терминологија куће и покућства у северној Метохији, *Српски дијалектолошки зборник*, LIII, 375–548.
- Букумирић, М. (2006б) Запрежна терминологија у говорима северне Метохије, *Зборник радова Филозофског факултета Универзитета у Приштини*, бр. 36, Косовска Митровица, 341–366.
- Виноградарство: грозђе окупано сунцем* (2009)/ приредио и уредио Миодраг-Миша Вујовић, Сопот: Ризница.
- Виноградарство и винарство у Војводини* (2012)/ уредник Веселин Лазић, Нови Сад: Културни-историјско друштво ПЧЕСА.
- Вујаклија, М. (2006) *Речник страних речи и израза*, Нови Сад: Прометеј.
- Вукадиновић, В. (1984) Називи инсеката у говору села Белоиња код Сврљига, *Прилози проучавању језика* 20, Нови Сад: 181–187.
- Вукићевић, М. (1996) Турцизми у називима покућства у говору Приштине и њене околине, *О лексичким позајмљеницама*, Зборник радова са научног скупа *Стране речи и изрази у српском језику, са освртом на исти проблем у језицима националних мањина*/ главни уредник Јудита Планкош, Суботица: Градска библиотека Суботица – Београд: Институт за српски језик САНУ, 267–275.

- Вукићевић, М. (2000) Коларска и качарска лексика у Грузи, *Јужнословенски филолог* 56/ 1–2, Београд, 235–240.
- Вукићевић, М. (2006) Лексика домаће радиности у Грузи, *Годишњак за српски језик и књижевност* 8, Ниш, 89–97.
- Вукићевић, М. (2007) Ратарска лексика у Доњој Грузи, *Зборник Матице српске за филологију и лингвистику* L, Нови Сад, 143–152.
- Вукићевић, М. (2009) Запрежна лексика у Грузи, *Годишњак за српски језик и књижевност Филозофског факултета у Нишу*, год. XXII, бр. 9, Ниш, 79–88.
- Вуковић, Г. (1988) *Терминологија куће и покућства у Војводини*, Нови Сад: Филозофски факултет, Институт за јужнословенске језике, 508.
- Вуковић, Г. (2000) Туђице у терминологији куће и покућства, *Зборник Матице српске за филологију и лингвистику* XLIII, Нови Сад, 125–136.
- Вуковић, Г., Ж. Бошњаковић, Љ. Недељков (1984) *Војвођанска коларска терминологија*, Нови Сад: Филозофски факултет, Институт за јужнословенске језике, 258.
- Вуковић, Г., Ж. Бошњаковић, Љ. Недељков (1984) Називи за запрежну опрему на терену Војводине, *Лексикографија и лексикологија*, Зборник радова, Нови Сад, 27–33.
- Вуковић, М. (2007) Лексика коњарства у Горњем Заостру, *Дијалектолошка истраживања* II, Зборник радова/ приредила Надежда Јовић, Ниш: Филозофски факултет, 111–144.
- Вуковић, Н. (1977) Термини у чобанским играма, *Савјетовање о терминологијама народне материјалне и духовне културе*, 22. и 23. децембра 1974. г./ уредник Јован Вуковић, Сарајево: Академија наука и умјетности Босне и Херцеговине, 57–59.
- Драгин, Г. (1984) Терминологија коровске флоре у Шајкашкој, *Прилози проучавању језика* 20, Нови Сад, 193–197.
- Драгин, Г. (1991) Ратарска и повртарска терминологија Шајкашке, *Српски дијалектолошки зборник*, XXXVII, Београд, 621–707.
- Драгићевић, Р. (2007) *Лексикологија српског језика*, Београд: Завод за уџбенике.
- Ђапић, С. (1968) Називи делова кола (Банат), *Прилози проучавању језика* 4, Нови Сад, 203–208.
- Ђуркин, В. (2006) *Лексика Угљевика и Забрђа*, Сомбор: Педагошки факултет, 191.
- ЕРСЈ 2008: *Етимолошки речник српског језика*, Св. 3, БЕ–БЈ/ аутори Марта Бјелетић... [и др.]; уредник свеске Александра Лома, Београд: Српска академија наука и уметности, Институт за српски језик САНУ.
- Ивановић Баришић, М. и др. (2011) *Култура исхране у Војводини кроз обредну праксу: лингвистички и етнолошки аспект*, Нови Сад: Матица српска, 51.
- Ивић, П. (1998) *Преглед историје српског језика*/ приредио Александар Младеновић, Сремски Карловци – Нови Сад: Издавачка књижарница Зорана Стојановића.
- Ивић, П. (2001) *Српски народ и његов језик*/ приредио Милорад Радовановић, Сремски Карловци – Нови Сад: Издавачка књижарница Зорана Стојановића.
- Ивић, П. (2009) *Српски дијалекти и њихова класификација*/ приредио Слободан

- Реметић, Сремски Карловци – Нови Сад: Издавачка књижарница Зорана Стојановића.
- Ивић, П. и др. (1994) Банатски говори шумадијско-војвођанског дијалекта, Прва књига: Увод и фонетизам, *Српски дијалектолошки зборник* XL, Београд, 1–413.
- Ивковић, А. (2013) *Ткачка терминологија села Скадра код Ваљева*, Осечина: Народна библиотека, 39.
- Исаиловић, Д. (1994) Терминологија куће и покућства у Судимљи под Копаоником, *Наш језик* XXIX/ 5, Београд, 318–326.
- Јахић, Ц. (1983) Ловачка лексика и фразеологија у рогатичком крају, *Српски дијалектолошки зборник*, XXIX, 339–403.
- Јашовић, Г. (1997) *Пастирска терминологија Пећког Подгора*, ДК „Свети Сава”, ЈП „Стари Колашин”, Народна и универзитетска библиотека (Исток, Зубин Поток, Приштина), 219.
- Јашовић, Г. (2008) Сточарски термини и лексика турског и арбанашког порекла у говору Срба старинаца Пећког Подгора, *Баштина* 24, Приштина – Лепосавић, 11–23.
- Јашовић, Г. (2011) Лексика за именовање простора, мера и мерила у околини Приштине, *Октоих*, 1/1–2, Подгорица, 257–271.
- Јовановић, Б. (1989) Из речника пиротских заната, *Пиротски зборник* 16, Пирот, 113–122.
- Јовановић, Г. (2002) *Лексика куће и покућства села Семче*, Ниш: Филозофски факултет, 87.
- Јовић, Н. (2004) Црепуљарска лексика, *Дијалектолошка истраживања* I, Зборник радова/ уредник Љубисав Ћирић, Ниш: Филозофски факултет, 65–90.
- Јоцић, Д. (2005) *Сточарска лексика села Лозана*, Сврљиг: Етно-културолошка радионица – Ниш: Свен, 111.
- Јоцић, М. (1991) Лексикографија у Војводини, *Зборник Матице српске за филологију и лингвистику* XXXIV/ 2, 145–157.
- Кашић, Ј. (1971) Виноградарска лексика у Срему, *Годишњак Филозофског факултета у Новом Саду*, XIV/1, Нови Сад, 159–180.
- Клајн, И. (2002) *Творба речи у савременом српском језику*, Први део: слагање и префиксација, Београд: Завод за уџбенике и наставна средства, Институт за српски језик САНУ – Нови Сад: Матица српска.
- Клајн, И. (2003) *Творба речи у савременом српском језику*, Други део: суфиксација и конверзија, Београд: Завод за уџбенике и наставна средства, Институт за српски језик САНУ – Нови Сад: Матица српска.
- Козомара, Д. (2002) Млинарска терминологија Бастаса, *Зборник за српски језик, књижевност и умјетност/ главни и одговорни уредник Милан Драгичевић*, год. II, бр. 2, Бањалука, 197–200.
- Којић, Ј. (2006а) *Терминологија куће и покућства Бањана*, Суботица: Српски културни центар „Свети Сава”, 220.
- Којић, Ј. (2006б) Географска терминологија Бањана, *Прилози проучавању језика* 37, Нови Сад, 221–246.
- Комадинић, Г. (1992) *Ткачка лексика Драгачева*, Београд: Научна књига, 94.
- Куљанчић, И. Д. (2007) *Виноградарство: винова лоза, та божанска биљка*, Нови

- Сад: Прометеј.
- Лазић, А. (2000) *Јела и тића у Мачви*, Шабац: Анђелка Лазић, 153.
- Марковић, Б. (2013) Дијалекатска лексикографија у Војводини, *Путеви и домети дијалекатске лексикографије*, Зборник радова са истоименог међународног научног скупа (Ниш, 12. и 13. април 2013. г.)/ приредила Јордана Марковић, Ниш: Филозофски факултет, 177–191.
- Марковић, Б. (2014) О виноградарској лексици у *Речнику српских говора Војводине*, Филолог: часопис за језик, књижевност и културу, V/9, Бањалука: Универзитет у Бањалуци, Филолошки факултет, 34–39.
- Марковић, Б. (2015) Из виноградарске лексике Баната, *Исходишта 1*, Темишвар: Савез Срба у Румунији, Центар за научна истраживања и културу Срба у Румунији – Ниш: Филозофски факултет, 225–237.
- Марковић, Ј. (1996а) Из повртарске лексике Заплања, *Прилози из филолингвистике I*, Зборник радова: издање поводом 25 година Филозофског факултета, Ниш: Филозофски факултет, 33–47.
- Марковић, Ј. (1996б) Народни називи ливадских биљака, *Прилози из филолингвистике I*, Зборник радова: издање поводом 25 година Филозофског факултета, Ниш: Филозофски факултет, 57–75.
- Марковић, Ј. (1997) *Јужноморавска повртарска лексика*, Ниш: Филозофски факултет, 132.
- Марковић, Ј. (2004) Народна лексика прехране, *Трпеза I*, Зборник радова са научног скупа *Трпеза у култури Бугара и Срба*, Велико Трново: Универзитетско издателство „Св. Кирил и Методиј”, 131–144.
- Марковић, Ј. (2006) *Ткачка лексика југоисточне Србије*, Ниш: Филозофски факултет, 136.
- Медић, М. (1891) Грађа за природописну номенклатуру и за рибарско оруђе, *Летопис Матице српске*, књ. 166, Нови Сад, 60–81.
- Медић, М. (1895) Додатак грађи за природописну номенклатуру и за рибарско оруђе, *Летопис Матице српске*, књ. 181, Нови Сад, 89–102.
- Медић, М. (1896) Други додатак грађи за природописну номенклатуру и за рибарско оруђе (свршетак), *Летопис Матице српске*, књ. 188, Нови Сад, 120–134.
- Милојевић, Б., М. Михајлов (1985) Народна терминологија лековитог биља у околини Пирога, *Зборник радова Симпозијума „Стогодишњица флоре околине Ниша”*, Ниш, 167–180.
- Милојевић, С. (1989) Лексика грнчарства, *Научни подмладак: стручни часопис студената Универзитета у Нишу*, год. XXI, бр. 1/ 2, Ниш, 13–23.
- Милорадов, Д. (2007) Дендроними Фрушке горе, *Зборник Матице српске за филологију и лингвистику*, L, Нови Сад, 521–557.
- Милосављевић, Т. (2011) Ковачка лексика у Заплању, *Годишњак за српски језик и књижевност*, год. XXIV, бр. 11, Ниш, 165–184.
- Милошевић-Петровић, Ј. (2009) *Ратарска и повртарска лексика села Дебелице*, Ниш: СВЕН, 104.
- Мирилов, Р. (2010) Терминологија кулинарства у Бачком Градишту, *Зборник радова Филозофског факултета у Приштини: посебно издање посвећено*

- проф. др Милосаву Вукићевићу, Косовска Митровица: Филозофски факултет Универзитета у Приштини, 313–340.
- Михајловић, В., Г. Вуковић (1977) *Српскохрватска лексика рибарства*, Нови Сад: Институт за лингвистику у Новом Саду, 457.
- Недељков, Јб. (2000) Из војвођанске пчеларске терминологије, *Зборник Матице српске за филологију и лингвистику*, XLIII, Нови Сад, 385–394.
- Недељков, Јб. (2002) Проблем вишечланих лексема у лексикографској пракси, *Дескриптивна лексикографија стандардног језика и њене теоријске основе*, Нови Сад – Београд, 243–249.
- Недељков, Јб. (2009) *Архаична пчеларска лексика у Војводини*, Нови Сад: Филозофски факултет, 353.
- Недељков, Јб. (2012) Место вишечланих лексичких јединица у лексикону и граматицима српског језика, *Творба речи и њени ресурси у словенским језицима*, Зборник радова са четрнаесте међународне научне конференције Комисије за творбу речи при Међународном комитету слависта, Филолошки факултет, Београд, 675–688.
- Николић, Б. (1964) Сремски говор, *Српски дијалектолошки зборник XIV*, Београд, 201–412.
- Обредна пракса – речима о храни*: на материјалу из српских говора Војводине (2014)/ приређивач Софија Милорадовић, Нови Сад: Матица српска, 161.
- Орфелин, З. (1783) *Искусни подрумар...*
- Пејчић-Митић, М. (2007) *Метеоролошка лексика у говору Сврљига*, Сврљиг: Етнокултуролошка радионица, 93.
- Петровић, Д. (1980) Упутства за бележење дијалекатске лексике Војводине, Нови Сад: Матица српска.
- Петровић-Савић, М. (2009) *Лексика свадбених обичаја у Рађевини*, Београд: Институт за српски језик САНУ, Монографије 7, 178.
- Пивац, Т. (2008). *Виноградарство и винарство у туристичкој понуди Војводине*, рукопис докторске дисертације, Нови Сад.
- Пижурица, М. (1977) Прилог проучавању сточарске терминологије у Црној Гори, *Савјетовање о терминологијама народне материјалне и духовне културе*, 22. и 23. децембра 1974. г./ уредник Јован Вуковић, Сарајево: Академија наука и умјетности Босне и Херцеговине, 101–137.
- Пујић, С. (2013) Херцеговачка пчеларска лексика (на општесловенској основи), *Српски дијалектолошки зборник LX*, Београд, 463–801.
- Ракић, В. (2011) Терминологија одевања и обувања у Каћу, *Прилози проучавању језика 7*, Нови Сад, 187–192.
- Ракић-Милојковић, С. (1993) Пастирска терминологија Кривовирског Тимока, *Српски дијалектолошки зборник XXXIX*, 11–148.
- Реметић, С. (1982) Из шумарске терминологије кладањског краја, *Лексикографија и лексикологија*, Зборник реферата/ одговорни уредник Драго Ћупић, Београд: САНУ, Институт за српскохрватски језик, Филолошки факултет – Нови Сад: Институт за јужнословенске језике Филозофског факултета, Матица српска, 269–274.
- РСАНУ *Речник српскохрватског књижевног и народног језика*, књ. IV, д – дугуља, Београд: Институт за српскохрватски језик, 1966.

- РСГВ: *Речник српских говора Војводине*, св. 1–10/ редактор Драгољуб Петровић, [приредили Д. Петровић и др.], Нови Сад: Матица српска, Тиски цвет, 2000–2010.
- РМС: Речник српскохрватскога књижевног језика, књ. I, А–Е, Нови Сад: Матица српска – Загреб: Матица хрватска, 1967.
 Речник српскохрватскога књижевног језика, књ. II, Ж–К, Нови Сад: Матица српска – Загреб: Матица хрватска, 1967.
 Речник српскохрватскога књижевног језика, књ. III, К–О, Нови Сад: Матица српска – Загреб: Матица хрватска, 1969.
 Речник српскохрватскога књижевног језика, књ. IV, О–П, Нови Сад: Матица српска, 1971.
 Речник српскохрватскога књижевног језика, књ. V, П–С, Нови Сад: Матица српска, 1973.
 Речник српскохрватскога књижевног језика, књ. VI, С–Ш, Нови Сад: Матица српска, 1976.
- РСЈ 2007: *Речник српскога језика*/ [израдили Милица Вујанић и др.; редиговао и уредио Мирослав Николић], Нови Сад: Матица српска.
- Савић, Б. (2011а) Из коларске терминологије Великог Блашка код Бањалуке, *Дијалекат – дијалекатска књижевност*, Зборник радова са трећег научног скупа одржаног у Лесковцу 18. децембра 2010. године/ одговорни уредник Радмила Жугић, Лесковац: Лесковачки културни центар, 154–165.
- Савић, Б. (2011б) Из ткачке терминологије Великог Блашка код Бањалуке, *Годишњак за српски језик и књижевност*, год. XXIV, бр. 11, Ниш, 141–158.
- Српска енциклопедија, Том II (В–Вшетечка), Нови Сад: Матица српска – Београд: Српска академија наука и уметности, Завод за уџбенике, 2013, 575–636.
- Стевановић, М. (1974) *Грамматика српскохрватског језика*, Београд: Завод за образовање административних кадрова СР Србије, Издавачко-штампарска ООУР „Стручна књига”.
- Стокин, М. (2011а) Лексика друштвеног живота младих у старом Новом Саду, *Говор Новог Сада*, свеска 2: Морфосинтаксичке, лексичке и прагматичке особине, Нови Сад: Филозофски факултет, Одсек за српски језик и лингвистику, 232–246.
- Стокин, М. (2011б) Свадбена терминологија у старом Новом Саду, *Говор Новог Сада*, свеска 2: Морфосинтаксичке, лексичке и прагматичке особине, Нови Сад: Филозофски факултет, Одсек за српски језик и лингвистику, 247–267.
- Суботић, Ј. (1972) Називи за стоку, опрему и сточарске производе у говору Кривошија, *Прилози проучавању језика* 8, Нови Сад, 145–160.
- Толстой, Н. И. (1963) Из опытов типологического исследования славянского словарного состава I, *Вопросы языкознания* 1, Москва, 29–45.
- Толстой, Н. И. (1966) Из опытов типологического исследования славянского словарного состава I, *Вопросы языкознания* 1, Москва, 16–36.
- Традиционално виноградарство и винарство у Војводини* (2001)/ ур. Татјана Митић, Кулпин: Пољопривредни музеј Кулпин – Нови Сад: Музеј Војводине.
- Ћирић, Ђ. (2014) *Вина и винородни терени Баната*, Београд: Службени гласник, 144.
- Ћупић, Д. (1984) Туђице у дијалекатској лексици и њихова обрада, *Лексикографија*

- и лексикологија*, Зборник радова, Нови Сад: Матица српска – Београд: Институт за српски језик САНУ, 197–201.
- Црњак, Д. (2006) *Терминологија куће и покућства у Лијевчу пољу и Жупи*, Бањалука: Филозофски факултет, 415.
- Црњак, Д. (2007) Терминологија овчарства у околини Лакташа, *Српски језик*, бр. 12, Београд, 367–391.
- Црњак, Д. (2011) *Пастирска лексика лакташког краја*, Бањалука: Филолошки факултет, 219.
- Челебија, Е. (1967) *Путотис*, Сарајево.
- Шипка, Д. (1998) *Основи лексикологије и сродних дисциплина*, Нови Сад: Матица српска.
- Шпис-Ђулум, М (1995). Фитонимија југозападне Бачке, *Српски дијалектолошки зборник*, XLI, Београд, 397–490.

- Klaić, B. (1979), *Rječnik stranih riječi*, Zagreb: Nakladni zavod MH.
- Peić, M., G. Bačlija (1990), *Rečnik bačkih Bunjevaca*, Novi Sad: Matica srpska, Odeljenje za književnost i jezik – Subotica: NIO „Subotičke novine”.
- RJAZU: *Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*, dio IV, Zagreb: *Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti*, 1892–1897.
- Skok, P. (1971) *Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*, Knjiga prva: A–J, Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti.
- Skok, P. (1972) *Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*, Knjiga druga: K–poni¹, Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti.
- Skok, P. (1973) *Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*, Knjiga treća, poni²–Ž, Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti.
- Skok, P. (1974) *Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*, Knjiga četvrta, KAZALA, Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti.
- Škaljić, A. (1979) *Turcizmi u srpskohrvatskom jeziku*, Sarajevo: „Svjetlost”, OOUR izdavačka djelatnost.
- Urukalo, M. (1982) Vinogradarska leksika Bratiškovaca, *Прилози проучавању језика* 18, Нови Сад, 155–183.

ПРИЛОГ